

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β', τεύχος 159 Παρασκευή 29 Αυγούστου 1980 Δρχ. 25

ΝΕΩΤΕΡΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

• ΠΟΛΩΝΙΑ:

Ο δρόμος για την αυτοδιαχείριση

• ΠΑΣΟΚ:

Τό ευρωπαϊκό άνοιγμα

• Η ΔΙΑ σᾶς φακελώνει!

• Ο "Αγνωστος Πόλεμος
στή Σχολή Εὐελπίδων

• ΧΡ. ΦΡΑΓΚΟΥ:

Τά παιδιά, ἡ ἄγωγή
καί ὁ σύγχρονος
Ἡρώδης

NATO!

ἐρχόμαστε...

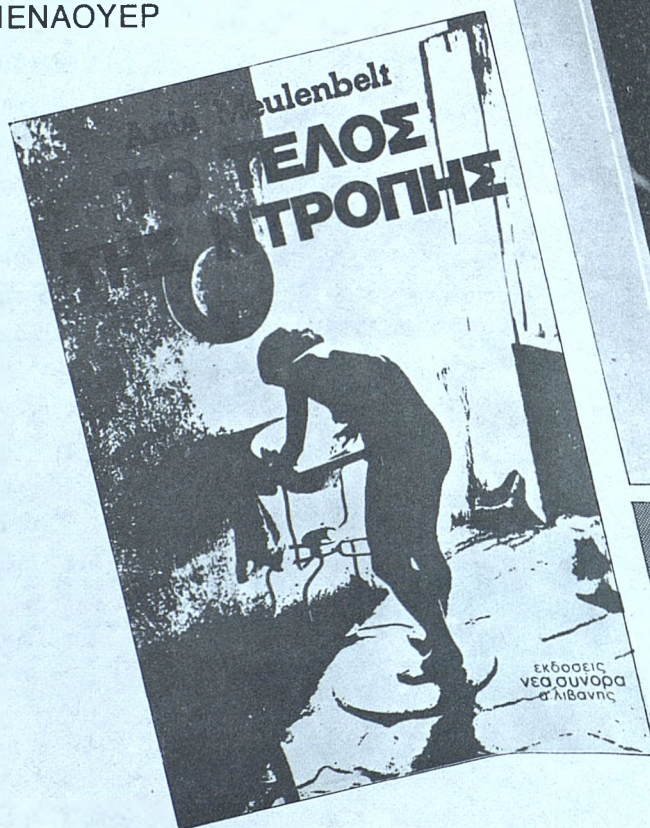

ΑΝΤ.ΛΙΒΑΝΗΣ & ΣΙΑ "ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ,,

ΣΟΛΩΝΟΣ 94, τηλ.: 36 10 589

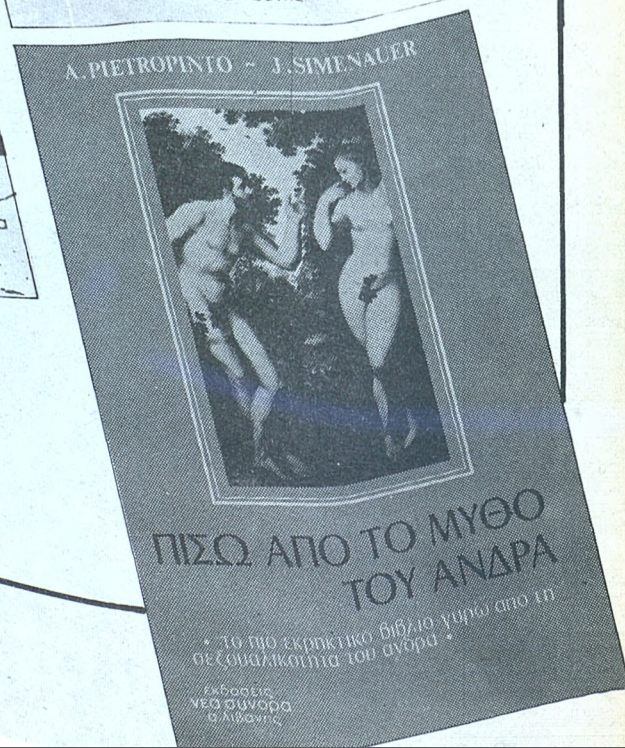
ζοῦμε στήν ἐποχή τῆς σεξουαλικῆς ἀπελευθέρωσης. ἡ ἀποσύνδεση ἀπό τόν πουριτανισμό καί τήν ὑποκρισία χωρίς τή σωστή γνώση, ὀδηγεῖ πολλές φορές σέ λάθη. αὐτή τή σωστή γνώση καί τήν ὁλοκληρωμένη πληροφόρηση, ἀπαραίτητη σέ κάθε ἄνδρα καί σέ κάθε γυναίκα, στούς νιούς, στίς νιές, στά παιδιά, σέ ὅλη τήν οἰκογένεια, προσφέρουν ὑπεύθυνα τά βιβλία:

- **ΑΝΥΠΑΝΤΡΗ ΜΗΤΕΡΑ**
τοῦ ΚΥΡΙΛ ΤΟΠΑΛΩΒ
- **ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ**
ΑΝΙΑ ΜΕΥΛΕΜΠΕΛΤ
- **ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΟ ΜΥΘΟ ΤΟΥ ΑΝΔΡΑ**
ANTONY ΠΙΕΤΡΟΠΙΝΤΟ
- ΖΑΚΕΛΙΝ ΣΙΜΕΝΑΟΥΕΡ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

- **ΑΦΗΣΤΕ ΜΕ ΝΑ ΜΙΛΗΣΩ**
τῆς Βολιβιανῆς
ΝΤΟΜΙΤΙΛΑ ΜΠΑΡΙΟ ΝΤΕ ΣΟΥΝΓΚΑΡΑ
προλογίζει ἡ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Περίοδος Β'
Χρόνος 7ος
Τεύχος 159

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

«Ν.Δ»: Ένας Αύγουστος γεμάτος
άνησυχίες και έρωτήματα..... 4

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ..... 5

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ..... 6

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΑΪΤΖΗ: 'Η Ληξιαρχι-
κή πράξη..... 8

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΗΠΑ — ΝΟΤΙΟΣ ΚΟΡΕΑ..... 9

ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗ: 'Η συνάντηση της
Κέρκυρας..... 10

Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ: Συνέντευξη με
τό Ντιντιέ Μοσάν..... 12

ΑΝΤΡΕΑ ΠΑΠΠΑ: Για την κριτική
υποστήριξη στο ΠΑΣΟΚ..... 14

ΓΙΑΤΣΕΚ ΚΟΥΡΟΝ: 'Ας ενισχύ-
σουμε πρώτα την αυτοδιαχείριση..... 16

ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «Δημοκρατικές
κατακτήσεις» στη Δύση..... 19

ΣΤΡ. ΣΧΟΛΙΔΗ: 'Ο διαρκής 'Αγνώ-
στος Πόλεμος στη Σχολή Ευελπί-
δων..... 22

Κ. ΣΤΑΜΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ: Κοπεγ-
χάγη - όδοφράγματα για τη διατή-
ρηση των παιδότοπων..... 26

ΧΡ. ΦΡΑΓΚΟΥ: Τά παιδιά, η άγωση
και «ό σύγχρονος 'Ηρώδης»..... 29

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ..... 33

ΑΛ. ΖΗΡΑ: Προβλήματα ύφους
στη νεώτερη πεζογραφία..... 33

ΦΙΛ. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗ: Σέ πρώτο
πρόσωπο..... 36

ΣΑΚΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:
'Η τελική συγχορδία..... 37

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗ: 'Α-
ναζητώντας τον Α..... 38

ΜΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:
'Ηταν ή σπηλιά..... 39

ΜΙΧ. ΜΗΤΡΑ:
'Αστική τοπιογραφία..... 40

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ..... 41

ΣΤ. ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΥ:
Μνήμη 'Αλέξη Τραϊνού..... 42

Γ. ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ: Συζήτηση με τον
'Αργ.Κουνάδη για τον Σκαλκώτα..... 44

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ (Σπ. Παπασπηλιό-
πουλος: Γ. Κατηφόρης — Morishi-
ma)..... 46

ΔΙΑΛΟΓΟΣ..... 50

ΥΠΑΡΚΤΕΣ ΑΠΕΡΓΙΕΣ

Τήν αυτόνομη και ανεξάρτητη από τό κόμμα και τό κράτος λειτουργία των συνδικαλιστικών τους οργανώσεων διεκδικούν οι εργάτες στην Πολωνία. Δηλαδή, τήν πρώτη και απαραίτητη προϋπόθεση για τόν πολιτικό αυτοπροσδιορισμό τους και για τήν ούσιαστική συμμετοχή τους στις διαδικασίες επίλυσης των προβλημάτων που τούς άφορούν.

Ό τρόπος με τόν όποιο εξελίσσονται μέχρι στιγμής τά γεγονότα δείχνει πως, στα πλαίσια του ύπαρκτου σοσιαλισμού, ή εργατική τάξη έχει σαν μόνη δυνατότητα αυτοάμυνας και ολοκλήρωσης τήν ανεξαρτησία της από τά κομματικοκρατικά κέντρα εξουσίας, τά όποια είναι συγκροτημένα στη βάση και τήν προοπτική μιας μονοσήμαντης ιστορικής αλήθειας. 'Αντίθετα, ό ύπαρκτός σοσιαλισμός φαίνεται να έχει σαν μόνη διέξοδο στα άδιέξοδα που ό ίδιος δημιουργεί τις αναδιαρθρώσεις στα πρόσωπα των ηγετικών του ομάδων, ή τήν αναπροσαρμογή μιας εξωθεν επιβεβλημένης έσωτερικής πολιτικής, έτσι ώστε να σώζεται με διαφορετική μορφή, ό ίδιος πάντας πυρήνας: τά έτεροκαθορισμένα περιθώρια κίνησης αυτών των ηγετικών ομάδων και ή αδυναμία

ύλοποίησης των πολιτικών αίτημάτων των εργατών - χωρίς τήν κατάργηση αυτών των έτεροκαθορισμένων περιθωρίων - είναι τά στοιχεία εκείνα που μετατρέπουν μιάν υπόθεση απλής αντίθεσης σε άμεση άναμέτρηση ή σύγκρουση.

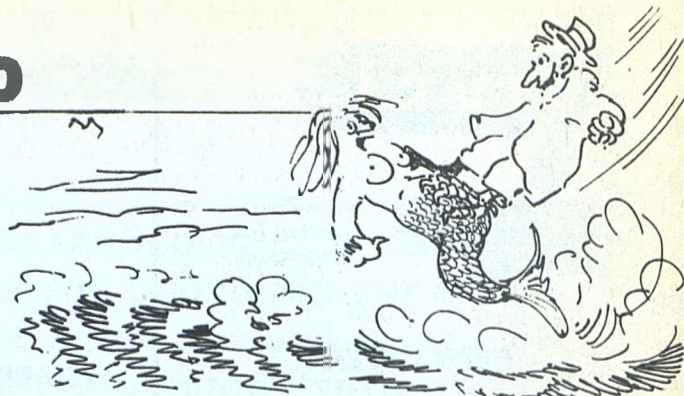
Τά πολιτικά αίτήματα των εργατών στην Πολωνία περιορίζονται στη σφαίρα των στοιχειωδών δικαιωμάτων. Με βάση τή διαπίστωση αυτή, ή ύλοποίησή τους δεν μπορεί να στέκεται στο πέρας μιας διαδικασίας κοινωνικοοικονομικού μετασχηματισμού, αλλά να άποτελεϊ από τήν άρχή ένα αναπόσπαστο τμήμα της. Μια ένδεχόμενη ύλοποίησή τους σήμερα θα συνιστά, αναγκαστικά, τήν έναρξη του τέλους μιας συγκεκριμένης εξουσιαστικής πολιτικής και τή σταδιακή δημιουργία νέων και αυτοδύναμων κοινωνικών πραγματικοτήτων, που οι μεταξύ τους σχέσεις ή ισορροπίες δεν θα είναι αντικείμενο καθορισμού μιας μόνο κεντρικής άρχής.

Η προοπτική αυτή, που υπερβαίνει τά διαμορφωμένα όρια των δυνατοτήτων εξέλιξης του ύπαρκτου σοσιαλισμού - όπως αυτά έχουν περιοριστικά καθορισθεϊ - είναι μια έλπιδα για τή σύγχρονη ανθρωπότητα .

αντι

πολιτικό δεκαπενθήμερο

«Ν. Δ.»: Ένας Αύγουστος γεμάτος ανησυχίες και ερωτήματα...

ΣΕ ΡΥΘΜΟΥΣ «Ραλαντί» κύλησε ο Αύγουστος πού φεύγει. Μήνας διακοπών (για ύπουργους, διπλωμάτες, εργαζόμενους, ακόμα και για τούς συνεργάτες του «ΑΝΤΙ»...), απέφυγε να φορτίσει την επικαιρότητα με νέες κρίσεις και εντάσεις.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ, ωστόσο, δέν έλειψαν: Μέσα στον Αύγουστο λ.χ., οι εργαζόμενοι πληροφορήθηκαν ότι τά κέρδη των 100 μεγαλύτερων ελληνικών διομηχανιών αύξηθηκαν, στό 1979 κατά 132%, σέ σύγκριση μέ τό 1978. Άλλο τόσο, έμαθαν πώς άν ό κ. Άβέρωφ εγκαταλείπει τό «συγκρατημό» του, τότε θά κινδυνεύσει ή «πολιτική σταθερότητα της χώρας» – διάβαζε ή σημερινή εϋθραυση συνοχή του κυβερνητικού κόμματος! Στόν ίδιο μήνα, πραγματοποιήθηκε ή «συμπτωματική» συνάντηση του στρατηγού Ρότζερς μέ τόν στρατηγό Γκράτσιο στό Λονδίνο, ένώ από την πλευρά του, τό Στάιητ Ντηπάρτμεντ φρόντισε νά διαμηνύσει στην κυβέρνηση Ράλλη πώς «δέν πρέπει νά επείγεται» νά επανέλθει στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ, γιατί οι σχετικές διαπραγματεύσεις καλύπτουν θέματα λεπτά και πολύπλοκα και, ως έκ τούτου, δέν είναι σωστό οϋτε νά θέτει προθεσμίες, οϋτε νά συνδέει την επανένταξη μέ τό θέμα των δάσεων.

Μερικά «καυτά» έσωτερικά θέματα

ΩΣΤΟΣΟ, άν κάτι άπασχόλησε διεξοδικά, μέσα στό μήνα αυτό, τόν πρωθυπουργό κ. Ράλλη και τούς στενούς συνεργάτες του, ήταν μερικά καυτά έσωτερικά θέματα, όπως οι εκλογές, ή δύναμη του ΠΑΣΟΚ, ή δύναμη της «Νέας Δημοκρατίας» και, φυσικά, τό «πού τό πάει ό Άβέρωφ».

ΤΟ ΕΝΑΥΣΜΑ δόθηκε από κάποιες – γνωστές πιά σήμερα – σφιγμομετρήσεις της ICAP – ΕΛΛΑΣ, πού επιμένουν νά φέρνουν τό ΠΑΣΟΚ πρώτο κόμμα στην προτίμηση των Έλλήνων ψηφοφόρων. Άλλά και τά δημοσιεύματα σειράς εφημερίδων – των «Τάιμς», των «Φαίνάνσιαλ Τάιμς», των «Νιού Γιόρκ Τάιμς», κ.ά. – ήταν φυσικό νά έντεινουν τίς ανησυχίες της σημερινής ήγεσίας του κυβερνητικού κόμματος, εφόσον οι εφημερίδες αυτές εξετάζουν μέ πολλή σοβαρότητα την περίπτωση άνόδο του ΠΑΣΟΚ στην έξουσία. Ό Νταίηβιν Τόνγκ, μάλιστα, γράφοντας στους «Φαίνάνσιαλ Τάιμς», είχε την έμπνευση νά σημειώσει πώς όταν ό Γ. Παπανδρέου έγινε, την τελευταία φορά, πρωθυπουργός, ήταν 74 έτών, ένώ ό Α. Παπανδρέου θά είναι του χρόνου – έτος εκλογών – 62 χρόνων.

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά, μαζί μέ την δήλωση του Α. Παπανδρέου στην Κέρκυρα, κατά την συνάντησή του «Πέντε», ότι «ή εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ είναι βέβαιη», υποχρέωσαν τούς εκλογικούς επιτελείς της «Νέας Δημοκρατίας» νά ξαναδούν τό θέμα των εκλογών από μία νέα οπτική γωνία: «Τί πρόκειται νά γίνει – αναρωτήθηκαν – άν, παρ' έλπίδα, ή «Νέα Δημοκρατία» δέν έλθει πρώτο κόμμα ή έλθει πρώτο κόμμα αλλά χωρίς νά μπορεί νά συγκροτήσει αυτοδύναμη κυβέρνηση»;

ΤΟ ΙΔΙΟ αυτό ερώτημα έθεσαν στον κ. Ράλλη οι πολιτικοί συντάκτες, ένα ζεστό δρόδυ πού είχαν συγκεντρωθεί σπλί του, στό Πόρτο Ράφτι. Καί, φυσικά, ή απάντηση ήταν αρνητική: «Ένα τέτοιο θέμα – τούς είπε – δέν μάς άπασχόλησε. Τό μόνο πού κουδεντιάσαμε, ήταν γιά τόν χρόνο των εκλογών. Καί μεί-

ναμε σύμφωνοι πώς οι εκλογές δέν θά γίνουν μέσα στό '80, αλλά στό '81...».

ΣΥΡΡΟΗ, ωστόσο, από ένδείξεις και πληροφορίες, πείθουν πώς τό θέμα «εκλογές», σ' όλες τίς προεκτάσεις του και τά ένδεχόμενά του, συζητήθηκε – και συζητείται... – σέ μερικά κεντρικά έπιτελεία του κυβερνητικού κόμματος. Ειδικότερα, φαίνεται πώς την ήγεσία της «Νέας Δημοκρατίας» άπασχολούν, τή στιγμή αυτή, τά έξις επί μέρους θέματα:

1. ΑΝ ΜΠΟΡΕΙ τό ΠΑΣΟΚ, παρά την όποια άνοδο της πολιτικής του επιρροής, νά καλύψει την ψαλίδα του 25% πού συγκέντρωσε στις τελευταίες εκλογές, και του 42% της «Νέας Δημοκρατίας».

2. ΑΝ ΜΠΟΡΕΙ ή «Νέα Δημοκρατία», παρά την άναμφισβήτητη φθορά της, νά συγκεντρώσει πάλι τό 42%, αξιοποιώντας από τή μία, τίς ψήφους της υπό διάλυση σήμερα «Έθνικής Παράταξης» και, από την άλλη, τίς ψήφους – ακριβέστερα ένα μέρος των ψήφων – της έπίσης υπό διάλυση ΕΔΗΚ.

3. ΑΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ή επικείμενη ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ και οι άναμενόμενες εισροές από τά κοινοτικά ταμεία, νά άμβλύνουν τή λαϊκή δυσφορία και άν υπάρχει τρόπος νά έπουλωθούν οι πληγές πού άνοιξε ή όλη, ως τώρα, οικονομική και κοινωνική πολιτική των κυβερνήσεων της «Νέας Δημοκρατίας».

ΦΥΣΙΚΑ, «αϊσιόδοξοι» από τούς κυβερνητικούς επιτελείς, εύελπιστούν πώς «όλα θά πάνε καλά»: 'Η δημοκρατική άντιπολίτευση – έπισημαίνουν – παραμένει κατακερματισμένη... 'Η «Ν. Δ.» θά συγκεντρώσει και πάλι τό 42%... Όσο γιά τό ΠΑΣΟΚ, είναι των άδυνάτων άδύνατο νά σημειώσει μία πρόσθετη άνοδο 17%. Άλλά στα κυβερνητικά εκλογικά έπιτελεία υπάρχουν και οι «άπαισιόδοξοι». Πού άν δέν σπέρνουν τόν πανικό, ύποστηρίζουν, πάντως, πώς, στις προσεχείς εκλογές, «τίποτε δέν είναι βέβαιο» και πώς είναι καιρός ή όλη φιλολογία περί «ήπιου κλίματος», κλπ., νά παραχωρήσει τή θέση της σέ μία άτεγκτη – πολιτική, ιδεολογική, δομική – άντιπαράθεση προς τό ΠΑΣΟΚ. 'Ηδη ή άντιπαράθεση αυτή, έθρηκε την έκφρασή της στους έξαλλους τίτλους κάτω άπ' τούς όποιους μία μερίδα του φιλοκυβερνητικού Τύπου στέγασε τή συνάντηση της Κέρκυρας: «Επαναστατικά συνθήματα χρησιμοποiei πάλι ό κ. Α. Παπανδρέου» («Μεσημβρινή») – «Πολωνικό καθεστώς θά επιβάλει τό ΠΑΣΟΚ» («Βραδινή») – «κατακράτηση έξουσίας άπειλεί ό Άντρέας» («Άκρόπολις»). 'Η τιτλοφόρηση, σέ συνδυασμό μέ κείμενα πού μιλούσαν γιά τίς «άγεφύρωτες διαφορές μεταξύ του Α. Παπανδρέου και των άλλων σοσιαλιστών ήγετών», είχε συγκεκριμένη στόχευση: Ν' άποδείξει, πρώτο, πώς ό πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εγκατέλειψε τό «κοινοβουλευτικό παιχνίδι», εφόσον συναρτά την έξουσία μέ την ύπαρξη «λαϊκών έπιτροπών», πού θά επιβάλουν «βαθιές τομές», κλπ. (Συνεπώς, οι χρηστοί Έλληνες, οι χρηστοί κεντρώοι, πού σκέφτηκαν ότι θά μπορούσαν, στις εκλογές αυτές, νά ψηφίσουν ΠΑΣΟΚ, καλά θά κάνουν ν' άναθεωρήσουν αυτή τους την πρόθεση. Ν' άποδείξει, δεύτερο, ότι τό ΠΑΣΟΚ είναι άπομωνωμένο από τά σοσιαλιστικά κόμματα όχι μόνο της δυτικής, αλλά και της νότιας Εϋρώπης και, ως έκ τούτου, δέν μπορεί νά γίνει ποτέ κόμμα έξουσίας, εφόσον δέν συγκεντρώνει οϋτε την έσωθεν, οϋτε την έξωθεν «καλήν μαρτυρίαν»!

ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ, οι φιλοδοξίες, οι άμεσες και απώτερες κινήσεις του κ. Αβέρωφ, ήταν τό δεύτερο θέμα μέ τό όποίο ασχολήθηκε τό στενό (ραλλικό) ήγητικό κλίμακιο τής «Νέας Δημοκρατίας». Κοινή διαπίστωση: 'Ο κ. ύπουργός 'Εθνικής 'Αμύνης, άν και μέ μειωμένους όπαδούς και στρατασορισμένη κάπως «πανοπλία», δέν έπαυσε νά καρδοκοεί στή στροφή του δρόμου... Μαζί του πάντοτε και ό «μικρός τό δέμας» ύπουργός Γεωργίας κ. Κανελλόπουλος πού, μέ πρόσφατη έπιστολή του στόν «Οίκονομικό Ταχυδρόμο», σκέφτηκε πώς θά μπορούσε νά υπερασπιστεί τή δική του οίκονομική πολιτική (πολιτική τεκμηρίων), ξιφουλκώντας κατά των συναδέλφων του ύπουργών Συντονισμού Μπούτου και Οίκονομικών 'Εδερε. 'Η έπιστολή — δηλωτική των άντιθέσεων πού έξακολουθούν νά σπαράσσουν πάντοτε τήν κυβέρνηση του κ. Ράλλη — έπιχειρεί ν' άποδείξει πώς εκείνος μέν (ό κ. 'Αθ. Κανελλόπουλος) στήριξε τήν οίκονομική του φιλοσοφία στήν άποψη πώς τό οίκονομικό κεφαλαιοκρατικό σύστημα μπορεί νά δουλέψει χωρίς «τήν κλοπή του δημοσίου χρήματος και τήν άνομία σέ βάρος των φτωχών», ένώ οι μετεγενέστεροι του, υιοθετώντας τή «φιλελευθεροποίηση» τής οίκονομίας, δέν κάνουν άλλο τίποτε παρά νά έξυπηρετούν τό μεγάλο κεφάλαιο. 'Ωστόσο, τό μόνο πού παρέλειψε ό σημερινός ύπουργός Γεωργίας ν' άναφέρει στήν σχολιοτενέστατη έπιστολή του (περίπου 6.000 λέξεις), είναι ότι «δλάπτουν κι οι τρεις τους — Κανελλόπουλος, Μπούτος, 'Εδερε — τήν Συρία τό ίδιο!»

ΦΥΣΙΚΑ ό κ. 'Αβέρωφ δέν έπαυσε νά πιστεύει πώς, «νομοτελείακά», ή μεγάλη εύκαιρία τής ζωής του θά έλθει. 'Όταν, ίσως, οι προσεχείς έκλογές άναδείξουν τή «Νέα Δημοκρατία» δεύτερο κόμμα... 'Όταν, ίσως, οι 'Αμερικανοί «έξαντλήσουν τήν ύπομονή τους», άπαιτώντας τήν άμεση — άνευ όρων — επάνοδο τής χώρας στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ και τήν άμεση ύπογραφή τής νέας έλληνοαμερικανικής συμφωνίας για τίς βάσεις... 'Όταν, ίσως, ή ήγεσία Ράλλη άναγκασθεί νά προσφύγει στό ΠΑΣΟΚ για κοινοδουλεντική κάλυψη... 'Όταν ίσως...

ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ «ίσως» όμως, δέν άναιρούν όρισμένες τάσεις και καταστάσεις πού άρχισαν νά διαμορφώνονται πλέον στους κόλπους τής «Νέας Δημοκρατίας». Και όσο και άν ή ήγητική παρουσία του κ. Ράλλη δέν θεωρείται ακόμα άδιαμφισδίτητη, γεγονός παραμένει πώς, όσο κυλούν οι έβδομάδες, τόσο οι όπαδοί του κ. 'Αβέρωφ άραιώνουν, τόσο πυκνώνουν τά, μέχρι χθές άδερωφικά στελέχη, πού προσχωρούν στήν παράταξη Ράλλη. Γεγονός επίσης παραμένει πώς όλα σχεδόν τά κόμματα τής δημοκρατικής αντιπολίτευσης έκριναν — θεωρία του έλάσσονος κακού — πώς, ως τήν διενέργεια των εκλογών, ή πρωθυπουργοποίηση Ράλλη θά έπρεπε νά στηριχθεί, έφόσον αντίπαδας του «εύρωπαίου» Ράλλη, παραμένει πάντοτε ό «ιστορικά παρωχημένος» 'Αβέρωφ.

Στήν τελική ευθεία...

ΚΑΘΩΣ οι παραθεριστές άρχισαν νά επιστρέφουν στα ίδια και ή ζωή νά αποκτά και πάλι τόν κανονικό της ρυθμό, δέν είναι λίγοι εκείνοι πού πιστεύουν πώς, μέ τόν 'Οκτώβριο έν όψει, ή χώρα θά μπει στήν τελική ευθεία προς τίς εκλογές. 'Ηδη, τά κόμματα τής αντιπολίτευσης καταστρώνουν προγράμματα, «στρατεύουν» τούς όπαδούς τους και έτοιμάζονται για τό πώς «θά νικηθεί ή δεξιά γραμμή», για τό «πώς θά φύγει ή Δεξιά». 'Ωστόσο, για μία ακόμα φορά, δέν διαγράφεται στόν όρίζοντα όποιαδήποτε προοπτική συνεργασίας άνάμεσα στα κόμματα τής δημοκρατικής αντιπολίτευσης. 'Αλλά ή συνεργασία αυτή, ή συνεννόηση, έστω και μέ τίς πιο έλαστικές μορφές, άνάμεσα σέ όλες τίς άριστερές δυνάμεις τής αντιπολίτευσης, είναι τό μόνο πραγματικό έχέγγυο για μία κυβέρνηση 'Αλλαγής, ικανής νά έγγηθει και τήν πορεία τής άλλαγής, και τήν πρόοδο, μέσα σέ συνθήκες δημοκρατικής όμαλότητας.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ημερομηνίες

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Τρίτη 12

● 'Ο 'Εντουαρντ Κένεντυ δηλώνει ότι δέν θά διεκδικήσει τό χρίσμα του Προέδρου στις προσεχείς άμερικανικές εκλογές.

● 'Η κυβέρνηση άποφάσισε νά άναθέσει σέ έζενες εταιρείες έρευνες για τήν άνακάλυψη κοιτασμάτων πετρελαίου.

Τετάρτη 13

● Σέ σύσκεψη μέ άνώτερα κυβερνητικά στελέχη, ό πρώην ύπουργός 'Εθν. 'Αμύνης 'Ιω. Ντάδος τάσσεται υπέρ τής άναπροσαρμογής τής συμφωνίας για τό ΝΑΤΟ, πού συνάφθηκε τό 1978 μεταξύ του στρατιωτικού διοικητή του ΝΑΤΟ Χαίτηκ και του ίδιου του 'Ιω. Ντάδου.

Τρίτη 19

● 'Η ΓΣΕΕ άποφασίζει νά μήν συμμετέχει στις εργασίες του Συμβουλίου Κοινωνικής και Οίκονομικής Πολιτικής, ένώ ή Κυβέρνηση έξακολουθεί νά μή δέχεται τό αίτημα τής τιμαριθμικής προσαρμογής.

● Μέ έντολή του Πρωθυπουργού Μπέγκιν, Ισραηλινές δυνάμεις του στρατού έηράς έπιτίθενται στό Ν. Λίβανο, πλήττοντας βάσεις των Παλαιστινίων άνταρτών.

Τετάρτη 20

● Σύμφωνα μέ στοιχεία του ΟΟΣΑ ή αύξηση του εθνικού εισοδήματος στήν 'Ελλάδα θά άνέλθει σέ 1%, ένα από τά μικρότερα ποσοστά μεταξύ των 23 χωρών-μελών του διεθνούς 'Οργανισμού. Παράλληλα, σύμφωνα μέ προβλέψεις άρμοδίων ύπηρεσιών τής χώρας, ό τιμάρθμος τόν Σεπτέμβριο θά σημειώσει νέα άνοδο κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες.

● 'Η Κοινή 'Απεργιακή 'Επιτροπή πού άντιπροσωπεύει χιλιάδες Πολωνούς άπεργούς στήν Βαλτική, καταγγέλλει τήν κυβέρνηση ότι χρησιμοποιεί «καπιταλιστικές μεθόδους» για τή διάλυση των άπεργιών.

Πέμπτη 21

● Μέ σύσκεψη στό Πολιτικό Γραφείο του Πρωθυπουργού κ. Ράλλη, άρχίζει ό κύκλος των επαφών του Κύπριου Προέδρου κ. Κυπριανού μέ τούς πολιτικούς ήγέτες τής χώρας.

● Μέ τήν κοινή άπόφαση τής καταπολέμησης τής Δεξιάς στήν Εύρώπη και τήν εγκαινίαση μιάς μόνιμης συνεργασίας, έληξη ή διήμερη Διάσκεψη κορυφής στήν Κέρκυρα, μεταξύ των άρχηγών των σοσιαλιστικών κομμάτων τής Ν. Εύρώπης.

Παρασκευή 22

● 'Ο 'Υπουργός 'Εξωτερικών και Πρόεδρος του Συμβουλίου τής Εύρωπαϊκής Κοινότητας Γκαστόν Τόρν πού πραγματοποιεί έπίσκεψη στήν Κύπρο, δήλωσε ότι ή Εύρωπαϊκή Κοινότητα θά συμβάλει στις πρωτοβουλίες του ΟΗΕ στό Κυπριακό.

● 'Η Ιρανική κυβέρνηση άρνήθηκε τήν πρόταση τής

Σοβιετικής 'Ενωσης για χορήγηση πολεμικού ύλικού.

● 'Η καθολική 'Εκκλησία στήν Πολωνία τάσσεται μέ τό μέρος των άπεργών.

Σάββατο 23

● 'Η πολωνική κυβέρνηση δέχτηκε άμεσες διαπραγματεύσεις μέ τήν Κοινή 'Απεργιακή 'Επιτροπή, ένώ ως τώρα είχε άρνηθεί τήν όποιαδήποτε συνδιαλλαγή μέ τό «παράλληλο» αυτό συνδικαλιστικό όργανο των εργαζομένων-άπεργών.

● Σέ δήλωση του, άνώτερος πολιτικός αξιωματούχος του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλες, στά πλαίσια συνέντευξης του σέ έλληνική πρώην ήφημερίδα, συναρτά τήν επανένταξη τής χώρας στό στρατιωτικό σκέλος τής συμμαχίας και μέ τήν εγκάρδιση των ήγετών του Βελιγραδίου, όσον αφορά τήν άσφάλεια των νότιων συνόρων τής Γιουγκοσλαβίας.

Κυριακή 24

● Δολοφονική έπίθεση εναντίον του άρχηγού τής ΕΔΕΚ κ. Βάσου Λυσσαρίδη. 'Ο Κύπριος πολιτικός ήγέτης φιλοξενεί δύο έπίσημους εκπροσώπους τής 'Οργάνωσης για τήν 'Απελευθέρωση τής Παλαιστίνης.

ΣΤΟ ΒΗΜΑ Πέμπτη 21 Αύγουστου 1980

Τού Γιάννη 'Ιωάννου

Δευτέρα 25

● Μέ τήν άντικατάσταση του πρωθυπουργού τής πολωνικής κυβέρνησης, τήν έπίσημη παραδοχή «άτελειών στή λειτουργία τής σοσιαλιστικής δημοκρατίας», «ύπερβολών συγκεντρωτισμού» κλπ. και τήν άποδοχή του αιτήματος τής Κοινής 'Απεργιακής 'Επιτροπής για έλεύθερες και μυστικές εκλογές στα συνδικάτα, σημειώνονται τά πρώτα ούσασιακά βήματα για τήν ένδεχόμενη έπίλυση τής κρίσης στή χώρα αυτή του «ύπαρκτου σοσιαλισμού», παρ' όλο ότι οι ήγέτες των άπεργών δέχτηκαν μέ επιφύλαξη τίς νέες εξελίξεις.

ΕΠΟΝΕΙΔΙΣΤΗ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑ ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑΣ

Δέν είμαστε απ' αυτούς που αντιμετώπισαν σοβαρά την πιθανότητα να έχει αλλάξει ή ελληνική Δεξιά τη στρατηγική της αντίληψη για τις διεθνείς σχέσεις της χώρας. 'Η υποτέλεια και η υποταγμένη ένσωμάτωση στα μακροχρόνια σχέδια του δυτικού Ιμπεριαλισμού είναι συμφυής με την ύπαρξή της, σταθερή παράμετρος όλων των μορφών που έχει πάρει μέχρι τώρα η εξουσία της.

Είχαμε, όμως, αναρωτηθεί — μαζί με όλες τις δημοκρατικές δυνάμεις — αν τό μετά την μεταπολίτευση λεξιλόγιο της κυβέρνησης και όρισμένες κινήσεις, όπως ή αποχώρηση από τό στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, αντιπροσώπευαν μιά κάποια απόπειρα υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων, μέσα πάντα στα πλαίσια που επανειλημμένα και ρητά έχει δηλωθεί ότι έχουν επιλεγεί.

Τό πράγμα μπρεδεύτηκε, βέβαια, όταν ή επίσημη ελληνική πολιτική ταυτίστηκε με τό αίτημα επανόδου στη στρατιωτική συμμαχία. Καί τότε, όμως, οι κυβερνώντες πρόβαλαν τό επιχείρημα ότι τό απαιτούσε ή διατήρηση της Ισορροπίας των εξοπλισμών της χώρας μας με τή γειτονική Τουρκία.

Τί νά πεί κανείς σήμερα;

Όχι μόνον ότι αφορά τους τακτικούς έλιγμούς, αλλά και σέ σχέση με τή στρατηγική στόχευση, ή ελληνική Κυβέρνηση έχει χάσει κάθε έγκυρότητα. Τήν λειδωρούν οι άπερίφραστα φιλότουρκοι Ρότζερς και Σία στους όποιους άσπλαχνα τήν παραπέμπουν οι υπεύθυνοι της Νατοϊκής πολιτικής. Παίζουν μαζί της σάν τή γάτα με τό ποντίκι οι Τούρκοι милитаристές. Καί, βεβαίως, τήν περιφρονούν όλες οι κυβερνήσεις της 'Ανατολής και του Τρίτου Κόσμου που ή προοπτική μιάς συμμαχίας μαζί τους θά ήταν δυνατό ν' άποτελέσει διαπραγματευτικό επιχείρημα.

Γιατί, πώς νά μάς πείσει — ότι κι αν πεί — ό κ. Ράλλης και ό προκάτοχός του, ότι ή έξοδος από τό ΝΑΤΟ και ή πιεστική και έξευτελιστική άναζήτηση της επανόδου είναι φυσιολογικά στοιχεία της ίδιας πολιτικής, όταν όλα άποδεικνύουν ότι όλες οι συνθήκες που όδήγησαν στην άποχώρηση έχουν σοβαρά επιδεινωθεί;

Κατάφεραν νά κάνουν τήν 'Ελλάδα γελοία στους φίλους και άσήμαντη για τους έχθρούς!

Η ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΜΑΛΙΑΣ

Πληθαίνουν οι ενδείξεις, ότι ή «ανάθερμανση» των πρωτοβουλιών για τήν Κύπρο, θά όδηγήσει και σέ άναζωπύρωση όλων εκείνων των μηχανισμών, που πάγιο στόχο τους έχουν νά ματαιώσουν κάθε εξέλιξη, που δέν έξυπηρετεί τά πιο αντιδραστικά Ιμπεριαλιστικά σχέδια για τήν τύχη του νησιού. Είναι χαρακτηριστικό ότι κάθε καμπή της πρόσφατης Ιστορίας της Κύπρου σημαδεύεται από τήν ένεργοποίηση των τρομοκρατικών ομάδων, που καταφέρνουν, πολλές φορές, νά εκτρέψουν διαδικασίες ή νά προετοιμάσουν τό έδαφος για άλλες επεμβάσεις.

Η πρόσφατη επίθεση εναντίον του Βάσου Λυσσαρίδη, σηματοδοτεί και πάλι τήν άνακύκλωση της ίδιας τραγικής Ιστορίας. Βλέπει λοιπόν κανείς, ότι ή επιμονή στο αίτημα της κάθαρσης είχε και έχει ένα βαθύτατο έθνικό νόημα. Γιατί άλλως, σέ 'Ελλάδα και Κύπρο, ό Ιμπεριαλισμός θά έχει πάντα τή δυναμική έφεδρεία του, σάν άνεξέλεγκτο στοιχείο παρεμβολής στις όποιες εξέλιξεις.

Η καταγγελία από όλα τά κόμματα, σέ 'Ελλάδα και Κύπρο, της επίθεσης αυτής, είναι ή *minimum* άναγκαία ένερ-

γεια άπέναντι σ' αυτό τό φαινόμενο. 'Αν θέλουμε νά μίν αφνιδιαζόμαστε πάντα από τά γεγονότα, πρέπει κάποτε νά μάθουμε νά τά προλαβαίνουμε. Καί, άκόμα καλύτερα, νά δημιουργούμε τις προϋποθέσεις ώστε νά τά έλέγχουμε και κατευθύνουμε. Αυτό όμως ξεπερνά κατά πολύ, τήν πρακτική, κύρια, της κυβέρνησης, αλλά και των περισσοτέρων από τά κόμματα, που ώστόσο καταδίκασαν τή δολοφονική ένέργεια.

ΠΩΣ ΤΟ ΕΝΑ ΠΙΝΕΤΑΙ ΔΥΟ...

Όπως στή θάρκα των Νεκρικών Διαλόγων του Λουκιανού, οι οικονομικοί ύπουργοί μας τραβούν ό καθένας για άλλο λιμάνι. Άλλος λάμνει απ' εδώ κι άλλος άπλώνει τά πανιά του για πέρα. Κι όπως ήταν φυσικό, άρχισαν και νά τσακώνονται. Σέ λίγο θά 'ρθουν στά χέρια και θά ήταν ίσως διασκεδαστικό νά κάθεται κανείς σέ κάποια όχη και νά τούς βλέπει νά βουλιάζουν, αν δέν είμαστε κι έμείς επιβάτες της ίδιας θάρκας, στοιχεία της ίδιας εθνικής οικονομίας.

Αν προσπαθήσουμε νά δούμε πέρα από τις προσωπικές αντιθέσεις και τήν σύγκρουση της μιάς κλίκας — ραλλικοί — με τήν άλλη — άβερωφικοί — ή πρόσφατη επίθεση του κ. Θανάση Κανελλόπουλου κατά του διάδοχού του κ. Μπούτου έχει, ίσως, και ένα συγκεκριμένο πολιτικό περιεχόμενο.

Στήν ελληνική Δεξιά ένδημεί και εκδηλώνεται περιοδικά, πάντα με συμβιβασμούς, άτέλειες και αντιφάσεις ένας όρισμένος συντηρητικός λαϊκισμός. Αυτή ή γραμμή έμπνέει όρισμένες κοινωνικές μεταρρυθμίσεις της δικτατορίας Μεταξά και παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην έκλογική έπιτυχία, αλλά και στή διάλυση του εθνικού Συναγερμού, του Παπάγου.

Ο μεσιανισμός του κ. Καραμανλή προσπαθούσε νά συμβιβάσει αυτήν τήν τάση με τά έκσυγχρονιστικά ρεύματα της διεθνοποιημένης ολιγαρχίας, που εκφράζεται με τόν πιο άκρατο οικονομικό φιλελευθερισμό. Τώρα που ό «πατέρας-ηγέτης» μπήκε στο περιθώριο, οι έπίγονοι είναι φυσικό νά πολώνονται γύρω από δυό γραμμές που όσο ολοκληρώνονται σκιαγραφούν τή φυσιογνωμία δύο άυτοτελών κομμάτων της Δεξιάς.

Από τήν μιά, οι άκροδεξιοί λαϊκιστές — και σ' αυτούς άνήκει ό κ. Κανελλόπουλος, παρά τό μαρξιστικό και κεντροαριστερό παρελθόν του — συνδυάζουν τόν άυταρχισμό με κάποια συντεχνιακή φροντίδα για τήν τύχη των ασθενέστερων μικροαστικών στρωμάτων και έχουν σάν έκλογική στρατηγική τήν προσέλκυση των ψήφων της 'Εθνικής Παράταξης.

Από τήν άλλη, οι φιλελευθερίζοντες έκσυγχρονιστές, που θέλουν νά έξομαλύνουν τό δρόμο του μεγάλου διεθνούς κεφάλαιου, αναθεωρούν όλα τά μέτρα που υιοθέτησε ή τελευταία κυβέρνηση Καραμανλή για νά έξυγιάνει στοιχειωδώς τά πιο σκανδαλώδη συμπτώματα ταξικής άσυδοσίας. Με επιχειρήματα που άπευθύνονται περισσότερο στην ιδεολογία, παρά στα άμεσα οικονομικά συμφέροντα, νά προσπαθούν νά προσεταιριστούν τους άστεγους, μετά τή διάλυση της ΕΔΗΚ και τήν πρόκληση χρεοκοπία του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ. συντηρητικούς Κεντρώους.

Είναι πιθανό ότι μέχρι τις εκλογές δέν θά ολοκληρωθεί τό σχίσμα. Καί οι μόν και οι δέ δέν διαθέτουν ούτε τά στελέχη, ούτε τήν ήγεία, ούτε τήν πολιτική αποφασιστικότητα για κάτι τέτοιο. Καί τό κυριότερο, δέν έχουν έξασφαλίσει τις εύλογίες του Πατριάρχη.

Μετά τις εκλογές, όμως, είναι πολύ πιθανό ότι θά βρεθούμε με δυό περίπου ίσοδύναμα κόμματα της Δεξιάς, για πρώτη φορά μετά τόν πόλεμο. Κι αυτό, όποιο κι αν είναι τό άποτέλεσμά τους.

ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑ

Η «Νέα Δημοκρατία» διαρκώς «έκουγχρονιζόμενη», αφομοιώνει όλο και περισσότερο την πολιτική πρακτική των αντιπάλων της. Έμαθε έτσι και ο κ. Τσαλδάρης, όταν πράττει δεξιά να μιλάει αριστερά... Μόνο έτσι εξηγείται, ή ως «μαύρο χιούμορ», τό Νομοσχεδίο του για την αποφυγή μονοπωλιακών καταστάσεων στον Τύπο. Στην εισηγητική έκθεση γίνεται μία βαρύγδουπη καταγραφή αρχών για την προστασία της ελευθεροτυπίας από τράστ Τύπου και τη διαφύλαξη της ελεύθερης πληροφόρησης. Όταν, όμως φθάσουμε στην «αμπακιέρα», στά άρθρα δηλαδή του Νομοθετικού Διατάγματος, ανακαλύπτουμε τις πολύ πρακτικές και συγκεκριμένες σκοπιμότητες που υπηρετεί. Έτσι, κύριο μέλημα του νόμου είναι ο καθορισμός κατώτατης τιμής πωλήσεως, ώστε να αποφεύγεται ο «αθέμιτος ανταγωνισμός». Πρόκειται προφανώς για φωτογραφική διάταξη, να υποχρεώσει δηλαδή στην εγυγράμμιση των 15 δρχ. την «Αυριανή» και τό «ΡΙζοσπάστη», μέ τις 5 και 10 δρχ. αντίστοιχα, των σημερινών τους τιμών, ίκανοποιώντας έτσι τούς μεγαλοεκδότες, που νιώθουν να απειλούνται και να εκτίθενται από τέτοιες διαφοροποιήσεις. Μάλλον, όμως, από τέτοιους χειρισμούς θά βλάψουν ακόμα περισσότερο την «υπόθεση τους» οι μεγαλοεκδότες. Γιατί θά μεγιστοποιήσουν την δυσπιστία και καχυποψία των αναγνώστων για όσα συμβαίνουν στον Τύπο, και θά πολλαπλασιάσουν την «αγοραστική αποχή», που τείνει να γίνει ένδημικό φαινόμενο... Αν θέλουμε διαφορετικό Τύπο, χρειάζονται οποσδήποτε πολύ διαφορετικά μέτρα και προς άλλες κατευθύνσεις. Κατευθύνσεις, όμως, που ούτε οι μεγαλοεκδότες ούτε η κυβέρνηση της Δεξιάς, θέλουν και μπορούν να ακολουθήσουν.

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Γενικεύονται και πολλαπλασιάζονται οι απόλυσεις βιομηχανικών εργατών ιδιαίτερα στην περιφέρεια της Πρωτεύουσας. Και τά εργατικά σωματεία προσπαθούν να κινητοποιήσουν τούς συναδέλφους μέ μέτρια – πρέπει να τό ομολογήσουμε – αποτελέσματα. Έπειδή και άδικο θά ήταν – αλλά και νόημα δέν θά είχε, μία κι οι άνθρωποι είναι αυτό που τούς κάνει ή κοινωνία και ιστορία πρὶν επέμβει ό περιθώτος «υποκειμενικός παράγοντας» – να κατηγορήσουμε γενικά τούς εργαζόμενους για αναισθησία και έλλειψη αλληλεγγύης, άς περιοριστούμε στην επίσημανση δυό συγκεκρι-

μένων δυσκολιών που έχει να ξεπεράσει ο εργατικός μας συνδικαλισμός.

Ο πρώτος είναι ή εφαρμογή σε ευρύτατη έκταση του ανταγωνιστικού συστήματος των υπερωριών. Οι εργοδότες εξοικονομούν έτσι τά γενικά έξοδα της διατήρησης ενός πληθέστερου προσωπικού και ταυτόχρονα εκτονώνουν τις μισθολογικές τους απαιτήσεις. Είναι σαφές ότι ή αποτελεσματικότερη αντίδραση, όταν τίθεται θέμα απασχόλησης, είναι ή παραίτηση των μη απολυόμενων εργατών από τις υπερωρίες, αν είναι δυνατόν μέ ταυτόχρονη διατήρηση μέρους της προσαύξησης του βασικού μισθοῦ.

Γιά να απαγγιστρωθούν, όμως, οι εργαζόμενοι από τό δέλεαρ του πρόσθετου εισοδήματος που εξασφαλίζουν οι υπερωρίες, χρειάζεται μία ιδεολογική διεργασία ισχυρότερη από την ψυχολογική πίεση του καταναλωτικού συστήματος, που εκφράζεται μάλιστα τά τελευταία χρόνια μέ συνεχώς υψηλότερες τιμές.

Και τέτοιες κινητοποιήσεις είναι δυνατό να οργανώσουν και να φέρουν σε πέρας μόνο ισχυρά εργοστασιακά σωματεία.

Καθημερινά αποδεικνύεται ότι ο κάθετος κλαδικός συνδικαλισμός δέν είναι αποτελεσματικός, πέρα από τόν εντελώς παραδοσιακό τομέα της διεκδίκησης αύξησης των ονομαστικών μισθών. Και σε συνθήκες όπως οι σημερινές, που ή σημασία αυτού του είδους των συνδικαλιστικών αιτημάτων έχει εξαιρετικά σχετικοποιηθεί από τόν πληθωρισμό, δυσκολευόμαστε να αντίληφθούμε ποιός λόγος – πέρα βέβαια από την αναπαραγωγή των μηχανισμών και των κομματικών διασυνδέσεων – επιβάλλει την μονομερή επιμονή προοδευτικών συνδικαλιστικών παρατάξεων σε συνδικαλιστικά σχήματα, που έχουν ξεπεραστεί από τά πράγματα.

Ο ΣΥΝ-ΠΡΟΕΔΡΟΣ

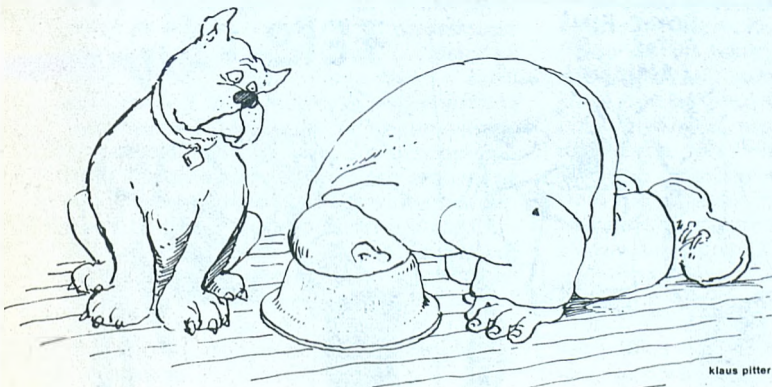
Αρνήθηκε να γίνει Αντιπρόεδρος. Δέν μάς εξέπληξε. Γιατί, για να παραδεχτεί ότι οι 88 είναι ή πλειοψηφία και οι 84 ή μειοψηφία πρέπει να διαθέτεις στοιχειώδες δημοκρατικό ήθος. Και ο άντρας ήταν γνωστός για τό αντίθετο.

Ενώ όμως αν έμενε στο περιθώριο χολώμενος, θά έδειχνε τουλάχιστον κάποια συνέπεια αυτός κορδακίζεται και κλασασχενίζεται άουστόλως επί των επάλξεων της ένθικοφροσύνης.

Επωφελείται π.χ. από τά εγκαίνια αγροτικού δρόμου 14 (ναί, δεκατεσσάρων! δέν διαβάσατε λάθος) χιλιομέτρων στην Ήπειρο για να άσχοληθεί μέ τά πάντε άλλα τινά και να άμφισβητήσει τό θεμέλιο του δημοκρατικού μας πολιτεύματος: την κοινοβουλευτική έναλλαγή στην έξουσία.

Μέ ποιά ιδιότητα; Του Ύπουργού Έθνικής Άμυνας; Όχι, βέβαια! Και τό θέμα και ή δραστηριότητα είναι άσχετα μέ τό περιεχόμενο των δηλώσεων. Του βουλευτή Ίωαννίνων; Δέν θά τολμούσαμε και να τό φανταστούμε.

Μάλλον θά πρέπει να συμπεράνουμε ότι ο κ. Άβέρωφ, αιώνιος και άθεράπευτος καταχραστής άρμοδιοτήτων που δέν του άνήκουν, εκφράζεται σαν συν-πρόεδρος της Κυβέρνησης και ίσως μάλιστα και της Δημοκρατίας.

НПА

Ὁ κακός καί ὁ μή χειρότερα

Μετά την άποτυχία ο Τέντ χαιρετάει με σφιγμένη γροθιά...

Είναι πιά όριστικό. Τόν έρχόμένο Νοέμβρη οί Άμερικανοί έκλογείς θά πρέπει νά διαλέξουν ανάμεσα στόν κακό - τόν κ. Κάρτερ - καί στόν χειρότερο - τόν κ. Ρήγκαν.

Ἡ προεδρική μονομαχία τοῦ ἐπόμενου Νοέμβρη, ὅπως διαγράφεται, καθιερώνει, τὸ θρίαμβο τῶν συντηρητικῶν κομματικῶν μηχανισμῶν καὶ τῶν δύο μεγάλων παρατάξεων, τῶν Δημοκρατικῶν καὶ τῶν Ρεπουμπλικάνων. Οἱ ἀπαιτήσεις τῶν φτωχότερων Ἀμερικάνων καὶ ἰδιαίτερα τῶν φυλετικῶν μειονοτήτων – Νέγρων, Τοϊκάνος καὶ Πορτορικάνων – θὰ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὴν βασική προεκλογική ἐκστρατεία. Καὶ μαζί τους ὅλα τὰ μεγάλα σύγχρονα θέματα πού συναρπάζουν ὅλο καὶ εὐρύτερες μάζες: ἡ ρύπανση, ἡ ἐγκληματικότητα καὶ ἡ ἀνασφάλεια, ἡ κατάρρευση τῶν κοινωνικῶν παροχῶν, τὸ ἀδιέξοδο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, τὰ ναρκωτικά, ἡ ἀπελευθέρωση τῶν γυναικῶν καὶ τῶν σεξουαλικῶν μειονοτήτων. Μόνο ὅταν ἐπιμείνει, ὡς τὸ τέλος, ὁ ἀνεξάρτητος ὑποψήφιος κ. Ἀντερσον, τὰ ζητήματα αὐτὰ θὰ θεθοῦν – ἀλλὰ πῶς; – μπροστὰ στοὺς ἐκλογεῖς.

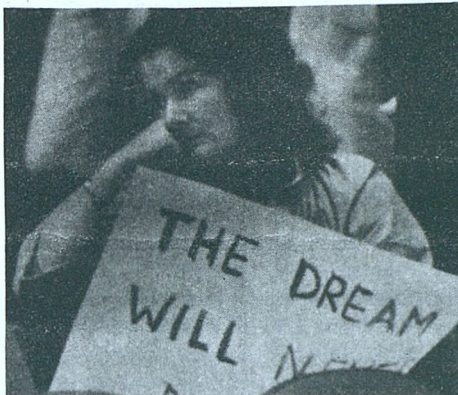
Έτσι οι προοδευτικοί Άμερικάνοι θρίσκονται μπροστά σε ένα δίλημμα τακτικής: νά ενισχύσουν «όμορποτυπιστικά» τόν κ. Κάρτερ σάν τόν «μή χείρωνα» ή νά προωθήσουν τήν ύποψηφιότητα τοῦ κ. Άντερσον, ἀναλαμβάνοντας τόν κίνδυνο νά ἐκλεγεί ὁ νεοφασίστας καί πολεμοκάπηλος κ. Ρήγκαν.

Ἀπὸ τὴν ἀπόφαση ποὺ θὰ παρθεῖ ἐξαρτᾶται σέ μεγάλο βαθμὸ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς. Κι αὐτὸ, γιὰ ἀντίθετα μέτοχους ἄλλους, μέχρι τώρα, λίγο - πολὺ γραφικοὺς - περιθωριακοὺς ἐκπρόσωπους προοδευτικῶν ἀπόψεων - Κομμουνιστές, Τροτσικιστές, Ἀναρχικοὺς - ὁ μαρτυροῦνται τῆς Ἀντερσον συγκεντρῶνει, σύμφωνα μέ τίς σφυγμομετρήσεις, 10-15% τῶν προτιμῶσεων. Κι ἐπειδὴ οἱ ψῆφοι αὐτοῖ θὰ προέλθουν ἀπὸ κοινωνικά στρώματα καὶ μειονότητες, ποὺ ἦταν μέχρι σήμερα παραδοσιακοὶ πελάτες τῶν δημοκρατικῶν, θὰ πρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἡ ὑποψηφιότητα Ἀντερσον θὰ ὀδηγήσει ἐμμεσὰ στὴν ἐκλογὴ τοῦ Ρήγκαν.

Αυτόματα τίθεται τό ἐρώτημα γιά ὅλους
 δους, σάν τούς Ἕλληνες, ζοῦν μέ τόν ἕνα ἢ
 τόν ἄλλο τρόπο κάτω ἀπό τή σκιά τῆς
 ἀμερικάνικης αὐτοκρατορίας; εἶναι δυνατό
 ἕνας Πρόεδρος σάν τόν Ρήγκαν νά σημαίνει
 ἐκτός ἀπό τήν ἐσωτερική ἀντίδραση καί
 κίνδυνο πολέμου;

Ὅρισμένοι, ὅπως οἱ Κινέζοι ἡγέτες πού
ἐκθέσαν ἀνεπανόρθωτα τὸν ρεπουμπλι-
κάνο ἀπεσταλμένο κ. Μπάς, μοιάζουν νά
φοβούνται ὅτι οἱ δηλώσεις τοῦ πρώην
καουμπου πού θεωρεῖ τὸν πόλεμο τοῦ
Βιέτ-Νάμ «ιερὰ ἀποστολὴ τοῦ ἀμερικανικοῦ
ἔθνους» δὲν εἶναι ἀπλὴ δημαγωγία.

"Άλλοι όμως, επανέρχονται σέ αναλύσεις, όπως εκείνη του Κλώντ Ζυλιέν, πού λένε ότι

... αλλά ή οπαδός κλαίει κρατώντας τήν έπιγραφή:
«Τό όνειρο ποτέ δέν θά πεθάνει».

οι φιλελεύθεροι δημοκρατικοί είναι ταυτόχρονα επεκτατικοί και ιμπεριαλιστές, ενώ οι συντηρητικοί ρεπουμπλικάνοι κλίνουν μάλλον προς τον απομονωτισμό.

Ὁψόμεθα!

Ὅπως οὐδέποτε καὶ οἱ πρόσφατες περιπέ-
τειες τῆς διαδικασίας ἀνάδειξης τῶν προε-
δρικών ὑποψηφίων εἶναι ἀποδείξεις τῶν
πολιτικῶν, ἰδεολογικῶν καὶ θεσμικῶν ἀδιέ-
ξοδων στὸ ὅποιο ἔχει περιέλθει ἡ πάλαι
ποτέ ἀναμφισβήτητη ἡγήτιδα τοῦ «ἐλεύθε-
ρου κόσμου». Καὶ δικαιώνουν ὅσους –
ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς δικούς μας κυβερνῶντες –
φροντίζουν ἐγκαιρὰ νὰ πάρουν τίς ἀπο-
στάσεις τοὺς ἀπὸ τὸν ἀποσυνηθήμενο κο-
λοσσο.

NOTIOS KOPEA:

**"Ένας Τσόν,
δύο Κίμ και μερικοί Πάρκ...**

Ποτέ δέν ήταν τόσο απόλυτη ή στρατοκρατία στη Νότιο Κορέα, όσο την τελευταία εβδομάδα. Ή Βουλή έχει διαλυθεί, οι πολιτικοί έχουν εξευτελιστεί από την άποιαλυση σκανδάλων ή θρίσκονται πη φυλακή και πρίν λίγες μέρες εξαναγκάστηκε σέ παραίτηση τσ τελευταίο σύμβολο νομιμότητας, σ Πρόεδρος Τσού πού αν και όργανσ τσ στρατό, ήταν πολίτης.

Πίσω από μία σειρά διαδοχικών εκκαθαρίσεων, σκηνοθετημένων πραξικοπημάτων και συνωμοσιών, διαγράφεται μία αιώνιατική και άδυσωπτη μορφή: ο στρατηγός Τσόν, πού σέ ηλικία 49 ετών πλησιάζει στο μονοψήφιο της έξουσίας. Άρχηγός της τρομερής ΚΕΙΑ, πολιτικής άστυνομίας του

καθεστώς της Σεούλ και της προσωπι-
κής πραιτωριανής φρουράς του δολοφ-
νημένου Προέδρου Πάρκ, έπαιξε σημαντικό
ρόλο στην εκκαθάριση των δολοφόνων,
αφού ίσως πήρε μέρος και στη διοργά-
νωση της δολοφονίας. Τή «νύχτα των
στρατηγών» στις 12 Δεκεμβρίου 1979 συλ-
λαμβάνει και άποσπαστεύει όλη την ήγεσία
του στρατεύματος και σκοτώνει τρεις.

Αυτές τīs ἡμέρες ἓνα ἐνορχηστρωμένο κίνημα «μαζών» προετοιμάζει τήν προαποφασισμένη ἐκλογή του στήν Προεδρεία. Ὁ λαός τῆς Κορέας πού ὑφίσταται ἤδη τὰς βαρύτερες οἰκονομικές συνέπειες τῆς ἐξάντλησης τοῦ κορεατικοῦ θαύματος ἀντιμετωπίζει μέ δέος τήν μονοκρατορία ἐνός ἀνθρώπου μέ δεδομένες καταπιεστικές ιδέες καί αἰματηρές συνήθειες. Ἄλλοι λένε ὅτι μιὰ ἀπολυταρχία στό Νότο θά ἦταν εὐκολότερο νά συνεννοηθεῖ μέ τήν ἀπολυταρχία τοῦ Κιμ Ἰλ Σούνγκ στό Βορρά.

“Ένα τέτοι για το νέο καθεστώς θα είναι και η έκβαση της δίκης του Κίμ Νταί Γιούνγκ που έχασε με ελάχιστη διαφορά από τον Πάρκ τις νοθευμένες εκλογές το 1971. “Αν ο ηγέτης της δημοκρατικής αντιπολίτευσης που παραπέμπεται για έχαστη προδοσία καταδικασθεί στην έχαστη των ποινών, όπως είναι δυνατό, η άτμσφαιρα θα θαρύνει εξαίρετικά. Αυτό ξέρουν και οι πρόσάτες της Νότιας Κορέας. Αμερικάνοι που άκουον πίεση για να δείξει ο Στρατηγός Τσόν επίεικεια.

«Ὁ στρατὸς μας πού πήγε στήν Κορέα,
πολεμώντας γιά ἰδανικά,
ἔχει πνίξει τούς κίτρινους στό αἷμα,
νά τούς δείξει τί θά πῇ ἐλευθερία»

Πνιγμένοι στο αίμα σίγουρα από τότε και μέχρι σήμερα, αλλά τί θά πει «Έλευθερία» δέν είδαν ακόμα οί ταλαίπωροι Κορεάτες.

κυκλοφορεῖ

ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΠΑΠΑΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ

Η ΞΕΝΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΚΑΛΒΟΣ»

'Αναξαγόρα 1, Αθήνα τ.τ.112

τηλ. 52.46.241

Ίσορροπίες για τό ευρωπαϊκό άνοιγμα

του Χρήστου Κυριαζή

Ο ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ Σοσιαλισμός ή θά είναι πολύμορφος και – ίσως – πολυκεντρικός ή θά περιχαρρακωθεί στά πλαίσια τών Ιστορικών του οργανισμών, μέ δυσμενείς συνέπειες για τήν πολιτική αποτελεσματικότητα και τό δυναμισμό του: Αυτό θά μπορούσε νά

άποτελεί ένα βασικό συμπέρασμα, αλλά και άφετηρία ίσως για τήν έρμηνεία τών πολιτικών προβλημάτων και θέσεων πού αναδείχθηκαν από τίς διήμερες συννομιλίες στην Κέρκυρα μεταξύ τών ήγετων τών σοσιαλιστικών κομμάτων της Νοτίου Ερώπης.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, ή δυναμική της πολιτικής συγκυρίας στην Ελλάδα πού φέρνει αντιμετώπο τό ΠΑΣΟΚ μέ τό ενδεχόμενο της ανάληψης κυβερνητικών ευθυνών μέσα στό 1981, είναι έπόμενο νά αντικατοπτρίζεται σέ όλες τίς πτυχές της πολιτικής του, αλλά και στίς σχέσεις του μέ τό χώρο της διεθνούς πολιτικής. Συνακόλουθα, τά κριτήρια της πολιτικής φερεγγυότητας του νεόκοπου σοσιαλιστικού σχηματισμού διαφοροποιούνται μέσα στην έξαετία, φέρνοντας άνακατατάξεις στή στρατηγική και ήδολογική του ταυτότητα: Είναι κοινή ή διαπίστωση ότι ή διεύρυνση της έκλογικής επιφάνειας του ΠΑΣΟΚ όδηγεί στην άναζήτηση νέων ίσορροπιών στους τομείς μέ μείζονα πολιτική σημασία και άπαιτεί κάποιους χειρισμούς πού νά έξισορροπούν τήν ήδολογία μέ τή συγκεκριμένη στρατηγική της συγκυρίας.

ΑΝ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΟΥΜΕ σ' αυτό τό πλαίσιο άναφοράς τή συνάντηση της Κέρκυρας, τότε βλέπουμε ότι ή πρωτοβουλία του Α. Παπανδρέου σημαίνει μέν μία τομή στίς σχέσεις του «Κινήματος» μέ τούς φορείς του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού – και τήν Ερώπη γενικότερα... – αλλά ταυτόχρονα άποτελεί και ένα νέο παράγοντα για τή διαμόρφωση άλλου είδους σχέσεων στους κόλπους τών Δυτικοευρωπαίων Σοσιαλιστών: τό «ιδιότυπο», «παράξενο», «συγκυριακό» – τό 1974 – «φαινόμενο ΠΑΣΟΚ», μετατρέπεται σέ σοβαρό πολιτικό παράγοντα και οργανικό στοιχείο της ευρωπαϊκής πραγματικότητας. Η διαπίστωση αυτή έκφράστηκε μέ σαφήνεια και από τόν Γκονζάλες και από τόν Σοάρες, όταν προεξόφλησαν τήν έκλογική επικράτηση του ΠΑΣΟΚ στίς έπόμενες έκλογές...

Η ΠΟΡΕΙΑ, όμως, πρός τήν «αναγνώριση» του ΠΑΣΟΚ δέν είναι μονόδρο-

μος: ή λαϊκιστική έκδοχή της άνεξαρτησίας και της έξωτερικής πολιτικής του «Κινήματος» είχε σάν άναγκαίο έπακολούθημα μία κριτική της Ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας και, έκτενέστερα, μία άντίληψη περί Ερώπης πού θύμιζε έπιχειρηματολογία άκραφνων δογματικών κομμουνιστών – πού, αυτοί, έχουν κάθε λόγο νά υίοθετούν τή θέση π.χ. περί «άμερικανικής δορυφοροποίησης της Ερώπης». Ο έπαγγελόμενος πολυκεντρισμός στην έξωτερική πολιτική του ΠΑΣΟΚ, ήταν άνάπηρος σ' ένα βασικό του σκέλος και τό ίδιο ίσχυε και για τή θέση του, ως πρός τή γεωπολιτική πολυμορφία της Ελλάδας: Τό τίμημα της παραγνώρισης της ευρωπαϊκής ιδιομορφίας ήταν ένα τριτοκοσμικό σύνδρομο πού δέ θά μπορούσε για πολύ καιρό νά άποτελεί άξονα άναφοράς για τίς άναλύσεις, τίς πολιτικές έπιλογές και τή διαμόρφωση τών ίσορροπιών μεταξύ τών ήδολογικών ρευμάτων του «Κινήματος».

ΩΣΤΟΣΟ, όμως, κι αυτό είναι κάτι πού ήθελμένα άγνοείται από τούς πολιτικούς σχολιαστές της άντίπερα όχθης, αυτός ό προσανατολισμός τήν πρώτη περίοδο πολιτικής παρουσίας του ΠΑΣΟΚ, είχε κι ένα άποτέλεσμα πού, τώρα, άποτελεί διαπραγματευτικό «ατού» άπέναντι στους ευρωποκεντρικούς σοσιαλιστές – είτε του νότου, είτε, γιατί όχι στό μέλλον, και του Βορρά: Οί προνομακίες σχέσεις του «Κινήματος» μέ μία σειρά κάμματα και οργανώσεις τών άραδικών χωρών είναι μία άπαραίτητη «γέφυρα» για τό άνοιγμα τών σοσιαλιστικών κομμάτων της Ερώπης στό χώρο αυτό. Κατ' έπέκταση, μπορούμε νά πούμε ότι αυτό τό άνοιγμα είναι άπαραίτητο στοιχείο για τήν τελέσφορη διεξαγωγή του καρκινοδατοντος διαλόγου Β-Ν, πού, στό άνακοινωθέν της Διάσκεψης της Κέρκυρας, διαμεσολαβείται από τό διάλογο

του Ευρωπαϊκού Βορρά μέ τόν Ευρωπαϊκό Νότο.

ΕΙΝΑΙ πολύ νωρίς βέβαια για νά προεξηφλήσουμε τήν σύμπληξη ενός νοτιοευρωπαϊκού μπόκ σοσιαλιστικών δυνάμεων. Τά δεδομένα μάλιστα πού υπάρχουν ως τώρα δέν συνηγορούν στην έπιτυχή έκβαση ενός τέτοιου του έγχειρήματος: τά κράτη της Ν. Ερώπης δέν αντιπροσωπεύουν ταυτόσημους κοινωνικούς σχηματισμούς, ενώ είναι μοιραίο ή διαφορετική πολιτική τους ιστορία νά επηρεάζει τήν όποια πρόθεση για κοινή δράση τών δημοκρατικών λαϊκών δυνάμεων. Αυτό είναι κάτι πού έμμεσα, αλλά μέ σαφήνεια διαβεβαιώθηκε και από τόν Σοάρες και τόν Γκονζάλες: ό πρώτος τόνισε τούς δεσμούς τών σοσιαλιστικών κομμάτων Βορρά-Νότου, ενώ ό δεύτερος απέκλεισε τή σκέψη ή διάσχιση της Κέρκυρας νά θεωρηθεί σάν βήμα για τή δημιουργία «διαχωριστικής γραμμής» στους σοσιαλιστές του άνεπτυγμένου Βορρά και του «περιφερειακού» Νότου. Άντίθετα, ό Α. Παπανδρέου «πιστεύει ότι οι δυνάμεις της Άριστερας στην Νότια Ερώπη έχουν μεγαλύτερο δυναμισμό και μεγαλύτερη προοπτική άπ' τίς άντίστοιχες του Βορρά».

ΕΙΝΑΙ έλπιδοφόρο, ίσως, τό γεγονός ότι, μέ βάσει αυτές τίς διαφορές, και οι «5» στην Κέρκυρα διαδήλωσαν, στό κοινό άνακοινωθέν, τήν άπόφασή τους νά επαναλάβουν περιοδικά αυτή τή συνάντησή για νά υπάρξει μία «μόνιμη συνεργασία τών Σοσ. Κομμάτων της Ν. Ερώπης». Δέν προδικάζουμε άποτελέσματα, έχουμε ήδη όμως κάποια πρώτα άποκρυσταλλώματα: κοινή καταπολέμηση της Δεξιάς και της άκρας Δεξιάς μέ πρώτο (και πολύ συγκεκριμένο όσο και «μίνιμουμ») στόχο τίς έρχόμενες έκλογές στην Πορτογαλία, στην Ελλάδα και στην Ίσπανία.

Παπανδρέου,

Γκονζάλες,

Κράξι,

Σοάρες.

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ, βέβαια, είναι απλώς ένα «εισιτήριο» κατά τόν Α. Παπανδρέου και χρειάζεται οργάνωση στο «εργοστάσιο και στο χωράφι» για να μπορέσουν να πραγματοποιηθούν οι βαθιές τομές του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού. Δεν μπορούμε, όμως, να έπεκταθούμε εδώ: το τελικό ανακοινωθέν της διάσκεψης δεν αναφέρει τίποτα για μία σειρά ζητήματα που συζητήσαν οι «5» και αποτελούν οργανικά στοιχεία της προβληματικής του σοσιαλισμού: συνδικαλιστικό κίνημα συμμαχίας, σχέσεις κόμματος – συνδικάτου κλπ. Ός προς αυτά τά ζητήματα ή διάσκεψη ήταν, φαίνεται, «άνιχνευτική» και «ένημερωτική», αφού είναι δεδομένη και ή ιδεολογική έτερογένεια των πρωταγωνιστών της, και ή πρόταση των «4» να μή σπεύσουν σε ιδεολογικές συνδιαλλαγές που θά 'ταν επιζήμιες για τις σχέσεις τους με τη Β' Διεθνή.

ΙΣΩΣ δεν ήταν «ώριμη» ή συγκυρία για μία τέτοια μνεία: Τό ΠΑΣΟΚ κάνει τά πρώτα του βήματα για να παρέμβει στη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού σοσιαλισμού κι αυτό επηρεάζει τους υπόλοιπους τέσσερις συνομιλητές που είναι εξάλλου συνεχιστές μιās μακροχρόνιας ιστορικής σχέσης των κομμάτων τους με τη Διεθνή. Ευνούικά στοιχεία, ίσως, για μία αποτελεσματικότερη και οργανικότερη σχέση του «Κινήματος» με τούς Νοτιοευρωπαίους σοσιαλιστές εταίρους του είναι:

● 'Η δημόσια διακηρυγμένη θέση του αρχηγού του για συνεργασία με τη σοσιαλιστική ομάδα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και

● 'Η συνεφή με τη θέση αυτή, άναγνώριση κάποιας αυτόνομης δυναμικής της Ευρώπης ως προς τις 'Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς και ή δήλωση του Α. Παπανδρέου ότι ή συμμετοχή της 'Ελλάδας στην ΕΟΚ «είναι μία πραγματικότητα».

ΠΟΛΛΑ είναι τά ζητήματα που τελούν υπό αίρεση και που έκαναν τη διάσκεψη κορυφής της Κέρκυρας να μοιάζει με ένημερωτική συνάντηση. Δεν πιστεύαμε ότι ήταν απλώς τέτοια, αφού ακόμα και ή «ένημερωση» είναι προστάδιο για τη δημιουργία πλαισίου άσκησης πολιτικής έπιρροής και παρέμβασης στους διαμορφούμενους συσχετισμούς δυνάμεων τόσο στη Σοσιαλιστική Διεθνή, όσο και στους ευρωπαϊκούς οργανισμούς.

ΑΠΟ τήν άλλη, δεν μπορούμε να δεχτούμε αυτό που έκ του αντίθετου έξυπονοεί ή κυβερνητική σιωπή για τις συνομιλίες της Κέρκυρας, ότι δηλαδή, ή συνάντηση λειτούργησε σάν προεκλογικό «τονωτικό» για τό ΠΑΣΟΚ: χωρίς να άμφισβητούμε τη σημασία της, όσον άφορά τήν ένίσχυση του κομματικού πατριωτισμού των όπαδών του, δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε ότι στην Κέρκυρα έπισφραγίστηκε τό ευρωπαϊκό έγχείρημα του ΠΑΣΟΚ και ή προσπάθεια

για τήν ολοκλήρωση της φυσιογνωμίας του στην έξωτερική πολιτική. Παράλληλα, και οι τέσσερις σοσιαλιστές ήγέτες δεν παρέλειψαν να τονίσουν έμμεσα ή άμεσα τό πολιτικό κύρος του Α. Παπανδρέου, στοιχείο που είναι άναγκαίο σε περιόδους όπου οι άνακατατάξεις στην πολιτική πρακτική ενός κόμματος δημιουργούν κάποιες φυγόκεντρες τάσεις και άπαιτούν έξισορροπιστικούς χειρισμούς από χαρισματικές προσωπικότητες.

ΑΠΟ αυτή τήν άποψη είναι ίσως άστοχο να άσκειται κριτική για τις όποιες παραλείψεις στο τελικό ανακοινωθέν: Τόσο τό Κυπριακό, όσο και τό πρόβλημα του Αιγαίου άποτελούν σημαία «τριβής» στους κόλπους της Διεθνούς, και θά ήταν παγιδευτικό, ίσως, τόσο για τό κόμμα του Μπουλέν Έτζεβίτ, όσο και για τήν ΕΔΕΚ του Βάσου Λυσσαρίδη, να ληφθεί κάποια όριστική και δεσμευτική θέση στα ζητήματα αυτά. Πέρα άπ' αυτό όμως, ή Διάσκεψη της Κέρκυρας ήταν ή έναρξη κάποιας διαδικασίας, ή έγκαινιάση μιās δυναμικής, που έκ των πραγμάτων ή έμπρόθετα, άφήνει άνοιχτά μία σειρά προβλήματα. 'Η επανάληψη, βέβαια, παρόμοιων συναντήσεων χρεώνει στους συμβαλλόμενους τήν άπαίτηση για μία ουσιαστικότερη τομή, περισσότερο μακροπρόθεσμη και στρατηγική. Όσο ρευστή κι άν είναι ή συγκυρία, οι τάσεις ύπάρχουν...

□

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ

Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ – Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ Αύθορμητισμός και Όργάνωση
Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ – Α. ΡΟΜΠΕΡΤΣ 'Η Οικολογία κι ή 'Επανάστατική Σκέψη
ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ 'Ιερarchία και Κυριαρχία
ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ Τά Όρια της Πόλης: 'Η διαλεκτική της ιστορικής ανάπτυξης των πόλεων.
ΝΤΑΝΙΕΛ ΚΟΝ-ΜΠΕΝΤΙΤ Τό Μεγάλο Παζάρι

Α.Σ. ΡΕΘΕΛ – κ.ά. 'Η 'Επιστήμη σάν 'Αλλοτριωμένη Συνείδηση
ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ Καταπίεση κι 'Εξέγερση
ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ Ούτε Δήμοι Ούτε Έθνη
ΑΝΤΟΝ ΠΑΝΕΚΕΚ Τά Έργατικά Συμβούλια
Χ. ΡΟΥΖ κ.ά. 'Η Πολιτική Οικονομία της 'Επιστήμης
ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΛΕΥ 'Επιστροφή στον Θαυμαστό Νέο Κόσμο

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ 'Η Κρίση της Σύγχρονης Κοινωνίας
Φ. ΠΕΡΛΜΑΝ – Ρ. ΒΑΝΕΓΚΕΜ 'Η Άναπαραγωγή της Καθημερινής Ζωής
ΙΒΑΝ ΙΛΙΤΣ 'Ενέργεια και Ταχύτητα
Χ.Μ. ΕΝΤΣΕΣΜΠΕΡΓΚΕΡ 'Η Βιομηχανοποίηση του Μυαλού
ΜΙΣΕΛ ΦΟΥΚΟ 'Εξουσία και Κοινωνία
Α. ΜΠΟΝΑΝΟ-ΙΣ Τά Έθνικοαπελευθερωτικά Κινήματα, ό Πόλεμος και τό Κράτος

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, 'Αθήνα, τηλ. 3639980

Ο Ντιντιέ Μοτσαν είναι μέλος της κα-
θοδήγησης του Γαλλικού Σοσιαλιστικού
Κόμματος και ηγέτης του CERES που
θεωρείται η άριστερή του πτέρυγα. Διευ-
θύνει το περιοδικό «NON» και η θεωρη-
τική του συμβολή είναι ιδιαίτερα αξιο-
πρόσεκτη.

Παραθέτουμε πιο κάτω ενδιαφέρονσα
συνέντευξη που παραχώρησε ειδικά προς
τό «ΑΝΤΙ», στο συνεργάτη μας Φοίβο Οί-
κονομίδα, και που καλύπτει θέματα σχε-
τικά με την Ελλάδα, την διεθνή κατά-
σταση, καθώς και την εσωτερική πολιτική
ζωή της Γαλλίας.

Η Εύρώπη θά αποδεσμευθεί από την Αμερική αν πρώτα αποδεσμευθεί από τον καπιταλισμό

ΕΡ: Σέ ποιό σημείο βρίσκονται σήμερα οι
σχέσεις του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμ-
ματος με τό ΠΑΣΟΚ;

ΑΠ: Οι σχέσεις του Γαλλικού Σοσιαλιστικού
κόμματος με τό ΠΑΣΟΚ έχουν αισθητά
ανάπτυχθει στην τελευταία περίοδο. Οι
Γάλλοι σοσιαλιστές στην ανάπτυξη αυτών
των σχέσεων δίνουν μία ιδιαίτερη σημασία.
Υπάρχει τώρα μία κανονική συνεργασία
και έπαφές σέ όλα τά θέματα που μάς εν-
διαφέρουν άμοιβαία και ιδιαίτερα σχετικά
μέ τά προβλήματα της Μεσογείου.

ΕΡ: Τό Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα προ-
σανατολίζεται προς ένα συντονισμό των
σοσιαλιστικών δυνάμεων της Μεσογείου;

ΑΠ: Ναι, είναι μία ιδέα που κυκλοφορεί και
κερδίζει έδαφος εδώ και λίγο καιρό, παίρ-
νοντας και μία σειρά από πρωτοβουλίες
πρός αυτή την κατεύθυνση.

ΕΡ: Όταν λέτε «Μεσόγειος» έννοείτε και
τίς βορειοαφρικανικές χώρες;

ΑΠ: Βέβαια. Τήν Μεσόγειο τή θεωρούμε
σάν ένα χώρο συντονισμένης πάλης, σάν
μία στρατηγική. Η κατευθυντήρια γραμμή
των Γάλλων σοσιαλιστών, γιά τήν έξωτε-
ρική πολιτική της Γαλλίας, είναι ή αναζη-
τήση της αποδεσμεύσης από τά υπάρχοντα
στρατιωτικά μπλόκ και ή ένίσχυση κάθε
πρωτοβουλίας που οδηγεί προς αυτή τήν
κατεύθυνση.

ΕΡ: Ποιά είναι ή γνώμη σας σχετικά μέ τήν
έπιρροή της γερμανικής σοσιαλδημοκρα-
τίας μέσα στή «Σοσιαλιστική Διεθνή» και τή
σύνδεσή της μέ τίς Ηνωμένες Πολιτείες;

ΑΠ: Θα σάς έλεγα τήν προσωπική μου
γνώμη, που δεν είναι θέβια μακριά από τίς
απόψεις των υπόλοιπων μελών της ήγε-
σίας, μία και δεν υπάρχει έπίσημη θέση
πάνω σ' αυτό τό θέμα. Η άποψη ότι ή εύ-
ρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία έχει στενούς
δεσμούς μέ τίς Η.Π.Α. είναι και σωστή και
λαθεμένη. Η ήγεσία της γερμανικής σο-
σιαλδημοκρατίας είναι ιδιαίτερα συνδεδε-
μένη μέ τίς ΗΠΑ και σέ μερικές περιπτώ-
σεις μπορούμε νά μιλήσουμε γιά άμοιβαίο
καταμερισμό εύθυνων. Άλλά από τήν άλλη
 πλευρά, ή γερμανική σοσιαλδημοκρατία
δεν είναι ένα όμοιογενές μπλόκ. Νομίζω
ότι δεν πρέπει ν' άπλοποιούμε τά πράγ-
ματα. Στό διεθνές πεδίο, ή Δυτική Γερμα-
νία δίνει μερικές φορές άποδείξεις μιάς
όρισμένης άυτονομίας. Στή «Σοσιαλιστική

Διεθνή» ή γερμανική σοσιαλδημοκρατία
έχει ένα ειδικό θάρος και μεγάλη έπιρροή
που δεν άφορά όμως τό κόμμα μας. Πάν-
τως ή «Σοσιαλιστική Διεθνή» είναι ένας
χώρος συζητήσεων και συναντήσεων που
έχουν ένδιαφέρον. Υπάρχουν πιθανότητες
έξέλιξης της Διεθνούς που δεν πρέπει νά
τίς υπερεκτιμήσουμε, αλλά ούτε και νά τίς
ύποτιμούμε.

ΕΡ: Πιστεύετε, λοιπόν, ότι ή Εύρώπη μπο-
ρεί νά αποδεσμευθεί, άργά ή γρήγορα, από
τίς Ηνωμένες Πολιτείες;

ΑΠ: Πιστεύω ότι ή Εύρώπη θά μπορέσει νά
αποδεσμευθεί από τίς Ηνωμένες Πολιτείες,
άν αποδεσμευθεί από τόν καπιταλισμό. Αύ-
τός είναι ό λόγος γιά τόν όποιο δεν πι-
στεύουμε σέ μία άυτόνομη δυναμική των
εύρωπαϊκών θεσμών. Κατά συνέπεια, μόνο
μέ μία σοσιαλιστική άλλαγή μπορεί νά προ-
χωρήσουν τά πράγματα και νά έπιτευχθεί
άνεξαρτησία της Εύρώπης.

ΕΡ: Ποιά ήταν ή θέση του κόμματος σας
σχετικά μέ τό Αφγανιστάν;

ΑΠ: Τό κόμμα μας καταδίκασε τή σοβιετική
εισβολή στό Αφγανιστάν, αλλά καταδίκασε
έπίσης ένα μέρος των αντίδράσεων, ιδιαί-
τερα του Κάρτερ. Πήραμε άπόφαση ένάν-
τια στό μπούκοτάζ των Όλυμπιακών άγώ-
νων της Μόσχας.

ΕΡ: Άς έλλοιουμε τώρα στή γαλλική πολιτική
κατάσταση. Θά είναι ό Φρανσουά Μιτεράν
ύποψήφιος του Γαλλικού Σοσιαλιστικού
Κόμματος, στίς προεδρικές έκλογές του
1981;

ΑΠ: Ό Μιτεράν δεν εκδήλωσε ακόμα τίς
προθέσεις του. Η προσωπική μου γνώμη
είναι ότι τελικά ό Μιτεράν θά χρισθεί ύπο-
ψήφιος του κόμματός μας.

ΕΡ: Πότε θά παρθεί ή σχετική άπόφαση;

ΑΠ: Θά άργήσει άρκετά. Όχι πριν από τό
τέλος της χρονιάς, άν όχι στίς άρχές του
άλλου χρόνου.

ΕΡ: Λένε ότι ή άπόφαση του Μιτεράν άργεί
λόγω της διαμάχης του μέ τόν Μισέλ Ρο-
κάρ. Ό Ροκάρ έκφράζει τήν δεξιά πτέρυγα
του ΓΣΚ;

ΑΠ: Συγκεντρώνει γύρω του τήν δεξιά του
ΓΣΚ, αλλά άντιπροσωπεύει κάτι περισσό-
τερο. Έκπροσωπεί ένα μέρος της κοινής
γνώμης και κοινωνικές τάσεις που είναι
πολύ ισχυρές στή γαλλική κοινωνία. Πρό-
κειται γιά τά σύγχρονα κοινωνικά στρώ-

ματα της μικροαστικής τάξης.

ΕΡ: Ποιές είναι οι βασικές διαφορές ανά-
μεσα στή σημερινή πλειοψηφία (Μιτεράν,
CERES κ.ά.) και τήν μειοψηφία (Ροκάρ,
Μωρουά) μέσα στό ΓΣΚ;

ΑΠ: Η πλειοψηφία του κόμματος θεωρεί
ότι γιά μία πραγματική κοινωνική άλλαγή
πρέπει νά γίνει μία άποφασιστική άνατροπή
του συσχετισμού δυνάμεων σέ όρισμένους
τομείς. Ό Ροκάρ δεν τό θεωρεί δυνατό,
άλλά αντίθετα πιστεύει στίς βαθμιαίες
μεταρρυθμιστικές έξελίξεις. Στό θέμα της
«Ενότητας της Άριστεράς» ή πλειοψηφία
του σοσιαλιστικού κόμματος θεωρεί ότι ή
έξέλιξη της γαλλικής κοινωνίας θά δη-
μιουργήσει μία κατάσταση που θά στριμώ-
ξει τό Κ.Κ. και θά τό ύποχρεώσει νά έλθει
πάλι πιο στέρεα στήν «Ένωμένη Άρι-
στερά».

ΕΡ: Ποιά είναι σήμερα ή πολιτική που άκο-
λουθεί τό Γαλλικό Κ.Κ. άπέναντι στό ΓΣΚ;

ΑΠ: Η ίδια που άκολούθησε από τόν Γε-
νάρη του 1977. Τό Κ.Κ. προσπαθεί νά άπο-
φύγει τήν παρουσία ενός ισχυρού και άλη-
θινά σοσιαλιστικού κόμματος, που θά τό
ύποχρέωνε νά θέσει σοβαρά έρωτήματα
στόν έαυτό του, τά όποία δεν θέλει νά θέ-
σει. Τό Γαλλικό Κ.Κ. θέλει νά ξαναδημιουρ-
γήσει στήν χώρα μας μία κατάσταση άλά
Ιταλικά, ώστε νά καλύπτει μόνο του τό με-
γαλύτερο μέρος του φάσματος της Άρι-
στεράς. Αύτός είναι ό λόγος που θέλει νά
άδυνατίσει τό κόμμα μας.

ΕΡ: Η συνάντηση του Μπερλίγκουερ μέ
τόν Μιτεράν και τόν Μπράντ σημαίνει ότι
υπάρχουν σημεία συγγενείας άνάμεσα
στούς Γάλλους και Γερμανούς Σοσιαλιστές
και τό Κ.Κ. Ιταλίας;

ΑΠ: Υπάρχουν όμοιότητες, αλλά και δια-
φορές άνάμεσα στό ΓΣΚ και τό Κ.Κ. Ιτα-
λίας. Π.χ., σέ ζητήματα έξωτερικής πολιτι-
κής τό Κ.Κ. Ιταλίας έχει μία θέση πολύ
περισσότερο φιλοατλαντική από ό,τι έμείς.
Είμαστε όμως άπόλυτα σύμφωνοι στό ζή-
τημα της συνεργασίας των άριστερών δυ-
νάμεων στήν Εύρώπη, κομμουνιστικών,
σοσιαλιστικών και μερικές φορές και σο-
σιαλδημοκρατικών.

ΕΡ: Αύτή ή συνεργασία μοιάζει μέ τήν
«Ιστορική συμμαχία» τήν όποία έπικαλείται
ό Ζάν Έλλενστάιν;

ΑΠ: Αύτά που λέει ό Έλλενστάιν δεν έχουν

κανένα ενδιαφέρον, κατά την γνώμη μου.

ΕΡ: Αυτή την συνεργασία θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε «εύρωαριστερά»;

ΑΠ: Δεν είμαι σύμφωνος με την έκφραση «εύρωαριστερά», γιατί στην σημερινή πραγματικότητα είναι μία Εύρώπη, χωρίς 'Αριστερά. Οι δυνάμεις της αριστεράς, όπως το Κ.Κ. 'Ιταλίας και το κόμμα μας, μπορούν να συνεργασθούν πάνω σε συγκεκριμένα σοβαρά θέματα. Δεν υπάρχει λόγος να χρησιμοποιούμε αψηφημένες εκφράσεις που δεν σημαίνουν τίποτα.

ΕΡ: Τι πιστεύετε για τους σημερινούς διεθνείς προβληματισμούς του Γαλλικού Κ.Κ.;

ΑΠ: Νομίζουμε ότι οι σημερινοί διεθνείς προσανατολισμοί του Γαλλικού Κ.Κ. είναι αποτέλεσμα της έσωτερικής του πολιτικής και ταχτικής και όχι τό αντίθετο. Τό Γαλλικό Κ.Κ. δεν είναι αληθινά διεθνιστικό, δεν έχει μία συνολική αντίληψη πάνω στην έξωτερική πολιτική. "Ό,τι συμβάλλει στην απομόνωση του υποβοηθάει την ήγεςία του ΚΚΓ, ώστε να προχωρήσει ενάντια στην εύρωπαϊκή ένωτική αντίληψη κομμουνιστών και σοσιαλιστών. Τό πλησίασμα του Κ.Κ. Γαλλίας με την Σοβιετική "Ενωση είναι η συνέπεια αυτής της ταχτικής του και όχι η αίτια. Είναι μεγάλο λάθος να νομίσουμε ότι τό ΚΚΓ ξανάγινε ένα τμήμα της κομμουνιστικής Διεθνούς και ότι θά τους πούν κάτι οι σοβιετικοί και θά τό κάνουν αναντίρρητα. "Αν τους συμφέρει θά τό κάνουν, διαφορετικά θά άρνηθούν.

ΕΡ: Μπορούμε να τοποθετήσουμε τό Κ.Κ. Γαλλίας μέσα στά λεγόμενα εύρωκομμουνιστικά κόμματα;

ΑΠ: "Εμείς νομίζουμε ότι ή "ΐδεά του εύρωκομμουνισμού είναι άκριβώς ή αντίθετη από αυτή πού οι άνθρωποι φαντάζονται.

Τί σημαίνει εύρωκομμουνισμός;

"Ίσως ότι όρισμένα κομμουνιστικά κόμματα της Δυτικής Εύρώπης διαχώρισαν τή θέση τους από την Μόσχα, πράγμα πού είναι ένδιαφέρον, και αληθινό, αλλά δεν χρειάζεται να χρησιμοποιούμε αυτή τή λέξη. "Ίσως ότι αυτά τά Κ.Κ. εγκατέλειψαν τήν επανάσταση, τήν ραγδαία και αποφασιστική αλλαγή. "Αν ό εύρωκομμουνισμός σημαίνει κάτι, γιά μένα είναι αυτό τό τελευταίο.

"Αν λοιπόν, ό εύρωκομμουνισμός σημαί-

νει τήν εγκατάλειψη τής επανάστασης και τής βίαιης αλλαγής, τό Γαλλικό Κ.Κ. δέν μπορεί να είναι λιγότερο εύρωκομμουνιστικό από τά άλλα. Στην πραγματικότητα ή σοσιαλδημοκρατική ρεφορμιστική θέση είναι τελείως σύμφωνη με τήν δομή του ΓΚΚ. "Ενα Κ.Κ. μπορεί να έχει και να διατηρεί μία σταλινική δομή και να αναπτύσσει ταυτόχρονα θέσεις τελείως ρεφορμιστικές. Αυτή είναι ή περίπτωση του ΚΚΓ.

ΕΡ: Σέ σχέση με τήν αποτυχημένη επέμβαση των "Αμερικανών στο "Ιράν ό Μιτεράν είχε πάρει μία θέση σχεδόν υποστήριξης. Είχε πεί ότι κι αυτός θά προσπαθούσε «να άπελευθερώσει συμπατριώτες του». Πώς κρίνετε αυτή τή θέση;

ΑΠ: "Ο Μιτεράν έκανε μία προσωπική δήλωση πάνω σ' αυτό τό θέμα, πού ήταν διαφορετική από τήν επίσημη θέση του κόμματός μας. "Η αντίδρασή του ήταν περισσότερο συναισθηματική.

ΕΡ: Ποιά είναι ή θέση του ΓΣΚ σέ σχέση με τά Βαλκάνια;

ΑΠ: Δίνουμε μεγάλη σημασία στή Γιουγκοσλαβία. "Εχουμε καλές σχέσεις με τήν "Ενωση Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών. Πιστεύουμε δέ ότι τό θέμα τής διαδοχής του Τίτο λύθηκε με ίκανοποιητικό και θετικό τρόπο.

ΕΡ: "Αναφορικά με τήν Κύπρο, ποιά είναι ή θέση του ΓΣΚ;

ΑΠ: "Εχουμε επαφές με τήν ΕΔΕΚ του κ. Λουσάρδη. Πιστεύουμε ότι μία λύση μπορεί να βρεθεί προοδευτικά στην Κύπρο, στό μέτρο πού οι ταξικές συγκρούσεις θά έμφανισθούν ταυτόχρονα τόσο στην έλληνοκυπριακή, όσο και στην τουρκοκυπριακή κοινότητα.

ΕΡ: Είναι δυνατό να συσταθεί εκ νέου ή «"Ενωμένη "Αριστερά» κάτω από τήν πίεση «τής βάσης», των δύο κομμάτων ΚΚΓ και ΓΣΚ;

ΑΠ: Τό σύνθημα «ένότητα στην βάση» ανήκει στό κομμουνιστικό κόμμα και σημαίνει ότι δέν υπάρχει καθόλου ένότητα. "Όπωςδήποτε κρίνουμε ότι «ή ένότητα στή βάση» ανταποκρίνεται στό κοινό αίσθημα σήμερα στην Γαλλία. Προοδευτικά θά υπάρχουν οι πιέσεις προς τήν κορυφή γιά τήν επίτευξη μίας νέας ένότητας. "Η στρατηγική του σοσιαλιστικού κόμματος είναι

να υποχρεώσει έτσι τό Κ.Κ. να επανέλθει στην «"Ενωμένη "Αριστερά».

ΕΡ: Είναι δυνατή ή δημιουργία μίας νέας «"Ενωμένης "Αριστεράς» πάνω σε νέες βάσεις;

ΑΠ: Νομίζω ότι ή «"Ενωμένη "Αριστερά» είναι κάτι πού έχει βαθιές ρίζες στην Γαλλία. "Αργά ή γρήγορα θά ξανασυσταθεί, αλλά μόνο με πάλη και δυσκολίες.

ΕΡ: "Ας επανέλθουμε στις προεδρικές εκλογές. Γιατί ό Μιτεράν καθυστερεί τήν απόφασή του;

ΑΠ: Νομίζω ότι ό Μιτεράν θέλει να έχει τόν μέγιστο δυνατό αριθμό στοιχείων γιά να πάρει τήν απόφασή του.

ΕΡ: Μπορεί, δηλαδή, να αποφύγει τήν υποψηφιότητα;

ΑΠ: "Επιφυλάσσει στον έαυτό του και τό δικαίωμα τής άρνησης. "Ο Μιτεράν πιστεύει ότι ή υποψηφιότητά του συναντά αντιδράσεις στό έσωτερικό του κόμματός μας. "Αν δέν σταματήσουν αυτές οι αντιδράσεις τά πράγματα θά είναι δύσκολα.

ΕΡ: Οι σφυγμομετρήσεις δίνουν μεγαλύτερη δημοτικότητα στον Ροκάρ άπ' ό,τι στον Μιτεράν...

ΑΠ: Είναι αλήθεια ότι υπάρχουν αυτές οι ένδείξεις, αλλά είναι ενοχλητικό ότι διά μέσου αυτών των σφυγμομετρήσεων ή Δεξιά υποδεικνύει ποίος θά πρέπει να είναι ό υποψήφιος του ΓΣΚ γιά τις προεδρικές εκλογές. Συχνά, τά αποτελέσματα των σφυγμομετρήσεων ανταποκρίνονται στις προτιμήσεις των μέσων μαζικής ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο κλπ) και του Τύπου.

ΕΡ: "Η ένδεχόμενη υποψηφιότητα του Μιτεράν στις προεδρικές εκλογές του 1981 είναι ή τελευταία του εύκαιρία. "Ηδη υπήρξε υποψήφιος δυο φορές γιά τήν προεδρία και απέτυχε. Μήπως αυτά τόν προβληματίζουν;

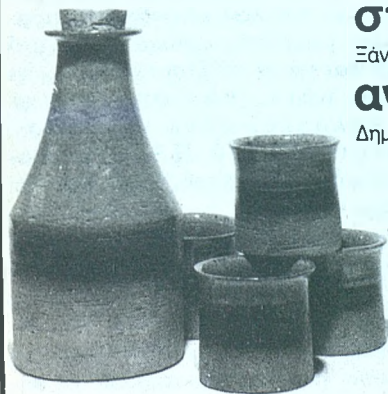
ΑΠ: Δεν γνωρίζω. Αυτό είναι, ίσως, ένα προσωπικό του πρόβλημα. Γιά μάς υπάρχει ή πολιτική του κόμματός μας.

ΕΡ: "Ο Ροκάρ μπορεί να επιτύχει να πάρει τήν ήγεςία;

ΑΠ: Είμαι πεπεισμένος πως όχι, αλλά όφειλω να πω ότι υπάρχουν όρισμένοι άνθρωποι πού τό πιστεύουν, μέσα στό ΓΣΚ.

□

ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Ιδύναρη 30 Θεσσαλονίκη

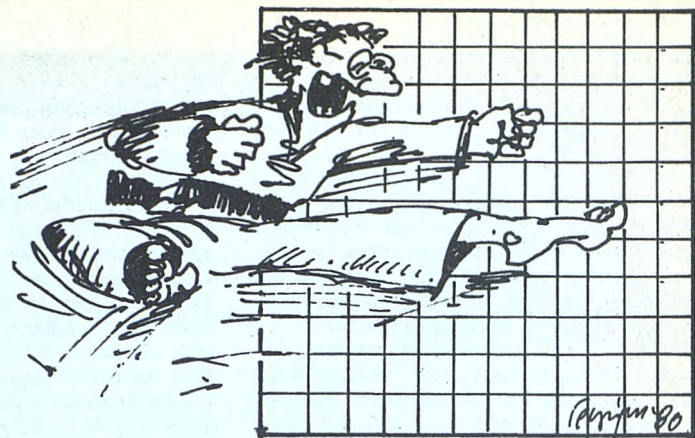
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
Φανερωμένης 48 Χολαργός.
Τηλ. 652.1725

**'Αποκτήστε
τήν πληρή σειρά
των 11 τόμων**

Ζητείστε τούς τόμους του ANTI από τά γραφεία μας:
Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601) τηλ. 732.713 και 732.819.

Γιά τήν κριτική υποστήριξη στό ΠΑΣΟΚ

Του Άντρεα Παπα

Μιά ανταπάντηση στο Χρυσάνθο Λαζαρίδη
καί όχι μόνο σ' αυτόν

«Τό μόνο πού θά μπορούσε νά κάνει μιά τέτοια πρώτη προσέγ-
γιση θά ήταν νά διαπιστώσει όρισμένες καταστάσεις καί νά θέ-
σει τό νέο αυτό προβληματισμό. Εύχομαι σέ όλα αυτά νά
υπάρξουν καί αντιρρήσεις καί απαντήσεις καί κριτικές...».
Έτσι ξεκλείνα τό άρθρο μου μέ τίτλο (Τό ΠΑΣΟΚ, τά διλήμ-
ματα τής εξουσίας καί ό ανανεωτικός χώρος) στό ΑΝΤΙ (τχ.
151). Μιά απάντηση, επομένως, σάν ξεκίνη τοῦ Χ. Λαζαρίδη
στό τεύχος 154, καί πάλι τοῦ ΑΝΤΙ, πού από πρώτη άποψη
φαίνεται νά πληρεῖ απόλυτα τίς παραπάνω προδιαγραφές, δέ
θά μπορούσε παρὰ νά θεωρηθεῖ από μέρους μου όχι μόνο από-
λυτα νόμιμη, ἀλλά καί χρήσιμη, αφού άκριδώς έρχεται νά έμ-
πλουτίσει τό διάλογο γύρω από τόν προβληματισμό πού κατέ-
θεσα μέ τό άρθρο μου.

Ό λόγος πού αναγκάζομαι νά επανέλθω δέν είναι γιατί θέλω
νά έχω ἐγώ τήν τελευταία λέξη, οὔτε γιά νά «κατακραυνοῦσώ»
τό φίλο Χ.Λ. καί τίς απόψεις του, πού στό κάτω-κάτω, επανα-
λαμβάνω, είναι απόλυτα σεβαστές, ἀλλά μόνο καί μόνο γιά νά
διευκρινίσω όρισμένα σημεία τής προβληματικής μου, πού έχω
τήν αίσθηση ότι παρεξηγήθηκαν από πολλούς (όπως διαπί-
στωσα καί από μιά σειρά προσωπικές συζητήσεις), άνάμεσα
στούς όποιους καί ό Χ.Λ.

Ό λιγότερο γόνιμη καί ή περισσότερο αντιδεοντολογική
ταυτόχρονα μέθοδος πολιτικής κριτικής είναι σίγουρα ή άνί-
χνευση προθέσεων. Αυτή ή μορφή κριτικής όχι μόνο δέ βοη-
θάει τελικά τό διάλογο, ἀλλά αντίθετα εισάγει στήν πολιτική τό
άστυνομικό χαρακτήρα στοιχείο, τής αναζήτησης τών υπο-
κρυπτόμενων προθέσεων, καταλήγοντας πολύ απλά στό «ό,τι
καί νά λές, δέ μάς ξεγελάς· εμεῖς ξέρουμε τί έχεις στό μυαλό
σου», ή, γιά νά περάσουμε στήν κριτική τοῦ αγαπητοῦ Χ.Λ.
«πάει πολύ τήν εκδιαστική υπερψήφιση τοῦ ΠΑΣΟΚ νά τήν
ονομάζουμε κριτική υποστήριξη γιά νά τήν καταπιούμε εύκο-
λότερα». Μέ άλλα λόγια, «Άντρεά Παπᾶ, άφησε τώρα τά
περί κριτικής υποστήριξης καί πές μας το καθαρά πώς θέλεις
νά κερδίσεις τήν ψήφο όλων ἐμας τών ανανεωτικῶν υπέρ τοῦ
ΠΑΣΟΚ στίς επόμενες εκλογές».

Ή απάντηση σέ μιά πρόταση πού δέν έγινε ποτέ

Προκειμένου νά μοῦ απαντήσει, ό Χ.Λ., πολύ-πολύ σωστά
καί δεοντολογικά, ξεκινᾶ μέ τό «ας δοῦμε ποιά είναι ή πρό-
ταση τοῦ Α.Π.». Ή πρόταση όμως πού άμέσως μετά (στήν
πρώτη πάντα παράγραφο τοῦ κειμένου του) παρουσιάζεται
σάν «ή πρότασή μου» μπορῶ νά θεβαιώσω – μέ μόνη επιφύ-
λαξη τήν περίπτωση νά μήν καταλαβαίνω ό ίδιος τόν έαυτό
μου – ότι είναι κάποια άλλη πρόταση, πολύ πιό ειδική, τής
όποιας, λυπάμαι, ἀλλά τήν πατρότητα άρνούμαι κατηγορημα-
τικά νά αναγνωρίσω. Άς αφήσουμε όμως τά κείμενα νά μιλή-
σουν. Γράφει ό Χ.Λ.:

«Άς θυμηθοῦμε όμως τήν πρόταση τοῦ Α.Π. Ξεκινάει από
μακριά – καί κάπως άνορθόδοξα, όπως θά δοῦμε – γιά νά
καταλήξει ότι εμεῖς οἱ οργανωμένοι καί οἱ ανεξάρτητοι τοῦ

ανανεωτικοῦ χώρου, εμεῖς οἱ κομμουνιστές καί γενικότερα οἱ
άριστεροί πού δέν είμαστε οὔτε μάς εκφράζει τό ΚΚΕ, όπως δέ
μάς εκφράζει καί τό ΠΑΣΟΚ, πρέπει στίς επόμενες εκλογές
νά... ψηφίσουμε κριτικά ΠΑΣΟΚ».

Έγώ όμως έγραφα:

«Ή μόνη πολιτική πού υπάρχει σήμερα γιά τούς αγωνιστές
καί τίς οργανώσεις τοῦ ανανεωτικοῦ χώρου, αν θέλουν νά κρα-
τηθοῦν σέ κάποια, έστω καί στοιχειώδη, επαφή μέ τό μαζικό
κίνημα καί τίς κεντρικές πολιτικές εξελίξεις είναι ή πολιτική
τής κριτικής υποστήριξης πρὸς τό ΠΑΣΟΚ... Σί-
γουρα, τό πρόβλημα παραμένει νά μπορέσουμε νά ξεδιεικνύ-
σουμε τήν πολιτική αυτή τόσο κατά χώρους, όσο καί κεντρικά,
νά τής δώσουμε πιό συγκεκριμένο περιεχόμενο. Νά δοῦμε τί
σημαίνει καί τί συνεπάγεται ή πολιτική αυτή σέ κάθε συγκεκρι-
μένο κοινωνικό χώρο...».

Άρα, λοιπόν, χωρίς κανείς νά προχωρήσει σέ κουραστικές
λεπτομέρεις, μπορεῖ πολύ απλά, ἀλλά ωστόσο θεμελιωμένα, νά
πεί πώς οἱ τρεῖς περίπου σελίδες τοῦ Χ.Λ. πού ακολουθοῦν τήν
πρώτη του παράγραφο άπαντοῦν σέ μιά πρόταση πού, δέν
ξέρω αν είναι πρόταση ύπαρκτή καί διατυπωμένη στό χώρο τής
ανανεωτικής Άριστερᾶς, πάντως δική μου δέν είναι.

Ή πρότασή μου γιά τήν κριτική υποστήριξη στό ΠΑΣΟΚ
δέν ίσοδυναμεῖ σέ καμιά περίπτωση μέ τό «νά
ψηφίσουμε στίς επόμενες εκλογές ΠΑΣΟΚ».
Τό περισσότερο πού αφήνει περιθώριο νά υποθέσει κανείς εί-
ναι ότι απλώς εμπεριέχει καί αυτή τή συγκεκριμένη ενέργεια.
Άντίθετα, γιά μένα, ή πολιτική τής κριτικής υποστήριξης στό
ΠΑΣΟΚ είναι μιά πολύ πιό σύνθετη καί συνολική πολιτική,
είναι μιά δολόκληρη πολιτική λογική πού ενδέχεται (επαναλαμ-
βάνω ενδέχεται, δέν ίσχυρίζομαι ότι βρήκα τή μαγική συνταγή)
νά βγάλει τόν ανανεωτικό χώρο από τό σημερινό του τέλμα.

Ή σφύρων μου ενέργεια νά περιλάβω στό άρθρο μου τή
φράση «... πρόκειται γιά κάτι έντελῶς διαφορετικό από τήν
οργανωτική προσχώρηση στό ΠΑΣΟΚ», μέ προφύλαξε τουλάχισ-
τον (έλπίζω) από τή, δεύτερης κατεύθυνσης, δίκη προθέ-
σεων πού πλανᾶται πάνω από τήν πρότασή μου (όπως από μιά
σειρά συζητήσεις διαπίστωσα) καί πού λέει «ό άνθρωπος προ-
τείνει νά προσχωρήσουμε όλοι (κι αυτός φυσικά μαζί) στό
ΠΑΣΟΚ, ἀλλά δέ θέλει ή φοβάται νά τό πεί έτσι ώμά». Ή, όχι
λοιπόν! Δέν προτείνω οὔτε νά ψηφίσουμε
άπλως ΠΑΣΟΚ στίς εκλογές, οὔτε νά προσ-
χωρήσουμε, όλοι ή μερικοί, στό ΠΑΣΟΚ. Φο-
βάμαι ότι πιό κατηγορηματική «δήλωση άποκήρυξης» καί τών
δύο αυτών απόψεων δέν μπορῶ νά κάνω.

Κριτική υποστήριξη = φράση χωρίς νόημα;

Όσο γιά τή θεωρητική θέση πού μέ τόση αυτοπεποίθηση
διατυπώνει ό Χ.Λ. πώς ή έννοια «κριτική υποστήριξη» δέ ση-
μαίνει τίποτε καί πώς τό «κριτική» δέν είναι παρὰ άλλοθι πού

επιστρατεύεται εκ των υστέρων, ως μου επιτραπεί να διαφωνήσω για δύο λόγους:

α) γιατί και πάλι ο Χ.Α. περιορίζει στο σημείο αυτό την κριτική του στην εκλογική διάσταση της πολιτικής αυτής, χρησιμοποιώντας μάλιστα και το «φοβερό» νομιμοπολιτειολογικό επιχείρημα ότι «στis βουλευτικές εκλογές δεν υπάρχει δικαιο-λόγηση ψήφου». και

β) γιατί τόσο ο όρος (soutien critique, κλπ.) όσο και η έννοια και το περιεχόμενό της δεν αποτελούν δική μου επινόηση. Πρόκειται για μία πολιτική στάση που όχι και λίγα κόμματα και οργανώσεις στο εξωτερικό (αλλά και στην Ελλάδα) έχουν κατά καιρούς προωθήσει και υλοποιήσει.

Και για να μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα (και μάλιστα, στο αγαπητό για τον Χ.Α., όπως αρχίζει να διαφαίνεται, και όχι σέ μένα, πεδίο των εκλογών): Ποιά ακριβώς σχέση με το Κ.Κ. Ιταλίας έχουν οι 20 περίπου μη μέλη του βουλευτές που εκλέγονται σαν συνεργαζόμενοι μαζί του, αν όχι σχέση κριτικού υποστηρικτή; Τι άλλο κάνουν οι τροτσκιστές της ΟΚΔΕ όταν ψηφίζουν στις εκλογές ΚΚΕ από το να το υποστηρίζουν κριτικά; Τι σήμαινε η πολιτική της Αριστεράς παλιότερα να μην κατεβάζει συνδυασμούς σε όρισμένες περιοχές όπου ήταν αδύνατη, αν όχι έμμεση και ειδικότερη κριτική (προφανώς) υποστήριξη του τότε Κέντρου· κ.ο.κ.

Ζητούμενα και κατευθύνσεις

Θά ήθελα, τέλος, να ασχοληθώ κι εγώ λίγο με το «διά ταύτα» ή το «χωρίς διά ταύτα», ή, με άλλα λόγια, με το ποιο είναι σήμερα το ζητούμενο στο χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς και ποιές γενικά εναλλακτικές προτάσεις κατεύθυνσης υπάρχουν.

Αξίζει ίσως να επισημανθεί στο σημείο αυτό – για να σταματήσουμε και λίγο την κοκορομαχία – πως οι απόψεις του Χ.Α. και οι δικές μου είναι σχεδόν ταυτόσημες πάνω σε μία σειρά ζητήματα καίριας σημασίας, και αυτό είναι ήδη κάτι σημαντικό. Μία απλή αντιπαραβολή των σημείων εκείνων, στα δύο άρθρα, που αναφέρονται σε θέματα-κλειδιά, όπως η κρίση της Αριστεράς, το αδιέξοδο της πολιτικής πρότασης του ΚΚΕα., ή δειλή αλλά αναμφισβήτητη εμφάνιση όλο και περισσότερο φαινομένων αμφισβήτησης και κριτικής των κυρίαρχων, στα πλαίσια της Αριστεράς, αντιλήψεων και πρακτικών, πείθουν γι' αυτό.

Από κει και πέρα, όμως, οι δρόμοι χωρίζουν. Και ενώ εγώ προσπαθώ να άρθρώσω μία πρόταση για την απεμπλοκή του χώρου της ανανέωσης (με όλους τους κινδύνους παρεξήγησης και άλλους, που συνεπάγεται μία τέτοια προσπάθεια), ο Χ.Α. έρχεται να δηλώσει ωμά και απερίφραστα ότι «Συγκεκριμένα “διά ταύτα” δεν υπάρχουν. Υπάρχουν όμως κατευθύνσεις προς τις οποίες μπορούμε να κινηθούμε, όσο μάς μένει καιρός». Και ενώ, γεμάτοι έλπιδα και αδημονία, σκύβουμε να δούμε ποιές είναι αυτές οι κατευθύνσεις που με τόση αγωνία όλοι μας αναζητάμε, διαδίδουμε:

● «Νά ενθαρρύνουμε όσες πρωτοβουλίες επανατοποθετούν τα προβλήματα της ανανέωσης και απελευθερώνουν δυνάμεις από τον κλοιό της ιδιώτευσης και τα κομματικά στεγανά».

● «Νά προωθήσουμε διαδικασίες ανασυγκρότησης του ανανεωτικού χώρου, αποτολμώντας όλες εκείνες τις τομές που είναι απαραίτητες...».

● «Νά εξουδετερώσουμε κάθε αντίσταση στις διαδικασίες σύγκλησης». (sic)

● «Νά αναλάβουμε όλες εκείνες τις πρωτοβουλίες που θα εντείνουν τις διαφοροποιήσεις μέσα στο ΚΚΕα.», και, το πιο βαρύγδουπο:

● «Νά ανοίξουμε τελικά μία προοπτική συγκρότησης ενός αυτόνομου πολιτικού υποκειμένου».

Κι όμως, λίγο πιο πάνω, ο ίδιος ο Χ.Α. έχει αναγνωρίσει ρητά πως «ωστόσο, οι διαδικασίες για τη συγκρότηση ενός πο-

λιτικού υποκειμένου – με όλες τις συγκλίσεις αλλά και τις διασπάσεις που αυτό υπονοεί – βρίσκονται στο σημείο μηδέν»:

Φοβάμαι, λοιπόν, πως, αν η πρότασή μου είναι άοριστη μία φορά, οι κατευθύνσεις που μάς προτείνει ο Χ.Α. είναι άοριστες πέντε φορές και, επιπλέον, εκτός από άοριστες, είναι και ανεδαφικές – αν όχι χωρίς αντικείμενο – όπως πολύ καλά το ξέρει και ο Χ.Α., και εγώ, και όλοι όσοι τα δύο τελευταία, ειδικά, χρόνια έχουμε «φάει τις σάρκες μας» να κουδεντιάσουμε για το «πώς θα ανασυγκροτηθεί ο ανανεωτικός χώρος», για να φτάσουμε τελικά σήμερα στο σημείο μηδέν (όπως και ο Χ.Α. και εγώ αναγνωρίζουμε), ή, πιο συγκεκριμένα, πιο πίσω ακόμη και από κει που δοκιμάσταν δυο χρόνια πριν. (Βλέπε και το χαρακτηριστικό για την απόληξη των προσπαθειών αυτών κείμενο του Δ. Δέψη με τίτλο Μονόλογος, στο τεύχος 1 του περιοδικού «ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ»).

«Για να σταματήσουμε τις ασκήσεις επί χάρτου... για να αποφυγαστούμε το κοινωνικό υπέδαφος, να κατανοήσουμε όσες διεργασίες συντελούνται εκεί... για να κάνουμε επιτέλους Πολιτική και όχι γκρουπουσκούλιαρικά καμώματα ή καντρίλιες Αριστερού πολιτικαντισμού», όπως ακριβώς επισημαίνει στο κλεισιμο του άρθρου του ο Χ.Α., είναι ανάγκη, πιστεύω εγώ, πριν απ' όλα να πάψουμε να δράζουμε στο ζουμί μας, να θυγούμε από το καθούκι μας, να σταματήσουμε να κατασκευάζουμε «σενάρια» για «τήν ανασυγκρότηση του ανανεωτικού χώρου» (έκφραση που καταλήγει να παίζει το ρόλο της φράσης – λυτρωτή από το άγχος μας και το αδιέξοδό μας), να καταλάβουμε πως το ζήτημα δεν είναι να κονταροχτυπηθούμε για το ποιός τελικά θα κερδίσει την «τούρτα» που λέγεται οργανωμένος χώρος της ανανέωσης (πού, όποιος όμως κι αν την κερδίσει, θα δοκιμάσει οδυνηρή εκπλήξη, διαπιστώνοντας ότι πρόκειται πλέον για «πάστα» και όχι για «τούρτα»), να συνειδητοποιήσουμε πως πολιτική σημαίνει να καθαλλήσεις κάποτε κάποιο άλλο και όχι να παρακολουθείς τις κουρσες από την κερδίδα, να πάψουμε, με λίγα λόγια, να είμαστε οι ευνούχοι της πολιτικής, που ξέρουν πολύ καλά «πώς γίνεται», αλλά, μην μπορώντας «να το κάνουν», περιορίζονται στο να αναλύσουν «πώς το κάνουν οι άλλοι».

Τελειώνοντας, και παρόλο ότι απέχθανομαι την παράθεση τσιτάτων σαν μέθοδο πολιτικού διαλόγου, δεν μπορώ να αντισταθώ στον πειρασμό του να επικαλεστώ, για να φανεί τί σημαίνει κριτική υποστήριξη, ένα απόσπασμα από το κείμενο του Λούτσιο Μάγκρι με τίτλο «Κρίση του καπιταλισμού και κρίση της Αριστεράς». (Βλέπε και περιοδικό ΑΓΩΝΑΣ Νο 11): «Η επαναστατική Αριστερά θα μπορούσε να παίξει αποφασιστικό ρόλο μόνο αν καταφέρει να πλησιάσει τις μεγάλες μάζες, ξεκινώντας από το επίπεδο της συνειδήσής τους και από μία πολιτική ένότητας, με τις υπάρχουσες, αρχικά, μορφές οργάνωσής τους».

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΦΑΝΤΟΣ

Κυκλοφορεί τό διπλό τεύχος
Ιουλίου-Αυγούστου Νο 62-63

Οι Βικινγκς ξαναζούν – Οι διαφορές έγκεφάλων – Το πρόβλημα της καρκινογένεσης – Σεισμοί της Θεσσαλονίκης – Το σύννεφο της αιθολομικής – Θεωρία της αρμονικότητας του πεδίου – Παραψυχολογικές έρευνες – Λαϊκά προσκυνητάρια των δρόμων – Οι γραφές των Ινδιάνων – Παλαιοντολογικές ανακαλύψεις στην Κρήτη – Ο ύπνος στη ζωή μας – Ανταπόκριση από τη Βολιβία – Από την Ιστορία των εκδόσεων.

Για φορητές έκδοση έως 30%

ΧΡΥΣΗ ΤΟΜΗ, Πανεπιστημίου 56 Αθήνα τ.τ. 142, τηλ. 36.00.059

“Ας ενισχύσουμε πρώτα τήν αυτοδιαχείριση!

του Γιάτσεκ Κουρόν

Ο Γιάτσεκ Κουρόν ίδρυσε μαζί με τόν Άντάμ Μίτσνικ τήν Έπιτροπή Κοινωνικής Αυτοάμυνας (ΚΟΠ) πού είναι σήμερα ή κύρια πολιτική δύναμη τής αντιπολίτευσης.

Καταδικάστηκε γιά πρώτη φορά τό 1964, γιατί κυκλοφόρησε στό έσωτερικό του κόμματος μιά καταγγελία γιά τή διαφθορά του καθεστώτος.

Πρίν από λίγες ημέρες οι άρχές τόν συνέλαβαν μαζί με τόν Μίτσνικ καί άλλους δώδεκα συντρόφους του.

Τό κείμενο πού δημοσιεύουμε γράφτηκε πρίν από τίς άπεργίες του Γκντάνσκ καί δημοσιεύτηκε στήν παράνομη έφημερίδα «Ραμπότνικ» («Ο εργάτης»). Στίς 22 Αυγούστου ή έφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» δημοσίευσε μιά έπιλογή κάποιων σημείων σάν «άύθεντικές άπόψεις»... «κατ’ άποκλειστικότητα». Θεωρούμε ότι ή δημοσίευση όλόκληρου αυτού του τόσο σημαντικού κείμενου μέ τή γνήσια μορφή του ήταν άπόλυτα έπιβεβλημένη.

Στά ναυπηγεία του Γκντάνσκ «Λένιν», εργάτης μοιράζει προκηρύξεις στους άπεργούς.

Ένα άπεργιακό κύμα άπλώθηκε στήν Πολωνία. Από τήν μιά μέρα στήν άλλη βρισκόμαστε μπροστά σέ μιά στροφή πού ίσως δέν θά καταφέρουμε νά πάρουμε. Ποιά είναι τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τής κατάστασης; Πώς εξελίσσεται; Τί μπορεί νά κάνει ή έπιπολίτευση;

Γιά τέταρτη φορά στήν πρόσφατη ιστορία τής Πολωνίας οι εργάτες άποδεικνύουν ότι είναι ικανοί νά σπάσουν τό μονοπώλιο άπόφασης του Κράτους καί του κόμματος. Είναι όμως ή πρώτη φορά πού δέν σημειώνονται ούτε διαδηλώσεις στό δρόμο, ούτε μάχες μέ τήν άστυνομία καί τό στρατό, ούτε πυρπολήσεις γραφείων του κόμματος. Οι εργάτες διατυπώνουν τίς άπαιτήσεις τους, ή μιά άπεργία διαδέχεται τήν άλλη. Αυτή ή μορφή διαμαρτυρίας μοιάζει σύμφωνα μέ τό σύνθημα πού έρριξε τό ΚΟΡ:

«Ίδρύστε έπιτροπές αντί νά τίς καίτε».

Στή δήλωσή του στίς 2 Ίουλίου τό ΚΟΡ καλούσε τούς εργαζόμενους νά οργανωθούν μέσα στίς έπιχειρήσεις καί νά άποφύγουν κάθε κίνηση πού θά ήταν δυνατό νά διευκολύνει μιάν επέμβαση τής έξουσίας. Όμως αυτή ή μορφή πάλης έχει καί όρισμένα μειονεκτήματα. Οι διεκδικήσεις πού διατυπώνει κάθε ομάδα πού άπεργεί παραμένουν μοιραία έντοπισμένες καί περιορίζονται στή συγκεκριμένη έπιχείρηση.

Ενώ οι προηγούμενες μεγάλες εργατικές κινητοποιήσεις συνδέονταν μέ τίς άπαιτήσεις όλόκληρης τής κοινωνίας, ή σημερινή κίνηση μιλάει άποκλειστικά στό όνομα τών εργατών. Έτσι, εύνοεί κυρίως τούς πιό δυνατούς, δηλαδή όσους άμείβονται καλύτερα: οι μεταλλουργοί του W.S.K. πού έχουν μισθούς 6.000 καί 7.000 ζλότου κέρδισαν αύξήσεις 1.000 ζλότου, ενώ οι ύφάντριες του Ζυραντόβ πού κερδίζουν περίπου 3.000 ζλότου τό μήνα δέν πέτυχαν παρά 120 ζλότου παραπάνω. Καί τό χειρότερο είναι ότι οι αύξήσεις έπιτάχυναν

νάν τόν πληθωρισμό πού πλήττει κυρίως όσους άμείβονται λιγότερο, αρχίζοντας από τούς συνταξιούχους. Κι ακόμα όλες αυτές οι άπεργίες δέν συναντούν όμόθυμη άποδοχή: όταν τό νοσηλευτικό προσωπικό ενός νοσοκομείου του Λιουμπλίνου άπέργησε, πολλοί σκανδαλίστηκαν. Άλλά τί θά έπρεπε νά κάνουν αυτές οι κακοπληρωμένες γυναίκες; Νά έγκαταλείψουν τήν άπασχόλησή τους;

Η οικονομία τής χώρας άποσυντίθεται. Μόνο μιά τεράστια συλλογική προσπάθεια πού θά συνοδεύεται από ριζική μεταρρύθμιση είναι δυνατό νά τή σώσει. Η αύξηση τών τιμών του κρέατος, παράλληλα μέ τό άνέβασμα τών δεικτών άπόδοσης στήν μηχανουργία έδωσαν τό σύνθημα του κινήματος πού ζούμε. Άλλά ή πραγματική αίτία αυτού του άπεργιακού κινήματος είναι ή φανερή οικονομική χρεοκοπία καί ή άπουσία κάθε έμπιστοσύνης στήν ικανότητα τής έξουσίας νά διορθώσει τά πράγματα.

Η έξουσία έχει άφομοιώσει τήν πικρή έμπειρία του παρελθόντος. Δέν τολμά νά πνίξει τίς άπεργίες μέ τή βία ούτε νά έπιτεθεί στους άπεργούς. Θά μπορούσαμε νά συμπεράνουμε λοιπόν, ότι ή άπεργία δέν άποτελεί έναν πραγματικά μεγάλο κίνδυνο γι' αυτήν. Άλλά τό φθινόπωρο, όταν ο πληθωρισμός θά έχει καταβροχθίσει τίς αύξήσεις καί οι ύποσχέσεις γιά έναν καλύτερο έφοδιασμό σέ κρέας δέν θά έχουν τηρηθεί, οι άπεργίες, ακόμα κι αν σήσουν τώρα, θά ξεκινήσουν πάλι μέ καινούρια όρμη. Η όργη τών εργατών θά είναι μεγαλύτερη καί ή δυσπισία τους προς τήν έξουσία έπίσης. Η τελευταία, όμως, θά είναι ακόμα πιό αδύναμη. Καί τότε θά είναι πιθανότερο από τώρα, ότι ένα άπό τά δυό μέρη θά χάσει τήν ύπομονή του.

Βέβαια κάτι τέτοιο μπορεί νά συμβεί ακόμα αυτό τό καλοκαίρι ή νά άργοπορήσει μέχρι τό χειμώνα. Οι κοινωνικές διαδικασίες δέν

ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΣΤΟ ΓΚΝΤΑΝΣΚ

Οι διεκδικήσεις των άπεργων του Γκντάνσκ στο πολιτικό και το οικονομικό πεδίο συγκεκριμενοποιούνται σήμερα στα παρακάτω 21 αιτήματα:

1. Αναγνώριση των ελευθέρων συνδικάτων, πού θα είναι ανεξάρτητα από το κόμμα και τους εργοδότες, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 87 σύμβαση της Διεθνούς 'Οργάνωσης 'Εργασίας, πού έχει επικυρωθεί από την Πολωνία.
2. Κατοχύρωση του δικαιώματος της άπεργίας, εξασφάλιση των άπεργών και των προσώπων εκείνων πού τους παρέχουν βοήθεια.
3. Σεβασμός της ελευθερίας της έκφρασης, της δημοσίευσης και έκτύπωσης όπως κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα. Κατάργηση των μέτρων εκείνων πού εμποδίζουν τη δημοσίευση ανεξαρτήτων απόψεων και πού στερούν από τους εκπροσώπους όλων των 'Εκκλησιών τη δυνατότητα πρόσβασης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
4. Αποκατάσταση των δικαιωμάτων των προσώπων εκείνων πού απολύθηκαν μετά τις άπεργίες του 1970 και του 1976, καθώς και των σπουδαστών πού αποκλείστηκαν από τα ανώτατα πανεπιστημιακά ιδρύματα εξαιτίας των πολιτικών τους πεποιθήσεων. 'Απελευθέρωση όλων των πολιτικών κρατούμενων και, ιδιαίτερα, του E. Zadrozynski και του J. M. Kozlowski. Διακοπή των διώξεων για θέματα έκφρασης γνώμης.
5. Μετάδοση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των πληροφοριών για τη συγκρότηση της κοινής άπεργιακής επιτροπής και δημοσίευση των αιτημάτων της.
6. Πραγματικές πρωτοβουλίες με σκοπό να δγάλουν τη χώρα από την κρίση, όπως, για παράδειγμα: κοινοποίηση όλων των πληροφοριών για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της Πολωνίας. Παροχή, σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, της δυνατότητας να συμμετέχουν στις συζητήσεις του προγράμματος μεταρρυθμίσεων.
7. Πληρωμή όλων των άπεργών για την περίοδο διακοπής της εργασίας τους λόγω της άπεργίας, όπως κατά τις περιόδους των άδειών.
8. Αύξηση των κατωτάτων μισθών κατά 2.000 ζλότους τόν μήνα, σάν αντιστάθμισμα για την αύξηση της τιμής του κρέατος.
9. Αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών.
10. Πλήρης έφοδιασμός της έσωτερικής αγοράς σε είδη διατροφής και περιορισμός των εξαγωγών μόνο στα πλεονάσματα.

11. Καθιέρωση των δελτίων διανομής για τό κρέας, μέχρις ότου σταθεροποιηθεί ή τιμή του στην αγορά.

12. Κατάργηση των ελευθέρων τιμών και των πωλήσεων πού γίνονται με ξένο συνάλλαγμα στην έσωτερική αγορά.

13. Διορισμός των διευθυντών στελεχών με κριτήριο τά άτομικά τους προσόντα και όχι τη συμμετοχή τους στο κόμμα. Κατάργηση των προνομίων πού έχουν παραχωρηθεί στην άστυνομία, στην άσφάλεια και στο στελεχικό μηχανισμό του κόμματος, με την εξίσωση των οικογενειακών επι-

δομάτων και τό κλείσιμο των «είδικών» καταστημάτων.

14. Δικαίωμα συνταξιοδότησης μετά από τριανταπέντε χρόνια εργασίας: στα πενήντα για τίς γυναίκες και στα πενήνταπέντε για τους άντρες.

15. Κατάργηση των διαφορών πού υπάρχουν ανάμεσα στα δύο συστήματα συντάξεων και τρόπων άποχώρησης από την εργασία και εξομοίωση των δύο συστημάτων με βάση τό πιο ευνοϊκό.

16. Βελτίωση των συνθηκών εργασίας στις ιατρικές υπηρεσίες ώστε να εξασφαλιστούν για τους εργαζόμενους οι υπηρεσίες πού χρειάζονται.

17. Δημιουργία παιδικών σταθμών και σχολείων σε έπαρκή αριθμό για τά παιδιά των εργαζομένων μητέρων.

18. Έπέκταση στα τρία χρόνια των μετ' άποδοχών άδειών για τίς νέες εργαζόμενες μητέρες.

19. Περιορισμός του χρόνου άναμονής για την άπόδοση των νεοκατασκευασμένων διαμερισμάτων.

20. Αύξηση από 40 σε 100 ζλότους των δαπανών για εκτός έδρας εργασίες και αύξηση του πριμ για όδοιπορικά.

21. Καθιέρωση έξτρα άμοιβών στα εργοστάσια πού λειτουργούν χωρίς κυριακάτικες άργίες με την αύξηση της περιόδου άδείας, ή με τη θέσπιση ιδιαίτερων ήμερών άργίας.

προβλέπονται με τό χρονόμετρο.

΄Ας μή συμπεράνει κανείς ότι αντιτίθεται στις άπεργίες. Σάν μέλος της 'Επιτροπής Κοινωνικής Αυτόάμυνας (ΚΟΡ) πήρα μέρος στη σύνταξη των ανακοινωθέντων πού έκδηλώναν την άπόλυτη άλληλεγγύη μας με τίους άπεργούς. Χρειάζονται οι άπεργίες. Όταν μιά ομάδα εργαζομένων διατυπώνει τίς απαιτήσεις της και άρχίζει διαπραγματεύσεις, άκόμα και χωρίς άπεργιακή επιτροπή, παίρνει ένα μάθημα κοινής δράσης, κάνει ένα πρώτο βήμα προς τη δημιουργία ανεξάρτητων συνδικάτων. Δημιουργήθηκαν άπεργιακές επιτροπές σε πολλές μεγάλες επιχειρήσεις και σε καμιά δεκαριά μικρότερες. Τρείς τομείς των μηχανουργικών εργοστασίων του Ούρσου και μιά συνεργατική τυφλών του Λιουμπλίνου έκλέξαν εργατικές επιτροπές πού έχουν προορισμό να γίνουν μόνιμες. 'Η άπεργιακή επιτροπή των σιδηροδρομικών του Λιουμπλίνου συνεχίζει τίς εργασίες της και προετοιμάζει τίς έκλογές ενός νέου συμβούλιου επιχείρησης, ενώ ή άπεργία τους έχει ήδη τελειώσει.

Οι διεκδικήσεις των άπεργών είναι έντοπισμένες, γιατί οι άπεργίες είναι τοπικές και ή δομή των κύκλων της εργατικής αντιπολίτευσης πολύ άδύνατη. Όμως οι πολιτικοί προβληματισμοί έχουν έμφανιστεί. Είναι δυνατό να έχουν συνέπειες για τό σύνολο της κοινωνίας. Όλοι οι άπεργοί ζητούν γραπτές έγχυσεις ότι δέν θα τιμωρηθούν. Πρόκειται για μιά μορφή άγώνα ενός νεογέννητου εργατικού κινήματος για να αναγνωριστεί τό δικαίωμα της άπεργίας. Κατ' άρχήν όλες οι ομάδες πού άπεργούν στην περιοχή του

Λιουμπλίνου και όρισμένες σε άλλες περιοχές ζητούν την αύξηση των οικογενειακών επιδομάτων στο επίπεδο εκείνων πού απολαμβάνουν οι υπάλληλοι της 'Ασφάλειας και της 'Αστυνομίας και πού είναι τέσσερεις ή πέντε φορές ύψηλότερες. Μιά τέτοια διεκδίκηση ξεπερνά τά τοπικά όρια. Ζητά την άλλαγή της κοινωνικής πολιτικής και στοχεύει τά προνόμια πάνω στα όποια στηρίζεται τό σύστημα στο σύνολό του.

Οι εργάτες του χαλυουργείου Στάλοβα Βόλα ζητούν την έπιστροφή των συνδικαλιστικών τους συνδρομών. Οι σιδηροδρομικοί του Λιουμπλίνου κηρύττουν τη διάλυση της επιτροπής της επιχείρησης και απαιτούν καινούριες έκλογές πού θα έπρεπε να γίνουν στις 19 Αύγουστου.

Βλέπουμε ότι με τίς άπεργίες άρχίζει ή διαδικασία όργάνωσης των εργατών. Όσο διατηρείται τό κύμα, ή θέληση να άπεργήσουν δίνει στους εργάτες μιά πραγματική δύναμη στην πολιτική μας ζωή.

΄Η άδυναμία της έξουσίας

Οι κυβερνήτες μας καθυστέρησαν να συνειδητοποιήσουν ξεκάθαρα σε ποιά κατάσταση είχαν φέρει την οικονομία. Κι όμως πάνε χρόνια πού οι κύκλοι της αντιπολίτευσης και μερικοί από πιο διάσημους ειδικούς έκρουαν τόν κώδωνα του κινδύνου. Τελικά οι κυβερνώντες έδειξαν ότι κάτι μυρίστηκαν για την κατάσταση. Έξαπέλυσαν ένα πρόγραμμα λιτότητας σε βάρος της κοινωνίας, όπως συνήθως, ή πραγματοποίηση του όποιου θα έδινε τη δύνα-

Τί είναι ο Νόμος για την «Ελευθερία στην πληροφόρηση»

«Δημοκρατικές» κατακτήσεις στη Δύση

Είναι γνωστό ότι στις ΗΠΑ οι πολίτες απολαμβάνουν συχνά δυνατότητες πληροφόρησης, που είναι αδύνατο σχεδόν να τις φανταστεί κάποιος άτυχος πολίτης της Νεοδημοκρατίας μας. Το πρόβλημα όμως είναι ότι η «αυτοκρατορία των πληροφοριών» που έχει σαν μητρόπολη την Ουάσιγκτων απλώνει τα πλοκάμια σε όλο τον κόσμο, συλλέγει και διαθέτει πληροφορίες για πολίτες και οργανώσεις που ζουν και δρουν σε άλλα, ανεξάρτητα κατά τεκμήριον, κράτη.

Έτσι, ενώ οι υπηρεσίες ασφαλείας του ιμπεριαλισμού διεκδικούν ανοιχτά – όπως θα δείτε στ' αυτές τις σελίδες – το δικαίωμα να μαθαίνουν τα πάντα για μας, εμείς είμαστε υποχρεωμένοι να ζούμε στα σκοτάδια που δημιουργεί το κράτος της ελληνικής Δεξιάς με τις παγιωμένες πιά «μονοκομματικές» συνθήκες του.

Προσπαθήσαμε να εκμεταλλευτούμε τις αντιφάσεις αυτού του συστήματος και νομίζουμε ότι το αποτέλεσμα παρουσιάζει ένα σημαντικό ενδιαφέρον.

«Ανήκουμε στη Δύση» ή, καλύτερα, η Δύση μας «κατέχει» (εδώ και σχεδόν έναμιση αιώνα). Στην προσπάθεια που κάνουμε, πολλοί από μας τούς Έλληνες, να καταργήσουμε αυτή τη σχέση «άνηκοντος-κατέχοντος», έχουμε το δικαίωμα να χρησιμοποιούμε μεθόδους και θεσμούς που ανήκουν κι αυτά στη Δύση.

Ένας τέτοιος θεσμός περιγράφεται, σε γενικές γραμμές, στο κείμενο που ακολουθεί. Φτιάχτηκε από την ήγέτιδα δύναμη της Δύσης, την Αμερική, για έσω-τερική χρήση, με σκοπό να αντιμετωπιστεί η λαϊκή πίεση και η έσωτερική αναταραχή της δεκαετίας του '60, που, από την αντίδραση στον πόλεμο του Βιέτ Νάμ, οδήγησε στο Γουότεργκέιτ.

Ο θεσμός αυτός συγκροτείται από δύο νομοθετήματα: τον FOIA και τον PA.

● Τό FOIA είναι τα αρχικά του FREEDOM OF INFORMATION ACT (Νόμος για την ελευθερία στην πληροφόρηση).

● Τό PA είναι τα αρχικά του PRIVACY ACT (Νόμος για την προστασία της ιδιωτικής ζωής).

Τό FOIA είναι ο νόμος 5 U.S.C. 552, που ψηφίστηκε τό 1966 και αναθεωρήθηκε τό 1974 και τό 1976, λόγω Βιέτ Νάμ, Γουότεργκέιτ και CIA. Δίνει τό δικαίωμα σε κάθε πολίτη να ζητήσει και να πάρει οποιοδήποτε κρατικό έγ-

γραφο ή φάκελο, που έχει σχέση με τό άτομό του.

Τό PA είναι ο νόμος 5 U.S.C. 552α, που ψηφίστηκε τό 1974. Δίνει τό δικαίωμα σε κάθε πολίτη όχι μόνο να δει και να επιθεωρήσει οποιοδήποτε προσωπικό του φάκελο, αλλά και να τον σβύσει εντελώς ή να τον διορθώσει.

Η απαίτηση του λαού, που ανάγκασε τό Κονγκρέσο να φτιάξει τον FOIA και τον PA, θεμελιώνεται στην πιό βασική αρχή της δημοκρατίας, δηλαδή στο δικαίωμα του λαού να ξέρει τί κάνει ή κυβερνήσή του.

Γιά να φανεί ή αξία του FOIA και του PA, αλλά και γιά να επισημανθούν οι δυσκολίες που συναντούν στην εφαρμογή τους, δίνεται πιό κάτω μία σύντομη ανάλυση της διαδικασίας που θεσπίζουν τά νομοθετήματα αυτά.

1. Ο πολίτης απευθύνει μία επιστολή σε κάποια Υπηρεσία, μέ την οποία ζητάει να του δοθούν τά έγγραφα ή οι φάκελοι που τον αφορούν (π.χ. στό FBI, δηλαδή τη δική μας Ασφάλεια).

Τό FOIA υποχρεώνει την Υπηρεσία να απαντήσει στην αίτηση του πολίτη μέσα σε δέκα (εργάσιμες) ημέρες. Γιά «εξαιρετικές περιπτώσεις», ο νόμος δίνει στην Υπηρεσία ακόμη δέκα (εργάσιμες) ημέρες, σάν παράταση. Επίσης, ή Υπηρεσία υποχρεούται να ειδοποιήσει, εγγράφως, τον πολίτη ότι κάνει χρήση του δικαιώματος της παράτασης.

2. Οι πιθανές αντιδράσεις της Υπηρεσίας είναι:

● Οι «παρακατιανές» Υπηρεσίες συνήθως παραδίνουν αντίγραφα των αιτούμενων εγγράφων μέσα στην προθεσμία των δέκα ημερών.

● Οι «πολυάσχολες» Υπηρεσίες συνήθως στέλνουν γράμμα στον πολίτη, του γνωστοποιούν τη λήψη της αίτησης και του λένε να περιμένει, γιατί υπάρχει φόρτος εργασίας. Στην πράξη, τό FBI κάνει 3 μήνες γιά να απαντήσει, εάν ή υπόθεση είναι απλή, και 7 έως 8 μήνες, εάν ή υπόθεση είναι περίπλοκη. Η CIA κάνει 2 έως 6 εβδομάδες γιά να στείλει μία τέτοια απάντηση. Μερικές Υπηρεσίες δίνουν αριθμό προτεραιότητας. Όπως θα φανεί και πιό κάτω, συμφέρει τον πολίτη να κάνει υπομονή, αλλά και να ενοχλεί την Υπηρεσία, κυρίως μέ έγγραφα, ώστε να έχει αποδεικτικά στοιχεία ότι ή απάντηση καθυστερεί.

● Η Υπηρεσία απαντάει ότι ή αίτηση δέν περιέχει αρκετά στοιχεία γιά την ανεύρεση των εγγράφων. Ο πολίτης ξαναγράφει τό γράμμα και δίνει περισσότερα στοιχεία.

● Η υπηρεσία ισχυρίζεται ότι όλα ή μέρος από τά έγγραφα που ζητούνται εξαιρούνται από την εφαρμογή των νόμων FOIA και PA. Οι νόμοι αυτοί προβλέπουν 9 κατηγορίες εγγράφων που εξαιρούνται. Ο πολίτης έχει δικαίωμα να

ΙΠΠΑΛΕΚΤΡΥΩΝ

Δογάνη 99 τηλ. 4617948

● ΤΑΚΗ ΘΕΟΦΙΛΑΤΟΥ

Έρκος Όδόντων

● ΤΑΚΗ ΘΕΟΦΙΛΑΤΟΥ

Ή Άλωσης

της Κωνσταντινουπόλεως
και

άλλα Ρεμπέτικα

● ΓΙΑΝΝΗ ΡΕΜΟΥΝΔΟΥ

MODUS VIVENDI

ή

γυμνό μοντέλο πού ποζάρει
και αντίστέκεται

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Σόλωνος 116, τηλ. 36.19.724

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΚΙΝΗΜΑ

Ε. ΡΗΝΤ - Ε. ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ Ό Μύθος
της Μητρότητας
Σ. ΧΟΥΛΕΡ - ΦΕΝΤΕΡΙΚΗ Ή Πολιτική
Οικονομία της Γυναίκας Άπελευθέ-
ρωσης
Κ. ΕΡΛΙΧ - Α. ΦΑΡΟΥΥ Άναρχισμός
και Φεμινισμός

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΟΛΛΟΝΤΑΪ Ό Έρωτας
των Έργατριών Μελισσών

ΣΕΙΡΑ ΤΖΩΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ

Οί Άλγες του Παρισιού και του Λον-
δίνου
Στις Φάμπρικες του Γουήγκαν Πάιερ
Κρατήστε Σφιχτά τόν Μικροαστισμό
σας
Στή Σκιά του «1984»
Ή Φάρμα των Ζώων

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Κιάφας 3, Άθήνα, τηλ. 3639980

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ

διαδιδε
την ΑΥΓΗ
τη Δίκη 68
ΦΩΝΗ

ζητήσει από την Ύπηρεσία λεπτομερή
έγγραφο δικαιολόγηση των ισχυρισμών
της. Επίσης οι FOIA και PA δρίζουν ότι
ή Ύπηρεσία δέν έχει τό δικαίωμα νά
κατακρατήσει όλόκληρο φάκελο, αλλά
είναι υποχρεωμένη νά τόν δείξει και νά
σθήσει μόνο εκείνα τά μέρη γιά τά όποια
θά αποδείξει νομικώς ότι έμπίπτουν στίς
έξαιρέσεις έφαρμογής: οι έξαιρέσεις
πρέπει νά έρμηνεύονται «ύπό όσον τό
δυνατόν πιό στενή έννοια».

● Ή Ύπηρεσία άρνείται νά απαλλά-
ξει τόν πολίτη από τά έξοδα έρευνας γιά
τόν έντοπισμό των έγγράφων και της έκ-
δοσης αντίγραφων, ή τόν χρεώνει μέ
υπερβολικά έξοδα. Αυτό είναι ένα όπλο
πού χρησιμοποιείται γιά νά φοβηθεί ό
κοσμάκης. Τό ύψος της δαπάνης γιά
έρευνα και αντίγραφα έξαρτάται από τό
είδος και τό πλήθος των έγγράφων πού
ζητούνται και μπορεί νά φτάσει, γιά μιά
μεγάλη δικογραφία, σέ χιλιάδες δολάρια.

● Γενικά, όμως, τά FOIA και PA
προστατεύουν τόν πολίτη στό ζήτημα
των δαπανών και, ειδικά γιά τούς
προσωπικούς φακέλους (άσφάλεια κλπ.),
τόν απαλλάσσουν από τή δαπάνη έκδο-
σης αντίγραφων. Όποσδήποτε, δάσει
των νομοθετημάτων αυτών, ό πολίτης
έχει τό δικαίωμα νά ζητήσει από τήν
Ύπηρεσία λεπτομερή και αναλυτική δι-
καιολόγηση των δαπανών και, άν του
φανούν υπερβολικές, του δίνει τή δυνα-
τότητα νά «παζαρέψει» τό τελικό ύψος
τους.

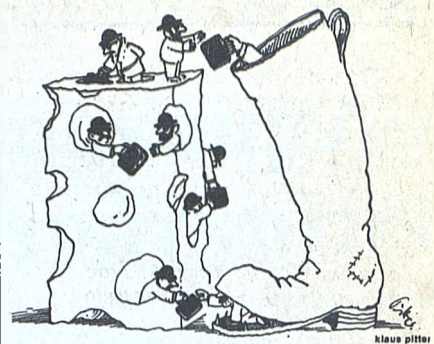
3. Έάν ή Ύπηρεσία δέν παραδώσει
τά αίτούμενα έγγραφα ή φακέλους μέσα
στήν ταχτή προθεσμία, ή εάν ή αντί-
δρασή της είναι ή κωλυσιεργία, τότε οι
νόμοι FOIA και PA δίνουν τό δικαίωμα
στόν πολίτη νά κάνει διοικητική έφεση,
μέ ένα γράμμα, πού τό συντάσσει ό ίδιος
και όπου αναλύει και δικαιολογεί τούς
λόγους της προσφυγής. Επίσης, έπιου-
νάπτει όλη, τήν μέχρι τό χρονικό σημείο
εκείνο, άλληλογραφία.

Ή Ύπηρεσία υποχρεώνεται από τά
FOIA και PA νά απαντήσει στήν διοικη-
τική έφεση του πολίτη μέσα σέ είκοσι
(έργασιμες) ήμέρες. Χωρίς παράταση
αυτή τή φορά!

Συνήθως οι Ύπηρεσίες έρχονται σέ
δυσχερή θέση μέ τήν υποβολή διοικητι-
κής έφεσης από τόν πολίτη και υποχω-
ρούν, γιατί φοβούνται τό επόμενο δήμα.

4. Έάν ή Ύπηρεσία δέν ίκανοποιήσει
τόν πολίτη και μετά τήν υποβολή της
διοικητικής έφεσης, τότε τά FOIA και
PA του παρέχουν τό δικαίωμα νά κάνει
άγωγή. Στήν πράξη, τά δικαστήρια απο-
φασίζουν συνήθως υπέρ του πολίτη και
υποχρεώνουν τήν Ύπηρεσία νά πληρώ-
σει όλα ή μέρος των έξόδων της δίκης.
Τό άμερικάνικο κατεστημένο έχει μετα-
νιώσει, πού δέν ματαίωσε τήν έγκριση
των δύο αυτών νομοθετημάτων από τό
Κονγκρέσο. Ήδη ή CIA έχει βάλει τά
δυνατά της γιά νά απαλλάξει τόν εαυτό
της από τή λαβίδα των FOIA και PA,

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΧΑΦΙΕΔΕΣ

Τά άθέλητα άποτελέσματα της θέ-
σπισης των FOIA και PA επιβεβαιώνει
και τό γνωστό διεθνές όργανο της ΣΙΑ
«Readers Digest». Κάποιος John Barron
γράφει σέ άρθρο πού τιτλοφορείται
«Δύο Νόμοι πού ύπονομεύουν τό
Νόμο»:

«Ένα μη άναμενόμενο άποτέλεσμα
του FOIA», λέει ό διευθυντής του FBI κ.
Webster, «είναι ότι έχουμε κατέβει από
6.000 πληροφοριοδότες στους 2.800 στό
ποινικό πεδίο και έχουμε έναν άπαρά-
δεκτα χαμηλό αριθμό πληροφοριοδο-
τών στό πεδίο των τρομοκρατών».

Μείναμε από χαφιέδες μέ άλλα λόγια!

και τό είχε σχεδόν καταφέρει, όταν
καταρτιζόταν τό νομοσχέδιο γιά τήν
άναθεώρηση του καταστατικού της.
Άλλά ή άρμόδια επιτροπή του Κονγκρέ-
σου, πριν από λίγες εβδομάδες, αποφά-
σισε νά μήν τήν απαλλάξει.

Τά νομοθετήματα αυτά τά έχουν άξιο-
ποιήσει ιστορικοί (πού αποκάλυψαν τήν
πλεκτάνη της ύπόθεσης Alger Hiss και
Rosenberg), δημοσιογράφοι (πού τώρα
ζητάνε αντίγραφα από τίς μαγνητοται-
νίες των έπισημων τηλεφωνικών συνδια-
λέξεων του Κίσινγκερ, και είναι μιά ευ-
καιρία νά ξεσκεπαστεί ή ύπόθεση της
είσβολής στην Κύπρο), οίκολόγοι (πού
αποκάλυψαν τούς «κακοποιούς» της πυ-
ρηνικής ενέργειας) κλπ.

Ήδη στην Άμερική έχει δημιουργηθεί
ένα πλέγμα όργανώσεων και νομικών,
πού βοηθάει τούς πολίτες, πολλές φορές
δωρεάν, σέ ζητήματα έφαρμογής των
FOIA και PA.

Μιά σοβαρή πρόταση

Ή αντιπολίτευση (άξιωματική και μή)
έχει πολλούς και καλούς νομικούς. Προ-
τείνεται νά συγκροτηθεί μιά ομάδα νομι-
κών, από όλα τά κόμματα της αντιπολί-
τευσης, ή όποια, αφού κατατοπιστεί σέ
βάθος γιά τή δομή και τήν έφαρμογή αυ-
τού του θεσμού, θά συντάξει ένα σχέδιο
νόμου ανάλογο μέ τά FOIA και PA και
θά έπεξεργαστεί έπίσης ένα «σχέδιο
άγώνα» γιά τό πέραςμά του από τή
Βουλή, τούτην ή τήν επόμενη.

* Στοιχεία γιά τή σύνταξη αυτού του
κειμένου πάρθηκαν κυρίως από τό έν-
τυπο: «Using the freedom of Information
Act: a step by step guide», έκδοση του
Center for National Security Studies.

ΘΕΛΟΥΜΕ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΜΑΣ!

Εφαρμόζοντας τη διάταξη των FOIA και PA, πού δίνει τη δυνατότητα και σέ ξένους πολίτες νά ζητήσουν τό φάκελό τους από τίς Υπηρεσίες Πληροφοριών τής Αμερικής, στείλαμε τό παρακάτω γράμμα:

κ. Διευθυντή
Γραφείο Πληροφοριών Αμύνας
ύπ' όψη: SC (FOIA/PA) Γραφείο
Ουάσιγκτων D.C. 20301
ΗΠΑ

12 Ιουνίου 1980

Αγαπητέ Κύριε ή Κυρία,

Υποβάλλω μιά αίτηση σύμφωνη μέ τό Νόμο γιά τήν Έλευθερία τής Πληροφόρησης, όπως τροποποιήθηκε (FOIA) σέ συνδυασμό μέ τό Νόμο γιά τήν Ίδιωτική Ζωή (P.A.)

Επιθυμώ νά αποκτήσω ένα αντίγραφο όλων των εγγράφων πού είναι δυνατό νά άνευρεθούν μέ μιάν έρευνα των άρχείων σας και πού αναφέρονται στό όνομά μας.

Γιά νά βοηθήσω τήν έρευνα, σάς παρέχω τήν παρακάτω πληροφόρηση γιά τόν έαυτό μας:

- Τό ANTI είναι μιά ελληνική πολιτική επιθεώρηση πού εκδίδεται κάθε δεκαπενθήμερο στήν Αθήνα, Ελλάδα.

- Κυκλοφόρησε γιά πρώτη φορά τόν Μάη, 1972.

- Ο εκδότης είναι ό Χρήστος Γ. Παπουτσάκης.

Επίσης ζητούμε νά ελέγξετε γιά πρόσθετα άρχεια στά γραφεία σας στίς ακόλουθες πόλεις:

- Αθήνα, Ελλάδα.
- Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.
- Πάτρα, Ελλάδα.

Αν άπορρίψετε τήν αίτησή μας ή μέρος από αυτήν, παρακαλούμε νά αναφέρετε τί εξαιρέσεις επικαλείστε γιά νά κρατήσετε τίς πληροφορίες.

Αν θεωρείτε ότι όρισμένα τμήματα τής πληροφόρησης εξαιρούνται, έχουμε τήν πρόθεση, όπως όρίζει ό Νόμος, νά απαιτήσουμε τό μή εξαιρετέο μέρος. Βέβαια επιφυλασσόμαστε νά κάνουμε έφεση γιά κάθε απόφαση πού θά μάς άρνεϊται πληροφορίες και ζητούμε νά μάς πληροφορήσετε σέ ποιό γραφείο και σέ τί διεύθυνση θά υποβάλλουμε αυτήν τήν έφεση.

Όπως γνωρίζετε, ό τροποποιημένος FOIA μάς επιτρέπει νά περιορίσουμε ή νά απαλλαγούμε από τή δαπάνη γιά τήν έρευνα και τά αντίγραφα, όταν ή παραχώρηση τής αιτηθείσης πληροφόρησης θά άφορά «τό δημόσιο συμφέρον». Πιστεύουμε ότι ή δικιά μας αίτηση εντάσσεται πλήρως σ' αυτήν τήν κατηγορία και έπομένως ζητάμε νά μάς απαλλάξετε από αυτά τά έξοδα. Αν τώρα αυτή ή αίτηση προωθηθεί στά πλαίσια του Νόμου γιά τήν Ίδιωτική Ζωή (P.A.) περιμένω ότι, όπως προβλέπει ό Νόμος, δέν θά επιβαρυνθούμε μέ έξοδα γιά τήν άνεύρεση των άρχείων πού ζητήσαμε.

Αν έχετε οποιαδήποτε άπορία σχετικά μέ αυτήν τήν αίτηση παρακαλούμε νά μάς τηλεφωνήσετε ή νά μάς γράψετε στήν

παραπάνω διεύθυνση.

Όπως προβλέπεται στό FOIA περιμένω μιάν άπάντηση μέσα σέ δέκα εργάσιμες ήμέρες.

Μέ κάθε τιμή,
Χρήστος Γ. Παπουτσάκης
Εκδότης

Και ιδού σέ θαυμαστά λίγο χρόνο ή άπάντηση:

DEFENSE INTELLIGENCE AGENCY
WASHINGTON, D.C. 20301

U-18,614/RTS-2A

22 JUL 1980

Mr. Christos G. Papoutsakis
Fortnightly Independent Review of the Left
60 Dinachous Street
Athens 601, Greece

Dear Mr. Papoutsakis:

Your letter dated 27 June 1980 requesting, pursuant to the Freedom of Information Act, information concerning ANTI and its publisher, Mr. Christos G. Papoutsakis.

A thorough search of DIA systems of records, including our field office, has failed to identify any data, record or file on Mr. Papoutsakis or on ANTI.

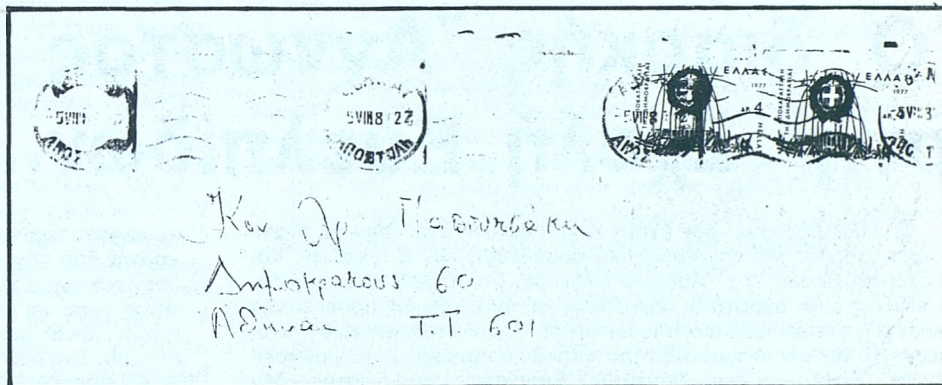
Sincerely,

Abbie F. Atkins

ABBIE F. ATKINS
Acting, Freedom of Information Act
Officer

Η επιστολή από τήν Ουάσιγκτων...

... και ό φάκελος μέ άποστολή από τήν Αθήνα.

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΑΜΥΝΗΣ

22 Ιουλίου 1980

κ. Χρήστο Παπουτσάκη,
Δεκαπενθήμερη Άνεξάρτητη
Επιθεώρηση τής Άριστερας,
όδός Δημοχάρους 60
Αθήνα 601, Ελλάδα

Αγαπητέ κ. Παπουτσάκη,

Τό γράμμα σας μέ ήμερομηνία 27 Ιουνίου 1980, ζητά πληροφόρηση γιά τό ANTI και τόν εκδότη του κ. Χρήστο Παπουτσάκη, σύμφωνα μέ τό Νόμο γιά τήν Έλευθερία τής Πληροφόρησης.

Μιά συστηματική έρευνα των συστημάτων και άρχείων τής DIA, πού περιλάμβανε και τό τοπικό μας γραφείο (Σ.Σ. στήν Αθήνα δηλαδή) δέν ανακάλυψε κανένα στοιχείο, άρχείο ή υπόμνημα σχετικό μέ τόν κ. Παπουτσάκη ή τό ANTI.

Ελικρινώς
Άμπυ Άτκινς
Υπεύθυνος του Νόμου
γιά τήν Έλευθερία τής
Πληροφόρησης

Τά συμπεράσματά μας:

1. Πληροφορηθήκαμε, λοιπόν, ότι δέν έχουμε φάκελο στή DIA. Βέβαια, υπάρχουν τουλάχιστον άλλες 7 υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ πού φακλώνουν πολίτες είτε τής χώρας τους είτε άλλων χωρών, γιά εύκόλως έννοούμενους σκοπούς. Ίσως νά βρισκόμαστε κάπου εκεί. Αλλά δέν είναι εκεί τό πρόβλημα.

2. Σημαντικότατο είναι ή έπίσημη και άπεριφραστη όμολογία ότι υπάρχει και δρα «τοπικό γραφείο» τής DIA στήν Αθήνα πού φακλώνει Έλληνες πολίτες και οργανώσεις.

3. Υπάρχει ένα καιριο θέμα πού προκύπτει από τόν τρόπο άποστολής τής άπάντησης. Ενώ ή άπαντητική επιστολή είναι γραμμένη και ύπογραμμένη στήν Ουάσιγκτον, ό φάκελος έχει ταχυδρομηθεί από τήν Αθήνα. Μάλιστα, ή διεύθυνσή μας γραμμένη σωστά μέ ύψηλης τεχνολογίας μηχανή IBM, στό έσωτερικό, έχει επαναληφθεί πρόχειρα στό

φάκελο, μέ τό χέρι, και μέ ένα διασκεδαστικό κάπως κολακευτικό γιά τό ANTI όλίσθημα, ή όδός Δημοχάρους έχει γίνει «Δημοκράτους».

Ποιός είναι λοιπόν εκείνος ό τοπικός μηχανισμός πού διεκπεραιώνει τίς τέτοιες εργασίες;

● Γιά νά μή μείνουμε μέ τήν περιέργεια, μήπως θά μπορούσε νά μάς φωτίσει ή Αμερικάνικη Πρεσβεία στήν Αθήνα ή οι Έλληνικές Υπηρεσίες πού υποτίθεται ότι έποπτεύουν και άντιμετωπίζουν τίς ξένες ύπηρεσίες κατασκοπείας πού δρούν στή χώρα μας, σχετικά μέ όλες αυτές τίς άπορίες;

Κάθε Κυριακή

Εξόρμηση
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

του Στρ. Σχολίδη

Ο ΡΟΛΟΣ του Στρατού στην κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας μας, θά 'πρεπε νά αποτελεί ένα από τα πιό σοβαρά – και αποφασιστικά – θέματα μελέτης, αλλά και πρακτικής των άριστων και προοδευτικών δυνάμεων του τόπου.

Όμως, παρά τις όδυνηρές εμπειρίες των τελευταίων δεκαετιών (ίσως όμως και εξαιτίας τους) ή πραγματικότητα παρουσιάζεται

εξαιρετικά φτωχή. Έλάχιστες είναι οι μελέτες που έμβαθύνουν στο φαινόμενο «Στρατός», στην πολυδιάστατη λειτουργία του, λειτουργία οικονομική, θεσμική, ιδεολογική, πολιτική, αλλά και «καθαρά» στρατιωτική. Άκόμα περισσότερο, τά κόμματα της Άριστεράς, δέν έχουν πρόταση για μία πρακτική έναντι του Στρατού και για τόν Στρατό, ή μάλλον ή πρακτική τους εξαντλείται στο τυπικό πλαίσιο των

αίτημάτων έκδημοκρατισμού και προάσπισης των δημοκρατικών δικαιωμάτων και έλευθεριών.

ΕΠΕΙΔΗ όμως και χρήσιμη και αναγκαία είναι ή στροφή της προσοχής μας σ' αυτή τήν πλευρά των προβλημάτων, κάνουμε τήν αρχή, διερευνώντας μία από τις άφετηρίες, στήν «παραγωγική» Σχολή αξιωματικών, τή Σχολή Εύελπίδων.

‘Ο διαρκής “Αγνωστος Πόλεμος” στή Σχολή Εύελπίδων...

ΑΠ' ΟΣΟ ξέρουμε, δέν έχουν δημοσιευτεί μέχρι σήμερα στατιστικά στοιχεία για τήν κοινωνική προέλευση των Εύελπίδων. Κάποτε στή Βουλή, ο κ. Άθέρωφ ανέφερε, ότι τό 80% των σπουδαστών της είναι αγροτικής, έργατικής και ύπαλληλικής προέλευσης και ότι ή πλειοψηφία των υπόλοιπων είναι γιοί στρατιωτικών ή ατόμων που συνδέονται με τις στρατιωτικές υπηρεσίες (π.χ. γιοί πολιτικών ύπαλλήλων του Στρατού). Έμπειρικά, τουλάχιστον, δέν έχουμε λόγους ν' άμφιβάλλουμε για μία τέτοια άναλογία. Άλλωστε, με τήν άλλαγή του χαρακτήρα του στρατού στή διάρκεια της δεκαετίας του '20 και μετά μάλιστα τή Μικρασιατική καταστροφή, ή στρατιωτική καριέρα δέν άσκούσε καμιά ιδιαίτερη έλξη στήν άστική τάξη, φαινόμενο μάλιστα που παρατηρήθηκε σέ όλο τόν εύρωπαϊκό χώρο στο μεσοπόλεμο.

ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ πάντως, τό στοιχείο της ταξικής προέλευσης, σέ μία χώρα με σχετικά σταθεροποιημένους άστικούς κοινωνικούς μηχανισμούς και θεσμούς, δέν πρέπει νά έκτιμāται παρά ως μία έρμηνευτική παράμετρος όρισμένων ιδιοτύπων φαινομένων κοινωνικής ψυχολογίας. (Πλευρές του έθιξε ή Δαράκη – Mallet στους ΕΣΑΤΖΗΔΕΣ). Σημασία έχει τό «ντρεσάρισμα», ο μηχανισμός δηλαδή της μετατροπής ενός όποιοδήποτε έφηβου σέ συγκεκριμένο όρυν στοιχείο ενός καταπιεστικού όργανισμού, με ιδιαίτερη ιδεολογία και περιχαρακωμένη κοινωνική και πολιτική άντίληψη.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ καμιά άμφιβολία ότι ο κύριος στόχος της Σχολής Εύελπίδων δέν είναι τόσο ή εκμάθηση της τέχνης του πολέμου, όσο ή παραγωγή πολιτικών στελεχών με στρατιωτική ειδίκευση. Κι αυτό δέν γίνεται κάπως «τυχαία» μέσ άπ' τήν άνάπτυξη κάποιου ειδικού «esprit de corps». Γίνεται μεθοδευμένα, άπό τή διαδικασία έπιλογής και διαλογής των ύποψηφίων για τή Σχολή, γίνεται με τήν άρθρωση της εκπαιδευτικής ύλης, γίνεται με τόν κανονισμό λειτουργίας της Σχολής, γίνεται με τό πνεύμα διαπαιδαγώγησης των Εύελπίδων, αυτή τήν «άφανή», αλλά χαρακτηριστική διδακτική πρακτική του καθημερινού 24ώρου της Σχολής.

ΟΙ ΕΥΕΛΠΙΔΕΣ δέν προετοιμάζονται μόνο για νά γίνουν άξιοι κάτοχοι της τέχνης του πολέμου. Διαποτίζονται ταυτόχρονα με τήν ιδεολογία ενός έπίλεκτου σώματος – προμαχώνα της «καθεστηκυίας» τάξεως. Μαθαίνουν νά αισθάνονται τόν ρόλο τους αυτόνομα άπ' τήν όλη πολιτειακή τάξη, άκόμα και του συγκεκριμένου τωρινού καθεστώτος.

Άποκόπτονται έπί τέσσερα χρόνια άπό τήν κοινωνική ζωή και τούς παλμούς της και στο στεγανό χώρο της σχολής ύφίστανται τήν «έν κενώ» διαμόρφωσή τους ως μαχόμενα στοιχεία, όχι μόνο των μελλοντικών μαχών, αλλά και των διαρκών αγώνων κατά του κοινωνικού έχθρου, του διεθνούς και έγχωριου κομμουνισμού.

ΚΑΙ ΑΝ ύποτεθεί ότι όλα αυτά που ίσχυρίζομαστε δέν δικαιολογούνται με τήν «ανάμρφωση» της Σχολής έπί Δημοκρατίας, θά θέλαμε νά έπιμείνουμε, στηριγμένοι όχι μόνο στα «έξ άποτελέσματος» στοιχεία, αλλά στήν άνάλυση του περιεχομένου σπουδών σέ ένα μάθημα της Σχολής, στο μάθημα των Ψυχολογικών Έπιχειρήσεων (Ψυχολογικός Πόλεμος).

Η ΕΚΔΟΣΗ που έχουμε στα χέρια μας της Διευθύνσεως Σπουδών της Στρατιωτικής Σχολής Εύελπίδων είναι τυπωμένη τόν Φεβρουάριο του 1975, έπιγράφεται «ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ», δέν άναγράφει συγγραφέα και έκτείνεται σέ 46 πολυγραφημένες σελίδες. Χωρίζεται σέ 3 κεφάλαια:

Τό πρώτο, σελ. 1-11 περιέχει τά γενικά στοιχεία όρισμών κτλ., του άντικειμένου του μαθήματος.

Τό δεύτερο, άπό τή σελ. 12-31 έχει τόν τίτλο «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ».

Τό τρίτο έχει τόν τίτλο «Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΩΣ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΨΕΠ» και καταλαμβάνει τις σελίδες 32-46. (Η άρίθμηση δική μας).

ΘΑ ΘΕΛΑΜΕ νά τονίσουμε προκαταρκτικά, πώς δέν ύπάρχει άμφιβολία πώς οι ψυχολογικές έπιχειρήσεις θά πρέπει άσφαλώς νά άποτελούν άντικείμενο διδασκαλίας σέ μία Άνώτατη Στρατιωτική Σχολή. Είναι άυτονόητος ο σημαντικός ρόλος που μπορούν νά διαδραματίσουν οι μη άποκλειστικά «στρατιωτικοί» παράγοντες στήν έκβαση ενός πολέμου ή μιας μάχης. Άλλωστε, οι μεγάλοι στρατηλάτες ήταν κυρίως «κύριοι των ψυχών» και όχι των όπλων. Τούτο γνωρίζοντας λοιπόν οι σύγχρονοι στρατοί, προετοιμάζουν κατάλληλα τά στελέχη τους. Είναι γνωστό, άς πούμε, πώς ο Ισραηλινός στρατός έχει άνάγει σέ ύψηλή σφαίρα τις σχετικές σπουδές και δραστηριότητες. Τί διδάσκονται όμως οι Ισραηλινοί; «Ψυχολογία του Άραβα», «Κοινωνικές δομές των άραβικών χωρών», «Μηχανισμοί συνοχής των άραβικών στρατών», «Φυλετικές και θρησκευτικές διαίρέσεις των Άράβων» κλπ. Με λίγα λόγια, τό

σχετικό μάθημα είναι απόλυτα προσαρμοσμένο στο **τελικό πολεμικό αντικείμενό του**. Μήπως λοιπόν και έμεις μελετούμε αντίστοιχα τόν τουρκικό στρατό; Όχι, βέβαια! Έμεις, με ευρύτερο «συμμαχικό» πνεύμα, μελετούμε τόν «Διεθνή κομμουνισμό» μέ τόν οποίο, ως γνωστόν, τελούμε σέ ένα διαρκή ακήρυκτο πόλεμο...

ΑΝ ΚΑΙ πάλι υποθέσει κάποιος ότι «αυτά» γίνονται μόνο στο μάθημα τής Σχολής, ως ένα είδος γενικής ενημέρωσης, θά κάνει πολλαπλό λάθος. Γιατί οι «Ψυχολογικές επιχειρήσεις» υπό τό πρίσμα άκριθώς όσων διαλαμβάνει τό έγχειρίδιο, αποτελούν τό μόνο και βασικό αντικείμενο δραστηριότητας του περίφημου 7ου Έπιτελικού Γραφείου, πού συντονίζει τή δράση του και μέ άλλες αντίστοιχες υπηρεσίες των Σωμάτων Ασφαλείας, διασυνδέεται μέ τήν ΥΕΝΕΔ, εκδίδει διάφορα έντυπα (έμπνέει άκόμα και τό θλιβερά «Ημερολόγιο» πού μέρος τους δημοσίευσε τό ΑΝΤΙ), και διαδραματίζει άποφασιστικό ρόλο στις κατευθυνόμενες διαλέξεις-όμιλίες κτλ. στους στρατώνες, μέ τή σύνταξη των Ε.Η.Δ., τής «Έθνικής και Ήθικής Διαπαιδαγωγήσεως», σέ συνεργασία μέ τό 2ο Έπιτελικό Γραφείο, βέβαια...

ΤΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ και τί συνείδηση τείνει νά διαμορφώσει όμως τό μάθημα των «Ψυχολογικών Έπιχειρήσεων» θά μάς τό δείξει μία άπλή παράθεση άποψασμάτων. Διαφορίσαμε τούς όρους «Ψυχολογία» και «συνείδηση», γιατί κατά τή γνώμη μας τό μάθημα έχει μία διπλή σκοπιμότητα: όχι μόνο νά καταστήσει ικανούς τούς Εύέλπιδες νά χειρίζονται τά θέματα «Ψυχολογικών Έπιχειρήσεων», αλλά, εκδίδει άποψασμα, νά υποβάλλει στους διδασκόμενους μία ψυχολογική και διανοητική στάση, νά τούς προετοιμάσει ήθικά και πολιτικά γιά δραστηριότητες και ενέργειες όχι μόνο έναντι του έχθρου έν στολή, αλλά και του «κοινωνικού έχθρου», του κομμουνισμού.

★ ★ ★

ΣΤΟ εισαγωγικό κεφάλαιο, όπου έκτίθενται τά γενικά στοιχεία, ό «έχθρος» δέν όνομάζεται, χρησιμοποιείται ως ούδέτερη έννοια. Κύριο μέλημα του κεφαλαίου είναι νά διαμορφώσει στον διδασκόμενο ένα άίσθημα διαρκούς πολιορκίας του από «Έπιχειρήσεις ΨΕΠ», από κάποιες «έχθρικές πηγές». Υπό τόν τίτλο «ΓΕΝΙΚΑ», αναφέρονται τά άκόλουθα:

«Τό δυναμικόν και ζωτικόν όργανον άμύνης του Κράτους, τό Στρατιωτικόν προσωπικόν, είναι αντικείμενον τής κυριωτέρας προσπάθειας έμέσου έχθρικής επιθέσεως. Ή άμυνα κατά τής έμέσου ταύτης επιθέσεως του έχθρου είναι τόσο αποτελεσματικώτερα, όσο μεγαλυτέρα και συμπαγής είναι ή δύναμις αντίδράσεως του Στρατιωτικού προσωπικού εις έπιρροάς αιτινες αποβλέπουν εις τήν υπονόμευσιν του ήθικου ή τήν δημιουργίαν δυσαρρεσκείας. Αί έπιρροαί αύται προέρχονται είτε άπ' ευθείας έξ έχθρικών πηγών (διά τής διεξαγωγής ψυχολογικού πολέμου, περί ου άναγράφονται κατωτέρω ώρισμένα στοιχεία), είτε εκ συμπαθουσών τόν έχθρόν τοιούτων, είτε έξ οργανώσεων ή άτομων δυσηρεστημένων ή έχόντων μέν καλώς διαθέσεις, αλλά πεπλανημένας αντίληψεις.

ΑΜΕΣΩΣ μετά, και άφού ήδη οι διδασκόμενοι έχουν πληροφορηθεί ότι είναι προνομημένοι στόχοι των ΨΕΠ, (Ψυχολογικές Έπιχειρήσεις) βομβαρδίζονται μέ προειδοποιήσεις:

«Ό Ψυχολογικός πόλεμος... αντιπροσωπεύει τήν πλέον ύπουλον μορφήν του πολέμου, καθ' όσον χρησιμοποιεί άπαντα τά μέσα άτινα δύνανται νά φθάσουν εις τήν καρδίαν του ανθρώπου και νά επιδράσουν επί τής νοημοσύνης του. Αποτελεί μόνιμον άπειλήν, διότι ανά πάσαν στιγμήν δύναται νά πλήξει τόν άνθρωπον και νά έπηρεάσει τήν σκέψιν και τά συναισθήματα του.

Δέν άναγνωρίζει ούτε διακοπήν, ούτε άνακωχήν, ούτε ειρηνικήν περίοδον. Ή περίοδος τής ειρήνης μάλιστα παρουσιάζεται ευνοϊκότερα διά τήν μορφήν αυτήν του πολέμου χάρις εις τήν πολλαπλότητα των μέσων, άτινα διατίθενται διά τιαύτην δράσιν».

ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ, τό έγχειρίδιο αναφέρεται σέ διάφορα προβλήματα και τεχνικές των Ψυχολογικών Έπιχειρήσεων (ΨΕΠ). Τό κείμενο «κεντιέται» έντεχνα, από μία αστυνομικής χροιάς καχυποψία γιά τά πάντα. Υπάρχει μία πρακτορολογία ενδιαφέρουσα. Έτσι, στή σελίδα 9 μαθαίνουμε, ότι ό έλεγχος τής πηγής των διαδόσεων πρέπει νά κατευθύνεται σέ

«Πράκτορες και συμπαθούντες τόν έχθρόν εύρισκόμενο μεταξύ των Πολιτών. Ό έχθρός, προς διάδοσιν τής προπαγάνδας του θά χρησιμοποιήση εύρέως πράκτορας, αιτινες εύρίσκονται ως επί τό πλείον μεταξύ των πολιτών. Τό έργον των άνωτέρω διευκολύνεται από άτομα συμπαθόντα τόν έχθρόν και τά όποια ή γίνονται όργανα των πρακτόρων, ενεργούντα κατευθυνόμενην προπαγάνδαν ή τά όποια άπλως λόγω φρονήματος ενεργούν μή κατευθυνόμενην προπαγάνδαν (ήττοπάθειαν κτλ.) τήν όποιαν ίσχυροποιούν οι πράκτορες».

ΑΜΕΣΩΣ μετά, στή σελ. 10, υπάρχει άλλη κατηγορία πρακτόρων: «Πράκτορες και συμπαθούντες τόν έχθρόν εύρισκόμενοι έντός των Ένόπλων Δυνάμεων. Υπάρχουν περιπτώσεις καθ' ός ή προσηνεία δημιουργίας δυσαρρεσκείων έν τω στρατώ είναι δυνατόν νά διεξάγηται υπό Στρατιωτικού προσωπικού, προερχομένη είτε λόγω πολιτικών πεποιθήσεων, είτε κοπώσεως, είτε προσωπικών λόγων, είτε έξ έσκεμμένης καθοδουλίας».

ΠΡΕΠΕΙ νά σημειωθεί, ότι σ' αυτό τό πρώτο κεφάλαιο, πού ή «έπιστημοσύνη του» τό οδηγεί σ' αυτόν τόν μή άμεσο κατονομασμό του «έχθρου», δέν παύει νά υποβάλλεται ή ιδέα του πράκτορα, πού, είτε είναι πολίτης είτε στρατιωτικός, εκ του «φρονήματος» του, ή, σαφέστερα, «λόγω πολιτικών πεποιθήσεων», δρ ά έναντίον τών στρατεύματος.

Ό νούν νοετώ...

ΓΙ' ΑΥΤΟ λοιπόν και υπάρχει ή προτροπή (σελ. 9):

Άξιοματικοί και όπλίται πρέπει νά διδασθούν:

«όπως έλέγχουν διαδόσεις και τά προγνωστικά και νά αναφέρουν άμέσως εις τόν Άξ/κόν Α2 τής Μονάδος των, ή τό προσωπικόν τής Ο.Α.Σ. πάν άτομον, τό όποιον φαίνεται νά δεικνύη έσκεμμένον ένδιαφέρον διά διαδόσεις ή προγνωστικά και τό όποιον καταβάλλει ιδιαίτεραν προσπάθειαν προς διάδοσιν τούτων».

ΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ κεφάλαιο, μέ τόν τίτλο «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ», τά πράγματα αρχίζουν νά λέγονται μέ τό όνομά τους, και υπάρχει μία διαφοροποίηση κλίμακας σέ όλα τά επίπεδα. Δίνεται καταρχήν ένας πληρέστερος όρισμός των ΨΕΠ:

«Αί ΨΕΠ προσβάλλουν τόν στόχον «ΑΝΘΡΩΠΟΝ» διά διοχετεύσεως εις τούτον εκκλήσεων, ειδικώς μελετημένων και σχεδιασμένων, ίνα έπηρεάσουν τήν συμπεριφοράν τούτου. Έπιτυγχάνουν τόν αντικειμενικόν τους σκοπόν, άν πείσουν τόν εκάστοτε επιλεγόμενον στόχον των, νά υίοθετήση εννοϊκήν διά τās Έθνικάς των επιδιώξεις συμπεριφοράν. Ός επιχειρησιακή ιδέα, αί ΨΕΠ συνδυάζουν λελογισμένην χρήσιν του λόγου (προπαγάνδας) και έτέρων δραστηριοτήτων (οίκ. ένίσχυσις-κατασκευή Κοινωφελών έργων - οίκον. άπειλαί - άπειλή διās κ.λ.π.) προς επίτευξιν Έθνικών σκοπών. Δέν περιλαμβάνουν μόνον επαγγελίας και δέν χρησιμοποιούν άποκλειστικώς τήν πειθώ, άλλ' ένίοτε ενεργόν ή συγκεκαλυμμένην βίαν και έτέρας ενεργείας αιτινες, έν τω συνόλω των, συνιστούν τό όπλον των ΨΕΠ».

ΑΜΕΣΩΣ μετά, και γιά τήν καλύτερη κατανόηση τής σημασίας και του ρόλου των ΨΕΠ, ό συντάκτης του έγχειριδίου πραγματοποιεί μία ιστορική αναδρομή, όπου δέν λείπουν και τά μαργαρίταρια. Άφού αναφέρεται στο Θεμιστοκλή, μνημονεύει και τόν Τσεγκίς-Χάν, τό «μεγάλο Κινέζο Στρατηλάτη», πού βέβαια ήταν Μογγόλος και κατακτητής τής Κίνας, αλλά τί νά κάνουμε, στρατιωτικά και ιστορικά θά διδάξουμε τώρα ή ΨΕΠ; Συνεχίζει ό συντάκτης μέ τόν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και έρχεται στή Ρώσικη Έπανάσταση, όπου διακανονίζει τό θέμα μέ επιγραμματικές διατυπώσεις:

«Ή Ρωσική Έπανάστασις και ή διενθυσιν εκ μέρους του ΚΡΕΜΛΙΝΟΥ του Παγκοσμίου Κομμουνιστικού κινήματος, εισήγαγεν νέους παράγοντας εις τά ΨΕΠ. Ούτω μικρά μειοψηφία κομμουνιστών, έστερημένη λαϊκής υποστηρίξεως κατορθώσε νά επιβληθί και διακυβερώσιν σύμμερον τήν άλλοτε άπέραντον Ρωσικήν Αύτοκρατορίαν. Μία δράξ ανθρώπων εκμεταλλενομένη τήν σύγχυσιν, τήν αδράνειαν, τήν άπάθειαν και τήν άπογοήτευσιν του Ρωσικού Λαού και χρησιμοποιούσα τεχνιέντως τήν προπαγάνδα, κατώρθωσε νά καταλάβη τήν Αρχήν, επιβληθείσα επί τής πλειοψηφίας».

ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μιά από τις πιά θάνασες και χαρακτηριστικές λειτουργίες του στρατού είναι η ιδεολογική-πολιτική καταπίεση που συσσωματώνεται στις καθημερινές πρακτικές του. Είναι μία συνθήκη που διαμορφώθηκε σταδιακά απ' τις άρχες της δεκαετίας του '20 (μέ των πειθαρχικό ούλαμό στο Καλπάκι) και πήρε την ολοκληρωμένη του μορφή στον έμφυλιο και έντεθεν.

Ο στρατιώτης δέν είναι πολίτης «έν στολή», άλλα ένα άτομο υποκείμενο σε έλεγχο και «φρονηματισμό» των ιδεολογικών και πολιτικών του πεποιθήσεων κατά τρόπο έντελώς παράνομο και αντίσυνταγματικό.

Μιά απ' τις πολλές - και όλωσδιόλου τυπικές περιπτώσεις - είναι εκείνη του στρατιώτη Γερ. Λιόντου, που επανειλημμένα μέχρι σήμερα αντίμετωπισε διώξεις γιατί επιμένει να διεκδικεί τά δικαιώματά του του «πολίτη». Πέρασ τό Νοέμβρη, σε μία περίπτωση που αναφέρθηκε και πάλι στο ANTI, ο στρατιώτης αυτός άρνήθηκε να τρέξει μέ τό όπλο στην ανάταση σε ένα βουνό, γιατί ή διαταγή αυτή αποτελούσε «καψόνι» γιά την καθυστέρηση δυό-τριών συναδέλφων του να παρουσιαστούν στη διάρκεια της εκπαίδευσης.

Στήν επιστροφή στο Τάγμα, ο ίδιος άνθυπολοχαγός έδωσε διαταγή να τραγουδήσουν οι στρατιώτες τό «Μακεδονία έξακουστή» ένα τραγούδι, που ο γελοίος σοθινισμός του άκυρώνει όχι μόνο τη διαμόρφωση κάποιας ούσιαστικής έθνικής συνειδησης, άλλα και βάλλει εύθώς κατά των έθνικών συμφερόντων και της έξωτερικής πολιτικής, άκόμα και της σημερινής κυβέρνησης.

Ο Λιόντος άρνήθηκε να τό τραγουδήσει και στις πιεστικές έρωτήσεις του άνθυπολοχαγού άπάντησε: «δέν τραγουδώ φασιστικά τραγούδια». Τιμωρήθηκε άμέσως από τόν συνταγματάρχη μέ 10 μέρες πειθαρχική φυλακή και άρχισε προανάκριση, που όμως έμεινε στο συρτάρι. Ξαφνικά, τόν Γενάρη, και μάλλον μετά από σχετικά δημοσιεύματα, άρχίζει τακτική άνάκριση που καταλήγει στην παραπομπή του Λιόντου σε στρατοδικείο τις 9 Σεπτέμβρη γιά «έξυθριση άνωτέρου», διότι, ως έδήλωσε ο εύαίσθητος άνθυπολοχαγός του: «ό κατηγορούμενος διά της άνωτέρου φράσεώς του («δέν τραγουδώ φασιστικά τραγούδια»)... προσέβαλε την τιμήν και την υπόληψίν μου, καθόσον κατ' αυτόν τόν τρόπον μέ απέκαλεσε έμμέσως εις έπίκορον των άνδρών του Λόχου μου φασίσταν».

Άξιζει να σημειωθεί, ότι υπάρχει μία ριζική διαφορά στις καταθέσεις του εύαίσθητου άνθυπολοχαγού Δραμουντάνη Ζαχαρία και του έφεδρου άνθυπολοχαγού Δάβρη Γεωργίου που ήταν παρών στην προανάκριση και στην τακτική άνάκριση.

Άνάκριση και προανάκριση διαφέρουν όπως ή μέρα από τη νύχτα, όπως και οι σκοπιμότητες που υπηρετούν. Καί ενώ ή προανάκριση άναφερόταν στα άδικήματα της «άνυπακοής» και της «πολιτικολογίας», ή άνάκριση παραπέμπει τελικά γιά «έξυθριση», ίσως γιατί κρίθηκε ότι δέν είναι σκόπιμη ή άνακίνηση του «Μακεδονικού» - άν και επιτρέπεται τραγουδιστικώς...

Αναμένουμε την κρίση του στρατοδικείου τό Σεπτέμβρη...

□

ΑΦΟΥ τακτοποίησε τό θέμα της Ρώσικης Έπανάστασης, ο συντάκτης συνεχίζει την άναφορά του μέχρι τις μέρες μας, γιά να εισαγάγει τό θέμα του «Ψυχρού Πολέμου». Άντιγράφουμε:

«Ευθύς μετά τό τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, κατέστη σαφές ότι ή Κομμουνιστική ήγεσία δέν είχε την πρόθεση να επιτρέψη εις τούς Λαούς να ζήσουν έν ειρήνην και υπό καθεστώς διακυβερνήσεως της άρεσκειάς των...».

ώστε να φθάσουμε στον «ψυχρό πόλεμο» που έχει και τόν όρισμό του:

«Ψυχρός πόλεμος είναι κατάστασις διεθνούς έντάσεως καθ' ήν χρησιμοποιούνται μέσα πολιτικά, οικονομικά, ιδεολογικά, τεχνολογικά και Στρατιωτικά (τά τελευταία εις ρόλον ελάσσονα της άνοικτής συρράξεως) προς επίτευξιν Έθνικών επιδιώξεων.

Ός εμφανίζεται εκ του άνωτέρω όρισμού ο Ψυχρός πόλεμος δέν είναι τίποτε περισσότερο ή λιγώτερον του Ψυχολογικού πολέμου. Η διαφορά τους έγκειται εις τό ότι ο Ψυχρός πόλεμος διεξάγεται εις ειρηνικήν περίοδον μόνον. Ός έχει διαμορφωθή σήμερα ή διεθνής κατάσταση είναι εις συναγωνισμός μεταξύ δύο συστημάτων:

1. Του Έλευθέρου Κόσμου, μέ την προσήλωσίν του εις τάς αξίας της Έλευθερίας, της Δικαιοσύνης και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρεπείας.
2. Του Κομμουνιστικού Κόσμου, όπου μοναδικός προορισμός του ανθρώπου είναι να ύπηρετη τό κόμμα, όπου ή Έλευθερία και ο άνθρωπος, δέν έχει καμμίαν αξίαν».

ΓΙΑ ΝΑ μην ύπάρξει δέ και καμιά παρανόηση, υπό τόν τίτλο «συναφείς όρισμοί» προστίθεται:

«Ιδεολογικός πόλεμος είναι σύνολον ενεργειών διά την

άδίαστον επιβολήν ιδεών, δογμάτων, απόψεων και θέσεων ένός Έθνους ή Όμάδος επί τινος άλλου Έθνους ή Όμάδος (έχθρικού-ούδέτερου ή συμμαχικού).

Τελικώς άντικειμενικός σκοπός του Ίδεολογικού πολέμου είναι να εξασφαλισή έν σταθερόν και διώσιμον καθεστώς πιστόν και άφωσιωμένον εις τόν διεξάγοντα τουτον».

ΟΛΑ ΑΥΤΑ, δέ, πρέπει να φωτιστούν υπό τό πρίσμα της παρατήρησης της σελ. 22, όπου προσδιορίζεται ο στόχος του Ψυχολογικού πολέμου:

«Υπ' όψιν, ότι υπό την έννοιαν του έχθρικού άκροατηρίου ή στόχου, δέν περιλαμβάνονται μόνον αι ένοπλαι δυνάμεις ή ο πληθυσμός έχθρικών κρατών (έξωτερικός έχθρός) άλλα και τυχόν ύφιστάμεναι εις τό έσωτερικόν έχθρικά όμάδες (έσωτερικός έχθρός) π.χ. Κομμουνιστοσυμμοριτίαι».

ΛΙΓΟ πιά πέρα όμως ο συντάκτης εξαίρεται σε άνώτερες σφαίρες. Μέ τίτλο «Στρατηγικά ΨΕΠ» μάς άποσπά από τη φτώχεια του έγχωρίου κομμουνιστοσυμμορισμού και μάς ύψώνει στο διεθνή όρίζοντα:

«Κατ' αυτές (τις στρατηγικές ΨΕΠ) ή πολιτική των ΨΕΠ εκπηγάξει από ύψηλά κλίμακια και άπενθύνονται αυτές εις εύρέα άκροατήρια. Έχουν άντικειμενικούς σκοπούς μακροπροθέσμους οτινες επιτυγχάνονται συνήθως βραδέως και κατόπιν προσεκτικής σχεδιάσεως. Αί Στρατηγικά ΨΕΠ, δέν επιδιώκουν άμεσα πίεσιν επί του στόχου και δέν προσδοκούν άμεσα άποτελέσματα. Μία τυπική επιδιώξις Στρατηγικών ΨΕΠ δυνατόν λ.χ. να είναι: «Η ένστάλαξις δυοπιστίας εις τούς Λαούς των Δορυφόρων Κρατών διά την έναντι αυτών πολιτικήν Σοβιετικής Ένώσεως».

Τά άποτελέσματα των Στρατηγικών ΨΕΠ δέν γίνονται άμέσως αισθητά. Έφ' όσον όμως αυτές επιτύχουν, επιφέρουν την προσοδευτικήν επιδείνωσιν και διάθρωσιν του αντίθετου Στρατοπέδου».

ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ μέ όλα αυτά, τά άς τά ποιμε «θεωρητικά», τό κείμενο δέν παραλείπει παραδείγματα έμπεδώσεως της διδασκαλίας. Στη σελίδα 27 βλέπουμε:

«Κύριον χαρακτηριστικόν της προπαγάνδας είναι «τό προσχεδιασμένον και ή σκοπιμότης της» και κατ' αυτό διάφέρει της καθημερινής συννομίλας μας. Π.χ. όταν ένας όπλιτης άποκαλή τούς Κ/Σ (Κομμουνιστοσυμμοριτίαι), οτινες εύρίσκονται έν έπαφή μέ τόν Λόχον του, «προδότες κουκουέδες θα πεθάνετε», δέν κάνει προπαγάνδα, άλλ' ικανοποιεί άπλώς τό μίσος του. Δέν ύπάρχει τό προσχεδιασμένον, ούτε ο σκοπός του έπηρεασμού των Κ/Σ. Όταν όμως ο Άξ/κός ΨΕΠ, διά του μεγαφώνου, μεταδίδη «Οί ξενόδοιλοι άρχηγοί σας σάς ξεσήκωσαν κατά της Πατρίδος σας, εγκαταλείψατε τους», ενεργεί προπαγάνδα διότι έσχεδίασε την εκκλησιν και επιδιώκει να έπηρεάση τάς άντιλήψεις των Κ/Σ.

ΚΑΙ ΕΠΕΙΔΗ λοιπόν έγινε φανερό ότι κυκλωνόμαστε από την έχθρική προπαγάνδα στα πλαίσια του Ψυχρού πολέμου, στους στρατιωτικούς έναποτίθεται τό έργο της διαφωτίσεως. Άς άπολαύσουμε τόν άποκαλυπτικό όρισμό της:

«Διαφώτισις: Σκοπός. Όρος διαφώτισις δέν ύφίσταται εις τόν Ψ.Π. άλλα χρησιμοποιείται προς διάκρισιν της ήμετέρας προπαγάνδας της άπενθυνομένης προς ήμετέρους, από την προπαγάνδαν την άπενθυνομένην προς έχθρικά στοιχεία.

Διά της διαφωτίσεως καταπολεμείται ή άγνοια, αίρονται αι άμφιβολαίαι, έμφυσεΐται ή ύπερηφάνεια διά τό παρελθόν και ή πίστις εις τό μέλλον και χαράσσεται ύγιής ιδεολογική κατεύθυνσις. Γενικώς χαλυβδούται ψυχικώς ο πληθυσμός ώστε τόν άτομον να καταστη όχι μόνον άτρωτον και άδιάφθορον εκ ψυχολογικών επιδράσεων, προερχομένων εξ έχθρικών πηγών, άλλα και κοινωνική πηγή έθνικού φωτός και εύσυνείδητον όργανον των έθνικών επιδιώξεων».

ΘΑ ΘΕΛΑΜΕ άμέσως να συμπληρώσουμε ότι ή άπολαυστικότητα του όρισμού έγκειται και μόνον εις την άποκάλυπτον και έν μέρει βλακώδη άφέλεια του συγγραφέα του έγχειριδίου γιά τούς στόχους της «διαφώτισης», μέ κορύφωμα εκείνο τό «εύσυνείδητο όργανο των έθνικών επιδιώξεων», που προφανώς είναι τό πρότυπο

του 'Ελεύτερου 'Ανθρώπου του Δυτικού Κόσμου απέναντι στο έξιου «εύσυνειδητο όργανο του Κ/Σ - κομμουνιστοσυμμοριτισμού» - . Γιατί κατά τά άλλα, άν σκεφτεί κανείς τίς πρακτικές επιπτώσεις πού έχει αυτό του είδους ό «Διαφωτισμός», καταλαβαίνει σέ τί είδους λογικές απολήξεις μπορεί νά όδηγήσει...

ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ καί τελευταίο κεφάλαιο, μέ τίτλο «Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΩΣ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΨΕΠ» έχουμε πιά έξειδικευμένες όδηγίες γιά τόν έλεγχο τής ξένης καί τήν άσκησή τής δικής μας προπαγάνδας. Στίς δύο πρώτες σελίδες υπό τόν τίτλο «Γενικά» έχουμε καί διάφορες κοινωνιολογικές έμβαθύνσεις. Παράδειγμα:

«Έκ τής συμβιώσεως τών ανθρώπων καί τής δημιουργουμένης άλληλεξαρτήσεως... έδημιουργήθησαν κανόνες βάσει τών όποιων οί άνθρωποι ρυθμίζουν τάς σχέσεις των. Οί κανόνες τούτοι συνιστούν ό,τι αποκαλούμεν Κοινωνία ν. Είς πάσαν κοινωνία ν οί άνθρωποι δέν είναι όμοιοι. Τινές ήγούνται καί οί λοιποί άκολουθούν. Τούς ήγέτας άναδεικνύει ή μόρφωσις, ή πλοΰτος, ή δύναμις, ή ήγετική ικανότης καί πολλοί έτεροι ιδιότητες. Οί κατέχοντες τάς θέσεις ήγέται περιοδικώς άγωνίζονται κατ' άλλων, αίτινες διεκδικούν τήν ήγεσίαν.

Είς τόν ανταγωνισμόν αυτόν, έκάτερος τών αντιπάλων προσπαθεί νά μειώση τήν επιρροήν του έτέρου καί επηρεάση αυτός τήν συμπεριφοράν τών συνανθρώπων του. Αί μέθοδοι τάς όποιάς οί άνθρωποι έχρησιμοποίησαν άνεκαθεν διά νά επηρεάσουν τούς συνανθρώπους των, ήτο ή δία, ή όδός, ή άπάτη καί ή πειθώ. Η τελευταία είναι αυτό πού σήμεραν αποκαλούμεν «προπαγάνδα».

ΕΠΕΙΔΗ όμως πάντα υπάρχουν καλόπιστοι καί άφελεις, ό συντάκτης του κειμένου έχει φροντίσει νά διαχωρίσει επανειλημένα τήν έννοια τής πειθούς από τήν άλήθεια. Έτσι, τονίζοντας ότι άρετή τής προπαγάνδας είναι ή «πειστικότητα» παρατηρεί:

«ΔΙΑ ΤΗΣ άληθείας μόνης δέν διεξάγεται έπιτυχώς πάντοτε προπαγάνδα, καθόσον ή άλήθεια δέν είναι πάντοτε πιστευτή» καί άλλοι: «πρός τούτο προτιμώμεν τήν άλήθειαν... καί καταβάλλομεν προσπάθειάς νά τήν καταστήσωμεν άξιόπιστον. Έφ' όσον όμως ή άξιοπιστία δέν εξασφαλίζεται (διότι π.χ. ή δεισιδαΐμων δέν πείθεται ότι ή φυματίωσις δέν είναι άποτέλεσμα επενεργείας κακών πνευμάτων), τότε, άφού πάση θυσία πρέπει νά πείσωμεν, δυνάμεθα νά αποκλίνωμεν τής άληθείας.

Τούτο δέν πρέπει νά έρμηνευθεί ως "ΕΙΣΟΔΟΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΘΥΡΟΥ" ή ότι νίοθετούμεν τήν "ΑΡΧΗΝ ΤΗΣ ΜΙΣΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ" ήν δέχονται οί κομμουνισταί».

ΑΦΟΥ λοιπόν πήρε ό συντάκτης τίς άποστάσεις του από τούς κομμουνιστές, επανέρχεται, μή τυχόν καί πάλι μπερδεύτηκε κάποιος άπ' τούς διδασκόμενους:

«Αξιοπιστία σημαίνει παρουσίας άληθοφανών θεμάτων είς τόν στόχον. Είς ώρισμένας περιπτώσεις τό θέμα δυνατόν νά μήν είναι άπολύτως άληθές, καθ' όσον ό στόχος δέν είναι προετοιμασμένος νά κάνη πιστευτήν τήν πλήρη άλήθειαν. Βασικός παράγων είναι ή υπό του στόχου άξιολόγησις του θέματος ως άληθούς ή μή».

ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ σελίδα, 38, διδασκόμαστε τί είναι τό σύνθημα μετά έπαγωγικών παραδειγμάτων:

«Σύνθημα είναι μία λέξις ή σύντομος φράσις, ήτις έχει σκοπόν νά δημιουργήση αίσθήματα θυμού, μίσους ή θάρρους (...). Τόν Δεκέμβριο του 1944, οί κομμουνισταί, περιφέροντες είς τούς δρόμους τών Αθηνών τό πτώμα κατακρεουργηθέντος Έθνικόφρονος, επανελάμβανον τό σύνθημα «θάνατος στους φασίστες».

ΣΤΗ σελ. 30 μαθαίνουμε γιά μία τεχνική τής προπαγάνδας πού ονομάζεται «έπισημοποίηση»:

«Κατ' αυτήν εξασφαλίζομεν τήν έπίσημον έγκρισιν από προσωπικότητας ένυπολήπτους μέ κύρος επί μιās ιδέας ή ενεργείας(...) ούτω, διάσημοι έπιστήμονες, συγγραφείς καί πολιτικοί άνδρες περιλαμβάνονται συχνά είς τά εκκλήσεις τής προπαγάνδας π.χ. "Ημείς οί, ναύαρχος..., τέως πρεσβευτής τής Ελλάδος είς Η.Π.Α., έπίσκοπος επαρχίας..., πρόεδρος τής Ένώσεως Έλλήνων καλλιτεχνών..., καλούμε τό Λαό νά αγωνισθή γιά ψωμί καί λευτεριά"».

ΑΦΟΥ λοιπόν μάς έπεισε ότι δέν υπάρχουν λαϊκά αίτήματα,άλλά

μαριονέτες τής προπαγάνδας, όδηγεί τήν άνίχνευσή του στήν «πηγή του κακού», μέ τήν μελέτη τής τρομοκρατίας ως όπλου τής προπαγάνδας.

«Η τρομοκρατία άποτελεί κατ' άρχήν πολιτικό όδγμα τών κομμουνιστικών καθεστώτων... Ως προκύπτει έκ τής καταχωρουμένης έν συνεχεία έπιστολής του Λένιν... άκόμη καί ή δικαιοσύνη έτέθη είς τήν διάθεσιν του κράτους διά νά διακαίλογήση τήν τρομοκρατίαν».

ΣΤΗ συνέχεια τό κείμενο παραθέτει τή γνωστή έπιστολή του Λένιν στόν Έπίτροπο Δικαιοσύνης Κούρσκου, όπου βέβαια ό Λένιν ζητά τό ακριβώς αντίστροφο άπ' ό,τι του καταλογίζει ό συντάκτης, δηλαδή νά άποσαφηνιστεί τό νομικό πλαίσιο, ώστε ή επαναστατική τρομοκρατία νά μήν ύπάρχει περίπτωση νά έχει τόν έλάχιστο χαρακτηριστήρα αυθαιρεσίας. Ό συντάκτης έξέχασε βέβαια τήν τρομοκρατία τής Γαλλικής Έπανάστασης, τό «Φωτιά καί τσεκούρι στους προσκυνημένους» του Κολοκοτρώνη καί καταλήγει:

«Δέν χρειάζονται σχόλια στό σημαντικό αυτό έγγραφο πού προέρχεται από τόν ίδιο τόν ιδρυτή του Σοβιετικού κράτους. Έδώ χρειάζεται μόνον περισυλλογή. Σημειωτέον ότι τό έγγραφο αυτό είναι από τά τελευταία πού συνέταξε ό Λένιν. Δέκα ήμέρας άργότερα ύπέστη τήν πρώτη του έγκεφαλική συμφόρησιν. Πρέπει λοιπόν τό έγγραφο αυτό νά συμπεριληφθεί στήν πολιτική διαθήκην του».

ΑΦΟΥ ζηλέψουμε γιά λίγο τόν Λένιν πού πέθανε έγκαιρα από έγκεφαλική συμφόρηση καί δέν υποχρεώνεται πιά νά διαβάσει τέτοια κείμενα, ανθολογούμε λίγα τελευταία:

«Έτέρα μορφή τρομοκρατίας είναι ή εφαρμοζομένη υπό τών άπελευθερωτικών κινημάτων (...) είς αυτήν θεβαίως τήν μορφήν τής τρομοκρατίας, δέν δύναται νά καταταγής ή τρομοκρατία του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, καθ' όσον στόχον τούτου άπετέλεσεν ούχι ή κατακτητής, άλλ' ή έθνικώς καί πατριωτικώς σκεπτόμενος έλληνικός λαός, του όποιον καί μόνον τήν ψυχολογικήν εξασθένησιν καί ύποδούλωσιν έπεζητήσε».

ΣΤΑΜΑΤΑΜΕ έδώ, άν καί κάθε μία από τίς 46 σελίδες έχει τό ενδιαφέρον τής.

Θέτουμε μόνον όρισμένα έρωτήματα: Γιατί δέν ύπάρχει τό όνομα του συντάκτη; Μήπως γιατί στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά τά κείμενα διδασκαλίας του Κ. Πλεύρη, πού διατηρήθηκαν καί επί Δημοκρατίας; Άλλωστε τό κεφάλαιο τής «προπαγάνδας» είναι σχεδόν άντιγραφή, του περίφημου βιβλίου του άλλου «φωστήρα» του Γεωργαλά.

● ΓΙΑΤΙ διατηρείται ένα μάθημα πού δέν προσφέρει καμιά στρατιωτική-πολεμική γνώση, παρά έμπνέει τή νοοτροπία πολιτικού στελέχους ενός μαχόμενου άντικομμουνισμού; Αύτός είναι ό προσορισμός τής Σχολής Εύελπίδων;

● ΜΕΧΡΙ πότε θά είναι Υπουργός Αμύνης ό κ. Αθέρωφ; Γιά νά διευκολύνουμε τήν κατανόηση τής άπάντησης παραθέτουμε από τό ίδιο έγχειριδιο:

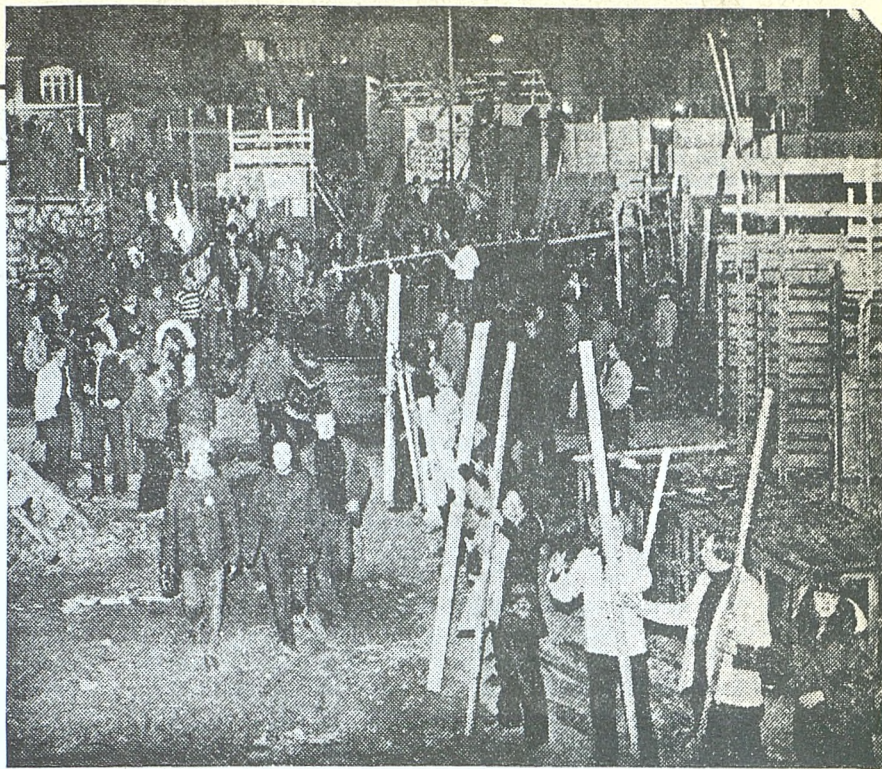
«Μετά τόν θάνατον του ΣΤΑΛΙΝ τό 1953 έσημειώθησαν πολλά μεταβολά είς τήν Στρατηγικήν καί Τακτικήν του διεθνούς κομμουνισμού. Η σκληρά Σοβιετική τακτική άντεκατεστάθη υπό τιαυτής πλέον έλαστικής άλλα περιοστερον ύποχθονίου. Παρά τό γεγονός ότι ή Ούγγρική Έπανάστασις κατεστάλη τό 1956 υπό τών Σοβιετικών δυνάμεων ή Σοβιετική προπαγάνδα δέν έπανσε νά διατυμπανίζη τήν "Είρηνηκήν Συνύπαρξιν" μέ τόν μή κομμουνιστικόν Κόσμον.

Η νέα αυτή τακτική τών Σοβιετικών έφερε τούτους είς Ίδεολογικήν αντίθεσην προς τούς Κινέζους κομμουνιστάς, οίτινες άκολουθούν τήν κλασσικήν κομμουνιστικήν γραμμήν, τήν δεχομένην τό αναπόφευκτον τής συγκρούσεως.

Παρά τήν άνωτέρω αντίθεσην, ήτις είναι θέμα άπλως τακτικής, άμφότεροι ύποστηρίζουν άνατρεπτικές άνταρσίας, καί αποβλέπουν είς τήν κομμουνιστικοποίησιν του Κόσμου, καταφεύγοντες είς τήν κατασκοπεΐαν, τάς άνατρεπτικές μηχανορραφίας καί τήν προπαγάνδα. Η δάσις τής αντίθέσεως των είναι, περί του ποίος έκ των δύο θά ήγηται του Διεθνούς Κομμουνιστικού κινήματος καί περί τών μέσων άτινα θά χρησιμοποιηθούν διά τήν επιρότησίν του».

ΔΗΛΑΔΗ, μία άπάντηση είναι λόγου χάριν ότι ό κ. Αθέρωφ θά παραμένει Υπουργός Αμύνης, μέχρι τήν όριστική κατατρόπωση του Διεθνούς Κομμουνισμού...

‘Οδοφράγματα γιά τήν διατήρηση τῶν παιδότοπων

Οί κάτοικοι στήνουν οδοφράγματα μέ οἰκοδομικά ἔλικά.

τοῦ Κώστα Σταμπουλόπουλου

ΟΤΑΝ τό 1968 στήθηκαν στήν Κοπεγχάγη οδοφράγματα ἐνάντια σέ ἕνα διεθνές συνέδριο, πού προέδρευε ὁ τότε ὑπουργός Ἀμύνης τῶν ΗΠΑ Ρόμπερτ Μακναμάρα, ὅλοι τό θεώρησαν σάν πρωτοφανές γεγονός, πού ἦταν ἀδύνατο νά ἐπαναληφθεῖ. Ἡ πολιτική τῶν κοινωνικῶν παροχῶν, πού ἐφαρμόζουν ἐπί δεκαετίες οἱ σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις τῆς Δανίας εἶχε καταφέρει νά ἐλαχιστοποιήσει τά σημεῖα τριβῆς ἀνάμεσα στίς τάξεις καί νά ἐμπεδώσει ἕνα ἀδιατάρακτο καθεστώς γιά τήν ταχύρρυθμη οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

ΜΕΤΑ ὁμως τήν πρόσφατη καί συνεχιζόμενη οἰκονομική κρίση, πολλά πράγματα ἄρχισαν ν' ἀλλάζουν, προσιωνίζοντας μετατοπίσεις καί ἀνατροπές ἰσορροπιῶν, προστριβές καί κοινωνικές συγκρούσεις, καθὼς ἡ κυβέρνηση ἐπιδιώκει μέ τά μέτρα πού παίρνει νά καταλογίσει «τό κόστος τῆς κρίσης» στίς κατώτερες τάξεις.

ΗΔΗ σέ ἀρκετές ἀπό τίς βασικές κοινωνικές ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ – παιδεία, υγεία, κοινωφελεῖς δαπάνες κλπ. – ἄρχισαν νά γίνονται δραστικές περικοπές τῶν κρατικῶν ἐπιχορηγήσεων. Ἡ πολιτική τῆς λιτότητας πλήττει καίρια ὁλόκληρο τό σύστημα ἀρωγῆς τοῦ παιδιοῦ, πού περιλαμβάνει τούς παιδικούς σταθμούς, τά νηπιαγωγεία καί τούς παιδότοπους. Αὐτό τό σύστημα ἔχει ἀποτελέσει ἐπί χρόνια καί τήν προϋπόθεση ἐνταξίας τήν ἀπασχόληση μεγάλου ἀριθμοῦ πολιτῶν καί κυρίως τῶν γυναικῶν, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀποτελεῖ καί τόν πιό ἐλκυστικό καί ἐνδιαφέροντα κοινωνικό χώρο ἐργασίας γιά τούς ἀνήσυχους καί ριζοσπάστες ἐπιστήμονες. Στήν Δανία ὑπάρχει ἕνας μεγάλος ἀριθμός εἰδικεύσεων μέ ἄξονα τό παιδί, ἀνάλογα μέ τήν ἡλικία του ἢ τά ἰδιαίτερα προβλήματά του, πού σέ συνδυασμό μέ τό ἐκτεταμένο δίκτυο κέντρων παιδικῆς ἀρωγῆς καλύ-

πτουν μ' ἕναν ἐντυπωσιακό τρόπο τίς ὑπάρχουσες ἀνάγκες.

ΔΕΝ λείπουν, βέβαια, μέσα σ' αὐτό τό σύστημα οἱ διακρίσεις, ἀνάλογα μέ τήν ταξική προέλευση τῶν παιδιῶν πού ἐξυπηρετοῦν. Οἱ ὁργανωμένοι παιδότοποι καλύπτουν γύρω στό 40% τῶν παιδιῶν ὅλης τῆς χώρας, συμπεριλαμβανομένων καί τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν. Ὑπάρχουν κάμποσοι ἄρτια ἐξοπλισμένοι παιδικοί σταθμοί πού προορίζονται γιά τά παιδιά τῶν ἀνώτερων στρωμάτων, ἐνῶ γιά τίς φτωχότερες περιοχές δημιουργοῦνται «ἀνοιχτοί παιδότοποι» σ' ἕνα οἰκόπεδο, σέ κήπο, ἢ σέ κάποια διαθέσιμη αὐλή.

ΕΧΟΥΝ, ἔτσι, δημιουργηθεῖ μερικοί μαζικότατοι παιδότοποι στίς «προβληματικές» συνοικίες τῆς Κοπεγχάγης, ὅπου διαμένουν Δανοί ἐργάτες μαζί μέ Τούρκους καί Γιουγκοσλάβους μετανάστες.

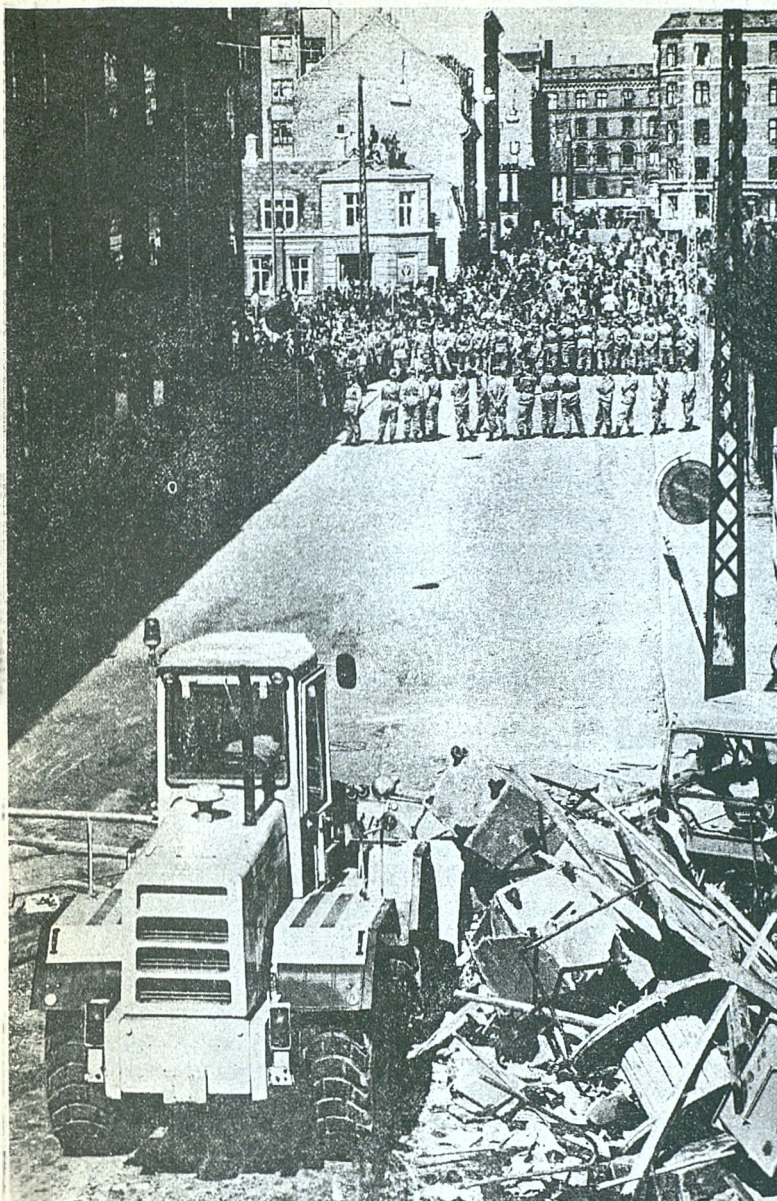
ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ περιοχή εἶναι καί τό

Αστυνομικός κτιπᾶ ἀλύπητα ἕναν πολίτη.

Νέρεμπρο τῆς Κοπεγχάγης· πυκνοκατοικημένη, μέ πολυσύχναστους δρόμους, πολυόροφα κτίρια καί ἐλάχιστους ἐλεύθερους χώρους. Στό κέντρο τῆς ὑπῆρχε ἕνα ἄκτιστο Δημοτικό οἰκόπεδο, πού πρίν ἑξί χρόνια εἶχε καταληφθεῖ ἀπό μιά «Συννοικιακή Ὁμάδα Πρωτοβουλίας» καί εἶχε μετατραπεί σέ παιδότοπο μέ 100 περίπου παιδιά. Ἡ κατάληψή του δέν ἦταν χωρίς ἀντιστάσεις, ἀλλά τελικά τό Δημοτικό Συμβούλιο ἀναγκάστηκε νά τήν δεχτεῖ, μετά ἀπό μιά ἐντονή πίεση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων τῆς συννοικίας καί τῆς Κοπεγχάγης.

ἘΑΦΝΙΚΑ ὁμως στίς ἀρχές τοῦ φετινοῦ χρόνου ὁ Δήμος τοῦ Νέρεμπρο παραχώρησε τό οἰκόπεδο σέ μιά κρατική οἰκοδομική ἐταιρεία καί διέταξε τή μεταφορά τοῦ παιδότοπου σέ ἕναν ἄλλο χώρο, μακριά ἀπό τή συνοικία, μικρότερο καί χωρίς τίς στοιχειώδεις ἐγκατα-

Οι μπουλντόζες καταστρέφουν τόν παιδότοπο με την προστασία διπλού αστυνομικού κλοιού.

στάσεις για άνετες και υγιεινές συνθήκες παραμονής των παιδιών.

ΣΤΟ Δημοτικό Συμβούλιο τά κόμματα διαφώνησαν. Οί 'Αριστεροί Σοσιαλιστές (VS) αντιτάχθηκαν στην απόφαση, ενώ τό Κ. Κ. συμφώνησε με τούς συντηρητικούς σοσιαλδημοκράτες για τήν δόμηση του οικόπεδου, με τό επιχείρημα ότι έτσι θά έδρισκαν δουλειά αρκετά εργατικά χέρια. Οί εργάτες, όμως, σάν πολίτες καί τά παιδιά τους έμειναν έξω από τό σκεπτικό τών υποστηρικτών της οικόδομησης καί άρχισε νά μεθοδεύεται ή ύλοποίηση της απόφασης.

ΣΑΝ πρώτη αντίδραση διαμαρτυρίας υπογράφηκε ένα κείμενο από τό 80% περίπου τών πολιτών του Νέρεμπρο καί απέστáλη στόν Δήμο. 'Ο Δήμαρχος με τήν «Σιδηρά πυγμή», όπως αποκαλείται για τήν σκληρή ταχική πού ακολουθεί, τό απέρριψε καί μάλιστα, παίρνοντας άφορμή από τήν παρουσία υπογραφών

πολλών ξένων εργατών, δήλωσε ότι «... Οί Τοῦρκοι δέν ξέρουν καλά τά πράγματα καί καλά θά κάνουν νά μήν διαμαρτύρονται».

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ δέν παραιτούνται καί εξακολουθούν νά στέλνουν τά παιδιά τους στόν παιδότοπο, όποτε τήν 1η 'Απρίλη 1980 ό Δήμος απολύει όλους τούς παιδαγωγούς. Αυτοί άρνούνται νά απομακρυνθούν με άποτέλεσμα νά εμφανιστεί ή αστυνομία για τήν «περιφρούρηση της τάξεως». Με πρωτοβουλία μιας αυτόνομης Τοπικής 'Ομάδας Δράσης οργανώνονται περιπολίες τών κατοίκων, πού διασταυρώνονται συχνά με τήν αστυνομία, χωρίς όμως νά προκαλούνται έπεισόδια.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ βήμα έγινε όταν ό Δήμος έστειλε εργάτες για νά γκρεμίσουν τά ξύλινα σπιτάκια του παιδότοπου. Οί πρώτοι εργάτες πού στάλθηκαν άρνήθηκαν νά δουλέψουν, επικαλούμενοι μιά

διάταξη του δανέζικου συνδικαλιστικού κώδικα, σύμφωνα με τήν όποία έχουν τό δικαίωμα άρνησης της εργασίας, όταν αυτή έκτελείται με τήν επιτήρηση της 'Αστυνομίας. Σύντομα, όμως, δρέθηκαν άλλοι πού με τήν αστυνομική προστασία διάλυσαν τόν παιδότοπο καί τόν μετέφεραν στην απομακρυσμένη από τό Νέρεμπρο περιοχή. Τό ίδιο βράδυ της 22 'Απριλίου 1980 οί Δανοί πολίτες καί οί ξένοι εργάτες της συνοικίας μετέφεραν πίσω τά ξύλινα κτίσματα καί ξανάστησαν τόν παιδότοπο στό δημοτικό οικόπεδο, πράγμα πού προκάλεσε τήν συμπαράσταση καί κινητοποίηση πολλών άλλων Συνοικιακών 'Ομάδων Πρωτοβουλίας, καθώς καί τών λεγόμενων «Κινημάτων Βάσης» (Glass Roots) της Κοπεγχάγης, ομάδων δηλαδή πολιτών πού οργανώνονται έξω από κομματικό έλεγχο για τή διεκδίκηση ενός αιτήματος.

ΜΕΤΑ άπ' αυτό, ό σοσιαλδημοκράτης

ΟΙ «ΚΑΘ' ΗΜΑΣ» ΠΑΙΔΟΤΟΠΟΙ

Καί μιά καί γίνεται κουθέντα για παιδότοπους, άς μήν σκεφτεί κανείς: «'Όμως έμεις έχουμε παιδότοπους. Μας τούς έφτιαξε ό Μάνος».

Γιατί δέν έχουμε... Σέ χώρους σταθμεύσεως αυτοκινήτων μετατράπηκαν, από άκρη σε άκρη της 'Αθήνας, πίσω από τίς πολύχρωμες πινακίδες, οί δρόμοι πού είχαν επιλεγεί, όπως βλέπετε καί στην τυχαία φωτογραφία πού δημοσιεύουμε.

Πώς νά μή θαυμάσει κανείς τήν ικανότητα του ρέκτη 'Υπουργού στό νά πουλάει τόν έαυτό του καί νά αυτοδιαφημίζεται. 'Αναγγέλλοντας τούς φανταστικούς παιδότοπους μάζεψε τίς ψήφους όσων θέλουν νά παίζουν τά παιδιά έλεύθερα. Ξεχνώντας τους, ικανοποιεί τούς «γίωταχήδες» πού θέλουν όπωσδήποτε νά αφήνουν τό αυτοκίνητό τους μόλις δέκα μέτρα από τήν πόρτα τους.

Πού είναι, όμως, τό κίνημα τών 'Αθηναίων γονιών για νά επιβάλλει τό σεβασμό τών δικαιωμάτων τών παιδιών στούς άκάλυπτους χώρους της πόλης; 'Η πάλι για τήν ποιότητα της ζωής ύστερεί άνεπανόρθωτα. Καί ή ευθύνη άνήκει σε όλους μας.

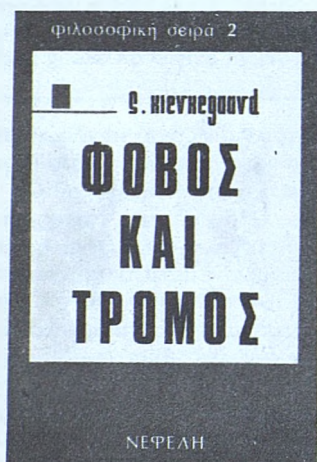
ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΙΒΛΙΑ
τῆς «ΝΕΦΕΛΗΣ»

ΙΓΚΟΡ ΣΤΡΑΒΙΝΣΚΥ
ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ
μεταφ: Μ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

« **ΑΝ ΕΙΧΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ** τύχη νά μπορῶ νά διαθέσω ἐλεύθερα τόν ἑαυτό μου τό σχολικό ἔτος 1939-1940, θά εἶχα ἐπιζητήσει μιά θέση ἀνάμεσα στούς ξένους ἀκροατές τοῦ Ἰγκόρ Στραβίνσκι στο **Harvard College...**»

Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ
γιά τή μουσική ποιητική

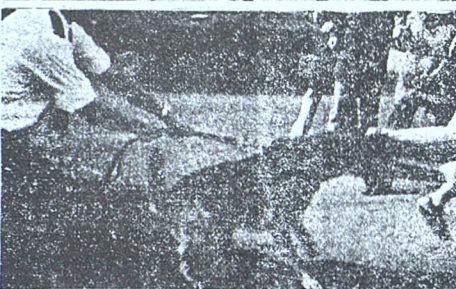

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Κεντρική Διάθεση
Ἐκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ»
Σόλωνος 94 - Τηλ. 360.77.44

Τά ειδικά σώματα τῆς Ἀστυνομίας διαλύουν τοὺς συγκεντρωμένους κατοίκους.

Ἀστυνομικός σκύλος, πού χρησιμοποιήθηκε γιά τὴν ἐκκένωση τοῦ παιδότοπου.

Δήμαρχος τοῦ Νέρεμπρο πῆρε ἔγκριση ἀπὸ τὴν ὁμογάλακτη κυβέρνηση καὶ κάλεσε νά ἐπέμβει τό εἰδικό «Ἀντιτρομοκρατικό Σῶμα τῆς Ἀστυνομίας».

ΤΟ ΜΕΣΗΜΕΡΙ τῆς 29ης Ἀπριλίου 600 ἀστυνομικοὶ καὶ ἀστυνομικίνες μέ βαριά στρατιωτικὴ ἐξάρτυση ἄρχισαν νά καταλαμβάνουν θέσεις μάχης. Ἀπέκλεισαν κάθε προσπέλαση στὸν παιδότοπο γιά νά ἐμποδίσουν τὴν ἀποστολὴ ἐνισχύσεων, ἄφησαν σάν ὁδοὺς διαφυγῆς μερικὰ ἀδιέξοδα δρομάκια, πού τὰ εἶχαν μπλοκάρει ἀπὸ πρὶν καὶ ἐξαπόλυσαν ἀπροειδοποίητη ἐπίθεση στοὺς πολίτες πού ὑπερασπίζονταν τὸν παιδότοπο. Ὁ κόσμος ἀντέδρασε ἐνεργητικά. Λεωφορεῖα τοποθετήθηκαν κάθετα ἡ ζῖγκ-ζάγκ στοὺς δρόμους, ἐνῶ τὰ οἰκοδομικά ὑλικά τῆς κρατικῆς ἐταιρείας χρησιμοποιήθηκαν γιά νά στηθοῦν γερά ὁδοφράγματα. Τὰ γκλόμπς τῶν ἀστυνομικῶν ἐνισχυμένα μέ βαρίδια μολύβδου, ἐπεφταν ἀλύπητα στὰ κεφάλια καὶ τὰ πλευρά Δανῶν, Τούρκων καὶ Γιουγκοσλάβων, σέ μεγάλους, ἀλλά καὶ σέ νεαρά ἀγόρια καὶ κορίτσια. Οἱ κάτοικοι ἀμύνθηκαν μέ τὰ χέρια τους ἄδεια ἢ κρατώντας ξύλα. Μιά δόρβα Μολότωφ ἔπεσε χωρὶς νά σκάσει, στοίχισε ὅμως 6 μῆνες φυλακὴ σ' αὐτόν πού εἶχε τὴν πρωτοβουλία.

ΜΠΡΟΣΤΑ σ' αὐτὴ τὴν ἀντίσταση οἱ ἀστυνομικοὶ ὑποχώρησαν καὶ τὴν ἴδια μέρα ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος δήλωσε πὺς «τά ἐπεισόδια ἀποτελέσαν μιά διδακτικὴ καὶ ἀξέχαστη ἐμπειρία γιά τοὺς ἀνδρες του».

ΜΟΛΙΣ ἀποτραβήχτηκε τό «εἰδικό κατασταλτικό σῶμα» οἱ κάτοικοι ἄρχισαν νά ξαναχτίζουν τὸν παιδότοπο μέ τὰ

ξύλα τῶν ὁδοφραγμάτων. Πολίτες κάθε ἐπαγγέλματος, Δανοὶ ἢ ξένοι, νεολαῖοι καὶ μεγάλα παιδιά τέλειωσαν γρήγορα τὴ δουλειὰ καὶ ξημερώνοντας Πρωτομαγιά παράδωσαν ἑτοιμὸν τὸν παιδότοπο... Τό Νέρεμπρο γιόρτασε τὴν 1η τοῦ Μάη καὶ γιά τὴ δική του νίκη.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ὅμως δέν ἀστελευόταν. Μετά δύο μέρες τὰ εἰδικὰ σώματα καταστολῆς ἀπέκλεισαν πλήρως τὸν παιδότοπο, χωρὶς νά κρῦψουν οὔτε στιγμή ὅτι ἦταν ἀποφασισμένοι γιά χρησιμοποίησιν κάθε εἰδους βία. Μόλις ἄδειασε ὁ παιδότοπος ἔφτασαν μπουλτόζες πού γκρέμισαν ὅ,τι εἶχε ξανακτισεῖ καὶ παράδωσαν τὸ οἰκόπεδο ἑτοιμὸν γιά ἀνοικοδόμηση.

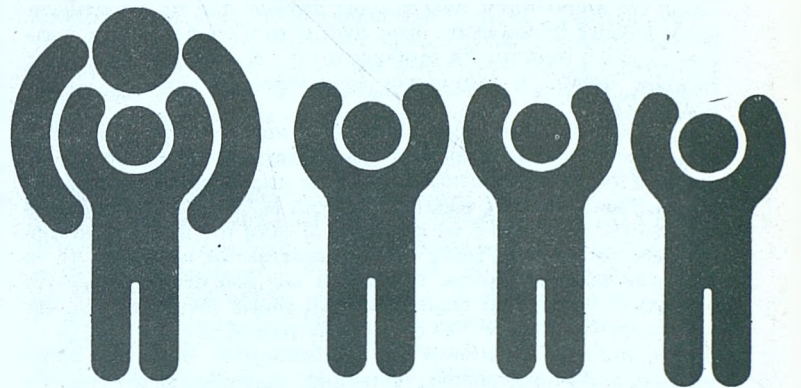
Ἡ ΚΡΑΤΙΚΗ ἐταιρεία κτίζει τώρα τὴν πολυκατοικία τῆς. Οἱ αὐτόνομες συνοικιακές ὁμάδες ἄρχισαν ἀμέσως μετὰ μιά πλατιά ἐκστρατεία διαφώτισης καὶ μετάγγισης τῆς ἐμπειρίας τους καὶ στὸν ὑπόλοιπο πληθυσμό, ὀργανώνοντας ὁμιλίες, κυκλοφορώντας φυλλάδια, ἀφίσες κλπ. Ἡ μάχη τοῦ Νέρεμπρο καταγράφηκε σάν τό πρῶτο (ἐδῶ καὶ χρόνια) ρήγμα μετὰ τῆς μεγάλης μάζας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ κράτους, φανερώνοντας τὰ ὅρια καὶ τὴν πεπερασμένη ἀντοχὴ τῆς κοινωνικῆς συνείδησης, πού εἶχε διαμορφώσει ἡ σοσιαλδημοκρατία. Ταυτόχρονα, ἀποτέλεσε τὴν ἀφετηρία γιά μιά σειρά σοβαρῶν συζητήσεων καὶ προβληματισμῶν γιά τὸν καινούριο ρόλο καὶ τὴν τακτικὴ πού θά πρέπει νά υἱοθετήσουν οἱ κατώτερες τάξεις τῆς δανέζικης κοινωνίας στίς διαρκῶς ὀξυνόμενες συνθήκες τῆς τωρινῆς κρίσης.

Έχει γίνει συνήθεια νά καθιερώνονται όρισμένες μέρες, δδομάδες ή καί χρονιές ολόκληρες γιά διάφορους έορτασμούς. Έτσι έχει καθιερωθεί μέρα τής μητέρας, μέρα τού καταναλωτή, μέρα τού πατέρα καί πέρσι καθιερώθηκε έτος παιδιού.

Ο σκοπός δέβαια όλων αυτών τών καθιερώσεων είναι προφανής. Επιδιώκεται νά συγκεντρωθεί ή προσοχή τού κόσμου σέ ένα «σύμβολο» καί νά τονιστεί ή αξία, ή σημασία καί ό ρόλος του στήν κοινωνία μας. Γιά νά επιτευχθεί, εξάλλου, αυτός ό σκοπός προσφεύγουμε συνήθως σέ δυό διαδικασίες· στήν εξαντλητική χρήση τού γραπτού ή προφορικού λόγου (διαλέξεις, ραδιοοπτικές όμιλίες, συζητήσεις «στρογγυλής τραπέζης», αφιερώματα κλπ.) καί στή χρήση τών μηχανισμών κατανάλωσης (φωτογραφίες, πίνακες, πόστερς, έντυπο ύλικό, πρωτότυπα παιχνίδια, λουλούδια, κατάλληλα δώρα, πλαστικά τρία κτλ.). Η καταναλωτική κοινωνία μας προσφέρει στό έορταζόμενο σύμβολο τά δυό πιό πολύτιμα αγαθά πού διαθέτει· τά λόγια καί τήν ευκαιρία γιά κέρδος. Έτσι είμαστε όλοι ήσυχοι ότι κάναμε τό καθήκον μας. Ο ένας έορτασμός επικαλύπτει τόν άλλο, τά άρμόδια πρόσωπα προχωρούν στό κοινωνικό προσκήνιο ή αποχωρούν καί τά πράγματα εξακολουθούν νά παραμένουν όπως ήταν. Τό ίδιο μου φαίνεται ότι έγινε καί μέ τό έτος παιδιού.

Τά παιδιά, ή άγωγή καί ό «σύγχρονος Έρώδης»

1. Έορτασμοί καί πανηγυρισμοί

Στή χώρα μας, πού είναι ίσως μιά από τίς πιό χαρακτηριστικά τυπικές περιοχές περιφερειακών καί περιθωριακών έκδηλώσεων τών κέντρων τού δυτικού κόσμου, όι συμμετοχές σ' αυτούς τούς έορτασμούς, γιά νά δείξουμε ότι μετέχουμε στή Δύση, έχουν συνήθως τή γραφικότητα, άλλοτε λίγο άλλοτε πολύ, τής «παρχιακής» ατμόσφαιρας.

Όι έκδηλώσεις αυτές, πού γίνονται συνήθως σ' όλες τίς συνοικίες τών μεγαλουπόλεων καί σ' όλα τά χωριά μας, ύστερα από διοικητικές εγκυκλίους πρós «άπάσας τάς ύφ' ήμās ύπηρεσίας», μέ τήν παρουσία τών άρχών τού τόπου, τό κέρας τής εφευρετικής ελληνικής Αμάλθειας, έλλείπει οικονομικών αγαθών καί γιά λόγους ένδημικής λιτότητας, προσφέρει τήν άφθονία τών πανηγυρικών λόγω μέ όλη τήν κλίμακα πού δημιουργήσαν τά καταπετινκόντα θαρύνδουπα στοιχεία τού καθαρευουσιανισμού, τά όποία επενδύονται, τώρα, τό φυσικό ελληνικό ύφος καί τή μυρουδιά τού «θυμαριού» τής δημοτικής γλώσσας...

Έτσι σ' αυτούς τούς έορτασμούς έχει κανείς τήν ευκαιρία νά άκούσει διαλέξεις, όμιλίες, πανηγυρικούς λόγους, κηρύγματα κτλ., μέ όμοια κάθε φορά φραστικά μοτίβα, πού διανθίζονται, κατά τήν περίπτωση, μέ άρχαία ελληνικά ή χριστιανικά ρητά, γιατί πάντοτε, ό,τι καί νά έορτάζεται, συνδέεται μέ τήν άρχαία ελληνική κλασική έποχή, μέ τόν Παρθένω, μέ τούς πατέρες τής Έκκλησίας μας καί τούς δασκάλους τού γένους μας.

Τό έορταζόμενο εξάλλου σύμβολο, μέσα στό πανηγυρικό ύφος τών λόγων, παρουσιάζεται τόσο ιδανικοποιημένο καί εξυψωμένο πού σπάνια μπορεί νά καταλάβει ό άκροατής ή ό αναγνώστης ότι μιλούμε γιά κάτι ύπαρχόν πού έχει συνδέσεις μ' έμάς τούς ίδιους, μέ πρόσωπα καί πράγματα συγκαιρινά μας καί μέ καταστάσεις πού άπληθύν, σά δόγγοι καί καημοί, στήν απομακρυσμένη κοχύλα τού τόπου μας, τούς θρυλητούς μιάς άγριας ταξικής πάλης πού μαίνεται στή θαλασσοταραχή καί στή θεομηνία τού άστικού κόσμου τής Δύσης κάτω από μιά ψευδαίσθηση νηνεμίας.

Σκλάβοι όλοι μας αυτών τών ροπών κι αυτής τής συνήθειας, σπάνια προσπαθούμε νά πούμε ή νά κάνουμε κάτι πού θά έχει αντίκτυπο στό «τιμώμενο πρόσωπο» καί στήν κατάσταση του ή τουλάχιστο πού θά μάς φωτίσει νά μελετήσουμε τίς πραγματικές διαστάσεις του από όλες τίς μεριές, ώστε νά δημιουργηθούν γόνιμοι προβληματισμοί πού θά μάς

δώσουν ελπίδες διεξόδου. Κάτι πού επίσης αποφεύγουμε νά κάνουμε είναι ό,τι δέν βλέπουμε τίς διασυνδέσεις πού παρουσιάζει τό «σύμβολο» μας μέ άλλα άμεσα γι' αυτό πρόσωπα καί μέ γενικότερες καταστάσεις μέσα στίς όποιες ζει, κινείται καί διαμορφώνεται.

Γιά όλους αυτούς τούς λόγους προσπάθησα στό κείμενο αυτό, χωρίς νά τά καταφέρω ίσως κι εγώ άφού άνήκω καί ζω μέσα στίς ίδιες συνθήκες καί στό ίδια περισφίγγοντα πλαίσια τής κοινωνίας μας, νά δώ τό παιδί όχι ως άφηρημένη καί απομονωμένη όντότητα, αλλά μέσα στόν περίγυρό του καί μέ τίς συσχετίσεις καί συνδέσεις του. Όμολογώ πώς δέν τά κατάφερα, αλλά τουλάχιστο επιδίωξα νά δώσω τούς προβληματισμούς μου γιά τό θέμα αυτό.

Σ' αυτό τό σημείο νομίζω ό,τι είναι απαραίτητο νά κάνω μιά διευκρίνιση. Η κριτική άνάλυση πού άκολουθεί στηρίζεται στή θέση, πού δέν μπορεί νομίζω νά άμφισβητηθεί, ό,τι ή χώρα μας, άνεξάρτητα από τίς πολιτικές επιλογές τού καθενός, έντάσσεται πολιτιστικά, κοινωνικά καί οικονομικά στό χώρο τού Δυτικού Συνασπισμού, τόν όποίο ύπηρετεί ποικιλότροπα.

2. Η ήθικολογία καί οικολογία τού άστισμού

Πρώτα όμως πρέπει νά κάνω μερικές προκαταρκτικές διευκρινισείς γιά τόν τίτλο πού διάλεξα. Όλη, δέβαια, ή διαπραγμάτευσή μου θά επιδιώξει νά αναλύσει αυτό πού μέ συντομία λέγω στόν τίτλο τού θέματός μου, αλλά ώστόσο μερικές προεξαγγελτικές παρατηρήσεις θά βοηθήσουν, ίσως, τόν αναγνώστη νά καταλάβει τί επιδιώκω νά πώ.

Όι λέξεις πού χρησιμοποιώ στόν τίτλο είναι γνωστές καί σαφείς. Η μόνη ίσως έκφραση πού θέλει μιά πρώτη διευκρίνιση είναι «ό σύγχρονος Έρώδης». Ο Έρώδης, δέβαια, είναι ό γνωστός παιδοκτόνος πού διάταξε τή σφαγή τών νηπίων, σύμφωνα μέ όσα αναφέρονται στήν Καινή Διαθήκη. Στο κείμενό μου, όμως, όπως θά δει ό αναγνώστης, δέ χρησιμοποιείται ως ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή ως μιά συγκεκριμένη κατάσταση, αλλά ως μιά σειρά προσώπων, καταστάσεων, γεγονότων, πλεγμάτων, κοινωνικών καί οικονομικών συμφερόντων, ιδεολογικών κατευθύνσεων κλπ. πού, στό όνομα τής αύξησης καί συσώρευσης τού κέρδους, επιδιώκουν νά συνθλίψουν, νά συντρίψουν καί τελικά ή εκμηδενίσουν τό λειτουργικό ρόλο τού παιδιού στόν κόσμο μας, γιατί ή

έννοια του παιδιού απαλύνει, φαιδρύνει και γεμίζει με συναισθηματισμούς την ατμόσφαιρα· κάτι τέτοιες καταστάσεις δε διευκολύνουν τη «σοβαρότητα» που έχει η συσσώρευση των αγαθών και ο μεθοδευμένος εκπαιδευτικός σωφρονισμός για την εξυπηρέτηση του κεφαλαιουχικού κέρδους.

Η βασική θέση, λοιπόν, γύρω από την οποία θα στραφεί η ανάλυση είναι ότι σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, οι βαριές πέτρες του νερόμυλου της Ιστορίας καταθλίβουν, μένα πρωτόγνωρο τρόπο, το παιδί και κάθε πρόσωπο ή κατάσταση που έχει σχέση μαζί του. Ο κόσμος που ζούμε, με τη Χιρσοίμα του, τις δόμους νετρονίου, τις τεχνοκρατικές κατευθύνσεις του και τις αυστηρά ορθολογιστικές ιδεολογίες του δεν είναι μόνο *αντιπαιδικός* αλλά και *εγκληματικός*, με την έννοια ότι δημιουργεί ατμόσφαιρα μέσα στην οποία η διάχυτη καταπίεση διαμορφώνει τις προϋποθέσεις, ώστε να χάνεται κάθε μορφή παιδικότητας και να αναπτύσσεται ή βία, ή σκληρότητα και όλη η κλίμακα των σαδιστικών στοιχείων.

Ποτέ η Ιστορία της ανθρωπότητας δε γνώρισε τόσο εκλεπτυσμένες μορφές αντιπαιδισμού και τόσες προσπάθειες ψυχικής διαφθοράς των παιδιών. Τα κανάλια μέσα από τα οποία διοχετεύεται αυτή η παραφθορά της παιδικότητας πολλές φορές περνούν από τις πιο άπιαστα άθως διόδους έπικοινωνίας, όπως είναι το σχολείο, η θρησκεία, η φιλική παρέα, η ιερότητα της εφηβικής φιλίας, οι πρώτοι γεμάτοι ρίγος ερωτικοί δεσμοί, η έκστασιακή έπικοινωνία ανάμεσα σε φιλικά πρόσωπα κλπ.

Οι μορφές της διαστροφής των παιδιών και των εφήβων μας με τη χρήση επιστημονικών εφαρμογών πέρασαν όχι μόνο στο χώρο του εκλεπτυσμένου συναισθηματισμού, αλλά και στις θαυότερες *υπαρξιακές περιοχές τους*. Ποτέ ως τώρα στην Ιστορία δεν είχαν δημιουργηθεί οι όροι, ώστε από το λίκνο να ποντίζεται η ψυχή του παιδιού στα ισοτοπα της καταστροφής χωρίς, πολλές φορές, *ελπίδα καθαριού*. Τό να χάσεις τό φίλο, τόν έρωτα, τη χαρά κι όλα όσα ανακουφίζουν την ψυχή, δεν είναι τίποτα μπροστά στο να χάσεις τόν εαυτό σου, την υπαρξιακή υπόστασή σου. Κι αυτό έχει επιτευχθεί στίς μέρες μας με τις μορφές που πήρε η κοινωνία των κεφαλαιουχικών αγαθών, η οποία γνωρίζει άπιαστους τρόπους γοητευτικής παραφθοράς των παιδιών και των εφήβων με τό *εχέγγυο* ότι αυτοί δε θα σταθούν αντίθετοι της και δε θα θελήσουν να την αναποδογυρίσουν για να φέρουν ένα άλλο κόσμο που δουλεύει με επαναστατικούς ρυθμούς.

Η διπρόσωπη, σάν τόν 'Ιανό, Κεφαλαιουχική 'Αγορά της Δύσης είναι δυνατό να αποδεχτεί οποιοσδήποτε μεταρρυθμιστικές αλλαγές στον οικονομικό και ιδεολογικό τομέα· φτάνει οι μεταρρυθμίσεις να «φιλτράρονται», περνώντας μέσα από τα πλέγματα των συμφερόντων της· με την ίδια επίσης ευκολία προχωρεί στη λήψη σκληρών μέτρων, γιατί δε νοιάζεται ποτέ για τόν αριθμό των θυμάτων, αλλά για την «οικονομική πρόοδο». Η 'Αγορά όμως και οι εκπρόσωποί της ένα πράγμα δεν μπορούν να δεχτούν, όσες θυσιές κι αν χρειαστούν: Δέν αποδέχονται τό *αναποδογύρισμα* των οικονομικών και πολιτιστικών αξιών και την εγκατάσταση επαναστατικών ρυθμών στους τόπους παραγωγής και στους τρόπους κατανάλωσης· η αντικατάσταση των ολίγων από τους πολλούς είναι θέση απαράδεκτη. Έπακόλουθο λοιπόν αυτής της στάσης είναι η φανερό ή άποκρυφη επίβολή Αυταρχικής Συμπεριφοράς σε όλους τους τομείς· κατά συνέπεια τό πρώτο μέτρο που πρέπει να επιβληθεί, λένε, για να διασωθεί η περίφημη κοινωνική Ισορροπία είναι η φήμωση της πραγματικής φωνής και κραυγής των παιδιών και των εφήβων, ώστε να μη μιλούν αλλά να σκούζουν, να μη ζητούν αναρροπικούς κοινωνικούς ρυθμούς, αλλά ξέφρενους μουσικούς και χορευτικούς ρυθμούς, να μη συμμετέχουν στη ανέλιξη της κοινωνίας, αλλά να «ξεχωρίζουν», έστω κι αν δείχνουν αντικοινωνική συμπεριφορά. Εύκολα, *έξάλλου*, αντιμετωπίζεις τους περιθωριακούς και αντικοινωνικούς νέους· δύσκολα όμως τά καταφέρνεις με όσους έχουν συνειδητοποιήσει τόν κοινωνικό ρόλο τους. Για τη διατήρηση, λοιπόν, της κοινωνικής και οικονομικής 'Ισορροπίας είναι ανάγκη να διοχετεύονται στα παιδιά και στους νέους από χωρίς οι αντιφάσεις, ο αποπροσανατολισμός και η ροπή προς τη διατήρηση της «ηθικολογικής» οικόλογίας του αστικού κόσμου. Μ' αυτό τόν τρόπο εξασφαλίζεται η συντήρηση και διαίωνιση των κοινωνικών καταστάσεων.

3. 'Η ρομφαία της λύπης

Ο Rousseau τό 1772 στόν Αίμιλιό του μάς έλε πώς άγνοούμε τη φύση του παιδιού και γι' αυτό τό διαστρέφουμε. Τότε όμως η κοινωνία και τό παιδί θεωρούνταν ως δυό άφηρημένες οντότητες που η μία επεπεργούσε πάνω στην άλλη με άγνωστους τρόπους. Σήμερα ξέρουμε, ως ένα μεγάλο σημείο τουλάχιστο, τους βασικούς νόμους, που κινούν την κοινωνία, έχουμε συνειδητοποιήσει άρκετά την κοινωνική πορεία και ανέλιξη κι έχουμε μάθει από τη γενετική ψυχολογία και τους παρεμφε-

ρείς κλάδους της για τά στάδια ανάπτυξης του παιδιού και του εφήβου. Οι γνώσεις μας όμως αυτές – κοινωνικές και ψυχολογικές – δέν μπορούν να συνενωθούν, να διασταυρωθούν και να δεθούν διαλεκτικά, γιατί κάποιες σειρές καταστάσεων, συμπεριδόντων και οικονομικών και ιδεολογικών πλεγμάτων της άστικής κοινωνίας μας παρεμβαίνουν και ύψώνονται σάν ύψηλά διαχωριστικά τείχη. Με περισκεψη και χωρίς αιδώ έχουν στηθεί αυτά τά τείχη και δέν επιτρέπουν στα παιδιά, στίς εφώδους και στίς νέους να μπουν στο κοινωνικό και ψυχολογικό δούναι – λαβείν, όπου μπορούν να πάρουν και να δώσουν, να μυήσουν και να μυηθούν, να πάρουν τη θέση που τους πρέπει μέσα στην κοινωνία.

Παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, ψυχοπαιδαγωγοί, κοινωνιολόγοι, ψυχοκοινωνιολόγοι κ.ά. στεκόμαστε άνημποροι μπροστά στο πρωτόγνωρο αυτό θέμα. Η συντριβή μας είναι βαριά και βαθιά γιατί ο 'Εφιάλης έχει δείξει τό δρόμο στίς Μήδους κι αυτοί θά διαδούν σκορπίζοντας στο διάδα τους την καταστροφή. Βλέπουμε τά παιδιά μας να παραστράνται, μέσα από τά μεθοδικά φτιαγμένα κανάλια του άδήφαγου Κέρδους, στίς μυλόπετρες του νερόμυλου, χωρίς να μπορούμε να σταματήσουμε τη μεταποίησή τους σε τροφή για τούς οικονομικούς και ιδεολογικούς Μολώχ της 'Αστικής 'Αγοράς. Βλέπουμε ότι δέν πρέπει να παλέψουμε μαζί με άλλους πολλούς να σταματήσει αυτή η συμφορά. 'Ωστόσο όμως αυτό δέν μπορεί να γίνει εύκολα και γι' αυτό είμαστε αναγκασμένοι όλα αυτά να τά μελετούμε μόνο, να τά έρευνούμε σε όλη την έκτασή τους, να προσδιορίζουμε με ακρίβεια τίς τροχιές της συντριβής των παιδιών μας, ως επιστήμονες – παρατηρητές, με την *ελπίδα* πώς η πάλη τελικά ίσως θά είναι ευνοϊκή για μάς και για τά παιδιά μας. Οι γνώσεις όμως που άποχτούμε από τη μελέτη αυτή είναι τραγικά όδυνηρές· τόσο που πολλές φορές λέμε ότι καλύτερα θά ήταν να μην ξέραμε αυτά που ξέρουμε.

Σήμερα, ιδιαίτερα στη χώρα που ζούμε και τώρα που μεταβαίνουμε πλησίονι προς Δυσμάς, χωρίς να έχουμε άποκτήσει τό στίγμα μας και την ταυτότητά μας, έχουμε καταλάβει περισσότερο από κάθε φορά τί σημαίνει να έχει κυριαρχήσει τό καθεστώς του Κέρδους και να πηγαίνουμε άνέτοιμοι προς αυτό με φωνές και σάλπιγγες. Έχουμε καταλάβει πολύ καλά πόσο δε συμβιδιάζεται τό πνεύμα της εκλεπτυσμένης *κερδοσκοπίας* με τό πνεύμα της διάσωσης της παιδικότητας. Βλέπουμε πώς η μάχαιρα των ανθρώπων «του σύγχρονου 'Ηρώδους» είναι *δγαλμένη* από τό θηκάρι της, αλλά «άγγελος Κυρίου» δέν έρχεται «κατ' όναρ» τουλάχιστο, για να μάς δώσει τό μήνυμα της σωτηρίας του παιδιού, έστω και με τη φυγή «εις Αίγυπτον». «Η καιρομένη και ού φλεγόμενη βάτος» δλέπουμε, παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι κ.ά., ότι είναι ψευδαίσθηση, γιατί η πυρπόληση της ψυχής των παιδιών της χώρας μας έχει προχωρήσει πολύ κι έμεις είναι σά να παίζουμε με τίς φωτιές του 'Αη-Γιαννιού ή σά να σβήνουμε με νωχέλεια τη χόβολη στη σάτχη. Η ρομφαία της λύπης μάς σπαράζει χωρίς να μπορούμε να «ερώσωμεν τούς όσιους παίδας εκ φλογός». Ο «'Ηρώδης» ζει και βασιλεύει, ενώ έμεις ξορκίζουμε τίς συμφορές που φέρνει στα παιδιά μας και προσπαθούμε συμμετέχοντας στόν έορτασμό του έτους παιδιού να διανθίσουμε με ώραιολογίες τίς πίκρες που γενούμαστε. Νιώθουμε άνημποροι, με την ούδετεροποιημένη και άνασθητοποιημένη έπιστήμη του καιρού μας, να άπομακρύνουμε τη δύναστέα της γοητείας που άσκει ο μαγικός αύλος της ευμάρειας και της, χωρίς ευθύνες, άυτονομίας στα παιδιά και στίς νέους μας. Κι όσο θαυότερα διαπιστώνουμε αυτές τίς καταστάσεις τόσο περισσότερο νιώθουμε πώς *ή παιδεία και ή άγωγή του τόπου μας πρέπει να πάρουν ευρύτερες κοινωνικές διαστάσεις και πρωτοβουλίες, ώστε να σταματήσει ή τόσο ραγδαία ανάπτυξη ενός κόσμου, φανερά ή ύπουλα, έχθρικού για τό παιδί και τό νέο*.

4. 'Ο παιδοκεντρισμός στην ύπηρεσία του αντιπαιδισμού

Η έννοια του παιδιού στα τέλη του 19ου αιώνα ύψώθηκε ως κεντρομόλος ιδέα στην παιδεία με την ανάπτυξη των τάσεων της νέας άγωγής, όπως διαμορφώθηκαν κυρίως με τόν Ντιούι στίς Η.Π.Α. και τούς Κλαπάρέντ και Κερσεντάνιερ στόν ευρωπαϊκό χώρο. Τα λεγόμενα έπίσημα νέα σχολεία, με παράλληλες προς τί νέα άγωγή απόψεις, που λειτούργησαν στη Μεγάλη Βρετανία (C. Reddie), στη Γαλλία (Ecole des Roches) και στη Γερμανία (σχολεία του Lietz) είχαν ως βασικές θέσεις τό ενδιαφέρον του παιδιού και τίς ανάγκες του. Η νέα άγωγή, λοιπόν, ήταν μία παιδαγωγική καθαρά *παιδοκεντρική* σ' αντίθεση με την παλιότερη που ήταν δασκαλοκεντρική. Τό παιδί άποτελούσε ύψιστο αγαθό και όλες οι μορφές παιδείας θά έπρεπε να συντονίζονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην παραδίδονται τά δικαιώματά του, τά συμφέροντά του και η ψυχοσωματική υπόστασή του. Πολλά έπίσης σχολεία που ίδρύθηκαν στίς άρχές του αιώνα μας σε χώρες της Ευρώπης είχαν ως έμβλημά τους την πνευματική άκεραιότητα και τά ένδια-

φέροντα του παιδιού. Τό σύνθημα που επικρατούσε στο χώρο της παιδαγωγικής την τελευταία κυρίως δεκαετία του 19ου αιώνα και την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα ήταν ότι «όλα πρέπει να ξεκινούν από το παιδί κι όλα να καταλήγουν στο παιδί» ή η παραλλαγή του «δέ διδάσκουμε για χάρη του σχολείου, αλλά για χάρη του παιδιού». Ποτέ δεν είχαν άκουστεί τόσο επαινετικά και εύφημα λόγια για την αξία του παιδιού.

Τά λεγόμενα «σχολεία του 'Αμβούργου» – επειδή τα πρώτα σχολεία ιδρύθηκαν στο 'Αμβούργο, αλλά ύστερα απλώθηκαν και σε άλλες πόλεις της Γερμανίας με κέντρο το Βερολίνο – με τον εκπρόσωπό του W. Paulsen, διακήρυτταν ότι «τό σχολείο δεν είναι ένα ίδρυμα για τη διδασκαλία και την αγωγή· είναι ένας τόπος όπου η νεότητα ζει, ένας τόπος όπου η νεανική δραστηριότητα μπορεί να πάρει μία μορφή». Ένας δάσκαλος μάλιστα που ακολουθούσε την αγωγή των σχολείων του 'Αμβούργου δε δίστασε να πει με έμφαση ότι η παιδική ηλικία είναι η ιδανική ηλικία της ανθρωπίνης ζωής: «Τι μάς εμποδίζει, έλεγε, να παραδεχτούμε σήμερα ότι η παιδική ηλικία είναι η αποκορύφωση της ύπαρξης και να θεωρήσουμε την ώριμη ηλικία ως μία πώση, ως μία προοδευτική μείωση της ζωής; Κι ίσως οδηγούμαστε προς μία εποχή που θα δει αυτή την ανατροπή της εκτίμησης των ηλικιών της ζωής· ενώ δηλαδή ως τώρα ο δικός μας τρόπος συμπεριφοράς και η δημόσια ζωή μας ήταν κάτω από την πνευματική επιρροή της ώριμης ηλικίας, στο μέλλον θα επηρεαστούν από το πνεύμα της νεότητας». (Κοίτ. Χρ. Φράγκου, Ψυχοπαιδαγωγική, έκδ. Παπαζήση, 'Αθήνα 1977, σ. 130 κ.ε.).

Σύμφωνα λοιπόν με το πνεύμα που άρχισε να προβάλλεται στις αρχές του αιώνα μας η παιδική ηλικία όχι μόνο έπρεπε να λογαριάζεται μέσα στο σχολείο ως κάτι το βασικό, αλλά έπρεπε να θεωρηθεί και ως αποκορύφωση της ανθρωπίνης ύπαρξης, ως ένα είδος δηλαδή ιδανικού για την ανθρωπότητα. 'Ας μην ξεχνούμε εξάλλου ότι η είσοδος μας στον 20ο αιώνα έγινε με το βιβλίο της Ellen Key «Ο αιώνας του παιδιού». 'Όλα τότε, πριν από τους δυο παγκόσμιους πολέμους, έδειχναν ότι σύμβολο και ιδανικό της ανθρωπότητας θα ήταν «το βλέμμα και το χαμόγελο του παιδιού», γιατί αυτά μπορούν να χαρίσουν την ευτυχία και τη χαρά στους ανθρώπους.

5. 'Η παιδαγωγική επικάλυψη

Οι θέσεις αυτές του παιδοκεντρισμού με τους ατέλειωτους ύμνους για την έννοια, την αξία, την άθωότητα, την καλοσύνη κλπ. του παιδιού ήταν συνφασισμένες και σε άμοιβαία ανταπόκριση με την *πλήρη εγκαθίδρυση και ανάπτυξη της αστικής τάξης*, που βρισκόταν στην ολοκλήρωση της βιομηχανικής ανέλιξης της, όπως άρχισε να διαμορφώνεται στις Η.Π.Α. και στις δυτικές χώρες της Ευρώπης. 'Η συνεχώς αναπτυσσόμενη βιομηχανία δεν είχε ανάγκη μόνο από εργατικά είδικευμένα χέρια, αλλά και από ανθρώπους με πρωτοβουλία, πνευματικά ξεχωριστούς, ευφυείς, ευπροσάρμοστους, κατάλληλους για το «μανδρινισμό» που απαιτούσε η διοικητική μηχανή, ο κρατικός μηχανισμός και η εξουσία. 'Ο άνθρωπος-άτομο, χαρακτηριστικό γνώρισμα του προχωρημένου αστικού ατομισμού, ήταν κοινωνική ανάγκη λοιπόν να προβληθεί και να εξυψωθεί· κι η καλλιέργεια της *μοναδικότητας του ατόμου*, του εκλεπτυσμένου ατομισμού, δεν μπορούσε παρά να άρχισι από την εξύψωση της παιδικής ηλικίας· οι άνθρωποι του «διοικητισμού» που θα ύπηρετούσαν με ορθολογισμό, στέρια και πειστική λογικότητα, νηφαλιότητα και «εύγενεις τρόπους» – που περιλαμβάνονταν σε έγχειρίδια-όδηγους «savoir vivre» – τους «ιδιοκτήτες του κέρδους» έπρεπε να δημιουργηθούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να κρατήσουν την αφέλεια του παιδιού, την ιδέα του αυτοδημιούργητου ανθρώπου και την αυταπάρνηση του εφήβου.

'Η κατεύθυνση όμως αυτή δεν έπρεπε, όπως συμβαίνει στις «καλές κοινωνίες», με κανένα τρόπο να φανεί τι ακριβώς υπηρετεί και ποιους κυρίως συμφέρει και γι' αυτό έπρεπε να κινηθούν όλοι οι μηχανισμοί του τρόπου παρουσίας της ως «κοινωνικής» ανάγκης, ώστε να προβληθούν με λόγους και μελέτες ως «ήθικες και δημιουργικές» οι αξίες του ατόμου που αυτοδιαμορφώνεται με βάση τα φυσικά χαρίσματά του μέσα σε μία ατμόσφαιρα ελεύθερου σχολικού διαλόγου και δημοκρατικά οργανωμένου φιλελευθερισμού. Κι αυτό το έργο, δύσκολο και κοπιαστικό μέσα σε έναν κόσμο που πίστευε στην παντοδυναμία της «ήθικης δοούλησης», ανάλαβαν να το υπερασπιστούν, να το διαδώσουν και να το κάνουν πραγματικότητα, χωρίς πολλές φορές να καταλαβαίνουν σε ποιά αδιέξοδα οδηγούν την ιστορία, οι όπαδοι της νέας αγωγής (Κλαπαρέντ, Ντιούι, Α. Δελμούζος κ.ά.) με την άμεση συμπαράσταση των αναπτυσσόμενων τότε φιλελεύθερων δημοκρατικών δυνάμεων. 'Ο Ε. Κλαπαρέντ στο κείμενό του «'Αγωγή και Δημοκρατία» (βλ. Ε. Κλαπαρέντ, Λειτουργική Παιδαγωγική, μετ. Χ. Πάτση, σ. 229) μάς λέγει καθαρά τι επιδίωκε η νέα αγωγή: «'Η δημοκρατία,

περισσότερο από κάθε άλλο καθεστώς έχει ανάγκη από μία πνευματική *αριστοκρατία*... Μία δημοκρατία όμως πραγματικά αξία γι' αυτό το όνομα δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μονάχα αν η *μάζα αποφεύγει* *ορισμένες πλάνες*, *ορισμένες προλήψεις*, αν *θωρακίζεται* και *επαγρυπνει* *έναντια* *στά ξεγελαστικά κηρύγματα* των *δημαγωγών*... 'Η δημοκρατία *απαιτεί*, *πριν απ' όλα*, *στόν πολίτη*, την *αρμονική ανάπτυξη* *δυό* *ἀρετών*, που θεωρήθηκαν *αντίθετες*: *της ατομικότητας* και *του κοινωνικού αισθητηρίου*. Οι *δυό* *τούτες ἀρετές* *είναι* *και* *οι* *δυό* *ἀπαραίτητες* *στη* *ζωή* *και* *στην* *πρόοδο* *μιάς* *κοινωνίας*».

'Η προβολή λοιπόν των ατομικών αξιών του παιδιού, των ενδιαφερόντων του, των κλίσεων του και των δυνατοτήτων του απόκτησαν στην αρχή του αιώνα μας άπιθανη ιδανικοποίηση και ακαταμάχητη ρητορική πληρότητα. Τά λεκτικά σχήματα για τις αξίες που αντιπροσωπεύουν το παιδί και ο νέος για το μέλλον της ανθρωπότητας πήραν θαυμαστή έκταση σε όλους τους χώρους της ζωής και σε όλους τους θεσμούς της (σχολείο, εκκλησία, συλλόγους γυνών κλπ.). 'Ετσι, όσο ύψωνόταν με λόγια το παιδί και οι αξίες του, τόσο απομακρυνόταν από την πραγματικότητα και τόσο το χάναμε από τη ζωή. Μ' αυτό τον τρόπο, δηλαδή, συντελέστηκε η γνωστή διαδικασία της αντίφασης που εμπεριέχει ο αστισμός: «Όσο περισσότερο ύμνεις και δοξολογείς με λόγια ένα πράγμα ή ένα πρόσωπο, τόσο περισσότερο στην πράξη το περιφρονάς και τά καταφρονάς. 'Η *φυσιολογική αντιφατικότητα* *που* *είναι* *κοινωνικής* *ύψης*, *του* *ατισμού*, *έπαιρνε* *προσωπικές* *διαστάσεις* *μέσα* *από* *το* *πρόσωπο* *του* *παιδιού* *«στόν* *αίωνα* *του* *παιδιού*».

6. Μόνωση και απομόνωση

Με την ιδανικοποίηση λοιπόν της έννοιας του παιδιού, την απολυτοποίησή του και την αποσύνδεσή του από τις καταστάσεις που ένωναν το παιδί με τη ζωή και με τους φυσικούς θεσμούς του συντελέστηκε μία θαυμάσια περιφρουρημένη *μόνωση του παιδιού* από τους φυσικούς του προστάτες, *τόν πατέρα* *και* *τή μητέρα*. 'Ετσι, ενώ από τη μία μεριά η οικογένεια ονομαζόταν κοιτίδα, λίκνο, φωλιά, καταφύγιο κλπ. του παιδιού, από την άλλη μεριά καταβάλλονταν προσπάθειες να *επέλθει* *αποσύνδεση* *από* *τά* *πρόσωπα* *της* *οικογένειας*, ώστε οι δυνάμεις *ξένες* *πρός* *το* *παιδί* *και* *τά* *συμφέροντά* *του* *να* *μπορούν* *να* *επενεργήσουν* *επάνω* *του*. Μ' αυτό τον τρόπο η νέα αγωγή π.χ. και τά νέα σχολεία διακήρυτταν, παιδαγωγικά, ενσυνείδητα και κοινωνιολογικά, χωρίς να καταλαβαίνουν τι ύπηρετούν, ότι τά παιδιά πρέπει να μεγαλώνουν μακριά από τις πόλεις, μέσα σε φυσικό περιβάλλον και μακριά, βέβαια, από τις «συναίσθηματικές» επιδράσεις των γονέων που επιδρούσαν, λείε, πειστικά πάνω στην ανάπτυξη του παιδιού.

Μ' αυτές, λοιπόν, τις διαδικασίες *μεγαλοποιήθηκαν* *στο* *επακρο* *οι* *αντιθέσεις* *που* *είναι* *φυσικό* *να* *δημιουργούνται* *ανάμεσα* *στά* *μέλη* *της* *οικογένειας* *και* *ιδιαίτερα* *ανάμεσα* *στά* *παιδιά* *και* *στούς* *γονείς*· *συνέπεια* *εξάλλου* *αυτής* *της* *προβολής* *«της* *πάλης* *μεταξύ* *των* *γενεών*» που προβάλλεται ως ένα από τα πρώτα κυρίαρχα προβλήματα των δυτικών κοινωνιών, ήταν να παραμεριστεί ο ουσιαστικός συντελεστής των κοινωνικών αντιθέσεων, η ταξική δηλαδή πάλη που παίρνει, όπως είναι φυσικό, ποικίλες μορφές και διασυνδέσεις με πρόσωπα, πράγματα και γεγονότα του κοινωνικού περιβάλλοντος· *συντελιόταν* *επίσης* *ή* *αποπροσανατολίστη* *το* *παιδί* *μέ* *τό* *να* *τονίζεται* *οτι* *οι* *σχέσεις* *μέ* *τά* *άμεσα* *συγγενικά* *πρόσωπα* *αποτελούν* *ανασταλτικούς* *παράγοντες* *στη* *συναίσθηματική*, *πολιτιστική* *και* *κοινωνική* *ανέλιξη* *του*. Ενώ η επαφή του με τά αντικείμενα, τά πράγματα και τις σχέσεις που αυτά καθορίζουν αποτέλεσε πηγή καθαρής επιστημονικής γνώσης. Με τον τρόπο αυτό η *αντικειμενικοποίηση*, βασικό χαρακτηριστικό της αλλοτρίωσης, αποκτούσε τεράστιες διαστάσεις στο χώρο των παιδιών και των εφήβων. Κι οι παιδαγωγοί, της νέας ή παλιάς αγωγής, μιλούσαν μόνο, για *προσαρμογή* *στο* *κοινωνικό* *περιβάλλον*, *χωρίς* *να* *αντιλαμβάνονται* *οτι* *αυτό* *το* *κοινωνικό* *περιβάλλον* *απαιτούσε*, *μέ* *όλους* *τούς* *ιδεολογικούς* *μηχανισμούς* *του*, *την* *άπανθρωποίηση* *του* *ανθρώπου*.

'Η αντικειμενικοποίηση εξάλλου αυτή του παιδιού και του εφήβου αποτέλεσε βασικό στοιχείο για να διαμορφωθούν δυό ισχυρότατες ψυχολογικές τάσεις που η μία αποτελούσε συμπληρωματική τάση της άλλης. 'Η πρώτη τάση *επεδίωκε* *να* *δημιουργηθούν* *όσο* *τό* *δυνατό* *μεγαλύτερα* *στεγανά* *ανάμεσα* *στο* *παιδί* *και* *στούς* *γονείς* *και* *ή* *άλλη* *επεδίωκε* *να* *σφετεριστεί*, *για* *άλλοτριους* *σκοπούς*, *τίς* *ψυχολογικές* *και* *κοινωνικές* *αμφισβητήσεις* *των* *παιδιών* *και* *των* *εφήβων*.

'Η πρώτη τάση, η στεγανοποίηση των σχέσεων ανάμεσα στο παιδί και στους γονείς του είχε ως αποτέλεσμα – με την παραπλανητικά παρερμηνευμένη συμπαράσταση της φροϋδικής θεωρίας για την απόλυτη παντοδυναμία αίμομικτικών τάσεων με τό γονέα του αντίθετου φύλου – τη δημιουργία φοβίας, νευρωτικών συγκρούσεων, απόσυρσης από το περιβάλλον του σπιτιού, συναίσθηματικής απομόνωσης και ένταξης του παιδιού σε ομάδες που ύπηρετούν ποικίλες μορφές οικονομικά συμφέροντα.

Ἡ δεύτερη τάση πού ἀποτελεῖ συμπληρωματική μορφή τῆς πρώτης, ἐπιδίωξε τὴν ἐνταξὴ τῶν παιδιῶν σὲ κρατικές ὁργανώσεις πού δομοῦνται μὲ ἀποκλειστικά ἀντικοινωνικό σκοπὸ καὶ γιὰ τὴ διατήρησι τῆς κυρίαρχης ἀστικής τάξης στὴν ἐξουσία κάτω ἀπὸ ὁποιοδήποτε συνθήκες. Οἱ τάσεις αὐτές ἐκδηλώθηκαν κυρίως στὸ μεσοπόλεμο μὲ τὴ δημιουργία τῆς φασιστικῆς, ναζιστικῆς ἢ τεταρταυγουσιανῆς «ἐθνικῆς» νεολαίας.

7. Οἱ ἀντιφάσεις τοῦ «σύγχρονου Ἡρώδη»

Σήμερα, βέβαια, οἱ δυνάμεις πού προώθησαν τέτοιες λύσεις δὲν χωροῦν στὴ θεομορφίωση καὶ κρατικὴ ἀναγνώριση ὁλοκληρωτικῶν νεανικῶν ὁργανώσεων, ἀλλὰ ὥστόσο τὸ πνεῦμα τῆς ἀποσύνδεσης, τῆς ὁμαδικῆς ἀτομικοποίησης, τῆς ἀντικειμενικοποίησης, καὶ τῆς ἀποπροσωποποίησης δὲν παύουν νὰ εἰσχωρεῖν καὶ νὰ διαμορφώνουν ὡς ἕνα μεγάλο σημεῖο, κάθε ἀναπτυσσόμενο ἄτομο. Κάθε ἀναπτυσσόμενο ἄτομο ἐμπεριέχει συσσωρευμένες μέσα του, σὲ συμπύκνωση, τὶς ἀντιφάσεις καὶ τὶς στεγανοποιήσεις μεταξύ προσώπων μιᾶς κοινωνίας πού δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ διέξοδο καὶ νὰ διευκολύνει τὴν ἐξέυρεση λύσεων στὰ προβλήματα τῶν προσώπων.

Αὐτὸ πού τὶς περισσότερες φορές θεωροῦμε ἀτομικὸ ἢ προσωπικὸ πταίσμα ἢ παρέκκλιση δὲν εἶναι παρὰ δημιούργημα ὁρισμένων γενικότερα δυσμενῶν καταστάσεων τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Συνηθίζουμε, βέβαια, ὅλες αὐτές τὶς καταστάσεις νὰ τὶς ἀποδίδουμε στὴν «κακὴ τύχη», στὴν κακὴ «φύση» τοῦ παιδιοῦ, σὲ κακές ἔξεις στὴν κακὴ οἰκογενειακὴ ἀγωγή, σὲ κληρονομικὲς αἰτίες καὶ σὲ ἄλλους παρεμφερεῖς παράγοντες. Ἔτσι μὲ τὴ συγκεκριμενοποίηση τῆς αἰτίας ἱκανοποιούμαστε καὶ παραγνωρίζουμε αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερα διάχυτο ἀντικειμενικὸ καὶ ἀντινεανικὸ πνεῦμα πού εἰσχωρεῖ ποικιλότροπα σὲ ὅλες τὶς σχέσεις τοῦ παιδιοῦ μὲ πρόσωπα καὶ καταστάσεις τῆς ἀστικής κοινωνίας μας. Παραγνωρίζουμε ἀκόμα πόσο στὸν τόπο μας αὐτὸ τὸ ἀντικειμενικὸ καὶ ἀντινεανικὸ πνεῦμα ἀποτελεῖ τὴ βασικὴ ἠθικὴ ὅλων τῶν ἐκπροσώπων τῆς διοικητικῆς καὶ κρατικῆς μηχανῆς καὶ τῶν θεομορφωμένων ὁργανισμῶν (σχολείου, ἐκκλησίας κλπ.) καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἰδιαίτερα στὴ χώρα μας γιὰ τὸ περιθωριακὸ καὶ περιφερειακὸ πολιτιστικὸ καὶ οἰκονομικὸ ρυθμὸ ἀνάπτυξης ἐπιτρέπει τὴν ἀναρρόφηση ὅχι τῶν ὑγιῶν κατακτήσεων, ἀλλὰ τῶν «πνευματικῶν» ὑποπροϊόντων ἢ συνηθειῶν τῶν δυτικῶν χωρῶν ἀπὸ τὰ «ντόπια» κυρίαρχα στοιχεῖα τοῦ φρονηματιστικοῦ καὶ σωφρονιστικοῦ πνεύματος πού ἐξακολουθοῦν νὰ διατηροῦνται λόγῳ τῆς ἐγκαθιδρυμένης παράδοσης τοῦ συντηρητισμοῦ.

Ἔτσι οἱ «προοδευτικὲς» ἠθικὲς τάσεις τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν, καθὼς συνενώνονται στὴ χώρα μας μὲ τὶς «γνήσιες» παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ φρονηματισμοῦ, τὶς συντηρητικὲς καὶ νεκρομανεῖς ἀρχαιολατρικὲς τάσεις καὶ τὴν ἀπόλυτὴ λίστη στὴ δύναμη τῶν κυρῶσεων καὶ τῶν ποινῶν δημιουργοῦν τραγελαφικὲς καταστάσεις μὲ θλιβερὲς ἐπιπτώσεις πᾶνω στὰ παιδιά, στοὺς νέους καὶ στὶς οἰκογένειες.

Οἱ διαβρωμένοι ἐξάλλου ἀπὸ ἠθικολογικὲς τάσεις διοικητικοὶ μηχανισμοὶ καὶ θεομορφὶ τοῦ τόπου μας μὲ τοὺς «πνευματικὸς ταγούς», τοὺς θεμελιώδεις στοὺς ἰδεολογικοὺς προπολεμικοὺς ὁλοκληρωτισμοὺς τῆς Γερμανίας, μὲ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ἀποπροσανατολισμοὺς πού συντηροῦν καὶ μὲ τὴν ἀφέλεια στὸ φιλελληνισμὸ τῶν ξένων καὶ τὴν πίστη στὴ σωτηρία ἐπέμβασις τους, κατορθώνουν νὰ ἀποκλείουν καὶ νὰ καταστῶναι γιὰ τὴν ἑλπίδα προοδευτικῶν μηχανισμῶν καὶ νὰ δημιουργοῦν νευρωτικὰ ἀδιέξοδα, συγκρουσιακὲς ἀναστολές καὶ αἰσθήματα μόνωσης καὶ κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ στὴ χώρα μας πού ἔχει «ἐνδοξο» παρελθόν, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε ἀκόμα νὰ διαμορφώσει τὸ παρόντικὸ πολιτιστικὸ στίγμα τῆς.

Ἔτσι στὸν τόπο μας ἡ μεταβατικὴ περίοδος πού περνάει ἡ δυτικὴ κοινωνία ἀπὸ τὸν ἀτομικισμὸ πρὸς συμμετοχικὸ πνεῦμα, ἀντὶ νὰ δημιουργεῖ προϋποθέσεις γνήσιας ἀλλαγῆς καὶ μετάδοσης σὲ νέες δομές, προκαλεῖ σειρὰ ἀλυσιδωτῶν ἀντιδράσεων διαλυτικῆς φύλης, οἱ ὁποῖες ἐπιφέρουν καίρια πλήγματα στὴν ἐπικοινωνία τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν μάνα καὶ τὸν πατέρα, τῆς μάνας μὲ τὸν πατέρα καὶ τὸ παιδί κλπ. Τὸ παιδί τοῦ τόπου μας, ἀπὸ τὴν κούνια του ὡς τὴν ἐνταξὴ του στὴν κοινωνία δέχεται, μὲσω προσώπων πού δὲν ἐνδιαφέρονται γι' αὐτὸ, ἀλλὰ γιὰ τὰ δικὰ τους συμφέροντα, καταγισμῶν πληγμάτων ἀπὸ κατασταλτικὸς καὶ ἀνασταλτικὸς ὁργανισμοὺς πού τὸ καταπιέζουν καὶ τὸ ὁδηγοῦν μέσα ἀπὸ ἠθικολογικὲς συμπληγάδες στὴν ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸν σημερινὸ κόσμον, στὴν ἀποξένωση ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, στὴν ἀπολίθωση τῆς καρδιάς του, στὴ μαρμαροποίηση τῶν αἰσθημάτων του καὶ τελικὰ στὴν ἀπώλεια τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἡ συνύπαρξη στὸν τόπο μας μιᾶς ἀτήρησις τῆς κατάρρησις τῶν ἠθικῶν ταμποῦ καὶ ἀποδοσεύσεων τοῦ δυτικοῦ κόσμου μὲ τὴ διατήρησι τῆς φιλελεύθερης οἰκονομίας τῆς κερδοσκοπικῆς ἀγορᾶς καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ σωφρονισμοῦ δὲν εἶναι δυνατὰ παρὰ νὰ εὐνοῦν τὴ δη-

μιουργία ἀντιφάσεων καὶ νευρικῶν φορτίσεων μὲ ἀμεσες διαλυτικὲς ἐπιπτώσεις στὸν κόσμον τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων. Οἱ ἐξωτερικὲς ἐξάλλου κοινωνικὲς συνθήκες καὶ δομές δὲν εἶναι μόνο περιβαλλοντικὲς, κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς, ὅπως τὶς θεωροῦμε, ἀλλὰ μέσω συγκεκριμένων προσώπων πού ἔχουν ἤδη ἐσωτερικὰ καὶ ψυχολογικὰ διαβρωθεῖ ἀπὸ τὶς ἀντινομίες τοῦ περιβαλλοντικοῦ μας χώρου, ἐμποτίζουν ὅλο τὸ συνειδησιακὸ καὶ ὑπαρξιακὸ περιεχόμενο τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων μας.

Τὸ μεγάλο πρόβλημα δὲν εἶναι ὅταν ἀντιμετωπίζεις μιὰ ἀντίφαση ἢ ἀντινομία ἐξω ἀπὸ σένα· τότε τὴ βλέπεις, τὴ λογαριάζεις καὶ στέκεσαι καὶ τὴν πολέμας ἢ τὴν παρακάμπεις· τὸ βαθὺ καὶ μεγάλο πρόβλημα τῆς σημερινῆς νεότητος τοῦ τόπου μας εἶναι ὅτι οἱ ἐξωτερικὲς ἀντιφάσεις ἔχουν ἐσωτερικοποιηθεῖ, ἔχουν ὑποκειμενικοποιηθεῖ καὶ παρουσιάζονται ὡς ἀντιφάσεις προσώπων, ἐνῶ εἶναι κυρίως ἀντιφάσεις τῆς ἐξαρτημένης κοινωνίας μας. Ἔτσι κάθε παιδί καὶ νέος τοῦ τόπου μας κουβαλεῖ μέσα του, χωρὶς πολλές φορές νὰ τὸ καταλαβαίνει, τὶς πνιγρὲς ἀντιφάσεις ἐνὸς κόσμου διαχαμένου καὶ ὑποδουλωμένου σὲ ξένους κυρίους. Ὁ κατακτητὴς Ρωμαῖος «σύγχρονος Ἡρώδης», ἔφερε σήμερον, χωρὶς πραγματικὲς σφαγὲς νηπιῶν, νὰ ἐπιφέρει τὴν ἀποψίλωση κάθε ζωικῆς ὁρμῆς στὸν ψυχικὸν κόσμον καὶ τὴν νέκρωση κάθε ἐπιθυμίας γιὰ μιὰ ὁλοκληρωμένη ζωὴ. Οἱ πνιγμένοι ὁλοθυμιοὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας γιὰ τὴν τύχη τῶν παιδιῶν μας δὲν παύουν νὰ ἴχουν καὶ νὰ ἀντηχοῦν στὶς ἀδύες στέρνες τῆς στεγνωμένης καρδιάς μας.

8. Ἡ διέξοδος

Τὸ μόνον παρήγορον, ὅμως, εἶναι ὅτι οἱ νέοι τοῦ τόπου μας, χωρὶς ἡμεῖς νὰ τὸ καταλάβουμε, ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἀντιδρῶν. Φαίνονται πολλές στιγμὲς σὰν ὑποταγμένοι καὶ ναρκωμένοι ἀπὸ τὸ δυτικὸ «μεγαλεῖο», ἀλλὰ στίς κινήσεις καὶ στὴν αἴσθησι εὐθιῆς μπορεῖς νὰ δεῖς τὴ δὴλα τῆς ἀνάγκης γιὰ ἀλλαγὴ. Οἱ διαθέσιμες βέβαια αὐτές, πολλὰς φορές μαρτυροῦν, καθὼς φυτρίζουν στὴν ἄγονη χώρα τῆς νεοελληνικῆς κοινωνικῆς «νεκροφιλίας» πού διατηροῦν ὁ συντηρητισμὸς καὶ οἱ σωφρονιστικοὶ διοικητικοὶ καὶ κρατικοὶ μηχανισμοί. Πολλὰς φορές ἐπίσης οἱ διαθέσιμες αὐτές, ἀντὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὴν ἀνέλιξι τῆς κοινωνίας μας στὸ πέρασμά της σὲ καινούριες μορφὲς ἀνάπτυξης, ἐξυπηρετοῦν τὴ διατήρησι τῶν κοινωνικῶν ἀντιφάσεων. Ἡ ἀπροσωποποίηση, ἡ ἀντικειμενικοποίηση τῶν προσώπων καὶ ἡ στεγανοποίησι στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα ἐξακολουθοῦν νὰ συντηροῦνται, δυστυχῶς, ἀπὸ τοὺς διαρθρωτικὸς τρόπους παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης καὶ ἀπὸ τοὺς πολιτιστικὸς συσχετισμούς. Τὸ παιδί, ἡ μάνα καὶ ὁ πατέρας ἐξακολουθοῦν νὰ βρίσκονται, καθένας τους, σὲ στεγανά διαμερίσματα καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τους ἔχει χάσει τὴ χρηστικὴ κοινωνικὴ λειτουργία της· οἱ σχέσεις μεταξύ τους παραμένουν, τὶς περισσότερες φορές, στὸ ἐπιφανειακὸ ἐπὶ χρίσμα πού τροφοδοτεῖ καὶ διατηρεῖ ἡ ἀστικὴ ἰδεολογία τῆς ἠθικοφάνειας. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀγωγή, ὡς ἐπεικασμα μιᾶς γερασμένης κοινωνικῆς ἀντίφρασης «οἰκογενειακοῦ» αὐταρχικοῦ ρυθμοῦ περισφίγγει τοὺς ἀνθρώπους.

Τὰ τεῖχη ὥστόσο ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα, καθὼς ἡ ἱστορία προχωρεῖ καὶ οἱ ἀνθρώποι ὅλο καὶ περισσότερο δένονται μεταξύ τους, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γκρεμιστοῦν καὶ ἡ χαμένη ἐνότητα ἀνάμεσα στὸ παιδί καὶ στὸν πατέρα καὶ στὸ παιδί καὶ στὴ μάνα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πάρει τὴ γνησιότητα τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ δεσμοῦ, ὅσο προχωροῦν οἱ κοινωνικὲς ἀλλαγές σὲ πιὸ ὑγιεῖς διαρθρώσεις καὶ δομές. Ἡ μετάδοσι σὲ μιὰ γνήσια μορφή ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν προσώπων εἶναι ἐξίσου ἀναγκαῖα, ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ δημιουργία στὰ μέσα παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης διαρθρωτικῶν λειτουργιῶν πού νὰ ἐξυπηρετοῦν τὴν κοινωνικὴ ἀνέλιξι σὲ τελειότερες μορφὲς σύνθεσης. Ἡ μὴ κατάστασι θὰ ἐπηρεάσει νὰ ἔρθῃ γρηγορότερα ἡ ἄλλη.

Ὑπάρχουν, βέβαια, ἀρκετὰ σημάδια πού δείχνουν ὅτι τὸ παιγνίδι στὸν τόπο μας ἔχει χαθεῖ καὶ ὅτι ἐτοιμάζεται ἡ «προώθησι» μιᾶς καινούριας προδομένης καὶ ὑποδουλωμένης γενιάς· εἶναι φυσικὸ, ὑποστηρίζουν, ἡ ὑποδούλωσι νὰ γεννάει καινούριες ὑποδουλώσεις. Ὅσοι ὅμως παρακολουθοῦν ἀπὸ κοντὰ τοὺς νέους καὶ προσπαθοῦν νὰ συλλάβουν, κάτω ἀπὸ τὶς ἐπιφάνειες, τοὺς ἀναμοχλευτικὸς ρυθμοὺς τῆς ἱστορίας, διαπιστοῦν μὲ ἀγαλλίασι ὅτι ἡ οἰκοδόμησι μιᾶς νέας ἠθικῆς στάσης ἀπέναντι στὴ ζωὴ δείχνει πὺς κτίζεται ἕνας καινούριος κόσμος διαπροσωπικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων.

Οἱ νέοι ἔχουν μάθει πὺς τὰ τεῖχη τῆς Ἱερικῶς δὲν πέφτουν μὲ ἥχους σαλπικῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν κατὰ μέτωπον ἀντιπαράθεσι καὶ μὲ συγκρούσεις, ὅπου πρέπει καὶ ὅταν πρέπει. Κι ἡ συμβολὴ μας στὸ «Ἔτος τοῦ παιδιοῦ» πού πέρασε δὲν εἶναι νὰ ὑμνοῦμε τὴν «ἄθωα παιδικότητα», ἀλλὰ νὰ βοηθήσουμε νὰ δημιουργηθεῖ ἕνας κόσμος, ὅπου τὰ παιδιά νὰ μποροῦν νὰ ζοῦν ὡς παιδιά κι οἱ νέοι ὡς νέοι, μέσα σὲ μιὰ καθαρά ἀνθρώπινη ἀγωγή. □

Νεοί Ελληνες πεζογράφοι

ΤΑ ΣΥΝΤΟΜΑ αφιερώματα – στο προηγούμενο και τό σημερινό τεύχος – για τη νεώτερη ελληνική πεζογραφία, σκοπό έχουν να επισημάνουν την παρουσία μιάς γενιάς δημιουργών και όρισμένες από τις πιο αντιπροσωπευτικές τάσεις που διαμορφώνονται σε αυτό το λογοτεχνικό είδος.

ΣΤΟ προηγούμενο τεύχος, ο Μιχ. Γ. Μερακλής, με τό εισαγωγικό του κείμενο «Η πεζογραφία 1960 - 1980», έκανε μιά γενική περιγραφή του χώρου που καλύπτει ή νέα γενιά των πεζογράφων μας. Στο σημερινό τεύχος, ο 'Αλ. Ζήρας αναλύει τά «Προβλήματα ύφους στη νεώτερη πεζογραφία», και τό αφιέρωμα ολοκληρώνεται με τη δημοσίευση ενός αυτοπαρονοσιαστικού κειμένου του Φίλιππου Δρακονταειδή και με τά αφηγήματα των 'Αλεξ. Δεληγεώργη, Μιχάλη Μήτρα, Μαρίας Παπαδημητρίου και Σάκη Παπαδημητρίου.

Προβλήματα ύφους στή νεώτερη πεζογραφία

Του 'Αλέξη Ζήρα

Πρόσφατα, με άφορμή ένα βιβλίο όπου είχαν μεταφραστεί σύγχρονοι έξνοι ποιητές, μιά ποιήτρια καί κριτικός έγραφε: «Τό επίμαχο θέμα τής μορφής και του περιεχομένου στην τέχνη έχει θαρρώ καταλαγιάσει (...) κάτω από τήν έπιρροή τής σύγχρονης φιλοσοφίας και γλωσσολογίας, και δέν άμφισβητείται πιά ή έπικράτηση τής μορφής ή τών δομών στη διαμόρφωση όχι μόνο του έργου τέχνης αλλά και τής στήριξής μας, άκόμα και τής ζωής μας». ¹ «Αν με τήν έννοια τής μορφής υποδηλώνεται εδώ και ή έννοια του ύφους, ² δηλαδή «ή τάξη και ή κίνηση που θάζει κανείς στις σκέψεις του» – όρισμός που διατυπώθηκε από τόν Μπουφόν ήδη από τό 1753 – , τότε άς μάς έπιτραπεί να άμφισβάλουμε για τό τελεσίδικο αύτης τής κρίσης. Μολονότι δέ τό πιο πάνω άπόσπασμα αναφέρεται κατεξοχήν στην ποίηση – στη λειτουργία και τεχνική τής μετάφρασής τής – τή νομιμοποίηση τής υπεροχής τής μορφής τή θλόπουμε σάν πρόταση που έδώ και άρκετά χρόνια ακολουθεί ένας κλάδος τής αισθητικής κάθε έργου τέχνης. Η έριδα λοιπόν δέν είναι καινούρια. Χωρίς να μπορούμε να έπεκταθούμε περισσότερο στο σημείο αυτό, γιατί έτσι θα άπομακρυνθούμε από τό άρχικό άντικείμενο που έχουμε τήν πρόθεση να μελετήσουμε (δηλαδή τά προβλήματα ύφους στη νεώτερη ελληνική πεζογραφία), σημειώνουμε πώς κατά τήν άποψη μας ή μορφή δέν είναι αυτόνομο στοιχείο ή πάντως στοιχείο που θεωρείται προεξάρχον στην άξιολόγηση ενός ποιήματος ή ενός μυθιστορήματος, αλλά είναι ή έκφραση ενός ύλικού, ενός περιεχομένου, άλληλένδετη και άναπόσπαστη μ' αυτό. Βέβαια, άληθεύει, πώς στά τελευταία χρόνια συντελέστηκε μιά επανάσταση στο χώρο τών πλαστικών και τών εικαστικών τεχνών· οι θεωρίες που έκπονήθηκαν από τή δεκαετία του 1920 ³ και έδώθε πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι δέχτηκαν έπιδράσεις στη διαμόρφωση τους από τέχνες που ό γραπτός λόγος δέν έχει τή σημαίνουσα δράση που έχει στην καθαυτό λογοτεχνία (λ.χ. ό κινηματογράφος). «Αν όμως τό περιεχόμενο στη λογοτεχνία είναι στοιχείο περισσότερο σταθερό και παθητικό άπ' ό,τι ή μορφή που τό έκφράζει, σέ τέχνες, όπως αυτές που προαναφέραμε, ή μορφή σάν στοιχείο άρχειτεκτονικό είναι άκόμα πιο πολύ ρευστό και εύπλαστο – άρα πολυσήμαντο. Χωρίς λοιπόν να καταφύγουμε στην άναλογία ότι «ή μορφή είναι για τό περιεχόμενο ό,τι είναι τό ποτήρι για τό κρασί», άναλογία που σωστά δέν άποδέχτηκε ό ρωσικός φορμαλισμός, και ειδικότερα ό Γιούρι Τιμόνοφ ⁴, άκολουθούμε μιά μέση όδό (τά δύο άκρα άς όρισθούν από τή μιά πλευρά με τούς χεικελιανούς αισθητικούς – Λούκατς, Γκόλντμαν – και από τήν άλλη πλευρά με τούς φορμαλιστές αισθητικούς, όπως ό 'Αϊχενστάουμ, ό Σλόσκι και ό 'Οσιπ Μπρίκ). Άποφεύγοντας τή μηχανιστική άποψη ότι ή μορφή είναι άπλώς άντανάκλαση του περιεχομένου, σκοπεύουμε σ' ένα τρόπο άνάλυσης του λογοτεχνικού προϊόντος όπου ή μορφή μπορεί να γίνει αισθητή και να προκαλέσει συγκίνηση όταν είναι ή ένεργητική και άξιολογική έκφραση τής λογοτεχνικής ύλης. Ίσως μια λεπτή διάκριση είναι δυνατόν να διατυπωθεί ως εξής: ενώ στο περιεχόμενο ζεί και άναπνέει ένας όλόκληρος κόσμος, μία ή περισσότερες κοινωνίες, στη μορφή άνακαλύπτει ό καθένας μας, ό κάθε δηλαδή άναγνώστης, με τρόπο συγκινησιακό τή σχέση που υπάρχει – άν υπάρχει – μεταξύ του έαυτού του και του κόσμου που προβάλλει ό λογοτέχνης.

Όσα αναφέραμε για τή λειτουργία μορφής και περιεχομένου μπορούν να ισχύσουν και για τή λειτουργία ύφους και νοήματος

στη λογοτεχνία. Τό ύφος δέν είναι δυνατόν να στερείται νοήματος⁵ ή άντίστροφα. Θεωρούμε πώς, αντίθετα με τις καταφανείς διατυπώσεις του Ρολάν Μπάρτ ή τής Σούζαν Σόνταγκ ⁷ που υπερασπίζονται τήν αὐτάρκεια και τήν άναγκαιότητα του έργου τέχνης, τό ύφος δέν παύει να είναι έκφραση του νοήματος, αλλά ενός νοήματος που πρέπει να άντιμετωπίζεται ως συνολικό παράγωγο του καλλιτεχνήματος και που δέν είναι καθόλου ξεχωριστό από τό ύφος ή τά διάφορα ύφη του. Αὐτή ή διαλεκτική σχέση δέν άναφέρεται μονάχα στην ποίηση αλλά και στο μυθιστόρημα ή τό διήγημα, τά είδη του πεζογραφικού λόγου που μάς ενδιαφέρουν προπάντων εδώ.

Συχνά οι Έλληνες κριτικοί θρискόμαστε σε άμχανία όταν διαβάζουμε και άναλαμβάνουμε να κρίνουμε τά έργα νέων πεζογράφων, είτε έκείνων που άκολουθούν πιο παραδοσιακές τεχνικές ή, πολύ περισσότερο, έκείνων που νεωτερίζουν, που «καινοτομούν» και καλλιεργούν τεχνικές άπομακρυσμένες από τή ρεαλιστική ή τή νατουραλιστική μυθιστοριογραφία. Όχι θέβαια ότι κάτι τέτοιο δέν συμβαίνει και με παλαιότερους πεζογράφους, άλλωστε στη συνέχεια θα προστρέξουμε σε παραδείγματα μυθιστορημάτων ή διηγημάτων προηγούμενων γενεών. Για να άπαλλαγούμε όμως άπ' αύτή τήν άμχανία και για να καλύψουμε βιαστικά τήν κριτική μας ανεπάρκεια καταφεύγουμε σε άποφθέγματα του τύπου: αυτό τό κείμενο έντάσσεται στην κατηγορία τής «ποιητικής πρόζας» (όρος άρκετά εύρύς και έπομένως σκοτεινός), και, έπομένως, δέν μπορεί να κριθεί ούτε ως ποίημα ούτε ως πεζογράφημα. Άλλοτε πάλι, παρακάμπτοντας τά προβλήματα τεχνικής του κειμένου προβάλλουμε κρίσεις άξιολογικές ή κάνουμε εύκαιριακές παρατηρήσεις για όρισμένα από τά σημεία του, για όρισμένες ιδιομορφίες του, ενώ έτσι μάς διαφεύγει ή ουσία, δηλαδή ή θεώρησή του που πρέπει να γίνεται συνολικά. Ποιά είναι ώστόσο αύτή ή ουσία και από τί καθορίζεται ή άξία του πεζογραφήματος;

Κάπως συνοπτικά άά μπορούσαμε να πούμε τά εξής πάνω σ' αύτό: ή ουσία, που αύτήν πρέπει να έπιζητούμε, και ή άξία τών ειδών του πεζογραφικού λόγου δέν εξαρτώνται από τά βιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα, από τήν πολιτική ιδεολογία του και από τά ένδεχόμενα «μηνύματα» που έκπράζει, αλλά από τήν τεχνική δύναμη που διαθέτουμε ως έκφράζει, τόν καλύτερο δυνατό τρόπο τά αισθήματά του για τήν ήθική κατάσταση τής έποχής του. Θα μάς φανεί ίσως περίεργο αλλά συμβαίνει, όχι σπάνια, ένας συγγραφέας που θεωρείται «διεφθαρμένος» (σύμφωνα με τήν κρατούσα κοινωνική ήθική) να είναι ουσιαστικά ένας συγγραφέας «ένάρετος» μετά τήν πάροδο έτών, γιατί χρησιμοποιώντας λ.γ., τήν ειρωνεία κατορθώνει να άποδώσει συνολικές ή έπιμέρους διαθέσεις τής έποχής του. Έτσι Η Κασσάνδρα και ό λύκος τής Μαργάρτας Καραπάνου ή και τό πρόσφατο βιβλίο τής Έρσης Σωτηροπούλου Διακοπές χωρίς πτώμα ίσως να θεωρούνται κείμενα «θλάσφημα», όμως ένας τέτοιος χαρακτηρισμός τους θα ήταν έξωλογοτεχνικός, προϊόν μιάς ιδεολογικής ή πολιτικής άντίθεσης, και παρόμοιες σχηματικές άπορρίψεις δέν έξυπηρετούν άλλο από τις πυρές μιάς άναγεννημένης Ίερās Έξέτασης. Άν άκολουθούσαμε άκόμα τήν παλαιά γιανσενιστική άντίληψη ότι δέν πρέπει να γράφουμε παρά μόνο άφου έχουμε άποκαθαρθεί από τά «χυδαία πάθη» μας, τότε ή άνάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου θα ήταν μιά πολύ άνιερή περιπέτεια. Άξιζει σχετικά να αναφέρουμε ένα

περίφημο Ιστορικό περιστατικό: όταν ο Μπενζαμέν Κονσταντ θορυβήθηκε από μία φράση του Γκαίτε, ότι δεν ενδιαφέρεται αν ο *Βέρθερος* έχει κακές επιπτώσεις σε αναγνώστες άνοητους, ο Γερμανός συγγραφέας του απάντησε ότι η άποστολή του δεν ήταν να γράφει για άνοητους.

Τό σύγχρονο μυθιστόρημα ή τό σύγχρονο διήγημα, καί λέγοντας σύγχρονο έννοοῦμε αὐτό πού ἄρχισε νά παράγεται ἀπό τόν 18ον αἰώνα καί ἔπειτα, ἄν τό ἐξετάσουμε συνολικά, δηλαδή ὡς σύνολο, εἶναι ἕνα ἀφήγημα πού περιέχει περισσότερα ἀπό ἕνα ὕψη, περισσότερες ἀπό μία γλώσσες, περισσότερες ἀπό μία φωνές. Τί σημαίνουν αὐτά; Ἀπλούστατα ὅτι ὁ κριτικός διαπράττει μεγάλο σφάλμα ὅταν ἀποφαίνεται γιά ἕνα καί μοναδικό ὕφος, γιά μία καί μοναδική γλώσσα ἢ φωνή στό πεζογράφημα πού ἐξετάζει.⁸ Στήν πραγματικότητα ὑπάρχουν διάφορες ὑφολογικές ἐνότητες, πού ἡ κάθε μία τους πηγάζει ἀπό κάποιο θεατό ἢ ἀθέατο «πρόσωπο» καί πού, συνεπώς, ἀνήκουν σέ διαφορετικά συστήματα γλώσσας. Ἐτσι δέν μπορούμε νά μιλάμε γιά ἕνα ὕφος ἀλλά γιά πολλά ὕψη στόν πεζογραφικό ρόλο· ὄχι μόνο ἐπειδή τό ὕφος μιάς περιόδου κάποιου πεζογράφου εἶναι διαφορετικό, λίγο ὡς πολύ, ἀπό τό ὕφος μιάς ἐπόμενης περιόδου του (ἄς συγκρίνουμε λ.χ. τό ὕφος τοῦ ὁμιλοῦντος ἀφηγητή στό *Λεμωνάριο* καί στήν *Ἀρραβωνιαστική* τοῦ Γ. Γιατρομανωλάκη), ἀλλά ἐπειδή καί ὁ αὐτός τό ἴδιο ὕφος τοῦ ὁμιλοῦντος σ' ἕνα καί μόνο πεζογράφημα συνυπάρχουν γλώσσες καί φωνές πού δέν ἀνήκουν ὁλοκληρωτικά στόν ἀφηγητή.

Ἐδῶ παρουσιάζεται, βέβαια, ἕνας κίνδυνος: τό νά συσσωρευ-
σουμε μεμονωμένες παρατηρήσεις στίς ἐπιμέρους ἰδιομορφίες τῶν ὤψων καί, ἔτσι, νά μήν καταφέρουμε νά ἀντικρύσουμε τό ἔργο τέχνης ὡς ὅλον. Παράδειγμα, πῶς συγκεκριμένο: *Ἡ νεράιδα τῆς Ἀθήνας* τοῦ Δ. Νόλλα. Στό πεζογράφημα αὐτό ὑπάρχει ἕνα πληθος γλωσσολογικῶν συστημάτων, γλωσσικῶν τύπων, πού ἐκφέρονται στή διήγηση μέ ἀνάλογα στόν ἀριθμό ὕψη. Βρίσκουμε, π.χ., τό ἴδιωμα μιάς πολιτικοποιημένης πρὶν τό 1967 νεολαίας μέ διάσπαρτους μέσα στό ἴδιωμα ὅρους ἢ ἐκφράσεις τῆς κομματικῆς γλώσσας· βρίσκουμε ἀκόμα ρητορικά σχήματα πού ἀκούγονται σέ νεανικές φιλικές παρέες· συντακτικά σχήματα πού ἔχουν διαμορφωθεί σέ ὁρισμένα κοινωνικά στρώματα καί πού φανερώνουν, στό ἐπίπεδο τοῦ ὕφους, μιάν ἰδιότητα ἔνταση ὅταν προέρχονται ἀπό αὐτές ἀκριβῶς τίς κοινωνικές ομάδες καί ὄχι ἀπό ἄλλες. Ἡ ὑφολογική ἀνάλυση, λοιπόν, ἐκπληρώνει τήν ἀποστολή της χρήσιμα ὅταν τοποθετεῖ μιάν ἐνοποιητική ἀρχή, ἡ ὁποία εἰσχωρεῖ συνολικά στό ἔργο. Ὅλα τά στοιχεῖα πού ἀναφέραμε πῶς πάντως καθορίζουν μέν τό ὕφος τοῦ Δ. Νόλλα, ἀλλά συνάμα τό κάθε σύστημα γλώσσας, τό κάθε ὕφος, πού περιέχονται στήν *Νεράιδα τῆς Ἀθήνας*, ἔχει τή δική του ζωή καί ἐκφράζει τό δικό του κόσμο. Ἡ ἐπάρκεια τοῦ κριτικοῦ ἐκεῖ ἀποδεικνύεται: στό νά ἐξετάσει συνολικά αὐτή τήν παντοπλοία γλωσσῶν καί ὤψων καί νά πεῖ στόν ἀναγνώστη ἄν ὁ συγγραφέας κατόρθωσε νά ἐναρμονίσει ὅλα αὐτά τά φορτία πού μεταφέρει μέσα του, διεγείροντας μέσα ἀπό αὐτό πού λέει τή *συγκίνηση* τοῦ ἀναγνώστη. Γιατί, τελικά, τί ἐξίζει ἕνα πεζογράφημα πού δέ μπορεί νά μᾶς συναρπάσει;

Οἱ ὑφολογικές ἐνότητες πού ἀναφέραμε καί πού ἔχουν τή δική τους σύσταση ἢ κάθε μία, ἀφομοιώνονται στό πεζογράφημα καί μορφοποιοῦν ἕνα εὐρύτερο σύστημα ὤψων, μιάν *ἀνώτερη ὑφολογική ἐνότητα* ἡ ὁποία δέν μπορεί νά ταυτιστεῖ μέ καμιά ἀπό τίς ἐπιμέρους ἐξαρτώσες καί ἐξαρτώμενες ἐνότητες. Τό κάθε συστατικό τῆς πεζογραφικῆς γλώσσας (ὕλη) ὁρίζεται ἀλληλένδετα ἀπό τήν ὑφολογική ἐνότητα ὅπου ἐντάσσεται (μορφή), καί, ἐπομένως, ὁ εὐθύς λόγος τοῦ ἀφηγητή, ἡ ὁμιλία τοῦ κάθε προσώπου τοῦ πεζογραφήματος, ἡ ἐνσωμάτωση στό ἀφήγημα κειμένων πού προσδιορίζουν τή γλώσσα τῆς Δημόσιας Διοίκησης, τῶν ἐφημερίδων, τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων ἢ καί τῶν ἀνακοινώσεων τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, ὅλα αὐτά, μεταφέρουν τό δικό τους τόνο, τό δικό τους ὑφολογικό ρυθμό, στό συνολικό ὕφος τοῦ ἔργου.¹⁰ Τολμοῦμε μάλιστα νά ποῦμε ὅτι ὁσο περισσότερες γλώσσες εἶναι ἐνσωματωμένες καί διαστρωματωμένες στόν κόσμο πού ἀναδύεται μέσα ἀπό τό πεζογράφημα, τόσο περισσότερο αὐτό τό τελευταῖο ἔχει δυνατότητες νά ἐκφράσει τήν πολλαπλότητα τῶν ἱστορικῶν συγκυριῶν ἐνός τόπου. «Ἀπαραίτητη προϋπόθεση τοῦ μυθιστορηματος», λέει ὁ Ρώσος αἰσθητικός Μιχαήλ Μπάχτιν, «εἶναι νά διαστρωματώνεται ἡ ἐθνική γλώσσα σέ κοινωνικές διαλέκτους, σέ ἐπιτηδεύσεις μιάς ομάδας, σέ ἐπαγγελματικές λαλίες, γλώσσες εἰδῶν (...) κύκλων καί περαστικῶν συρμῶν». Αὐτές οἱ συσχετίσεις τῶν γλωσσῶν μέ τή γραπτή τους ἐκφραση ἀποτελοῦν καί τή βασική ἰδιομορφία τοῦ συνόλου ὕφους τῆς πεζογραφίας.¹¹

Τό πρόβλημα τώρα εἶναι τί συμβαίνει μέ τά εἶδη τῆς πεζογραφίας ὅπου δέν εἶναι τόσο εὐδιάκριτος, ὅσο στά κλασικότερα εἶδη,

ὁ ρόλος τοῦ ἀφηγητή ἀπό ἐκεῖνον τοῦ ἥρωα ἢ τῶν ἡρώων, ὅπου οἱ παρέμβλητες γλωσσικές καί ὑφολογικές ἐνότητες δέν ἀφοροῦν, λίγο πολύ μέ σαφήνεια, σέ συγκεκριμένα άτομα ἢ κοινωνικές ομάδες, ἀλλά ἐνορχηστρώνονται μέσα ἀπό τόν εὐθύ ἢ ἔμμεσο λόγο τοῦ ἀνῶτα καί μόνου ὁμιλοῦντος. Συχνά οἱ κριτικοί παγιδευόμαστε ἀπό τέτοιας λογῆς πεζογραφήματα καί ἀποφαινόμαστε ὅτι ἡ ἀτομικότητα τοῦ ἀφηγητή εἶναι ὁ μοναδικός παράγοντας προσδιορισμοῦ τοῦ ὕφους τοῦ κειμένου, ἢ, ὅτι μέ λίγα λόγια ἡ ἐνότητα τοῦ ὕφους εἶναι ταυτισμένη μέ τήν ἐνότητα μιάς δεδομένης γλώσσας. Ἐτσι, λ.χ., πιστεύουμε πλανημένα ὅτι ἡ ἀτομικότητα τοῦ Γ. Χειμῶνα σκιάζει κάθε φωνή πού μπορεί νά ἀκούγεται μέσα στό *Γάμο* ἢ τήν *Ἐκδρομή*. Ἀκόμα, ὅτι ἡ Ν. Χατζηδάκη στό βιβλίο της *Συνάντησέ την, τό θρόδι* εἶναι ταυτισμένη μέ τή γλώσσα ἢ τίς γλώσσες πού ὑπάρχουν στό πεζογράφημα της. Αὐτό γίνεται, κατά τήν ἀποψή μας, ἐπειδή συγχέουμε τή λειτουργία τοῦ ποιητικοῦ καί τοῦ πεζογραφικοῦ λόγου. Ἄν ἀπομονώσουμε μία ἀπό τίς ἐνότητες ὕφους τοῦ ἀφηγήματος, θεωρώντας τήν ὡς τή μόνη ἢ τήν πῶς ἀντιπροσωπευτική, ἄν, πάλι, ἐξετάσουμε τό ἔργο σάν μονόδρομο προῖόν μιάς ὁρισμένης γλώσσας, τότε ἐφαρμόζουμε κριτήρια πού τείνουν νά καταργήσουν αὐθαίρετα τήν πολυὑφολογική, πολυγλωσσική καί πολυφωνική σύσταση τοῦ πεζοῦ λόγου. Γιατί, ἄν θέλουμε νά κάνουμε μία πρόχειρη σύγκριση, πεζογραφήματα ὅπως ἡ *Ἰωή* τοῦ Φ. Δρακονταειδῆ, εἴτε ὁρισμένα ἀπό τά διηγήματα τῆς Κ. Πλασσάρη, δέν ἐνσωματώνουν μία ἀλλά πολλές ἀτομικότητες, ὄχι μία ἀλλά πολλές γλωσσικές ἐνότητες. Ἀντίθετα τό ὕφος τῆς ποιητικῆς πρόζας πού καλλιέργησαν ἄρκετοῖ συγγραφεῖς στίς πρώτες δεκαετίες τοῦ 20οῦ αἰώνα (λ.χ. ὁ Ν. Λαπαθιώτης), μολόντο δέν ἦταν οὔτε ἔμμετρο οὔτε ἐλεύθερο στιχουργική, ἄν τό ἐξετάσουμε δομικά θά δοῦμε εὐκόλα ὅτι εἶχε ὅλα τά στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους (ἐνότητα γλώσσας καί ἐνότητα τῆς ἀτομικότητας τοῦ ποιητή πού πραγματοποιεῖται μόνο μέσα ἀπό αὐτή τήν ἐνιαία γλώσσα).

Ἡ γνῶστη διάκριση τοῦ Γ. Σεφέρη μεταξύ ποίησης καί πεζογραφίας – χορός καί βάδισμα – διάκριση πού δανεῖστηκε ἀπό τόν Π. Βαλερύ ἀλλά πού τήν ἐπεξεργάστηκε ἀκόμα περισσότερο στίς *Δοκίμους*, ἐκμεταλλεύτηκε καρποφόρα τό πρόβλημα τοῦ χρόνου καί τοῦ ρυθμοῦ – καί τά δυό εἶναι θεμελιώδη τόσο στή μία ὅσο καί στήν ἄλλη μορφή ἐντεχνου λόγου – ἀλλά ἄφησε ἀκάλυπτες ἄρκετες περιοχές τῆς τυπολογίας τῆς ποίησης καί τῆς πεζογραφίας. Ἡ ἐνότητα τοῦ ὕφους, χαρακτηριστικό στοιχεῖο τῆς ὑψηλῆς ποίησης, ἔχει σάν προϋπόθεσή της ἀπό τή μία πλευρά τήν ἐνότητα τῆς γλώσσας καί ἀπό τήν ἄλλη τήν ἐνότητα τῆς ἀτομικότητας τοῦ ποιητή, ἐκφραζόμενης ὑφολογικά μέσω τῆς γλώσσας του. Φυσικά ὁ προσδιορισμός αὐτός δέν πρέπει νά ἐννοηθεῖ σάν εἰδικός κανόνας. Ἄλλες φορές ἡ ἐνότητα τοῦ ὕφους ἐνός ποιητῆ εἶναι πῶς συμπαγῆς καί ἄλλοτε πῶς ρευστή. Σέ μερικούς ποιητές, ὅπως ὁ Μ. Σταχτούρης,¹² ὁ Ν. Δ. Καρούζος, ὁ Δ. Παπαδίστας, τά στοιχεῖα ὕφους, γλώσσας καί ἀτομικότητας παραμένουν σέ κατάσταση μιάς ὁρισμένης «ἐνότητας» γιά μεγάλα χρονικά διαστήματα. Σέ ἄλλους, ὅπως ὁ Τ. Σινόπουλος, ὑπάρχουν σχετικά βραχυχρόνιες ἐναλλασσόμενες ἐνότητες. Τέλος, δέν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις ὅπου σέ μία συλλογή ποιημάτων διακρίνουμε δύο ἢ καί περισσότερες ἐνότητες, ὅπως π.χ. εἶδαμε πρόσφατα στόν *Κύκλω* τοῦ Σ. Τσακνιά. Γενικά ὅμως, ἔστω καί ἄν παρατηρεῖται αὐτό σέ ἕνα καί μόνο ποίημα, ἡ ἐνότητα τῆς γλωσσικῆς δομῆς καί ἡ ἐνότητα τοῦ μόνου, ἀτομικοῦ, λεκτικοῦ ἰδιώματος εἶναι τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ποιητικοῦ ὕφους. Τά στοιχεῖα πού ἀκριβῶς «ἐπιτρέπουν» στόν ποιητή νά διατηρεῖ τήν ἐξατομικευμένη γλώσσα του. Σέ ἀντίθεση, ὁ πεζογραφικός λόγος χαρακτηρίζεται ἀπό ἐσωτερική γλωσσική ποικιλία – ἄς φανομῶνουμε τήν αὐτὴ τήν ποικιλία μέ τήν ἐκφάνισα τοῦ μᾶς ἢ μᾶς φανερῶναι τὰ γεωλογικά στρώματα τῶν ἑδάφους – ὅπου ὁ ἀναγνώστης «διαλέγεται» μέ ἰδιώματα διαφορετικῶν ἀτόμων ἢ κοινωνικῶν ομάδων, μέ γλώσσες νεκρές ἢ ζωντανές. Ἄν ἐξετάσουμε σ' ἕνα πεζογράφημα τή γλώσσα τοῦ συγγραφέα ὡς ἀντικείμενο ἀπομονωμένο τότε κινδυνεύουμε νά γίνουμε ἐρευνητές τῆς θεατῆς πλευρᾶς ἐνός θράχου, ἐνῶ ἡ ἀθέατη, κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, πλευρά του θά παραμείνει γιά μᾶς ἀγνωστή. Ἄν πάλι ἐξετάσουμε τό πεζογραφικό ὕφος καί μόνο, τότε ἀναγκαστικά θά προσκολληθούμε στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο «μιλάει» ὁ συγγραφέας· ἔτσι κινδυνεύουμε, λ.χ., νά χαρακτηρίσουμε τή *Φωτιά* τοῦ Δ. Χατζῆ ἢ τίς *Ἀκυθέρνιες Πολιτείες* τοῦ Σ. Τσίρκα ὡς κείμενα ἐπικά, ἐπειδή σέ ἄρκετά σημεία ἡ μυθιστορηματική ἀναπαράσταση τῆς πραγματικότητας γίνεται ἀπό τούς συγγραφεῖς πού ἀναφέραμε μέ τρόπο ἐπικό.

Ἐρευνώντας τήν πεζογραφία ἀπό μεθοδολογική ἀποψη διαπιστώνουμε, καθώς ἀναφέραμε πῶς πάνω, τήν ὑπαρξή περισσότερων τῆς μίας γλωσσῶν, οἱ ὁποῖες ἀρθροισμένες μορφοποιοῦν τήν ὕφο-

λογική ενότητα του έργου. Η γλώσσα, μολονότι είναι τό υλικό του λογοτέχνη, δεν μπορεί από μόνη της να είναι έναρξη, έμφατική, συγκινησιακή. Για να έκφράσει ειδικές καταστάσεις, θιώματα, θά πρέπει να έπεξεργαστεί, να αρχιτεκτονηθεί, να «ντυθεί» διάφορα ρητορικά σχήματα, μεταφορές, παρομοιώσεις, συντακτικές μορφές, μέ άλλα λόγια στοιχεία ύφους. Γλώσσα και ύφος βρίσκονται σέ μία διαρκή αλληλουχία μεταξύ τους. Τέμνοντας τή γλωσσική ύλη του πεζογραφήματος ανακαλύπτουμε όχι μόνο τί ύφοποιημένες από τό συγγραφέα γλώσσες των διαφόρων προσώπων αλλά και τόν ίδιο τό λόγο του συγγραφέα, ό όποιος, έπίσης, είναι μία σύνθεση άλλων γλωσσών. Διαβάζοντας, λ.χ., τήν *Αρχαία σκουριά* τής Μ. Δούκα δέν πρέπει να νομίσουμε ότι έπειδή ή άφήγηση γίνεται σέ πρώτο πρόσωπο ύπάρχει ταύτιση γλώσσας τής άφηγήτριας και γλώσσας του πεζογραφήματος. Όταν ή άφηγήτρια μιλάει γιά τίς οικογενειακές σχέσεις της και αναφέρεται στό πρόσωπο του πατέρα «ναρκοθετεί», χρησιμοποιώντας τήν ειρωνεία, εκείνα τά σημεία όπου «διαλέγεται» μ' αυτόν. Μέ παρωδιακό, άκόμα, τρόπο ό Μ. Κουμανταρέας, στήν *Κυρία Κούλα* ή στό *Κουρείο*, άφήνει να άκουστεί μέσα από τό δικό του εύθύ λόγο τή γλώσσα του Μίμη ή τής Ευτυχίας. Τέλος, μέ κανένα πρόσχημα δέν μπορούμε ν' άποφανθούμε ότι ή όμιλία του καθυστερημένου διανοητικά ήρωα στον Λούσια του Ν. Χουλιαρά είναι χαρακτηριστική τής γλώσσας του συγγραφέα. Φυσικά όλες αυτές οι ύφολογικές διακρίσεις είναι αρχιτεκτονημένες από τούς πεζογράφους, ουσιαστικά τούς «άνήκουν», αλλά όπωσδήποτε οι γλώσσες πού ύπάρχουν πίσω από τίς ύφολογικές διακρίσεις είναι δάνεια του όποιου κοινωνικού χώρου του συγγραφέα. Αυτές οι ένωματωμένες στό πεζογράφημα γλώσσες των άλλων, οι δανεισμένες και άφομοιωμένες, άς μή λησμονούμε ότι σμιλεύονται, ύφοποιούνται, από τόν πεζογράφο. Τό άν πέτυχε ή όχι ό πεζογράφος σ' αυτή τή «μεταποιητική» εργασία του εξαρτάται από τό κατά πόσο οι ύφοποιημένες γλώσσες πού χρησιμοποιεί άναπαριστούν λογοτεχνικά τά άτομα ή τίς κοινωνικές ομάδες πού είναι οι φορείς των γλωσσών.

Έτσι, αναγκαστικά σχεδόν, ό κριτικός είναι ύποχρεωμένος να άσχοληθεί μέ τό ιδεολογικό φορτίο τής γλώσσας.¹³ Αν δέν έρευνήσουμε συστηματικά τά κοινωνικά δεδομένα μιας έποχής αυτά πού επιδρούν στή διαμόρφωση τής γλώσσας ή των γλωσσών, τότε όχι μόνο θά άποδειχτούμε άνίκανοι να κατανοήσουμε τό ύφος ή τά ύφη πεζογραφημάτων πού ανήκουν σέ άλλες έποχές, αλλά άκόμα και πεζογραφημάτων πού έχουν γραφτεί κάτω από ξένες γιά μās σύγχρονες ιστορικές συγκυρίες. Ό όρθολογισμός, π.χ., του Χόμπες, πού έδινε έμφαση στό σημαίνόμενο τής φράσης, πού έπιζητούσε τή σαφήνεια και τήν ακρίβεια, είναι αυτός πού έπηρέασε βαθιά τήν άγγλική λογοτεχνία. Καμιά φορά λοιπόν, καθώς διαβάζουμε παλαιότερη ή σύγχρονη πεζογραφία, χρειάζεται να ξεχνάμε τή γλωσσική μας συνείδηση, δηλαδή τόν τρόπο ή τούς τρόπους πού διαμέσου τούς ή γλώσσα μας έκφράζει αυτό ή τό άλλο. Γιατί, όχι σπάνια, μία φράση μπορεί να έχει διαφορετικές σημασίες σέ διαφορετικές έποχές ή σέ διαφορετικές χώρες ή σέ διαφορετικούς τόπους τής ίδιας χώρας ή και σέ διαφορετικές κοινωνικές ομάδες τής ίδιας πόλης.¹⁴ Χωρίς, έπομένως, να εισδύσει τήν κοινωνικοϊδεολογική σημασία τής γλώσσας ή του ιδιώματος πώς θά μπορέσει ένας μελλοντικός κριτικός να καταλάβει τίς έκφράσεις διαλόγου πού ύπάρχουν στους *Ανγλικούς* του Π. Τατσόπουλου ή στον *Όργισμένο Βαλκάνιο* του Ν. Νικολαΐδη; Ή, πάλι, χωρίς να άνασυστήσουμε ό κριτικός τίς κοινωνικές συγκυρίες πού όδήγησαν στή μετανάστευση πολλούς κατοίκους τής έπαρχιακής Έλλάδας, χωρίς να εξετάσει τίς γλωσσικές καταβολές τους, πώς είναι δυνατόν να αναλύσει τήν πολυγλωσσική και πολυύφολογική σύσταση των *Συμπαixτων* του Α. Σουρούνη;¹⁵

Αυτές ήσαν μερικές μόνο από τίς όψεις άναλύσης τής σύγχρονης, και μάλιστα τής νεώτερης, πεζογραφίας μας. Για τόν άπλό άναγνώστη έγείρονται θέθαια πλήθος προβλήματα πού ένδεχομένως να μήν τόν ένδιαφέρουν καν. Άλλά γιά τόν κριτικό νομίζουμε πώς δέν άρκει πιά ή διαισθητική ή ή έντυπωσιολογική άφετηρία γιά τήν κατάκτηση του στόχου του: τήν κατανόηση μέσω τής μεθόδου του ενός έργου τέχνης, συνολικά και γιά λογαριασμό πάντοτε του άναγνώστη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κατερίνα Άγγελάκη-Ρούκ, Μορφή και περιεχόμενο στή μετάφραση, «Φιλολογική Καθημερινή» 5 και 12 Ιουνίου 1980. Χρήσιμη έπίσης γιά τόν άναγνώστη θά ήταν ή παρακολούθηση του διαλόγου Έλένης Βακαλό και Μανόλη Λαμπρίδη πάνω στό ζήτημα μορφής - περιεχομένου στήν τέχνη, στό περ. «Κριτική».

2. Για τόν όρισμό τής έννοιας «ύφος» παραπέμπουμε στό καταποτιστικό μελέτημα του Ξ. Α. Κοκόλη, Τό ύφος, περ. «Η Συνέχεια», άρ. 7, Σεπτέμβριος 1973.

3. Βλ. και Ντ. Σ. Μίρσκι, Σύγχρονη ρωσική λογοτεχνία 1881-1925, Νέα Ύόρκη 1926. Η Ίστορία τής ρωσικής λογοτεχνίας του Μίρσκι εκδόθηκε στό άγγλικό σέ δύο τόμους. Η έπιτομή της πού κυκλοφόρησε κατά τή διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είναι λογοκριμένη, έλλειπής και δέν περιέχει τίς άπόψεις του Μίρσκι πού αναφέρονταν στή μετά τό 1917 περίοδο τής ρωσικής λογοτεχνίας. Φυσικά στήν έπιτομή - αυτή ή μορφή του βιβλίου έχει κυκλοφορήσει και στό έλληνικό - έχουν άπαλειφθεί τά περί φορμαλιστών αισθητικών. Προτείνουμε συμπληρωματικά τό βιβλίο των Β. Σκλότσκι - Μπ. Αιχενμπάουν, Για τό Φορμαλισμό, μεταφρ. Β. Λαμπρόπουλος - Ν. Καλταμπάνος. Έρασμος, Αθήνα 1979.

4. Για τίς επιδράσεις των φορμαλιστικών θεωριών στον κινηματογράφο βλ. Σωτήρης Δημητρίου, Μύθος, κινηματογράφος, σημειολογία, κρίση τής αισθητικής, άνθρωπολογική μελέτη. Άλμα, Αθήνα 1973.

5. Βλ. και Γιούρι Τινιάνοφ, «Η έννοια τής κατασκευής», στον τόμο Θεωρία τής λογοτεχνίας μέ έπιμέλεια του Θεόδωρου Τοντόροφ. Παρίσι 1965.

6. Τό νόημα διέκρινε ό Α. Ρίτσαρντ σέ τέσσερα μέρη: έννοια, άσθημα, τόνος, ένταση. Βλ. περισσότερα στό βιβλίο του Practical Criticism, Λονδίνο 1976.

7. Οι ταυτολογικές άπόψεις τής Σ. Σόνταγκ άναπτύσσονται στό βιβλίο της Η αισθητική τής σιωπής. Αποσπασμά του μεταφράστηκε στό έλληνικό από τήν Ν. Ησαΐα, Έγνατία 1979. Βλ. και τό εισαγωγικό κείμενο τής μεταφράστριας όπου άντικραύει τήν Σ. Σόνταγκ.

8. Παραπέμπουμε τόν άναγνώστη πού θέλει να πληροφορηθεί περισσότερα στήν εργασία των Ρ. Βέλλεκ και Ίστ. Ουώρρεν, Θεωρία λογοτεχνίας, μεταφρ. (δυοσυχής άνεπαρκής) Σ. Γ. Δεληγιώργης, Δίφρος, Αθήνα 1965. Ίδιαίτερα στίς σελ. 219-233.

9. Ένδιαφέρων θά είχε ή εξέταση του διαλόγου των γλωσσών και ή ύφολογική ένότητά τους στό Κωδικοποιητικό του Σ. Παπαδημητρίου. Ύπάρχει, λ.χ., εκεί ό διάλογος μεταξύ ενός ύποψηφίου ύπαλλήλου και ενός διευθυντή μιας σύγχρονης έπιχείρησης. Σημειώνω τήν ειρωνική ύφοποίηση τής γλώσσας του διευθυντή από τόν Σ. Παπαδημητρίου. Έπίσης μεγάλο ένδιαφέρον έχει ή χρήση τής μεταφοράς μέ παραδοσιακό τρόπο ενός συστήματος γλωσσών πού παρατηρείται στους παιδικούς διαλόγους, στό διήγημα τής Κ. Πλάσσας Η μάγισσα (όμότιτλο βιβλίο). Για τή χρήση ένθετων γλωσσών δές τό κλασσικό παράδειγμα του μυθιστορήματος U. S. Α του Ντός Πάσσο.

10. Ίδιαίτερη σημασία είχε γιά αυτό τό μελέτημά μας τό βιβλίο του Μ. Μπάχτιν, Προβλήματα λογοτεχνίας και αισθητικής, στήν (έξοχη) μετάφραση του Γ. Σπανού. Πλέθρον, Αθήνα 1980.

11. Για μία έκτενέστερη κατατόπιση ύποδεικνύουμε τήν εξαιρετική μελέτη του Ν. Βαγενά, «Ο ποιητής και ό χορευτής, Κέδρος, Αθήνα 1979. Ίδιαίτερες άναφορές στίς σελ. 18, 19, 20.

12. Μέ τήν προοπτική αυτή θλ. τή σχετική έπεξεργασία των προβλημάτων γλώσσας και ύφους στή μελέτη του Γ. Δάλλα, Εισαγωγή στήν ποιητική του Μίλτου Σαχτούρη. Κείμενα, Αθήνα 1979. Έπίσης τό κριτικό κείμενο του Σ. Μπεκατώρου γιά τή συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του Μ. Σαχτούρη, στό περ. «Διαβάζω», άρ. 14, Οκτώβριος - Νοέμβριος 1978.

13. Μία έκτενέστερη άντιμετώπιση του προβλήματος ιδεολογίας - τέχνης μπορεί να θρεί ό άναγνώστης στό δοκίμιο μας Ίδεολογία και λογοτεχνική κριτική, περ. «Σχεδία», άρ. 2, Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1979.

14. Άρκετά διαφωτιστική άνάλυση του πολυγλωσσισμού και τής ποικιλίας ύφων έγινε από τόν Π. Α. Ζάννα πάνω στό μυθιστόρημα του Α. Κοτζιά Άντιποίησης άρχης. Βλ. σχ. περ. «Ο Πολίτης», άρ. 35, σελ. 84-85.

15. Όπως είναι εύνóητο στό μελέτημά μας δέν έκφράσαμε συνολικές κριτικές άπόψεις γιά τά συγκεκριμένα έργα όπου και παραπέμψαμε. Ό σκοπός μας ήταν να θέσουμε ιδιαίτερα τίς λειτουργίες του ύφους και των γλωσσών στήν πεζογραφία: στό δέ επίπεδο τής λογοτεχνικής κριτικής να ύποδείξουμε όψεις τής πεζογραφίας πού έχουν παραμείνει ως τώρα άκάλυπτες. Μέ κανένα τρόπο, λοιπόν, δέ θελήσαμε να ύποκαταστήσουμε τό έργο τής καθαυτό λογοτεχνικής κριτικής.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Στό άρθρο του καθηγητή Μιχ. Μερακλή πού δημοσιεύτηκε στό περασμένο τεύχος μέ τίτλο «Η πεζογραφία 1960 -

1980», (σελ. 38 - 41) έγιναν μερικά τυπογραφικά λάθη πού άλλοιώνουν τό νόημα του κειμένου.

Στό κείμενο τής συνεργασίας μου γιά τή νέα πεζογραφία, στό τεύχος 157-158 του «Αντί», έγιναν μερικά τυπογραφικά λάθη, πού τό κάνουν, στό σημεία αυτά, δλότιστα άσαφές ή παρόλογο.

Γι' αυτό θά σας παρακαλούσα θερμά να δημοσιεύσετε τουλάχιστον τίς επόμενες διορθώσεις, πού είναι οι πιο ουσιώδεις: στό σχετικό μέ τή Δεληγιώργη γράφω, ότι έχει δώσει «μερικές από τίς πιο καλές σελίδες τής πεζογραφίας αυτής τής είκοσαετίας», ένώ ένα σημείο στό γραφόμενά μου γιά τή Δούκα πρέπει να διαδοστεί ως έξης: «Ας ήταν κι ή Τζούλια μιά άκρατη ιδιοσυγκρασία μέ έργοστάσια πού τά

Ύφαγε κυνηγώντας έραστάς στίς Εύρώπες». Έτσι έγραφε (συνταριάζοντας μέ τήν καθαρεύουσα και τό «παλαμικό» ν τής όνομαστικής)...». Οι «περιστάσεις» στήν παρένθεση, πού κλείνει τά σχετικά μέ τήν Καραπάνου, είναι περιττώσεις. Τέλος ένα «μεταβατικές» στή Σεφεριάδου πρέπει να γίνει μή συμβατικές και τό «πλήγμα των άπελπισιών» στον Δρακονταειδή είναι πλέγμα.

Δυστυχώς τό καλοκαίρι, μέ τίς άδειες, μεταβάλλει τήν έτσι κι άλλως έξαιρετικά δυσάρεστη δράση του δαίμονα του τυπογραφείου σε... πανδαμόνιο!

Φιλικά, Π. Μερακλής

Σέ πρώτο πρόσωπο

Στό μέτρο πού εκείνος πού γράφει μπορεί νά μιλήσει γιά τά γραφτά του, έστω κι αν καταλαβαίνει πώς έτσι τά περιορίζει σέ μιάν άποψη, πού δέν είναι ύποχρεωτικά ή όρθότερη, θά προσπαθήσω ώστόσο νά τό κάμω, έπειδή νομίζω πώς ή γραφή είναι σήμερα συνειδητή κι ό συγγραφέας πού άραδιάζει σοφίες, κατεχόμενος από ένθεη μανία, είναι ένας βλαβερός μύθος.

Αν δεχτούμε λοιπόν πώς ό συγγραφέας ξέρει τί θέλει νά πει, δηλαδή έχει ένα σταθερό άξονα, γύρω από τον όποιο ύφαίνει, θά πώ τότε πώς ό συγγραφέας αγωνίζεται νά γράψει ένα διβλίό και θά πρέπει νά θεωρεί τον έαυτό του ευτυχή αν τό γράψει, αφού έτσι θά έχει πει μέ κάθε σαφήνεια αυτό πού θέλει νά πει. Βιάζομαι μόνο νά συμπληρώσω πώς κι αν ακόμα όλ' αυτά γίνουν, ό συγγραφέας καλά γνωρίζει πώς δέν αφήνει πίσω του κάποιο κτήμα ές αεί της ανθρωπότητας και πώς τό έργο του, όπου αφιερώθηκε, μπορεί ν' άναιρεθεί, αν δέν άναιρεθεί κιόλας μπροστά στά μάτια του. Οί καιροί ου μενετοί κι ή Τέχνη μιá ίχνηλασία, παρά θήρευση και τρόπαια. Συμπερασματικά, ό συγγραφέας (και φέρνω μόνιμα στό νοῦ μου την πεζογραφία) έχει σήμερα μπροστά του αυτές τίς δυνατότητες και τίς προοπτικές.

Θεωρώ αναγκαίο νά δάλω αυτές τίς απόψεις άμέσως στην άρχή, όχι μόνο γιατί άκράδαντα πιστεύω πώς ή συγγραφή είναι διακονία, αλλά κυρίως γιά νά ύπογραμμίσω πώς αυτές είναι οί άπαιτήσεις των καιρών, αν θέλουμε νά ύπηρετούμε τό παρόν και τό μέλλον της λογοτεχνίας. Τό πράγμα μάλιστα είναι σοβαρότερο στον τόπο μας, όπου μέ τή γενιά του 30 και μέχρι πριν λίγα χρόνια, ή λογοτεχνία χαρμιζόταν άνάμεσα σέ μεγαλοστομίες, σέ σχήματα λόγου, σέ προσωπικές έκμυστηρεύσεις και σέ πλοκές προκατασκευασμένες, στα πλαίσια

μιάς μόδας ή μιās επιβεβλημένης κι άμετάθετης θέασης της ζωής. Δέν μάς άφορούν έδώ οί εξαίρέσεις, αλλά νομίζω πώς κάθε δίκαιος κριτής θά δεχτεί πώς γενικά ή πεζογραφία μας δέν έχει γραφεί ακόμα. Είχαμε διάφορες εκπυρσοκροτήσεις, αλλά τίποτα βραδυφλεγές, ουσιαστικό κι ισχυρό.

Οί λόγοι είναι πολλοί: αν αφήσουμε στην άκρη τό ζήτημα της γλώσσας, της διαστρέβλωσης της παράδοσης κι άλλα τέτοια, θά έλεγα πώς πιο σημαντικοί λόγοι ύπηρεξαν ή άμορφα δομημένη κοινωνία μας, ή οικονομική μας εξάρτηση, ή πολιτιστική μας αποχαύνωση μπροστά σέ πρότυπα, πού άλλαζαν άνάλογα μέ τή χειραγώγηση μας από την άλφα ή βήτα μητρόπολη.

Σκέφτομαι πώς ή τελευταία δικτατορία μάς εξουτέλιζε τόσο πολύ σαν άτομα και σαν λαό, ώστε μάς ύποχρέωσε νά κάνουμε την αυτοκριτική μας και ν' αναθεωρήσουμε πολλά δεδομένα και θέσφατα. Βοηθηθήκαμε μάλιστα σέ αυτή την προσπάθεια, από τό γεγονός ότι εκείνη ή περίοδος στάθηκε σημαντική σ' ότι μάς έκαμε άστικό πράγματι κράτος, μέ γηγενή άστική τάξη, στο πλαίσιο μιās πανούργας, αλλά ξεσκεπασμένης πιά οικονομικής εξάρτησης, πού άπαρνήθηκε κάμποσους μύθους της. Δέ θέλω νά πώς πώς όλ' αυτά είναι καλά, όμως μέ αυτά πήραμε κάποιο σχήμα. Κι ή δικτατορία του έξεντελισμού από αυτά θά μείνει γνωστή: μάς δούτηξε μέσα μας. Και μέσα μας δρήκαμε άχαρα, κόπρο και δυνωδία. Τώρα είμαστε ξεκομμένοι από άθωότητες και δικαιολογίες. Τώρα είμαστε μόνοι μας, έχοντας τή δυνατότητα νά πιάσουμε τό σωστό δρόμο από την άρχή του. Αν θά βαδίσουμε πάνω του πολύ και σέ ποιο μήκος, αυτό είναι άλλο ζήτημα.

Σήμερα πάντως, θρискόμαστε σέ μιάν άλλη πεζογραφία. Πρόδρομα στοιχεία της θεωρώ «Τό τέλος της μικρής μας πόλης» του Δ. Χατζή, ενώ στο άλλο έκφραστικό άκρο βρίσκω τίς άναζητήσεις του Γ. Χειμωνά. Σέ αυτό τό εύρος μπαίνει ό Σ. Τσίρκας κι ή «Βιοτεχνία ύαλικών» του Μ. Κουμανταρέα και «Τό τρίτο στεφάνι» του Κ. Ταχτσή, τά «Πεζογραφήματα» του Γ. Ίωάννου κι «Η κάθοδος των έννιά» του Θ. Βαλτινού. Τί κοινό έχουν αυτά όλα τά έργα, πού άλλα κουβαλούν είκοσι χρόνια στην πλάτη τους κι άλλα μόνο δύο; Θ' αφήσω στην άκρη την

έλληνικότητά τους, τόσο γιατί ό όρος άπαιτεί μεγάλη άνάλυση, όσο και γιατί κάτι χτυπητό στον άναγνώστη, γιά νά πώ ότι αυτά τά έργα είναι χρονικά, είναι μαρτυρίες, τίμιες και καιρίες άποτυπώσεις, μυθιστορίες και κοινωνικές μελέτες. Κοντολογίς, τά πρώτα βραδυφλεγή γραφτά, ή άρχή του δρόμου μας.

Μου χρειάστηκε όλος αυτός ό πρόλογος γιά νά πώ ότι αυτό τό ρεύμα θεωρώ κεντρικό άξονα των γραφτών μου.

Τά πράγματα δέν ήταν πάντα έτσι στο κεφάλι μου. Γεννήθηκα τό 1940 και τό πρώτο μου διβλίό κυκλοφόρησε τό 1962: μιá σειρά διηγήματα. Ήταν ένα νεφέλωμα, όπου ό Καμύ έβρισκε τον Μπωντλαίρ και τον Σαίντ-Έξυπερύ μέ τον Άπολλιναίρ, κοντά στον Μπέκετ και στον Σάρτρ (μελετούσα τότε τή γαλλική λογοτεχνία). Τό δεύτερο διβλίό μου κυκλοφόρησε ένα χρόνο μετά κι ήταν άρκετά άπαλλαγμένο από τέτοιες σκωρίες. Ύστερα μεσολάδησαν πολλά και γνωστά. Και τό 1972 κυκλοφόρησαν τ' αφήγήματα «Ίωή» (μέ τό ψευδώνυμο Φ. Φιλίππου). Έκει έβρισκα τον έαυτό μου και τίς έμπειρίες μου, πού προσπαθούσα νά γενικεύσω, σαν νά έβγαζα φωτογραφία του κόσμου πού είχα γνωρίσει και νά του την έδειχνα μέσ' από ένα κάδρο. Τό κάδρο αυτό ήταν ό «Πέρσης» (κι όμολογώ πώς τό είχα διαλέξει από τίς «Περσικές επιστολές» του Μοντεσκιέ). Ή «Ίωή» ήταν κιόλας ένα χρονικό, κάτι πού τότε δέν έβλεπα. Άσύνειδα όμως είχα προχωρήσει προς μιá κοινωνιολογική διερεύνηση των έμπειριών μου, πράγμα πού διακρίνεται στή συλλογή διηγημάτων «Διηγήματα Ι», έκδοση του 1978, αλλά συμπληρωμένη άρκετά νωρίτερα. Κι ως έδώ, θά έλεγα πώς κλείνει ένας κύκλος.

Τά διδάγματά του νομίζω πώς χρησιμοποιήθηκαν στο χρονικό-δοκίμιο «Σχόλια σχετικά μέ την περίπτωση» (1978).

Σέ αυτό τό πλαίσιο, νομίζω πώς ταιριάζει ή κλασική ανάπτυξη, όπου τό θέμα σαν νήμα πιάνεται και έτυλίγεται, μέ άρχή, μέση και τέλος, μέ τή διαφορά πώς από κάποιο σημείο άρχίζει νά διακλαδίζεται κι έτσι προχωρεί, όποτε φτάνοντας στην τελευταία λέξη όλα έχουν άπλώσει σαν μεγάλη κηλίδα. Κι ή γλώσσα, τριμένη, καθημερινή, στεγνή, νομίζω πώς μειώνει την άπόσταση άνάμεσα στον άνώνυμο και στο λόγιο λόγο.

Αν εμείς άνήκουμε σέ μεταβατική εποχή κι άποδεχόμαστε νά γράφουμε μέ τον κίνδυνο της άναίρεσης, αν ζούμε σ' ένα κόσμο πού τουλάχιστον θέλει γκρέμισμα, αν τό μέλλον είναι προβληματικό, όλότελα παράλογα πιστεύω σέ μιá Άναγέννηση. Και κυρίως πιστεύω πώς ό τόπος μας είναι ικανός νά τή θεμελιώσει γερά, παρ' όλες τίς αντιδράσεις.

Αθήνα 10-14.6.80

Φίλιππος Δρακονταειδής

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Δ. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ

Γεννήθηκε τό 1940. Σπούδασε στην Αθήνα και στο Παρίσι. Έχει εκδώσει τά πεζογραφήματα: «Τρίπτυχο» 1962, «Σημειώματα» 1963, «Ίωή» (1972, μέ τό ψευδώνυμο Φ. Φιλίππου) «Διηγήματα Ι», 1977, «Σχόλια σχετικά μέ την περίπτωση» 1978. Έχει μεταφράσει Γάλλους, Λατινοαμερικάνους κ. ά. συγγραφείς.

‘Η τελική συγχορδία

μοναδικόπρακτο

ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γεννήθηκε τό 1940 στήν Καβάλα. Σπούδασε νομικά. Έχει εκδώσει τό πεζογραφήματα: «Τό δωμάτιο» 1965, «Άσπασέρ» σ1989, «Παρακαμπτήριος» 1976, «Κωδικοπληκτρονικά» 1978. Τίς μελέτες: «Εισαγωγή στή τζάζ» 1963, «Σκέψεις γιά τή σύγχρονη μουσική» 1968, «Θέματα καί πρόσωπα τής σύγχρονης τζάζ» 1974. Εκδίδει τό περιοδικό Τζάζ.

Αΐθουσα κατηφορική όπωσδήποτε. Πιό κατάλληλο κάποιο ξεπεσμένο σινεμά πού δέ λειτουργεί πιά, ή καμιά αποθήκη πού βρίσκεται σέ κατηφόρα – ή καί σέ άνηφόρα, δέν πειράζει.

Πιάνο μέ ούρά, όπωσδήποτε. Grand, ή 2/3, ή 3/4, όσο πιό μεγάλη γίνεται, άν καί δέν είναι απαραίτητες οί προσθήκες καί τά μπαλώματα – όση έχει από φυσικού του τελοσπάντων. Σκέπασμα, καπάκια ή άλλες προστασίες δέ χρειάζονται. Καλύτερα νά ‘ναι άνοιχτό, οί χορδές ελεύθερες άπ’ τήν πάνω μεριά, μέ καθρέφτη τήν όροφή.

Μιά ειδική κατασκευή όπωσδήποτε – θά χρειαστεί. Ράγες γιά νά κυλήσει τό πιάνο από τό ψηλότερο πρós τό χαμηλότερο σημείο τής αίθουσας. Θέλουμε δέ θέλουμε έτσι πάει φυσιολογικά τό πράγμα. Μιά κάποια προσαρμογή θά χρειαστεί νά γίνει στά τρία πόδια του πιάνου γιά νά τσουλήσουν άνετα πάνω στίς ράγες. Ίσως όμως νά μήν είναι απαραίτητη αυτή ή

ΠΙΑΝΟΕΠΑΦΕΣ

πρόγραμμα συναντίας

ελεύθεροι αυτοσχεδιασμοί... ήχοι... θόρυβοι... δονήσεις... άφές... σιωπές...

σώμα πιάνου

σωματικές πιανοεπαφές «μόνο μ’ ανταλλάγματα»

ένσωματώσεις αντικειμένων

είσοδες αίχμών εισβολές

παραδιάσεις μήκους

μεταλλικές άγκαλιές

όργισμένοι μονόλογοι

έσωτερικά ντεσιμπέλ

σπασμοί έλασμάτων

καθρέφτης διπλής όψεως

πλήκτρα χορδές ξύλα σύρματα άέρας πεντάλ ήχειο καθήλιες μπακέτες καλάμια τρίγωνα κουρδιστήρι κατασβίδι τάσια διδλία

ήχητικό έκκρεμές
άκουστικές άκτινώσεις
κυμβάλοκράτημα

μονώσεις άκροδαχτύλων
πληκτροδαχτυλισμοί
άρπίσματα κλειδώσεων
νυχθενίσχυση

παλμική χάραξη
άναπνοής

προσαρμογή άν ή κλίση του χώρου είναι άρκετή.

Καί μιά άκόμα κατασκευή. Τό σκαμνάκι πρέπει νά ‘ναι κολημένο στό πιάνο, ό πιανίστας νά γίνεται ένα σώμα μέ τό όργανο, νά άκολουθούν τήν ίδια μοίρα, νά συγχρονίζονται στίς ράγες.

Μιά άλλη περίπτωση, άντί γιά τίς δύο προηγούμενες κατασκευές. Τό πιάνο τοποθετείται σέ εξέδρα ύψους 10 μέ 15 έκατοστά μέ τροχούς. ‘Η θέση του στήν αρχή βρίσκεται στήν άκρα άριστερά γωνία τής αίθουσας. Έχει συγκρατείται μέ φρένα τροχών πού ελευθερώνονται στήν κατάλληλη στιγμή.

Τό πιάνο καί ό πιανίστας θά ακολουθήσουν μιά διαδρομή λίγο πολύ φυσιολογική, δηλαδή κατηφορική, καί σέ κάποιο σημείο θά γίνει ή σύγκρουση καί ή έκρηξη τής «τελικής συγχορδίας» πού θά σημάνει καί τήν άποπεράτωση του μοναδικόπρακτου – πιθανόν καί του πιάνου καί του πιανίστα.

‘Επεξηγηματικά σχόλια

‘Ολο τό έργο είναι μιά «τελική συγχορδία» καί τίποτα άλλο, συμβολικό ή μεταφυσικό. «Τελική» μέ τήν τρέχουσα έννοια πού δίνουμε στή λέξη «τέλος», όπως π.χ. στό σινεμά πού σηκώνόμαστε νά φύγουμε μόλις διαβάσουμε THE END στήν όθόνη. «Συγχορδία» όχι τελείως μέ τήν αυστηρή μουσικολογική όρολογία, δηλαδή «ένας συνδυασμός από νότες πού ήχούν ταυτόχρονα». ‘Υπάρχει δέβια ή θεωρία πού δέχεται ότι γιά νά μιλήσουμε γιά συγχορδία πρέπει νά ακούγονται ταυτόχρονα τουλάχιστον τρείς νότες. Έδώ όμως τή «συγχορδία» τήν έννοούμε μέ άρκετά πιό εύρεία έννοια, σά μιά συνήχηση όσων ήχων μπορούμε νά παραγάγουμε καί νά δεχτούμε στ’ αυτιά μας – όπως μιλούμε γενικά γιά καθημερινές συγχορδίες άπ’ τό πρωί ως τό βράδι, σέ κάθε χώρο, κλειστό ή άνοιχτό, γιά συνηχήσεις έτερόκλητων αντικειμένων, συγχορδίες σιωπής καί συγχορδίες ύπνου.

υποκειμενική πραγμάτωση ήχητικού χάους
άρμονικές κενού
υπερτονικές άόρατες περιελίξεις
κρουστοποίηση όργάνου
έξωπληκτρονικοί συνδυασμοί
άγκώνες γωνιακά κλάστερ
παλάμες κάθετες συγχορδίες
ένορχήστρωση χορδών
ξύλινες όμαδικές
συνηχήσεις

ήχειοτομές

ήχομόρια-κολυμβητές
υαλοβάμβακα
κυματισμοί-σουρντίνα ά-
νοιχτή θάλασσα

χαρταετοί-ήχοουρές
άψαλίδιστες συχνότητες
περιβάλλον ήχοηλεκτρισμού
-βατήρας πτώσεων διπλής
-διπλής κατευθύνσεως

έξεγερμένη επιδερμίδα,

μαγνητοβολισμός

Ἀναζητώντας τόν Α.

(...) Τέτοιες συμβουλές θά 'τανε περιττές. Ούτε μιά στιγμή δέν ξεχνούσα πώς ἡ παλαδομάρα τῆς περιπλάνησης δέν ἦταν στό αἷμα τοῦ Α. Λάτρευε τά ταξίδια μέσ στα βιβλία καί δέν εἶναι καθόλου βέβαιο ἂν θά γύρευε τίς ἀληθινές περιπέτειες σέ λέξεις μὴ τυπογραφικές. Ἐπιπλέον, ἀγαποῦσε τόν τόπο του, πράγμα πού τό κατάλαβε, ὅταν ἀναγκάστηκε νά τόν ἐγκαταλείψει κι ἀπό τό πόσο καιρό ξόδεψε γιά νά ἐντοπίσει καί νά συνδέσει τούς λόγους. Ρώτησα μόνο τόν καπετάνιο ἂν προλάβαινα νά γυρίσω τήν πόλη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μέσα σέ 10 εικοσιτετράωρα. Ἄν ὑπολόγιζα τίς συνοικίες καί τά περὶχωρα, οὔτε μιά ζωὴ δέ φτάνει, σενιόρ. Τόν ξαναρώτησα ἂν μπορούσα τουλάχιστον νά βρῶ ἓναν ὁδηγό. «Καί βέβαια», μοῦ κάνει, «se vende en todas las librerías.»

Θά 'ταν τρεῖς τό πρωί, ὅταν ἔριχναν μέ βαροῦκλα καί τροχαλίες τίς ἀγκυρες στό λιμάνι καί φοβόμουν νά ἐγκαταλείψω τήν τραπεζαρία τοῦ καραβιοῦ. Συνέχισα νά πίνω καφέδες κι εἶχα παγώσει ἀπὸ μιά ξαφνικὴ ἐρημιά. Ξαναζοῦσα ὁλομόναχος τό φόβο τοῦ τίποτα πού ἦταν πολὺ πιθανό νά μέ περιμένει καί πάλι. Σάν τόν Κολόμβο, πέντε αἰῶνες μετά, ὅταν ὅλοι διπλά μου ἦταν δόλοτελα βέβαιοι πιά γιά τήν πορεία τοῦ ταξιδιοῦ καί τό τέρμα του. Γιατί σκοπός μου δέν ἦταν νά ἔχω τήν ἐμπειρία τοῦ Ἰσμερινοῦ, εἰκόνες ἀπ' τὸ πάλαι ποτὲ νέο κόσμο, παρατηρήσεις ἀπὸ πρῶτο χέρι γιά τόν ἀπατηλὸ χαρακτήρα τῆς πύθινου χειροπιαστής πραγματικότητας, ὅταν παραμένει προσωπική, ἄλλὰ τόν Α.

Ὁ Α εἶχε ἐλάχιστη σχέση μέ τὴ μέχρι τότε διαμορφωμένη μου πείρα· ὅσα, δηλαδή, στοιχεῖα τῆς ζωῆς μου ἐπεξεργάστηκα καί ξεζουμίζοντάς τα στή δοκιμασίᾳ τῶν αἰσθημάτων καί τῶν αἰσθήσεων, (ἐφιάλτες κι αὐται-

σθησίες ἀνείπωτες πού γαργαλοῦσαν τόν οὐρανίσκο μου γιά νά χαθοῦν μέσα σέ λέξεις ὅσο γινόταν πιὸ ἐγκεφαλικές, παρόλαυτὰ, ἀνάπηρες), ἀποκόμιζα τήν ἀνταμοιβή μου· κάποια γνώση, δηλαδή, γιά τό τί συνέβηκε ἐδῶ καί πάνω ἀπὸ δέκα αἰῶνες, μέ σημείο ἀναφορᾶς τόν πλανήτη, κάποιους πολιτισμούς σέ διάφορα μῆκη καί πλάτη ἢ τ' ἄστρα γιά τήν πορεία τοῦ σύμπαντος μέσα σ' ἓνα ἄλλο σύμπαν πιὸ γαλακτώδες καί πιὸ φιλόδοξο ἀπ' τοῦ ἡλίου.

Ἡ ἀκόμη τήν ἱκανότητα ν' ἀντιμετωπίσω ἓνα ὁποιοδήποτε θέμα πού θά μπορούσε νά προκύψει, ἀνά πάσα στιγμή, στή συγκεκριμένη περιοχὴ ὅπου ἔτυχε νά σπουδάσω καί νά δουλέψω. Ὁ Α, τέτοιες κατακτημένες κι ἐπισφαλεῖς ἐγγυήσεις τίς ξεπερνοῦσε. Ταυτιζόταν ἔτσι μέ τήν περιπέτεια μιάς καθαρῆς ἰδέας σ' ἓνα ὕλικο, πού, ὡς τώρα, καμυνόμουν πώς ἤμουν ἱκανός νά ἐπεξεργαστώ μέ ἐπιτυχία καί κάποια στιγμή, σηκώνοντας τά χέρια ψηλά, εἶπα τέρμα τά ψέμματα, θά γυρίσω στό ἄλφα, ἂν θέλω, κάποτε, νά καταλήξω σ' ἓνα σημείο ἱκανό νά μέ πείσει πῶς ἔκανα σ' ἀλήθεια μιά διαδρομή.

Δέν θ' ἀναζητοῦσα ποτὲ τόν Α, ἂν ἤμουν βέβαιος πῶς, παρόλη τὴ μιζέρια τῶν φόβων, τὴ δυσκαμψία γιά τὰ θαρραλέα πετάγματα (πού δέν ἦταν θαρραλέα, γιατί ἀπὸ πρὶν μπορούσε νά τὰ ὑποψιαστὴ κανεὶς γιά τίς αὐταπάτες ὅπου μᾶς ἔσερναν καί τίς ζοῦσα μέ τούς συντρόφους τῆς καθημερινῆς μου ζωῆς), παρόλη τήν κτηνωδία τῶν ὑπολογισμῶν πού διαδραματιζόταν ἀναγκαστικά ἀνάμεσά μας, προκειμένου νά μὴ βρεθοῦμε γυμνοί καί, ἑυπόλητοι, χωρὶς ἰδιοκτησία καί τίτλους, ὁ ἓνας στὰ χωράφια τοῦ ἄλλου, καί γίνουν διαιοπραγίες, ἔχοντας χωνέψει καλά τὰ συμπεράσματα τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐποχῆς μας κι ἔχοντας δεχτὴ φιλότιμα, ὅλοι, νά κάνουμε τίς στοιχειώδεις προβλέψεις, ὅχι μόνο γιατί ἀπλὰ ἀπλὰ ἄλλαξαν οἱ καιροί, ἀλλὰ καί γιατί μᾶς ἀπασχολοῦσε τό μέλλον περισσότερο ἀπ' ὅσο θά μπορούσε νά διαισθανθεῖ ἓνας ὑποκριτής, ἂν πέρα ἀπ' ὅλες αὐτὲς τίς μαρτυρικές δεομεύσεις, βρισκόταν κάτι γιά νά μέ πείσει πῶς οἱ ὑπολογισμοί

μας εἶχαν τὴ δύναμη νά μᾶς ἀπορροφήσουν κι ἐμᾶς· σάν τὴν ἠλεκτρικὴ σκούπα πού σαρώνει τὴ σκόνη, καθαρίζει τὸν τόπο κι ἔπειτα μπορεῖς δολοκλήρη νά τὴ βρεῖς στὴ χαρτοσακούλα, χωρὶς ἀξιώσεις παρὰ μόνο γιά τὸν τενεκέ, ὅπου θά 'πρεπε νά ξεμεινουμε σάν τ' ἀπορρίματα τῶν περιτωμάτων μας. Γιατί εἴμαστε τελικὰ τὰ σκουπίδια πού ἀφήνουμε στὴν ἀνάλωση τῶν προσπαθειῶν μας. Ὁλος αὐτός ὁ κόπος δέν ἐπειθε, δηλαδή, πῶς εἶχαμε ξεχάσει ἔστω καί μιά στιγμή, τό παιγνίδι νά καμακώνεις τὴν ἐξουσία καί νά μετράς κρυφά, κάθε βράδι, στρατηγικά σημεία πού εἶχες καταλάβει μέ κόπους κι αἵματα, τό πρωί.

Ὁ Α, σὰν πιὸ κρυφὰ καί βαθειὰ μου ὄνειρο, (αὐτὰ πού μπορεῖ κανεὶς ἂν θέλει, νά δεῖ, μιά στιγμή πρὶν τελειώσει ἡ ἡδονὴ τοῦ ἔρωτα, στό κρεβάτι καί τὰ δυὸ λεπτὰ πού ἀκολουθοῦν καί νιώθει τὸ σῶμα νά 'χει λευτερωθεῖ ἀπ' τὰ δάχη), σ' ἓνα ἐγγεγραμμένο μέ σπάνιες εἰκόνες, μοῦ εἶχε μάθει νά καταλαβαίνω τὴ βία τοῦ ὀρθολογισμοῦ καί νά τὴ δέχομαι· φυλλομετρώντας το, τὴν πρώτη φορά, μέ εἶχε κάνει ἀκόμη καί νά γελάσω. Ἀργότερα κατάλαβα πῶς μοῦ χρησίμευε γιά νά ἐμπνευστῶ, ἔστω μέ τὴ μορφὴ προσχεδιάσματος, μιά καλοστημένη θεωρία πού θά 'μουν ὑποχρεωμένος ἂν εἶχα μιά στάλα φιλότιμο, ὕστερα ἀπὸ ἓνα εὐλόγο διάστημα ἔρευνας, ν' ἀνακοινώσω στοὺς σοφούς μῆς σεβαστῆς ἀκαδημίας ἐπιστημῶν καί νά τοὺς κάνω νά τὴν πάρουν σὰν σοβάρ. (...)

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ διήγημα
«Ἡ ἥρωϊκὴ ἀναζήτησις τοῦ Α»)

Ἀλεξάνδρα Δεληγώργη

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗ

Γεννήθηκε τὸ 1947 στὴ Θεσσαλονίκη. Σπούδασε φιλοσοφία καὶ κοινωνιολογία. Πρώτη: Ἱστορίες στὸ πρῶτο πρόσωπο (1972), Βόνες (1975). Δημοσίευσε κατὰ σειράς στὴ Νέα Πορεία, Τρόμ, Δοκίμια, Χρονικὸ '78.

Έτσι ήταν κι ο αδελφός του παππού του πατέρα της έσφαξε λέει τή γυναίκα του μέσ στη καμαρά τους, μιά νύχτα πού γύρισε απρόσμενα στο χωριό τήν έκοψε πάνω στα στρώματα, έτσι ψύχραιμα όπως τελειώνουμε ένα ζώο νά τό σουβλίσουμε μετά νά γίνει μεγάλο γλέντι, τήν άφησε πεσμένη στ' άμαρτωλά λέγανε στρωσίδια κι έφυγε μέσ στη νύχτα μέ τά δυό του αγόρια, κανείς νά μή ξέρει πού πήγε νά μεγαλώσει και πώς τά όρφανά, κανείς δέ ξέρει πού τά πήγε μέ τόσες εικόνες μέσ στα μάτια τους, έτσι στο σκοτάδι χάθηκε κείνος ό δολοφόνος.

Πώς ήρθε μέσ στη σιωπή, ούτε σκυλί νά μή γαυγίσει στο χωριό νά καταλάβει τά δήματά του, νά ειδοποιήσει, νά προλάβει τό κακό, μιά φωνή ζώου μέσ στη νύχτα, ένα σημάδι νά πούμε, ούτε λύκοι νά τόν προφτάσουνε στο δρόμο νά βγάλει τό άχτι του πάνω τους, ούτε ληστές, καμιά μπόρα, άνεμος, χαλάζι, ούτε βροχή, τί ώρα νάταν σάν έφτασε τά σκαλιά και δέν τρίζανε τά λίγα ξύλινα σκαλοπάτια μέχρι τό δωμάτιο.

Τά δυό όρφανά πού πήγανε, ποιά γωνιά της Ελλάδας τά χώρεσε κείνα και τό τόσο αίμα πούχαν στα μάτια

τους, προς τά πού δώσανε, ποιό μονοπάτι πήρανε κι ήτανε δυό, πιασμένα από τό χέρι νά φεύγουνε κι έμεινε ό πατέρας κοντά τους νά τά προστατέψει ό ίδιος ό δολοφόνος από τίς ματωμένες εικόνες πού δημιούργησε, προς τά πού πήγανε, σέ μιά σπηλιά μήπως κρύφτηκαν νά σκέφτεται ή Άννα.

Μέρες και νύχτες μέινανε κι οι τρεις μέσ στη σπηλιά ν' άκούμε τά δήματα πού μās κυνηγούσαν κι έφευγε ό πατέρας νά μās φέρει μερικά χόρτα νά φάμε και μιά χελώνα μās έφερε, τήν πήρε στα χέρια του και κείνη έμπασε γρήγορα τά πόδια και τό μικρό της κεφάλι στο καύκαλο, πήρε στα χέρια του τή φοβισμένη χελώνα και κεί μέσ στη σπηλιά νά τή βαράει στα δράχια νά σπάσει τό καύκαλο, μέ μανία πάνω στα δράχια νά τή χτυπάει και κείνη ν' αντιστέκεται, μαζεμένα σέ μιά γωνιά μέ τό φόβο και τήν πείνα στο πρόσωπό μας νά τόν κοιτάζουμε, ή πείνα χειρότερη από τό φόβο, τδνα πιό τρομερό από τό προηγούμενο και κεί νά τή σπάει μιά τή γερή φλούδα της χελώνας και τά αίματα τρέχανε στο μισκοσκοδάτο και τό φώτιζαν, ή χελώνα είχε ανοίξει κι ό φόβος μας τώρα πιό δυνατός από τήν πείνα.

Μέσ στη σπηλιά κοιμηθήκαμε, σ' ένα δράχο, μέσα σέ μιά πέτρα και μείναμε, ξεχασμένοι από τά χρόνια, μονάχα έμεις σίγουροι γιά τή παρουσία μας βλεπόμαστε μέσ στη πέτρα και πιά δέν είδαμε τό φως, πιά ποτέ

δέν θελήσαμε νά δούμε τόν ήλιο, μόνο αναπνέαμε κι υγραίνονταν τά μάτια από τό δάκρυ της αυγής κείνη ή σταγόνα πού πέφτει κάθε μήνα σιγά και μονότονα πάντα στο ίδιο σημείο μέσ στα μάτια μας.

Μπορεί πάλι νά είχαν τρέξει νά του ξεφύγουνε, στο δάσος χέρι-χέρι μπορεί νά τρέξανε τήν ώρα πού ό πατέρας τους κοιμότανε και φύγανε κι έπειτα άλλη πόση μεγάλη ή περιπέτεια νά βρεθείς σέ μιά μόνο νύχτα χωρίς τόν ένα κι έπειτα τόν άλλο γονιό, μέσα σέ λίγες άς πούμε ώρες νά βρεθώ χωρίς άλλο παρών από τό χέρι του αδελφού μου και τό μονοπάτι πού περνάει μέσ από τά δέντρα και μεις τρέχαμε νά ξεφύγουμε και νά φτάσουμε, δέν ξέραμε πού θά φτάναμε.

Έκανε κρύο ήτανε σίγουρο, άς πούμε πώς έβρεχε κι όλας, όμως θάτανε σίγουρο πώς κρυώναμε γιατί τίποτα δέν μπορεί νά σέ ζεστάνει σέ τέτοιες στιγμές παρά μόνη κίνηση ζεστασιάς νά περνά τό κορμί μου από τό χέρι του πού τό κρατούσα κι από κεί τόν τραβούσα, σχεδόν νά τόν σέρνω, καθώς γύριζα τό κεφάλι μου έβλεπα μέσ στη νύχτα τά ξανθά του μαλλιά τόσο πολύ νά φωτίζουνε πού φοβήθηκα μή και μās μαρτυρήσουνε τά μαλλιά του και μās ακολουθήσει εύκολα ό πατέρας μέσ στο σκοτάδι μέ τόσο φωτεινό σημάδι κι οδηγό, τά μαλλιά του, διαστικά έβγαλα τό κασκέτο μου και τά σκέπασα, χώρεσα μέσα όλες τίς μπουκλες κι ή νύχτα θάμπωσε ακόμα περισσότερο σκοτεινίασε και μεις ξεφεύγαμε προς τά εμπρός από τόν πίσω εκείνον τόν έναν πού είχε απομείνει και τόν αναζητούσαμε και κοντοστοκόμασταν, τόν φοβόμασταν και φεύγαμε.

Δέν μπορούν νά ξεχαστούνε τέτοιες στιγμές κι άμέσως αναγνωρίζονται οι άνθρωποι πού τίς έζησαν, μέσ στα μάτια τους υπάρχει κάτι, χωρίς νά μιλήσουν καν υπάρχει κάτι μέσ στα μάτια τους, τό χέρι του αδελφού μου γλίστρησε σάν ν' άνοιξε ή γής και τόν κατάπτε έτσι ξαφνικά χάθηκε χωρίς κανένα θόρυβο πάει καθώς φορούσε τό κασκέτο κι ήταν σκεπασμένα τά ξανθά του μαλλιά νά μέ φωτίσουνε νά δώ τό σημάδι του εκείνος μέ τό κασκέτο μέσ στη νύχτα γλίστρησε κι είναι πολλά μέσα σέ δυό μόνο δράδυα νά χάσεις και τούτον τόν τελευταίο μάρτυρα, νά μην έχεις πιά καμιά συνοχή, καμιά συνέχεια, νά μή σέ πιστεύει κανείς γιά τά περασμένα και τά τωρινά νά μην έχουνε άλλο πιά νόημα παρά μόνον αυτό πού τούς δίνουν οι άλλοι...

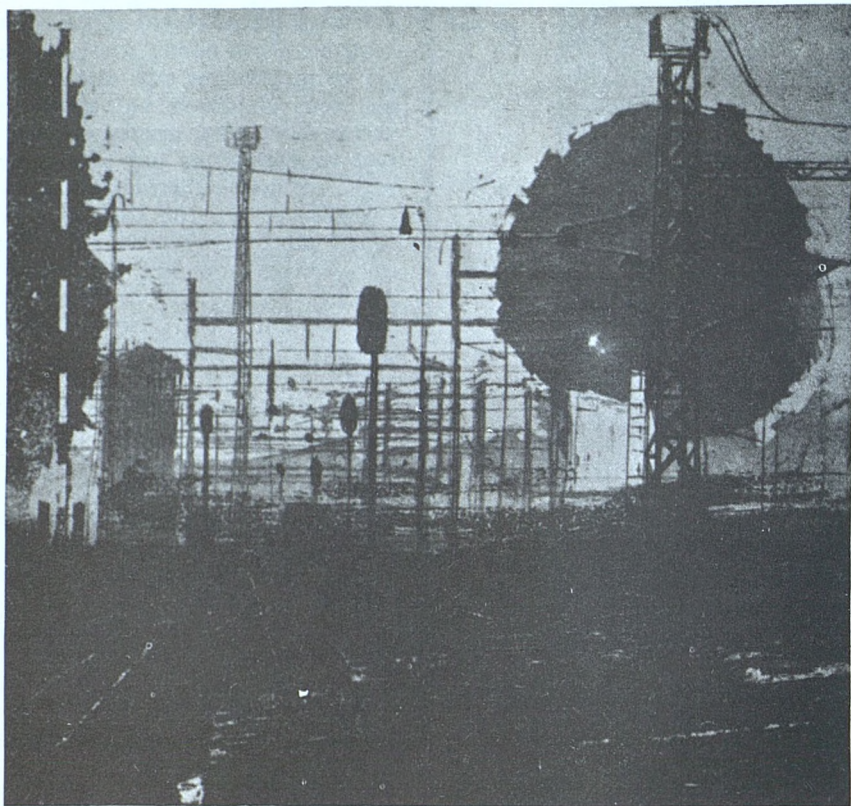
Μαρία Παπαδημητρίου

Κομμάτι από ένα διβλίο. (Καλοκαίρι 1979)

Η ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Ζει στην Αθήνα. Έγγραψε: «Λαβύρινθος», μυθιστόρημα, Αθήνα 1966. Μεταφράστηκε στα Γαλλικά από τίς εκδόσεις Julliard μέ τόν τίτλο «Les Grilles» (Paris 1969). «Τό Μαχαίρι», νουβέλα, 1978 (Κέδρος).

'Αστική τοπιογραφία

Τόν ρώτησε αν είχε προσέξει – προς τό μέρος – έκανε μιά άρνητική κίνηση – άπάντησε νά περιμένει μέχρι – πότε θά τελειώσεις; – πλησίασε στό τηλέφωνο – στό βλέμμα τών άλλων – σέ απόσταση χωρίς νά μιλά – στην άρχή άκίνητη καί ύστερα προχωρώντας μέ μικρά θήματα – άνασήκωσε τούς ώμους – έφθασαν στην έξοδο – τό αυτοκίνητο άνέπτυξε ταχύτητα – άναπαυτικά στό κάθισμα – άναποφάσιτος μέ – διασχίζοντας μισοφωτισμένους δρόμους καί σκοτεινά σπίτια – στό άνοιγμα τής πόρτας φώς έπλετο – ξαφνικά καί – έπιπλα καί διακοσμητικά άντικείμενα – μετά όλα έμοιαζαν ήσυχα – κατέβηκε άθόρυβα – τίς σκάλες – ό νυχτερινός άνεμος στό – θήματα στον έρημο δρόμο – άναδρομές – στό μαύρο – τό χλιαρό νερό πάνω στό δέρμα – ή τηλεοπτική εικόνα μέ έλλιπη ήχο – δίπλα στό θάζο σκονισμένα γυαλιά ήλιου – έπιστροφή – λαχανικά μυρίζουν άπορρυπαντικό – τεχνητός χρωματισμός – χειρονομίες καθημερινές – προγραμματισμένος διάλογος – σώματα γυμνά σέ σεντόνια – πλησιάζει κι άπομακρύνεται – θορυβούν οι – τοπίο διακοπών σέ διαφήμιση – φρούτα σέ πλαστικοποιημένη συσκευασία – τό σημείο τής πολυθρόνας εκεί πού βουλιάζει τό

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΡΑΣ

Γεννήθηκε τό 1944 στό Βόλο. Σπούδασε Νομικά. Βιβλία: «Φανταστική νομβέλα» 1972, «Τό άλλοθι τής περιγραφής» 1976. Έχει δημοσιεύσει πεζά καί κριτικές σέ διάφορα περιοδικά.

σώμα τής – τό άναβράζον δισκίο στό ποτήρι – συνωστίζονται καί φλυαρούν σέ μεγάλες αίθουσες – νά επιδιώξει μιά ιδιωτική συνομιλία μέσα σ' όλο αυτό τό – βλέπουν τίς φωτογραφίες προσεκτικά καί σωπηλοί – παρατηρούν λεπτομέρειες καί σχολιάζουν – αυτός ό μεσόκοπος άντρας κρατώντας ένα κιθώτιο – δέν τόν άναγνωρίζει τώρα κανείς – σέ μιά έκδρομή ένα κόκκινο γυναικείο φόρεμα – τί νά είχε συμβεί τότε; – κύλησαν τά πράσινα μήλα άπ' τό τραπέζι – λάθος ήμερομηνίες ή κάποιος τίς παραποίησε – όπτικά έδειχνε νά επιβεβαιώνεται τήν – μένουν άκίνητοι – παρακολουθώντας μέ τό βλέμμα τό τοπίο έξω άπ' τό παράθυρο – ό καιρός είναι θροχερός – μέσα στό σπίτι θά – διακριτικό χτύπημα στην έξοδο – καί μετά – ό ραδιοφωνικός σήκερ άναγγέλει – θηματισμοί στό δωμάτιο του πάνω όρόφου – κάποιος άφηγείται μακάβριες σκηνές πού – δύσκολο ν' άρνηθεί τήν έπόμενη φορά – ή έπιλογή γίνεται κάθε – ύπερβολικά θέβαιος γιά κάτι – νά γνωρίσει πρόωρα – άποκτούν ικανότητες – κλειστά μετά τίς 11 – ό αναγκαίος χώρος – περιμένοντας τήν κατάλληλη στιγμή – μέ ιδιαίτερη προσοχή θά – αν έξασφαλίσει τό – αλλάζουν καθώς έπωφελούνται – καί δέν συναντήθηκαν ποτέ ξανά – αυτό πού προτιμούν – έχει διαλέξει ό ίδιος – χωρίς νά τόν έμποδίσουν – σέ νυχτερινό περίπατο – χαμηλόφωνα όπως – γεγονότα πού άνακαλούνται στη μνήμη – μοιάζει πιό δύσκολο νά – διατηρείται ύποχρεωτικά – σέ

γρήγορο θηματισμό – αν άτονίσει – μέ κάθε άκρίβεια του ζητούν νά περιγράψει – έχασε – νά δικαιολογήσει τήν ένέργειά του – σέ καθημερινούς ρυθμούς – συμπτώματα ύπερέντασης – θά πραγματοποιηθεί τελικά; – πιθανόν νά τόν έξαιρέσουν άπό – μάλλον άγνωστος στή φωτογραφία εκείνης τής περιόδου – μέ λίγη ύπεροψία σχεδόν τούς – κάτω άπό ειδικές συνθήκες – ν' ανταποκριθεί στις άπαιτήσεις του ρόλου – εικόνες ιδιωτικού χώρου – θέλουν νά τούς βλέπουν μαζί – τίποτα δέν είναι άκόμα σαφές – βεβαιώνουν μέ πειστικότητα – νά τόν άναγκάσουν μέ – έντυπωσιακό εύρημα – έξασφαλίζοντας άπρόβλεπτη έπιτυχία – εκτός αν θά προκαλέσει έκπληξη στους περισσότερους – κάτι θά συμβεί άργότερα μέ – δέν ενδιαφέρεται – μιά τέτοια ιστορία – κάτι τής θυμίζει τό τοπίο αλλά – μονότονο κι ελάχιστο θεαματικό – εκθέτουν τίς άντιρρήσεις τους – δέν τό θεώρησαν άντιφατικό – μετά πέρασε στην άφάνεια – δέν μπορεί νά συνεχιστεί – μέ συναρπαστικό τρόπο – προτίμησε εκείνο παρά – όχι τόσο σύντομα όσο θά έπρεπε – ή επανάληψη τής ίδιας σκηνής – του άρεσε άλλοτε – θά επιδιώξει καί πάλι – οι πιθανότητες – συνεχίζουν τά προγνωστικά – όπως μερικοί άδιαφορούν μέχρι τό τέλος – έντατικά – δέν είναι εύκολο – δίχως άντιρρήσεις – άφηγείται ένα συγκεκριμένο γεγονός – μέ τούς περιορισμούς πού θέτουν – στή δεδομένη στιγμή ώστόσο – μέσα στό πλήθος δέν ξεχωρίζεται εύκολα – όσο διαρκεί ή εικόνα – άσήμαντες καθημερινές λεπτομέρειες – γιά νά ξεχαστούν γρήγορα καί εύκολα – ποιός ήταν στό τηλέφωνο; – κλεισμένη στον έαυτο της – ή διαφορά δέν έδειχνε άνασφαλής – κάτι άναπόφευκτο – άόριστα – παρουσιάζεται ξαφνικά – λέξεις πού κρύβουν – πολύ – γιά νά τόν συναντήσει – νόμιζε πως ήταν θέβαιος – δέν επηρεάζεται άμέσως – πέρασε ό καιρός – έδω θά συμβεί καί πάλι – φώναξε ότι ακούγονται τά θήματά τους καθώς πλησιάζουν – χαρακτηριστικά σημάδια – στό βλέμμα πού θά τόν – άπαριθμώντας γεγονότα καί ήμερομηνίες – θά τόν γνωρίσει άργότερα – ρώτησε άπό περιέργεια – γιά πρώτη φορά άνάμεσά τους – άρκετά μέ – δέν ήταν ιδιαίτερα έκδηλωτικός μαζί τής – άδιαφορώντας γιά τίς φήμες – μερικές φορές άργά τό θράδυ θυμάται μέ κάθε λεπτομέρεια – καθόλου εύκολος τρόπος – δέν άποφάσισε νά τό τολμήσει – του ζήτησαν νά συμπληρώσει τά διάφορα έντυπα – άπροσδόκητα – σχεδόν όνειρικοί – θά τόν περίμεναν συγκεντρωμένοι στό – σ' όλη τή διαδρομή – αλλάζοντας ύφος ξαναρώτησε – ίσως νά μήν τό άνακάλυπτε ποτέ αν – όλες αυτές οι άτέλειες – μετά άπό άναβολές – περισσότερο άπό – έπειδή τίποτα δέν μπορεί ν' άποκλεισθεί – άναγγέλονται δυσάρεστες έξελίξεις – στερεότυπα – ή μήπως μιά άπλή σύμπτωση; – ν' άποφύγουν – ή λεπτομέρεια του χρώματος τών ματιών τής – δέν διαρκεί – όπως μιά εικόνα χωρίς εικόνα –

Μιχαήλ Μήτρας

(Απόσπασμα άνέκδοτου όμώνυμου πεζογραφήματος).

Μιά άλλη φυλλάδα του Μεγαλέξανδρου

Πρίν καν ό άλέκτωρ λαλήσει τρεις, πάμπολλα είναι ήδη εκείνα πού θρυλούνται γιά τήν περίφημη παραγωγή του BBC μέ θέμα τή ζωή και τά έργα του Μεγάλου Άλεξάνδρου. Ή τηλεοπτική αυτή παραγωγή χρηματοδοτείται από τό ελληνικό δημόσιο και ή συνολική δαπάνη προβλέπεται ότι θά άνέλθει στο ύψος των εκατό τριάντα πέντε εκατομμυρίων δραχμών.

Δέν θά ξετάσουμε εδώ τήν πολύπλευρη (και άμφισβητούμενη) σκοπιμότητα γιά τήν επίλογό αυτού του θέματος. Στεκόμαστε μόνο σέ όρισμένες φήμες, πού, άν είναι άληθινές, προδικάζουν άσφαλώς τό άποτέλεσμα όσον άφορά τήν ποιότητα τής τηλεταινίας. Πρώτα απ' όλα, άμφισβητείται ή επάρκεια του σκηνοθέτη. Μετά, όπως άποδείχεται από τόν τρόπο πού έγιναν τά πρώτα «γυρίσματα», όλα προχωρούν μέ τήν άπουσία ενός, έστω και στοιχειώδους, σεναρίου. Τέλος, τό κονδύλιο πού διατέθηκε γιά τά κοστούμια είναι τόσο μικρό, ώστε νά γεννιούνται ύποψίες γιά τό άν και κατά πόσο είναι πραγματικά «μεγάλη» ή περί ής ό λόγος παραγωγή — τουλάχιστον στά κεφάλια των ύπευθύνων και άλλων συντελεστών, οικονομικώς, ενδιαφερομένων...

Τό Ύπουργείο Πολιτισμού και Ήπιστημών έχει τήν έποπτεία αυτής τής παραγωγής, ή όποία, άν άληθεύουν οι παραπάνω πληροφορίες, εξέλισσεται σέ σκάνδαλο. Θά πεί, βέβαια, κάποιος πώς τά σκάνδαλα αυτού του είδους δέν είναι ούτε τά πρώτα ούτε τά τελευταία. Άλλά, στήν περίπτωση αυτή έχουμε ένα οξύμωρο: χρηματοδοτούμε, γιά πολλούς και διάφορους λόγους, μιά τηλεταινία γιά τήν προβολή τής χώρας στο έξωτερικό, και καταλήγουμε σέ μιά διαδικασία επιδίωξης, προς όλες τς κατευθύνσεις, τής άμάθειας ή τής προχειρότητας πού παραδέρνει όλες σχεδόν τς μεγάλες προσπάθειες σ' αυτόν τόν τόπο.

Πολιτισμός και ποιότητα ζωής

Ή πανελλήνια πολιτιστική σύσκεψη του ΠΑΣΟΚ και ή έκστρατεία γιά τήν προστασία του περιβάλλοντος του ΚΚΕ δείχνουν μιά σαφή στροφή των δυό μεγαλύτερων λαϊκών κομμάτων τής χώρας προς τά θέματα αυτά πού

άντίστοιχα, μειώνονταν ή δυνατότητα επίδρασης του κινήματος, ιδιαίτερα στίς νεότερες γενιές, πού δέν είναι δυνατόν νά έκφραστούν μέ άφίσεις πού θυμίζουν τς χειρότερες ήμέρες του ζντανφισμού... επί τό βλαχικότερο, ή μέ τά διάφορα μεταθεωωρακικά κραυγαλέα τσάμπα-τσούμπα.

Τό ΚΚΕ δυσκολεύτηκε νά άναθεωρήσει τήν άπλοϊκή και αισιόδοξη θεώρηση τής έκδιомηχάνισης, πού τή θεωρεί άπόλυτο αγαθό, αυτή καθ' έαυτή, και ιδιαίτερα τήν κορύφωσή της πού είναι ή παραγωγή προλεταρίων σάν ένδεχόμενο έπαναστατικό δυναμικό.

Ή εξέλιξη αυτή είναι γιά μās ιδιαίτερα ευχάριστη και πιστεύουμε ότι θά δώσει και νέα επιχειρήματα γιά νά διαδοθούν οι ιδέες τής Άριστεράς στίς ευρύτερες μάζες και θά δημιουργήσει μεγαλύτερη δυνατότητα επικοινωνίας άνάμεσα στους Άριστερούς διανοούμενους, όπου κι άν είναι ένταγμένοι.

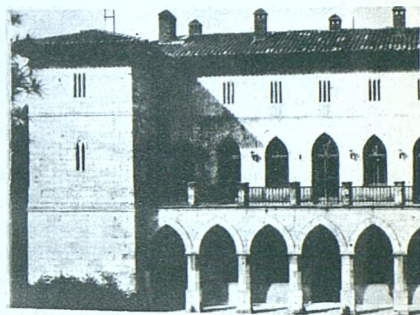
● Ή «Άμερικανική Συμφωνική Ορχήστρα τής Νέας Υόρκης» πού έχει ιδρύσει ό Λεοπόλντ Στοκόφσκι και πού έχει πάνω από εκατό μέλη θά δώσει συναυλίες από τς 25 Αυγούστου ως τς 10 Σεπτεμβρίου στο Ήρώδειο, στόν Παναθηναϊκό, στόν Πειραιά, δύο στή Θεσσαλονίκη και από μία σέ έπτά μεγάλα έπαρχιακά κέντρα. Ή ιδέα και ή οργάνωση όφειλονται στο Βάκη Ξαρχάκο και ή χρηματοδότηση στόν έφοπλιστή Λάτση.

Θά ακούσουν, βέβαια, οι στερημένοι έπαρχιώτες καλή μουσική. Πόσο, όμως, προβλητική γιά τόν πολιτισμό μας ή παρέμβαση του περιδότη Λάτση! Κι ύστερα, τί θά κάνει μιά συναυλία στο χάος τής μουσικής άμάθειας πού μαστίζει τό λαό μας; Τό πολύ πολύ νά ψυχαγωγήσει τς έπαρχιακές όλιγαρχίες και νά κινήσει ίσως — άς έλπίσουμε — κανένα ταλέντο πού διστάζει.

● Άδιαφορία γιά όλα ή άνέλλιπτη ώριμότητα; Αυτό είναι τό έρώτημα πού θέτει ή παταγώδης άποτυχία μιάς σειράς πρώτου μεγέθους άστέρων του διεθνούς έμπορικού σόου-μπίζνες: τής Άμάντα Λήρ και του Χούλιο Ήγκλέσιας. Έλάχιστοι θεατές γιά τόν Άζναβούρ, τή Νταλιντά και τό Τζό Ντασέν, μόνο δυό χιλιάδες

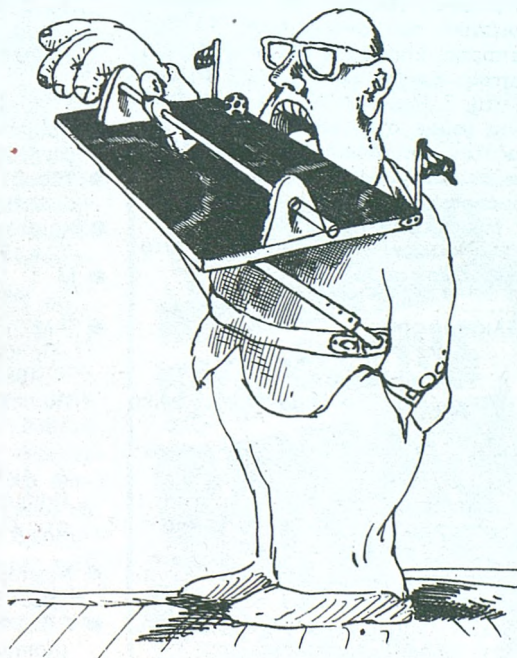
ψυχροί παρατηρητές γιά τά κόλπα και τά κουνήματα τής άμφιλεγόμενης Άμάντα Λήρ, φιάσκο στή Θεσσαλονίκη και ματαιώση στήν Άθήνα γιά τόν δακρύδρεκτο και σοροπιαστό Χούλιο Ήγκλέσιας. Τεράστια χρέη γιά τούς διοργανωτές.

Νά έλπίσουμε ότι τό ελληνικό κοινό δέν έχει ολοκληρωτικά άλλοτριωθεί από τόν κονσερβαρισμένο πολιτισμό των πολυεθνικών εταιρειών δίσκων; Ή άλλιώς, μήπως ύστερεί ή ένσωμάτωσή μας στήν Ευρώπη του σαγιοτράγουδου;

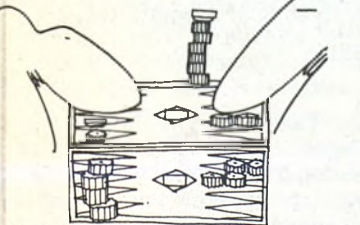

● Έπιτυχής ή διοργάνωση των έκδηλώσεων 1980 στο Μέγαρο Πλακεντίας από τόν Πολιτιστικό Όμιλο Πεντέλης. Οργανική και φωνητική μεσαιωνική μουσική, ή Θεατρική Λέσχη Βόλου, ρεσιτάλ πιάνου, βιολιού και έγχορδων και τό Άμφι-Θέατρο συνθέτουν τό πανόραμα από τς 20 Αυγούστου ως τς 9 Σεπτεμβρίου.

ΤΟ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ ΑΡΧΙΖΕΙ...

klaus pitter

μέ κάθε επιμέλεια προσαποϋσαν μέχρι τώρα νά αποφύγουν.

Ή έμμονή του ΠΑΣΟΚ σέ ένα είδος «ρεαλισμού ριζωμένου στίς έθνικές μας παραδόσεις», άφηνε άναπάντητα μιά σειρά έρωτήματα των στρατευμένων, στήν ύπόθεση τής άλλαγής, δημιουργών, όχι μόνο στίς εικαστικές τέχνες, αλλά και στή μουσική. Κι

Σάν έτοιμος από καιρό σά θαρραλέος

του Στέφανου Μπεκατώρου

I

ΕΑΝ ΕΞΕΤΑΣΕΙ κανείς την ποίηση του 'Αλέξη Τραϊανού από τις άπαρχές της¹ δέν μπορεί παρά να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο θάνατός του υπήρξε μία χειρονομία που ώριμασε μέσα στη σιωπή της καρδιάς του, με τον ρυθμό που ωριμάζει ένα μεγάλο έργο. 'Η φράση αυτή, που έγραψε ο Καμύ στο δοκίμιό του για το παράλογο, λέγει ακριβώς ό,τι και ή Πλάθ στο ποίημά της «Λαίδη Λάζαρος»: «Τό νά πεθαίνεις/Είναι μία τέχνη, σάν κάθε τί». 'Ο Τραϊανός, έχοντας μεταφράσει και σχολιάσει το ποίημα αυτό, 'εγνώριζε' από πολύ νωρίς αυτή την τέχνη κι ακόμα 'εγνώριζε' ότι μέσα στις μολυσματικές συνθήκες της σημερινής ζωής με τη μαζικοποίηση, τον καταναλωτισμό και την κατάργηση της ατομικής ιδιαιτερότητας – απότοκα του αυτατισμού και της τεχνοκρατίας – ακόμη και ο θάνατος γίνεται καταναλωσιμος, πρόχειρος, ένας περιοδεύων εμπορικός αντιπρόσωπος. Στο πρώτο του κιόλας βιβλίο υπάρχει το ποίημα «Θα-

νάτοψις» (σ.47), που μάς πείθει ότι ή παραπάνω συνειδητοποίηση έγινε από νωρίς. Στο ποίημα αυτό ορίζεται ο χώρος εκείνος που εκτείνεται έξω απ' το παράθυρο της κάμαρης στο Τέλος του Παιχνιδιού του Μπέκετ: ένας χώρος του πουθενά, του τίποτα, όπου επικρατεί ή παγωνιά, τό σκοτάδι και ή ξρημος. Πολύ κοντά στην άγωνία και τον προβληματισμό του Μπέκετ (και των υπαρκτιστών: Κίρκεγκαρντ, Καμύ, Σάρτρ) ο Τραϊανός, θά μεταφέρει την άλληγορία του υπαρκσιακού άδιεξόδου μέσα στα παραισθητικά όράματα, τις πυρετικές καταστάσεις και τις άγριες εικόνες των ποιημάτων του. Θά 'ριχθεί' στη θάλασσα μιας δικής του έσωτερικής 'Οδύσειας, όπου ό 'Οδυσσεάς-Κανένας, γυρεύοντας νά «βρεί ή ζωή και τό θάνατο τόν δικό του»², θά βρεί μονάχα τό Τίποτα, διότι, άπλούστατα, τό Δεύτερο Μάτι του Κύκλωπα δέν υπάρχει. Θά προσπαθήσει ό ποιητής – στα δύο πρώτα του βιβλία – νά βρεί και νά κρατήσει ή ζωή του. 'Αλλά ή ζωή του δέν είναι μο-

νάχα αυτός, είναι και οι άλλοι· όμως οι «άλλοι είναι ή κόλαση»: «Μαυρίζει κάποτε ό ουρανός/ Αίμορραγει σά μία παλιά πληγή/ 'Όταν τό χέρι που άπλωσες δέν βρήκε χέρι/ 'Όταν τό σώμα που έθρεψες γύρεψε μίαν άπλωχωριά/ 'Εναν ευήλιο τόπο παπαρουνες/ Τή χτενισιά της αύρας στα μαλλιά σου/ Πράγματα που δέν υπάρχουν»³. 'Η προσκόλλησή του στο έγώ είναι φυσική συνέπεια της άποτυχίας ενός 'ανοίγματος' προς τους άλλους και τά πράγματα του έδω και τώρα. Σπαραγμένος απ' τό αντίκρουσμα του βιολογικού και πνευματικού θανάτου, θά γυρίσει τά μάτια μέσα του για νά θυιστεί στην άδυσσο της ύπαρξης. Κάποιος, αρκετά επιπόλαια, θά μιλούσε ίσως για 'κλείσιμο' του ποιητή στο έγώ· στην πραγματικότητα, όμως, πρόκειται για ένα επικίνδυνο 'ανοίγμα': ό ίδιος θά χαρακτηρίσει τά κινήματα της ψυχής του «ένα θανάσιμο πήδημα/ 'Απ' τό έδω/ Στο τίποτα»⁴. Διότι στον Τραϊανό (όπως και στους υπαρκτιστές) τό έγώ είναι ένα τίποτα υπό 'κατασκευήν'. 'Αλλά ή τοποθέτηση αυτή χαρακτηρίζει ακριβώς ή λεγόμενη 'έξομολογητική' ποίηση (confessional poetry) που άσκησαν όρισμένοι 'Αμερικανοί ποιητές μεταπολεμικά (Λόουελ, Πλάθ, Σέξτον, Μπουκόφσκι), οι όποιοι και επηρέασαν σημαντικά τον Τραϊανό. Τό είδος αυτό της ποίησης είναι γνωστό σ' έμάς από τον μεσοπόλεμο με τον Καρυωτάκη. 'Ο Τραϊανός είναι από τους ποιητές που γνωρίζουν πολύ καλά τίς συνέπειες που έχει ή "έξομολογηση" επάνω στον φορέα της: «'Η "έξομολογητική" ποίηση προεκτείνει συχνά την κατάργηση και την παράνοια. 'Η συναισθηματικότητα, ή αυτοδραματοποίηση κι ή παραδοχή ότι τά οικονομικά αισθήματα αποτελού άτομική ιδιοκτησία του ίδιου του ποιητή, σάν ένα μοναδικό σειсмоγραφικό όργανο, είναι μεταξύ των φανερών κινδύνων αυτής της τοποθέτησης»⁵.

II

Είναι αλήθεια ότι έχω την μικρή μου κάμαρη, αλλά δέν είναι πατρίδα, δέν είναι παρά καταφύγιο που μπορώ νά κρύβω την άνησυχία μου την έσωτερική για νά παραδοθώ περισσότερο σ' αυτήν.

Κάφκα

Στήν προσπάθειά μου νά φέρω στο μυαλό τά ποιήματα των τριών συλλογών του και των μεταγενέστερων δημοσιεύσεων του σέ περιοδικά (1979) δέν μπορώ ν' άποφύγω ή σύνθεση ενός σκηνικού χώρου, αρκετά περιορισμένου εκ πρώτης

ΑΛΕΞΗΣ ΤΡΑΙΑΝΟΣ

Βιογραφικά

Γεννήθηκε στή Θεσσαλονίκη στίς 20 'Οκτωβρίου 1944 (βλ. τό ποίημά του «20-10-1944», Ποίηση '79, σ. 122). Τό πραγματικό του όνομα ήταν 'Αλέκος Ζαβατάρης. Σπούδασε Οικονομικές και Πολιτικές 'Επιστήμες. Τέλειωσε ή ζωή του στίς 7 Μαΐου 1980. Τά τελευταία χρόνια ζούσε στή Θεσσαλονίκη, όπου εργαζόταν ως διοικητικός υπάλληλος στην 'Υπηρεσία Πολιτικής 'Αεροπορίας. Λίγους μήνες πριν απ' τό θάνατό του είχε έγκατασταθεί στήν 'Αθήνα, έχοντας έξασφαλίσει ή μετάθεσή του στο 'Αεροδρόμιο του 'Ελληνικού.

Βιβλιογραφικά

- A. 'Εργασίες του σέ βιβλία
- Οί μικρές Μέρες, Τράμ, Θεσσαλονίκη 1973.
- 'Η Κλεψύδρα με τίς Στάχτες, 'Εγνατία, Θεσσαλονίκη 1975.
- Τό Δεύτερο Μάτι του Κύκλωπα / Cancegroems, Τραμ-Εγνατία, Θεσσαλονίκη 1977.
- 'Ανθολογία Νέγων Ποιητών, 'Εγνατία, Θεσσαλονίκη 1969.
- Μεταπολεμική 'Αμερικανική Ποίηση, ΑΣΕ, Θεσσαλονίκη 1979.

- B. 'Εργασίες του σέ περιοδικά
- Τό 'Απόν και Παρόν Πάθος (μελέτημα για την ποίηση της Ζέφης Δαράκη και της Νανάς 'Ησαΐα), περ. Καινούργια 'Εποχή, 'Αφιέρωμα στή γυναικεία ποίηση, Χειμώνας 1976, σ. 153-158.
- Ποιήματα στα περιοδικά Τό Δέντρο, τχ. 6 'Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1979 -Τράμ, τ.χ. 11-12, Μάρτης 1979 – Ποίηση '79, 1979.

Γ. Κριτική

- Βασίλης Στεριάδης, έφημ. Καθημερινή, 20.4.1978.
- Τάσος Λειβαδίτης, έφημ. Αύγή, 16.7.1978.
- Χριστόφορος Λιοντάκης, περ. 'Αντί, 12.8.1978.
- Μ. Γ. Μερακλής, περ. Νέα Πορεία, σσ. 254-258, 1976.
- 'Αλέξης Ζήρας, στήν Εισαγωγή του «Προσεγγίσεις στή Νεώτερη Ποίηση – 1965-1980», Νεώτερη 'Ελληνική Ποίηση «1965-1980», Γραφή, 'Αθήνα 1979.

Δ. 'Ανθολογίες

- Ποιήματά του έχουν ανθολογηθεί στίς έξης 'Ανθολογίες:
- Νεώτερη 'Ελληνική Ποίηση 1965-1980, Γραφή, 'Αθήνα 1979.
- Γ.Α. Παναγιώτου, Γενιά του '70 (ποίηση), Σίσυφος, 'Αθήνα 1979.

όψεως, μέσα στον οποίο εξαβυώχθη η ζωή και η ποίησής του. Τόν βλέπω στη μικρή του κάμαρη αρχικά σ' ένα παλαιό «μετέωρο σπίτι»⁶, Λασκαράτου 7, κι ύστερα σ' ένα διαμέρισμα πέμπτου ορόφου, ένα «εξημονήσι του ύψους»⁷, Βασιλίσσας Όλγας 118, και τὰ δύο στη Θεσσαλονίκη. Η κάμαρη αυτή – ένα αρχέτυπο, θά έλεγα, του τάφου – έχει όλες τις ιδιότητες της καφκικής Φωλιάς, με τη διαφορά ότι ο ένοικός της έρχεται σε συχνή επικοινωνία με τόν έξω και κάτω κόσμο της Πολιτείας, κατεβαίνοντας μια «στριφτή σκάλα»⁸ ή ένα ασανσέρ⁹.

Ο χώρος και τὰ αντικείμενα της κάμαρης αυτής έχουν περιγραφεί στα ποιήματά του μ' έναν απόλυτο ρεαλισμό, μολονότι ο ποιητής κινείται μέσα στην ίδια την καρδιά του φανταστικού, όπως έιπε ο Μάξ Μπρόντ, μιλώντας για τήν «Φωλιά» του Κάφκα. Έδω μέσα θά μεταφέρει όλα πράγματα θέλει νά σώσει από τη μηχανική χρήση, όσα θέλει νά αναστήσει με τό αίμα και τό σώμα του, όσα θέλει νά επενδύσει με τήν αγωνία του. Έδω υπάρχουν και όλα τὰ σύμβολα του μαρτυρίου και της θανάσιμης αναζήτησης του προσώπου του: τό καρφί, τό σφυρί, ό σταυρός, ή σκάλα της σταύρωσης, τό δρεπάνι, ό καθρέφτης, τό ρολόι, τό πριόνι, τό ψαλίδι, τό ξυράφι και άλλα πολλά αντικείμενα με αρχετυπικές ιδιότητες. Τά πράγματα μέσα στην ποίηση - κάμαρη - τάφο του Τραϊανού είναι τὰ εργαλεία ενός χειρουργείου. Μέ αυτά ό ποιητής θά εξασκήσει τήν τέχνη ενός χειρουργού, ενός ισορροπιστή, πού προκαλεί τή μοίρα του εκθέτοντάς την δημόσια, σχεδόν διαπομπεύοντάς την (ό ίδιος έγραψε ότι «ή ποίηση... ποτέ δέν παύει... νά 'ναι μιά μορφή 'κοινωνικής εξέδου»¹⁰).

Στήν κάμαρή του θά βρούμε ξαγρυπνο τόν ποιητή από τίς δώδεκα ίσαμε τίς τέσσερις. Γράφει πάντα αυτές τίς ώρες καθισμένος, όπως λέγει, στην ηλεκτρική του καρέκλα¹¹ ανάμεσα σε νεκρούς και κομμένα καλώδια¹², εμπρός σ' ένα γραφείο «που πάντα ακουμπά και τριβεται ό θάνατος»¹³. Αυτές τίς ώρες μπορεί νά προσεγγίσει καλύτερα τό αίσθημα του άχρονου. Στο «Dry Salvages» λέγει ό Έλιοτ: «'Ανάμεσα μεσάνυχτα κι αυγή, όταν τό παρελθόν είναι γεμάτο τεχνάσματα/ Τό μέλλον δίχως μέλλον [...] 'Όταν ό χρόνος σταματά κι ό χρόνος είναι άέναος». Γύρω στίς τέσσερις έγραφε ή Πλάθ όλα τὰ ποιήματα του Ariel, και όπως έιπε ή ίδια (τά λόγια της μετέφερε ό Τραϊανός στην Εισαγωγή της ανθολογίας του)¹⁴ «ή ώρα αυτή είναι γαλάζια, σχεδόν αιώνια, πριν από τό λάλημα του πετεινού, πριν άπ' τό κλάμα του μωρού». Σε δύο τελευταία του ποιήματα μιλάει ό Τραϊανός για τό γαλάζιο δέρμα του των

ώρων αυτών και για ένα «γαλάζιο φωνητικό φως»¹⁵.

III

Τά δύο πρώτα βιβλία ύπηρεξαν τό αποτέλεσμα μιάς ισορροπημένης άκόμης αναζήτησης ενός κακού πεπρωμένου στίς ρίζες της ζωής του και ή έκφραση των συνεπειών του πεπρωμένου αυτού επάνω στην ύπαρξή του (πού συνειδητοποιεί όριακές καταστάσεις όπως ή φθορά, ό

Η δέναι μέν εἰς εὐφροσύνην εὐχέτο
 Ἄννα συνίειμι ζῆλον καὶ χαρμὰς ἴδω
 ἡδονὰ καὶ ὑπόληψιν
 ἡμερομηνίαν δ' ἐνὶ ψυχῇ σαρκοῦ
 ἡμερομηνίαν δ' ἐν καὶ σαρκοῦ
 ἡμερομηνίαν δ' ἐν καὶ σαρκοῦ
 Δίχως νύ τοῦτο εἶδον ὅτι εἶναι
 Νύ τοῦτο εἶδον ὅτι εἶναι
 Τὴν ὕλην χαρμὰς ἐκείνου σαρκοῦ

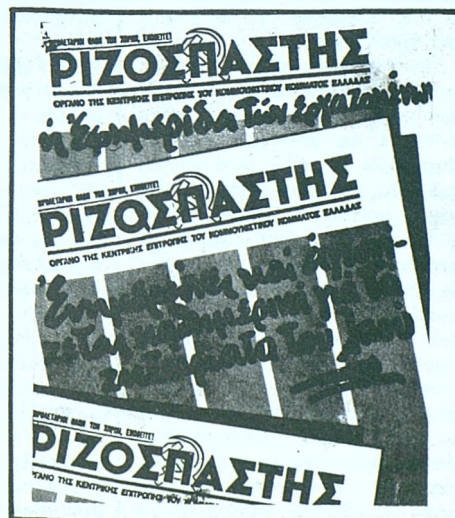
Αὐτόγραφο ποίημα τοῦ Ἀλέξη Τραϊανοῦ.

θάνατος, τό μηδέν στη ζωή, τό μή-ἄρτιο των όντων) – συνέπειες πού επιδεινώνονται κατά τή σύγκρουση του έγώ με τό κοινωνικό κακό της εποχής μας. Στήν τρίτη συλλογή υπάρχει ή δήλωση: «Πρέπει νά 'χα κάτι τό άσχημο μέσα μου/ Πού επιδεινώθηκε περισσότερο σ' αυτή τή ζωή/ Μ' όλες τίς μέρες της κρεμασμένες σ' ένα ξηρο τόπος/ Γιατί τό τίποτα έγινε πίο πολύ»¹⁶. Τά ποιήματα της τρίτης συλλογής και όσα δημοσιεύθηκαν μετά είναι γραμμένα σε μιά κατάσταση έκρηκτικής παραφοράς όπου, όμως, τό θερμόμετρο έχει κατέβει «υπό τό μηδέν»¹⁷ – πράγμα εύλογο άφού ό ποιητής δηλώνει: «Κάθε ή ασφάλεια του έαυτού μου/ Άνίσχυρη τήν τόση τάση μου νά σηκώσει»¹⁸. Παρόλα αυτά «Τό πουλημένο παιχνίδι της ποίησης/ Δέν έχει τελειώσει άκόμη»¹⁹. Καί πράγματι, τό παιχνίδι του με τίς λέξεις και τίς παρηχήσεις τους – αυτή ή αποθέωση του μηδενός μέσα στην καρδιά της ποιητικής έκφρασης – πού εγκαινίασε με τήν τελευταία του συλλογή, θά συνεχισθεί για δύο άκόμη χρόνια. Όπως δείχνουν τά ποιήματα της τελευταίας του διετίας, από τήν έκρηξη και τήν καταστροφή της 'ασφάλειας' του έγώ θά περάσει στην αυτοανάφλεξη και άπανθράκωσή του, συνοδευόμενη από τήν άποφορά ενός κόσμου πού «αναπνέει τή βρώμα του»²⁰. Η μόλυνση και ή άσφυξία, έχοντας περάσει στην κάμαρη, περνούν ήδη μέσα στην ύπαρξή του, μέσα στην ίδια τήν ποίησή του – ή ποίηση μόνο τοξίνες αφήνει πλέον στον οργανισμό του²¹. Είναι φανερό: ό Ἀλέξης Τραϊανός πέθανε από τή μόλυνση και τήν άσφυξία ενός αποθιωμένου πολιτισμού της άφθονίας και της καλοπέρασης – 'απολαύσεων' όμως πού πληρώνονται άκριβά με ύπαρξιακή στέρηση.

Σ' ένα από τὰ τελευταία του ποιήματα²² ό Τραϊανός θά παραπέμψει άμεσα τούτη τή φορά στη Σύλβια Πλάθ και συγκεκριμένα στη «Λαίδη Λάζαρος», ένα ποίημα όπου ή ποιήτρια με 'πρόσχημα' μιά τελικά επιτυχή άπόπειρα αυτοκτονίας λουδωρεί τά πλήθη πού συνωστίζονται γύρω της, άποθαυμάζοντας τήν επίδειξή της. Δέν πρέπει νά είναι τυχαία αυτή ή παραπομπή: 'Ο ποιητής Ἀλέξης Τραϊανός, όπως 17 χρόνια πριν ή Πλάθ και 52 ό Καρυωτάκης (στον όποιο έχει άφιέρώσει ένα ποίημά του²³), έκσπενδόνισε έκδικητικά τόν θάνατό του κατά πρόσωπο ενός πολιτισμού πού ολοένα και περισσότερο κατακρεουργεί και σκυλεύει τό ανθρώπινο πρόσωπο. Η πράξη αυτή – επιβεβαιωτική της έλευθερίας του άτομου – προϋποθέτει μεγάλα άποθέματα παιδικής άθωότητας και τόλμης. Κι άκόμη, πολύχρονη προετοιμασία μέσα στα σκοτάδια, τή σιωπή και τήν έρημο της καρδιάς.

27-28 Μαΐου 1980

1. Οί Μικρές Μέρες (1973). Στη συνέχεια, Οί Μικρές Μέρες=MM. Τό Δεύτερο Μάτι του Κύκλωπα/ Cancerpoems (1977)=KC
2. MM, σ. 47. MM, σ.30.
3. MM, σ. 30.
4. KC, σ. 25.
5. Εισαγωγή του στην Μεταπολεμική Ἀμερικανική Ποίηση, σ. 20.
6. MM, σ. 36.
7. KC, σ. 55.
8. MM, σ. 36.
9. Τράμ, τ.11-12, Μάρτης 1979, σ. 366.
10. «Τό Ἀπὸν καὶ τό Παρόν Πάθος», Καινουργία Ἐποχή, χειμῶνας 1976, σ. 153.
11. KC, σ. 12.
12. Τό Δέντρο, τ. 6, Ἰαν.-Φεβρ. 1979, σ. 270.
13. δ.π.π, σ. 270.
14. Μεταπολεμική Ἀμερικανική Ποίηση, σ. 19.
15. Ποίηση '79, σ. 122 καὶ 124.
16. KC σ. 37.
17. KC, σ. 24.
18. KC, σ. 55.
19. KC, σ. 56.
20. Ποίηση '79, σ. 123.
21. Τό Δέντρο, δ.π.π, σ. 270.
22. «Τό Τραγικό Σύννεφο», Ποίηση '79, σ. 124-125.
23. Η Κλεψύδρα με τίς Στάχτες, σ. 15. Στίς σσ.17-18 της ίδιας συλλογής υπάρχει τό ποίημα «Μιά βραδυά με τή Σύλβια Πλάθ».

Μνήμη Νίκου Σκαλκώτα (1904-1949)

από τον Άργυρη Κουνάδη

σε μορφή διαλόγου με το μουσικοκριτικό Γιώργο Λεωτσάκο

Ο Έλληνας συνθέτης, πιανίστας και αρχιμουσικός Άργυρης Κουνάδης (γενν. Κωνσταντινούπολη, 14.2.1924, εγκατεστημένος στο Freiburg im Breisgau της Δυτικής Γερμανίας) κατέχει μία θέση σημαντική και χαρακτηριστική σ' όλες τις φάσεις που τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, διαμόρφωσαν τη μεταπολεμική φυσιογνωμία της Έντεχνης Νεοελληνικής Μουσικής – τέχνης της «διασποράς», ως ένα αρκετά σημαντικό σημείο, αφού σ' όλη τη διάρκεια του έναμιση αιώνα της ζωής της πλήθος συνθέτες έξαναγκάζονταν από τα παρ' ήμιν να ξενητευτούν για να σταδιοδρομήσουν. Μαθητής του αείμνηστου Σπύρου Φαραντάτου (πιάνο· δίπλωμα 1952) στο Ώδείο Αθηνών και του Γιάννη Άνδρ. Παπαϊωάννου (σύνθεση· δίπλωμα 1956) στο Ώδείο, χάρη σ' ελληνικές και γερμανικές υποτροφίες συνέχισε τις σπουδές του στην Κρατική Μουσική Ακαδημία (Staatliche Hochschule für Musik) του Φράμπουργκ, όπου μελέτησε σύνθεση με το φημισμένο παιδαγωγό και συνθέτη Wolfgang Fortner και διεύθυνση ορχήστρας με τον Karl Vater. Στο ίδιο αυτό μουσικό εκπαιδευτικό ίδρυμα έγινε το 1963 βοηθός καθηγητής πλάι στο Φόρτνερ και διευθυντής των συναυλιών σύγχρονης μουσικής «Musica Viva». Φύση λυρική που διακρίθηκε στο χώρο της μουσικής για το θέατρο και της μελοποιημένης ποίησης ο Κουνάδης (τήν ίδια σχεδόν εποχή με τους Χατζιδάκι και Θεοδωράκη) ήταν από τους πρώτους Έλληνες συνθέτες Έντεχνης μουσικής που μεταπολεμικά έδειξαν ενδιαφέρον για το περιφρονούμενο, ως τότε, ρεμπέτικο κι αναζήτησαν μία ελληνικότητα πέρα από τις προδιαγραφές της Εθνικής Σχολής. Τήν εποχή εκείνη (1949-57) έγραψε καμιά δεκαπενταριά έργα, κυρίως μπαλέτα για το «Ελληνικό Χορόδομα» της Ραλλούς Μάνου («Σάπφειρος», «Ηλιογέννητη», «Μορφές μιάς Γυναίκας» κ.ά.) σ' ένα χαρακτηριστικού χρώματος λυρικό ύφος που στηριζόταν πάνω στον Στραβίνσκι και στον Μπαρτοκ. Ενδίδοντας αργότερα σ' ένα υπερβολικά, πιστεύουμε, αυστηρό πνεύμα αυτοκριτικής, κατάστρεψε πολλά από τα έργα αυτά κι αναζήτησε σε σειριακές, μετασειριακές ή

και άλεατορικές διαδικασίες σύνθεσης μία προοδευτικότερη διέξοδο των χαρισμάτων του: κυρίως αυτού του έμφυτου λυρισμού που μεταφράζει σε μουσική τό συγκινησιακό περιεχόμενο μιάς ποίησης ευρύτατου φάσματος, από τη Σαπφώ και τον Καδάφη ως τον Έντσεναμπεργκερ και τον Σαχτούρη ή διαχέεται κάποτε σε αρχαϊκής κομψότητας, άλλ' ωστόσο μοντέρνα γραφή για το φλάουτο· αλλά και ενός χιούμορ κι ενός σαρκασμού. Τελικά και τα δυο αυτά διοχετεύτηκαν σε δημιουργίες για το νεότερο λυρικό θέατρο που σημειώνουν όλο και μεγαλύτερη επιτυχία στη Δυτική Γερμανία, παραμένοντας στο μεγαλύτερο μέρος τους (έξόν από τη ραδιοφωνική μετάδοση της «Απόδρασης») άγνωστες στην Ελλάδα: αναφέρουμε το «Λαστιχένιο Φέρετρο» (κείμενο Β. Ζιώγα, γερμ. μετφρ. Οίτο Steiningner), μονόπρακτος μίμος, 1962, πρώτη 1968· «Τά Στοιχειμένα Αναλόγια», μουσικό θέατρο πάνω σε μία σκηνή του Karl Valentin, 1969, πρώτη 1971· τον «Τειρεσία» (κείμενο του συνθέτη, γερμ. μετφρ. Traute Hensch), επιθεώρηση, 1971-72· τήν «Απόδραση» (πάνω σ' ένα έργο του Βάλτερ Γένς), μονόπρακτη όπερα, 1974, πρώτη 1975· και, τελευταία, «Τό Κοντραμπάσο», «ήμισοδαρή όπερα» πάνω σ' ένα διήγημα του Τσέχωφ, 1978, πρώτη 1979. Στην παρακάτω στιχομυθία του με τον Γιώργο Λεωτσάκο, που έγινε και καταγράφηκε στο σπίτι του τελευταίου, στη Φιλοθέη, στις 11 Σεπτεμβρίου 1979 από τις 10.30 π.μ. ως τις 12.00, ο Κουνάδης πέρα από την ανάμνηση της μοναδικής προσωπικής επαφής του με το Σκαλκώτα περιγράφει άδρα και γλαφυρά τά συντηρητικά πνευματικά ήθη ενός ολόκληρου μουσικού μικρόκοσμου, γύρω, το μεγάλο, τραγικό έρημότη. Ένός μικρόκοσμου που μετά τη φυγή του Μητρόπουλου, το 1939, και τον τερατισμό της λαμπρής, για την αθηναϊκή μουσική ζωή, περιόδου 1915-40, είχε σχεδόν τελείως αποκοπεί, λόγω πολέμου και Ναζιστικής Κατοχής με την κοσμογονία των νεότερων ρευμάτων και εξελίξεων: κοσμογονία που συνεχιζόταν στο Νέο Κόσμο, όπου πλήθος συνθέτες είχαν αναζητήσει καταφύγιο φεύγοντας τη λαίλαπα που σάρωνε την Ευρώπη.

Γ. Α.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΚΟΥΝΑΔΗΣ: Οί μνημες μου: Πρώτη συναυλία της Κρατικής μετά το θάνατο του Σκαλκώτα. Ο μέστρος Φιλοκίτης Οικονομίδης μιλά στο κοινό για τον πεθαμένο συνθέτη, στον τύπο: «Εδώ στά αναλόγια είχαμε έναν καλό κι αγαπημένο κι ήσυχο συνάδελφο ό οποίος, μεταξύ των άλλων, ασχολιόταν και με τη σύνθεση. Στη μνήμη του θα σάς παίξουμε μερικούς από τους χορούς».

Δέν θυμάμαι ποιους χορούς και δέν θυμάμαι τί ακριβώς είπθησαν. Κι άς με συγχωρέσει ζωντανό. Και πεθαμένο. Άλλα αυτό που συνέβη τήν ημέρα εκείνη της συναυλίας ήταν ένδεικτικό για τήν περίπτωση Σκαλκώτα: τό ότι ό Οικονομίδης δέ λειτούργησε παρά σάν άνθρωπος τίμιος και συνεπής προς τίς προϋποθέσεις παραστάσεις του. Κι ωστόσο θά πρέπει να σημειωθεί πώς ό Οικονομίδης ήταν άνθρωπος περίεργος κι ως ένα σημείο ανοιχτός στο καινούριο... Δυό χρόνια πριν από τό θάνατο του Σκαλκώτα είχα γνωρίσει έναν παράξενο άνθρωπο. Ήπαιζε πιάνο κι έδηνε συνθέτης. Τό

όνομά του τό ξέρω, δέν θά τό αναφέρω. Ήταν στά χρόνια λίγο πιο μεγάλος από μένα. Έδηνε μαθητής του Σκαλκώτα. Τόν κάλεσα σπίτι μου κι έμεινε εκπληκτικός μπροστά σ' ένα δικό του, όπως μου είπε, Τρίο για πιάνο, βιολί και βιολοντσέλο που μου 'δειξε. Μοι έκανε τόση εντύπωση ή γραφή και τό άκουσμα, ώστε αργότερα τό αναγνώρισα... όταν παίχτηκε σάν έργο του Σκαλκώτα!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΩΤΣΑΚΟΣ: Ήταν ή πρώτη σου επαφή με τή μουσική του Σκαλκώτα; Ός τότε δέν είχες άκούσει καθόλου τό όνομά του, όντας μαθητής του Ώδείου; Ποιές ήταν τότε οι προοπτικές παραστάσεις σου για τόν Σύνμπεργκ, τή σχολή του, κλπ

Α.Κ.: Βεβαίως ήξερα για τό Σκαλκώτα, έντελώς άοριστα και από τό άρθρο του Γεωργίου Σκλάβου στη «Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια», αλλά και από ό,τι διάχυτα κυκλοφορούσε στον άείποτε στενό χώρο της σοδαρής μουσικής εν Αθήναις και από τίς γνώμες του Σπύρου Φαραντάτου, δάσκαλού μου στο πιάνο, ό

όποιος έκφραζόταν για τό Σκαλκώτα με μεγάλο σεβασμό κι εκτίμηση αλλά, όπως φαίνεται, δέν ήταν σε θέση νά παρακολουθήσει τό ίδιωμα του ή και δέν τόν ενδιέφερε. (Μεταξύ άλλων, ό Φαραντάτος μου έλεγε ότι, όταν δρισκόταν στο Βερολίνο, σπουδάζοντας με τόν Έγκον Πέτρι, έπαιζε σκάκι με τό Σκαλκώτα που πάντα είχε προβλήματα – κατά τό Φαραντάτο – με τί σπιτονοικοκυρά του). Οί δικές μου πρώτες, προσωπικές, έμπειρίες από τήν άτονική και τή δωδεκάφθογγη μουσική: Τόν καιρό της Κατοχής και παρ' όλο της τό χαρακτηρισμό σάν «Entartete Kunst» (= έκφυλισμένης τέχνης) από τούς Ναζί, δρηνκα στον Κάουφμαν μικρές παρτιτούρες της τσέλης, γκερίζες παρτιτούρες της Philharmonia. Έκεί άγόρασα τή Συμφωνία Δωματίου άρ. 1 του Σύνμπεργκ, τά δυό πρώτα κουαρτέτα έγχόρδων του και τήν... ποιο άλλο:

Γ. Α.: Τήν «Έξαυλωμένη Νύχτα»; **Α. Κ.:** Μάλιστα! Καταλαβαίνεις τί συγκλονιστική ήταν αυτή ή επαφή και τό τί ψάξιμο άκόλουθησε από μέρους μου στά κατο-

πινά χρόνια για τήν ενημέρωσή μου, με άπόληξη τήν «Εισαγωγή στη μουσική των δώδεκα φθόγων» του Ren6 Leibowitz και τή μαθητεία μου κοντά στο συνθέτη Γιάννη Άνδρέου Παπαϊωάννου. Κάτι άλλο άκόμα: άρχές του 1949 έγραψα τήν πρωτόλεια θεατρική μου μουσική για τά «Αγρίμια» του Άλέξη Δαμιανού. Ή νεαρή, τότε, ήθοποιός Μαρίνα Κρασσά μου είπε ότι ό Σκαλκώτας, που τόν έφερε ό άδελφός της, βιολιστής Κρασσάς, στην παράσταση, μίλησε ευνοϊκά για τή μουσική μου. Αυτό, σε παρακαλώ πολύ, νά μή θεωρηθεί ότι λέγεται στο γνωστό εκείνο τύπο «Ο Σεφέρης πέθανε, είμαστε όλοι φίλοι του Σεφέρη και μάς έκτιμούσε». Post mortem. Τώρα, τό τί ήταν αυτή ή μουσική μου; Μία πρωτόλεια, άσημαντη ύπόθεση.

Γ. Α.: Θά προτιμούσα νά γινόνταν κάπως πιο συγκεκριμένος στην περιγραφή του όποιον σου ύφους. Τό ξέρω πόσο καλός είσαι κάποτε για τά «πρωτόλεια», όπως λές, έργα σου και δέ συμφωνώ καθόλου μαζί σου!

Α. Κ: Λοιπόν, αφού τό θέλεις, ήταν μιά πρωτόλεια σύζευξη «τροπικικής» (modale) μελωδίας με διάφωνες συνηχήσεις, τύπου Στραβίνσκυ και Μπάρτοκ. Τό έργο παιζόταν μιά ή δυό φορές τήν έβδομάδα σέ κάποιο ελεύθερο απόγευμα τού θεάτρου «Μουσούρη».

Ένθαρρυσμένος από τή γνώμη του αυτή, πλησίασα τό Σκαλκώτα μέ σεβασμό και τόν ρώτησα αν μπορούσα νά μαθητέω κοντά του, αφού ύπήρχε και τό προηγούμενο τού ανθρώπου πού ανάφερα. Αυτό έγινε ύστερα από αρκετό καιρό, σέ κάποια δοκιμή τής Κρατικής Όρχηστρας. Ο Σκαλκώτας μου μίλησε ευγενέστατα μέ τόν ιδιάζοντα τρόπο του, δηλαδή χαμηλόφωνα. Καί δέχτηκε. Τού υπενθύμισα τήν περίπτωση τής μουσικής γιά τό έργο τού Δαμιανού, δέχτηκε· μου είπε ένα «Ναι, ναι, νά 'ρθής». Μεσολάδησε, όμως, τό καλοκαίρι, είχα πάει έξοχή στήν Κεφαλλονιά. Καί λίγες μέρες μετά τήν επιστροφή μου, άκουσα γιά τό θάνατό του. 'Η διάχυτη γενική έντύπωση γιά τόν Σκαλκώτα, τόν καιρό εκείνο, έξόν από ελάχιστα εξαίρεσεις, ήταν ότι επρόκειτο γιά ένα μοναχικό μανιακό πού σκάωνε, τό ένα μετά τό άλλο, δυσνόητα, ανατριχιαστικά διάφωνα έργα, πού ήταν αδύνατο νά παιχτούν.

Γ. Α: Είχα κι εγώ γύρω στό 1952-53 — μετά τό θάνατό του πιά — άκούσει τέτοιες ήλίθιες γνώμες. Θυμάμαι κάποιο «μουσικό», μισοπάλαθο, πού έρχόταν στήν «Καθημερινή», όπου άρχισα νά δουλεύω μόλις τέλειωσα τό Γυμνάσιο, γιά νά τού δημοσιεύουν άναγγελίες διακρίσεων πού τού είχαν άπονείμει... άσχετο μέ τή μουσική. Φαίνεται ότι ό Σκαλκώτας, μέσ στή μοναξιά του, προσπαθούσε άπελπισμένα, σχεδόν δονκιωτικά, όπως μου φαινόταν, τουλάχιστον κατά καιρούς, νά θρεί κάποιες προσβάσεις στον έξω κόσμο. Νά είχε δείξει έργα του σ' αυτόν τόν τύπο; Αυτό τουλάχιστον ίσχυριζόταν εκείνος και τόν έθριζε χυδαία. Μπορεί νά τά είχε δει απ' άλλου. Ωστόσο, μου έκανε έντύπωση τό πώς ένας Σκαλκώτας έβαζε τά μαργαριτάρια του μπροστά στους χοίρους. Φυσικά, δέν πρόκειται νά πω τό όνομα τού ανθρώπου...

Α. Κ: Όταν τό 1952 έγινε ή συναυλία στή μνήμη Σκαλκώτα πού διηύθυνε ό Ουόλτερ Γκέρ στον «Παρνασσό», όπου μέ διπλό κουαρτέτο έχγόρδων ό «Άγγλος μαέστρος έπαιξε τά «Δέκα Σκίτσα γιά έχγορδα», τότε πάρα πολλοί κατάλαβαν ότι από τόν Σκαλκώτα και μετά άρχισε μιά νέα περίοδος τής

έλληνικής μουσικής κι ότι, έν πολλοίς, ό Σκαλκώτας θά ήταν ή λυδία λίθος γιά τήν έντεχνη μουσική στον τόπο μας. Ο ίδιος ό Γκέρ διηύθυνε μέ τήν Κρατική Όρχήστρα τό παραμυθόδραμα «Μέ τού Μαγιού τά μάγια». Θυμάμαι ότι έπαιξα κι εγώ τότε μέ τήν όρχήστρα, σάν έκτακτος, τσελέστα ή πιάνο — δέν είμαι πιά δέβαιος. Θυμάμαι και τό Γεράσιμο Μηλιαρέση νά κάθεται μέ τήν κιθάρα του στά πρώτα αναλόγια. Θυμάμαι, τελικά, τήν αίσθηση μιάς άλλης άποψης γιά τό δημοτικό τραγούδι — τό πώς έναρμόνιζε τό «Ένύχτωσε ποιόνε θά ιδώ, ποιόνε θά συναντήσω»...

Γ. Α: Τότε ήταν πού είχε παιχτεί και τό «Λάργκο Σινφόνικο» από τή Δεύτερη Συμφωνική Σουίτα, στήν Κρατική. Λίγο άργότερα, ίσως, είχε ήχογραφηθεί στό ραδιόφωνο και ή Σονάτα του γιά φαγκότο, μ' έναν Γιουνγκσλάδο φαγκοτίστα, τόν 'Ιβάν Τούρσιτς. Αυτή τήν ήχογράφιση δέν τή δρῆκα μέσ στό χάος τών ραδιοφωνικών «αρχείων», τόν καιρό πού ήμουν στήν Ε.Ρ.Τ. Οι έγγραφές πού άφησαν μέσα μου τά έργα αυτά — ήμουν τότε 17-18 χρονών — ήταν θαυτάτες.

Α. Κ: Η συνέχεια, ή διάδοση τού έργου του και έδώ και έξω είναι από εκεί και πέρα γνωστή πιά. Ο Σκαλκώτας είναι μία φυσιολογική μουσική τού 20ου αιώνα, δέ χρειάζεται ειδικές «άποδείξεις». Τό ότι δέν έγινε γνωστός και δέν αναγνωρίστηκε όσο ζούσε κι αυτό μπορούμε νά τό καταλάβουμε σήμερα, χωρίς νά καταφύγουμε σέ ρομαντικές συναισθηματολογίες. Τό ότι, έπίσης, μετά τό θάνατό του, «χρησιμοποιήθηκε» γιά νά «άνεδάσουν στήν άσπίδα» ή και νά καταβαραθρύνουν άλλους (είναι γνωστές, δά, αυτές οι έπερβολές) αυτό συμβαίνει όταν ή μουσική καταντά «διανοητική τέχνη»... Κάπου έσύ έχεις φτιάξει τή λέξη «αυτασέλγεια»... 'Η νά μιλήσουμε γιά «πνευματικές όνειρώξεις»;

Γ. Α: Ε σ' ύ σήμερα, 30 χρόνια μετά τό θάνατό του, πώς τόν βλέπεις; Ποιά είναι ή σχέση σου μέ τό Σκαλκώτα;

Α. Κ: Κοίταξε, Γιώργο. Είμαι συνθέτης και είναι φυσικό ή γνώμη μου νά 'ναι έπηρεασμένη από τίς προσωπικές μου πεποιθήσεις γι' αυτό πού κάνω. Συνεπώς διαβλητή. Ύστερα πάλι έπιμένω ότι καμιά άνάληψη δέν άποδεικνύει τίποτε. Τό έργο δικαιώνει τήν υπαρέξή του τήν ώρα τής έκτέλεσής του, όπου διασταυρώνονται οι έμπειρίες τού κοινού και τού συνθέτη. Έντύπωση στό Σκαλκώτα μου κάνουν οι άπόπειρες πρόσδασής του στό δημοτικό τραγούδι πού παρ' όλες τίς μακρινές αναφορές στον

Στραβίνσκυ και τόν Μπάρτοκ είναι κάτι άλλο απ' όλες τίς ύπολοιπες έθνικές σχολές. Ύστερα, ύπάρχει ένα ιδιόρρυθμο ρυθμικό στοιχείο πού διαπερνά όλες τίς συνθέσεις του. Μιά μεσογειακή αντίληψη τού δωδεκάφθογου συστήματος στήν πρώτη του φάση, έντελώς διαφορετική από εκείνη τού Νταλαπκόλα — άλλη θεια δέν είναι περίεργο ότι κι εκείνος τέλειωσε τή ζωή του μ' έναν «Όδυσσέα»; Θά ήθελα, όμως, νά ξέρω πώς έφυγε τό 1933 ό Σκαλκώτας από τή Γερμανία, όταν ή βαρβαρότητα τών ανθρωποειδών τών Ναζισμou κατάστρεψε τήν Άναγέννηση τής Δημοκρατίας τής Βαϊμάρης. Τι σκεφτόταν γιά τόν τελευταίο και ούσιαστικό τόν δάσκαλο, τόν Άρνολντ Σένμπεργκ; (Άλήθεια, έχει έπισημανθεί ή άξιοσημείωτη αντίστοιχία του μέ τόν Σένμπεργκ, στή μελοποίηση πολύ μέτριων λογοτεχνικών κειμένων; Ήξερε ό Σκαλκώτας τόν Καδάφκ, τόν Σεφέρη, τόν Έλύτη;) Ήταν πολιτικά συντηρητικός, σάν τό Σένμπεργκ; Πώς έζησε τήν τραγική όπερέτα τής 4ης Αυγούστου στήν Ελλάδα; Πώς έζησε τήν Κατοχή, άκούγοντας τή θαυμάσια γλώσσα στήν όποια σπούδασε (τή γερμανική) στά στόματα δαρδάρων; Πώς έζησε τήν Άντίσταση; Τί ένωσε στό διάστημα τού έμφυλλου πολέμου; Ποιός θά μās μιλήσει γιά όλ' αυτά;

Γ. Α: Σέ πολλά από τά ερωτήματα αυτά τήν άπάντησή θά δρούμε ίσως στήν ενδιαφέρουσα διδακτορική διατριβή πού έτοιμάζει γιά τόν Σκαλκώτα ό Άγγλος μουσικολόγος John Thornley, πού έμεινε γιά τό σκοπό αυτό τρία δάκαερα χρόνια στήν Ελλάδα.

Α. Κ: Τήν περιμένω μέ μεγάλη άνυπομονσία. Από εκεί και πέρα, σήμερα, ή στάση μου άπέναντι στό Σκαλκώτα είναι άμφιθυμική. Μεα culpa, βέβαια. Βλέπεις εγώ, όλο τό δωδεκάφθογο σύστημα τό αντιμετώπισα σάν γραμματική και συντακτικό, χωρίς ούτε στιγμή νά ύποτιμήσω τήν άλλη όδό — πού ξεκινάει από τόν πάντα πολυαγαπημένο μου Ντεμπνυσύ και φτάνει στό Στραβίνσκυ. Άν ύπήρξε ένα μεγάλο κίνημα στό μεσοπόλεμο αυτό, κάτι τή γνώμη μου (πάλι μεα culpa!) ήταν ό σουρεαλισμός. Ίσως έπειδή μās δοηθά νά ξεφύγουμε και από τόν όρθολογισμό τής Δύσης και από τά κατάλοιπα ενός ξεπερασμένου ρομαντισμού. Κι έδώ έννοώ ό,τι ακολουθεί τόν Βάγκνερ και συντηρείται μέσα στον Σένμπεργκ και τή Σχολή τής Βιέννης, ως σήμερα.

Γ. Α: Έδώ θά ήθελα νά κάνω ένα μικρό σχόλιο. Προσωπικά, όσο κι αν σ' άθήκε μαθητής τού

Σένμπεργκ, θά όίσταζα νά χρησιμοποιήσω, ειδικά γιά τό Σκαλκώτα, τόν όρο «έξπρεσιονισμός». Τόν συνδέω, κατά κύριο λόγο, μέ τήν έχατη έξελικτική συνέπεια τού λυρικού θεάτρου ή, άκόμη περισσότερο, μιάς δραματικής έκφρασης πού φτάνει σέ μιά παθολογική, πιά, έκρηκτικότητα. Ένώ ό Σκαλκώτας ελάχιστα ύπήρξε ένας «δραματικός συνθέτης». Ίσως νά μήν είναι άσχετο, μέ τά όσα κουβεντιάζουμε, τό ότι τή μόνη όπερα πού σκέφτηκε νά γράψει, τόν «Όδυσσέα», δέν τήν έγραψε ποτέ. Στή θέση τής μās άφησε τήν κολοσιαιά αυτή συμφωνική νωπογραφία, τήν εισαγωγή «Όδυσσέας» πού άναπέμπει, διαδοχικά, στό συμφωνικό ποίημα, στή μορφή σονάτας, άκόμη και στή φούγκα. Ο Σκαλκώτας, γιά μένα, ήταν ό τελευταίος από τούς μεγάλους κλασικούς. Έγώ τόν τοποθετώ κάπως περισσότερο σέ μιά γραμμή πού ξεκινά από τόν Μπετόβεν, τόν Σούμπεργκ και προχωρεί στό Μπρούκνερ, στον Μάλερ, ίσως. Ο λυρισμός του δρῆκε τήν ολοκληρωμένη του έκφραση μέσα στις κλασικές μορφές πού τίς ανάπλασε τελείως, σύμφωνα μέ τίς εύρύτερες έκφραστικές του άνάγκες.

Α. Κ: Σήμερα, όμως, πού ή μουσική, μετά τό Ντεμπνυσύ, έχει σάν βασική φόρμα, τή φόρμα τής «φραντασίας», πού έχει ξεφύγει από τίς μορφές αυτές (μέ όλες τίς συνέπειες πού συνεπάγεται κάτι τέτοιο), τί σημαίνει μιά τέτοια επιστροφή και τί σημαίνει ή αναφορά σου στον Μπρούκνερ και στον Μάλερ;

Γ. Α: Δέ θέλω νά τής δώσω, τή στιγμή αυτή τουλάχιστον, σαγηνερά προεκτάσεις. Άπλως περιγράψω, όσο μπορώ πιστότερα (όπως τό έχω κάμει και σέ λεξικά), εκείνο πού διαπιστώνω. 'Η αναφορά μου στον Μπρούκνερ και στον Μάλερ άφορά περισσότερο τή χωροχρονική διάσταση τής μορφής παρά τίς επί μέρους δομές της.

Α. Κ: Καταλαβαίνω και σέβομαι τίς άπόψεις σου. Παρ' όλα αυτά διαπιστώνω μία διαφωνία μās ή, αν θέλεις, τήν ανάγκη ενός καινούριου διαλόγου πού θά μās έβγαζε από τό θέμα μās, οδηγώντας μās σέ γενικότερα προβλήματα τής μουσικής. Νά υπαμαχθούμε έδώ, άναπόδραστοι τή σελήνη αυτή γιά μιά άλλη επ'καιρία; Πάντως, βλέπεις πού μās οδηγεί ό Σκαλκώτας; Δέν είπαμε και πού πάμε; ότι είναι μιά «αλγία λυθός»; Είδες τί ώραίο ταξίδι μās έκανε ό Νίκος Σκαλκώτας και τί άλλα έχει άναμια νά μās δώσει;

‘Ο Σπύλιος Παπασηλιόπουλος γράφει για τό βιβλίο των Michio Morishima και George Catephores «Value, Exploitation and Growth», Mc Graw-Hill, London 1978, σελ. 217.

Τό εξαιρετικό και σημαντικό αυτό βιβλίο, προϊόν της συνεργασίας ενός μαθηματικού οικονομολόγου, του Ίάπωνα καθηγητή Μ. Μορισίμα και του Έλληνα πανεπιστημιακού οικονομολόγου (διδάσκει στο University College του Λονδίνου) Γ. Κατηφόρη, δέν είναι ένα οποιοδήποτε οικονομικό βιβλίο. Αποτελεί βαθιά και ουσιαστική συμβολή στο θέμα πού εξετάζει, κι ακόμα περισσότερο εκπλήσσει, προκαλεί τό θαυμασμό, μαγεύει, θά ‘λεγα, μέ τήν επιστημονική του αυστηρότητα, ευρύτητα, λιτότητα, παιδαγωγική απλότητα. Μέ τά σημαντικά μαθηματικά εργαλεία πού διαθέτει σήμερα ή οικονομική επιστήμη οί συγγραφείς προσπαθούν νά διερευνήσουν μερικά σημαντικά προβλήματα της οικονομικής θεωρίας του Μάρξ, όπως ή εργασιακή θεωρία της αξίας, ή θεωρία της εκμετάλλευσης, ή θεωρία των παραγωγικών τιμών

καί τά σχήματα της απλής και διευρυμένης αναπαραγωγής. ‘Η πρωτοτυπία της συμβολής των συγγραφέων βρίσκεται στο ότι, ενώ τά προβλήματα αυτά τά διερευνούσαν μέχρι τώρα μέ συστήματα ταυτόχρονων εξισώσεων, αυτοί χρησιμοποιούν συστήματα ταυτόχρονων άνισοτήτων. ‘Ο Μάρξ, πού τόν δυσφήμισαν περισσότερο οί όπαδοί του καί τά κοινωνικά συστήματα πού τόν επικαλούνται, απ’ ό,τι τόν έδλαψαν οί αντίπαλοί του, δένεται μέ ολόκληρη τή σύγχρονη οικονομική επιστήμη, τοποθετείται μέσα σέ αυτήν κριτικά κι αναλυτικά, χωρίς άπολογητικές διαστρεβλώσεις ή επιδειξιμανείς προεκτάσεις ή ξεπεράσματα του. Τό βιβλίο αυτό, μέ τή σιγουριά του νυστεριού, αποξέει τό μαρξικό οικονομικό έργο από τήν κρούστα των άνοσιών πού έπεσώρευσαν άγράμματοι, στενοκέφαλοι καί δογματικοί όπαδοί, αλλά καί προκατειλημμένοι αντίπαλοι. Εύστοχα, άλλωστε, ό υπότιτλος του βιβλίου είναι: «‘Ο Μάρξ στο Φως της Σύγχρονης Οικονομικής Θεωρίας».

Πρίν από τά «τεχνικά» καί μαθηματικοποιημένα κεφάλαια (άλλά μέ μαθηματικά πού εκτίθενται τόσο παιδαγωγικά, ώστε ό

καθένας νά μπορεί, μέ λίγη προσπάθεια, νά παρακολουθήσει) οί συγγραφείς προτάσσουν ένα εισαγωγικό κεφάλαιο (μέ τό χαρακτηριστικό τίτλο: «ό νεαρός Μάρξ, από τή φιλοσοφία στην οικονομική»), όπου μέ πολύ συμπυκνωμένο τρόπο δίνεται ή γενεαλογία των μαρξικών οικονομικών ιδεών. Για όσους άνακάλυπτον στο μαρξισμό τήν έξ αποκαλύψεως αλήθεια, καί παθαίνουν στη συνέχεια έγκεφαλική άγκύλωση, θά ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο νά διαβάσουν αυτό τό κεφάλαιο, για νά δούνε πόσο αντίθετη μέ τόν Μάρξ είναι ή θεολογική αποκάλυψη, πώς εξελίχθηκαν οί ιδέες του σ’ έπαφή μέ τήν πραγματικότητα καί μέ τίς ιδέες άλλων, όπως π.χ. του Χέγκελ, του Φόουεμπαχ καί του Ρικάρτο, πώς ή εξέλιξη αυτή των ιδεών του είναι προϊόν συνεχούς καί αυστηρής διανοητικής εργασίας κι επιστημονικής μεθοδολογικά επεξεργασίας.

Στό εισαγωγικό αυτό 1ο Κεφάλαιο, οί συγγραφείς εκθέτουν πώς ό Μάρξ λυτρώθηκε από τήν έγελανή γοητεία του Κράτους, πώς προχώρησε στην κριτική της έγελανής ιδέας του Κράτους, ποιά ήταν ή επίδραση του Feuerbach, αλλά καί ή κριτική της έννοιας της άλλοτρίωσης, όπως τήν πρότεινε ό Feuerbach, ό τρόπος της μεταφοράς της από τόν Μάρξ στη σφαίρα της πράξης, καθώς καί τό ποιο θεωρείται από τόν Μάρξ ως δημοκρατικό Κράτος.

Εκτίθεται, έπίσης, ποιά ήταν ή πρώτη έπαφή του Μάρξ μέ τήν Πολιτική Οικονομία, ποιές ήσαν οί πρώτες θεωρητικές του διατυπώσεις, πώς καί γιατί γίνεται, μεταξύ 1844 καί 1847, ή μεταβολή στη μαρξική μεθοδολογία, καί ή όριστική στροφή από τή φιλοσοφία στην Πολιτική Οικονομία, μέ τήν προσπάθεια νά τελειοποιηθεί ή εργασιακή θεωρία της αξίας μέσω της εισαγωγής της έννοιας της άφηρημένης εργασίας, τής προσπάθειας για επίλυση του περιήφμου «προβλήματος της μετατροπής» (των αξιών σέ τιμές), καί τή διατύπωση των σχημάτων αναπαραγωγής. ‘Ο Μάρξ χρησιμοποιώντας τήν εργασιακή θεωρία της αξίας πέτυχε, κατά τούς συγγραφείς, τή θεωρητική μέτρηση της εκμετάλλευσης, μιάς έννοιας-κλειδί, πού χρησιμοποιείται για νά εξηγηθούν τά δύο κύρια οικονομικά χαρακτηριστικά του καπιταλιστικού συστήματος: ή δυνατότητα νά δημιουργείται κέρδος καί ή ικανότητα νά επεκτείνεται ή κα-

πιταλιστική ιδιοκτησία καί νά αναπτύσσεται ό μηχανισμός της παραγωγής. Οί άπαραίτητες καί άναγκαίες συνθήκες για νά επιτευχθούν αυτές οί δύο προϋποθέσεις για τό καπιταλιστικό σύστημα άποτελούνε αυτό πού όνομάστηκε από τόν Μορισίμα τό «Θεμελιακό Μαρξιστικό Θεώρημα», πού μέ λόγια εκφράζεται ως εξής: ή ύπαρξη εκμετάλλευσης είναι άναγκαία καί ικανή συνθήκη, ώστε τό σύστημα νά έχει θετική ικανότητα μεγέθυνσης καί νά εξασφαλίζει τήν ύπαρξη καπιταλιστικών κερδών. Μιά μαθηματική έκφραση αυτού του θεωρήματος παρουσιάζουν οί συγγραφείς στο έπόμενο κεφάλαιο, άνοίγοντας συζήτηση μέ τόν Βρετανό οικονομολόγο Ian Steedman (συγγραφέα του βιβλίου «Marx after Sraffa») για τά παράγωγα προϊόντα, πού μαζί μέ τό πρόβλημα της παραγωγικής περιόδου, της άπαξίωσης του κεφαλαίου, της έπιλογής των τεχνικών μεθόδων παραγωγής καί της ετερογένειας της εργασίας, δέν είχαν δρει μέχρι σήμερα ικανοποιητική απάντηση στα πλαίσια της εργασιακής θεωρίας της αξίας. ‘Ισως τό μόνο πού λυπάται ό άναγνώστης, είναι τό ότι δέν άνοίγεται μία συζήτηση μ’ αυτούς πού, όπως ή Joan Robinson, δέν θεωρούν τήν εργασιακή θεωρία της αξίας σημαντικό κι άπαραίτητο μέρος της μαρξικής οικονομικής θεωρίας.

Στό 2ο Κεφάλαιο, εκτός από τή γενίκευση του θεμελιακού Μαρξικού θεωρήματος, μέ χρησιμοποίηση του γραμμικού προγραμματισμού, εξετάζονται ή χρονική διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας καί ή χρονική διάρκεια των κεφαλαιουχικών αγαθών, ως άπαραίτητες προϋποθέσεις για μία θεωρία του κεφαλαίου· γίνεται μία σύγκριση ανάμεσα στους τρόπους ύπολογισμού της αξίας του σταθερού κεφαλαίου από τόν Μάρξ, τούς νεοκλασικούς καί τόν von Neumann, καί καταδειχνόνται οί αδυναμίες της νεο-κλασικής μεθόδου, σέ σχέση μέ τά πλεονεκτήματα της μεθόδου του von Neumann. ‘Ακολουθεί μία σύντομη, αλλά πλήρως κατατοπιστική περιγραφή της παραγωγικής διαδικασίας από τόν von Neumann, τόν μεγάλο Γερμανο-αμερικανό μαθηματικό, πού, γράφοντας έλάχιστα, θεωρείται ως ό μεγαλύτερος ίσως μαθηματικός οικονομολόγος του αιώνα μας. Στό ίδιο αυτό κεφάλαιο υπάρχουν δύο έξοχες σελίδες για τή στάση πού θά έπαιρνε ό Μάρξ

**νηπιαγωγείο
το αστεράκι**

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μιά μικρή δαση μέσα στο τοιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο – Διδασκαλία καί επίδλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι καί μάθηση σ’ ένα περιβάλλον φροντίδας καί αγάπης για τό παιδί.
- Έλάτε νά γνωριστούμε καί νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμιού
Βαλασμώνος 4 καί ‘Ασκληπιού τηλ. 6447830 – 3635419.

Πληροφορίες – έγγραφές:
 Καθημερινά 9-1 π.μ. καί 6-8 μ.μ.

ἀπέναντι στη σύγχρονη οικονομική, ἂν εἶχε γεννηθεῖ ὄχι τὸ 1818 ἀλλὰ τὸ 1918.

Τὸ 3ο Κεφάλαιο ἐξετάζει ἂν ὑπάρχει ἡ ὄχι ἐκμετάλλευση στοῦ σοσιαλισμοῦ. Γιά ν' ἀπαντήσουν σέ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα οἱ συγγραφεῖς ἐξετάζουν ἀρχικά ποιοὶ εἶναι οἱ ὅροι τῆς καπιταλιστικῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τί εἶναι πράγματι ὁ σοσιαλισμός. Γίνεται ἐπίσης ἀναφορά στὴν ἀποψη τοῦ Ἑνγκελς γιὰ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ χωρισμοῦ σὲ τάξεις, καθὼς καὶ στὶς ἀπόψεις τῶν Μάρξ καὶ Ἑνγκελς γιὰ τὴ δυνατότητα ὑπαρξῆς ἀντιθέσεων στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία. Στὴ συνέχεια, ἐξετάζεται ἡ δυνατότητα ἐκμετάλλευσης στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία, μὲ βάση τὶς ἐξῆς τέσσερις διαδικασίες της: τὴν παραγωγικὴ διαδικασία, τὴ διαδικασία διανομῆς τοῦ εισοδήματος, ἀφοῦ ὁρίσονται ἡ ἀναγκαῖα ἐργασία καὶ τὸ ἀναγκαῖο προϊόν στοῦ σοσιαλισμοῦ, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον οἱ κρατικὲς δαπάνες μπορεῖ νὰ ἀποτελοῦν σοσιαλιστικὴ ἐκμετάλλευση καὶ, τέλος, τὴ διαδικασία λήψεως τῶν ἀποφάσεων, μὲ τὴν ὁποία θὰ ἀποφασιστεῖ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ ἐργασίας στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία. Ὑπάρχει ἐκμετάλλευση, χωρὶς ἐκμετάλλευση; Γιά νὰ ἀπαντήσουν στοῦ οὐσιαστικοῦ αὐτοῦ ἐρώτημα, οἱ συγγραφεῖς διακρίνουν ἀνάμεσα στὴν ἐκμετάλλευση πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰδιοκτησία καὶ τὴν ταξικὴ ἰδιοποίηση τοῦ πλεονάσματος καὶ σ' αὐτὴ πού προέρχεται ἀπὸ τὴν κατανομή τῶν ἔργων, ἀκόμα καὶ στὴ σοσιαλιστικὴ κοινωνία· κατὰ πόσο στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ μισθοὶ τῶν διευθυντικῶν στελεχῶν ἀποτελοῦν μεταβίβαση ἀπὸ παραγωγικὴ σὲ μὴ παραγωγικὴ ἐργασία; Πάνω στοῦ σημαντικὸ αὐτὸ πρόβλημα ἔχω ὑπόψη μου τὶς ἀναλύσεις τοῦ Marcuse («Soviet Marxism»), τοῦ André Gorz («Le Socialisme Difficile»), τοῦ Bronislaw Minc («L' Economie Politique du Socialisme»), τοῦ Branko Horvat («Towards a Theory of Planned Economy»), ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν εἶχα δεῖ ποτὲ νὰ ἐκτίθεται μὲ τέτοια μαθηματικοποιημένη ἐπιστημονικὴ αὐστηρότητα, ὅπως στοῦ διβλίου αὐτοῦ τῶν Μορισίμα καὶ Κατηφόρη.

Στὰ πλαίσια τῆς ἐξέτασης τῶν ἱκανοτήτων τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος γιὰ ἐπέκταση καὶ μεγέθυνση ἀνήκει τὸ 4ο Κεφάλαιο τοῦ διβλίου, πού ἐξετάζει τὴ σχέση ἡμερομισθίων καὶ κερδῶν, καθὼς καὶ κατανάλωσης-ἐπένδυσης γιὰ μιά δυναμικὴ (δηλαδή μὲ ἀνάπτυξη) ἰσορροπία τοῦ συστήματος. Πάνω στοῦ πρόβλημα αὐτοῦ τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ τῆς ἰσορροπίας τοῦ καπιταλιστικοῦ συ-

στήματος γίνεται μιά ἐξοχα κατατοπιστικὴ ἀντιπαράθεση τῶν ἀπόψεων τοῦ Μάρξ, τοῦ von Neumann, τοῦ Harrod καὶ τῶν νεοκλασικῶν. Κάνοντας μιά σύγκριση ἀνάμεσα στὰ θεωρητικὰ συστήματα τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ von Neumann, ἰδιαίτερα ὡς πρὸς τοὺς ὅρους ὑπαρξῆς μιάς δυναμικῆς ἰσορροπίας, οἱ συγγραφεῖς καταλήγουν σὲ ὁρισμένες παρατηρήσεις γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ τὸ μοντέλο τοῦ von Neumann. Ἀκόμα καὶ ὁ εἰδικὸς ἀναγνώστης θὰ κουραστεῖ ἴσως σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, καὶ ἰδιαίτερα στοῦ μέρους ὅπου ἐξετάζεται ὁ τρόπος προσδιορισμοῦ τοῦ πραγματικοῦ ἡμερομισθίου. Ἀλλὰ ἀξίζει ὁ κόπος ν' ἀνεθεῖ κανεὶς στὶς δύσβατες κορυφές τῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ τὸ νὰ μείνει στὰ θαλτῶνα ἔντα των κοινοτυρίων τῶν χυδαίων «μαρξιστῶν» ἢ τῶν ἀρτηριοσκληρωτικῶν νεοκλασικῶν.

Ἰδιαίτερη πρωτοτυπία παρουσιάζει τὸ 5ο Κεφάλαιο τοῦ διβλίου, πού ἐξετάζει ἕναν παραμελημένο παράγοντα (ἴσως ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ δὲν ἀσχολήθηκε ἀρκετὰ) γιὰ τὴν οικονομικὴ μεγέθυνση καὶ τὴν ταξικὴ πάλι: τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ συγγραφεῖς, ἀφοῦ ἀναφερθοῦν στὶς ἀπόψεις τοῦ Μάρξ γιὰ τὴν προσφορά τῆς ἐργασίας καὶ τὸ ὅλο τῆς τεχνολογικῆς προόδου, ἐξετάζουν τὶς σχέσεις γεννητικότητας καὶ ἀπασχόλησης, τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὴν ἀκρεία τῆς ἐργασίας ἡμέρας καὶ τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ, καθὼς καὶ τὸ τί χρειάζεται γιὰ νὰ προσδιοριστεῖ θεωρητικὰ ἡ ἐννοία τῆς κανονικῆς ἐργασίας ἡμέρας. Ἡ σημασία τῶν προβλημάτων αὐτῶν τονίζεται μὲ μιά ἀναφορά σ' ἕνα «διάλογο» ἀνάμεσα σὲ ἐργάτες καὶ καπιταλιστές, πού παραθετὲ ὁ Μάρξ, καὶ στὰ θεωρητικὰ συμπεράσματα τοῦ Μάρξ. Ἀπέναντι σὲ μιά τέτοια, μὲ αὐστηρὴ ἐπιστημονικότητα, ἔνταξη τῶν δημογραφικῶν προβλημάτων στὴν οικονομικὴ θεωρία (πού δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὶς δημογραφικὲς ἀπλουστευτικὲς ἀνοησίες τῶν χυδαίων μαρξιστῶν), ἕνας δημογράφος, ὅπως ὁ A. Sauvy, θὰ ἐνιωθε πολὺ εὐτυχής.

Στὰ 6ο καὶ 7ο Κεφάλαια, πού εἶναι καὶ τὰ τελευταῖα τοῦ διβλίου, ἐξετάζεται τὸ «πρόβλημα τῆς μετατροπῆς» τῶν ἀξιών σὲ τιμές. Πιὸ συγκεκριμένα, στοῦ 6ο Κεφάλαιο ἐκτίθεται ἀρχικά ποῖο εἶναι ἀκριβῶς «τὸ πρόβλημα τῆς μετατροπῆς», ποῖα εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ προβλήματος καὶ ποῖα ἀκριβῶς ἦταν ἡ λύση πού προτάθηκε ἀπὸ τὸν Μάρξ, πού τὰ μαθηματικά του ἐργαλεῖα (δὲν εἶχαν διατυπωθεῖ οἱ «σειρές τοῦ Μαρκώφ» καὶ τὸ «θεώρημα τοῦ

Φρομπένιους»), δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν τὴν ὁλοκληρωτικὴν του λύση, παρ' ὅλο πού τὴν πλησίασε κατὰ πολὺ, διατυπώνοντας πέντε καταληκτικὲς προτάσεις. Στὴ συνέχεια ἐκτίθενται οἱ προτάσεις λύσεων τῶν L. von Bortkiewicz, Seton, Okishio καὶ Samuelson καὶ ἀναμορφώνεται ἡ διατύπωση τοῦ Μάρξ μὲ τὴν χρησιμοποίηση τῶν «σειρῶν τοῦ Μαρκώφ». Ἐνα κεφάλαιο δύσκολο καὶ ἐξαιρετικὰ μαθηματικοποιημένο, ἀλλὰ σημαντικὸ καὶ ἐνδιαφέρον – σ' ἕνα θέμα ὅπου σημαντικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ P. Sraffa.

Τὸ 7ο καὶ τελευταῖο κεφάλαιο, ὁλοκληρώνει τὴ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ «πρόβλημα τῆς μετατροπῆς», ἐξετάζοντας ἂν ἡ ἐννοία τῆς ἀξίας εἶναι μόνον ἕνα λογικὸ ἐργαλεῖο ἢ ἂν εἶναι ἱστορικὴ ἐννοία πού προϋπάρχει τῶν τιμῶν. Γιά νὰ δοθεῖ ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, οἱ συγγραφεῖς ἐξετάζουν τὸ κατὰ πόσο ἴσχυε ἡ ἐργασιακὴ θεωρία τῆς ἀξίας στὶς προ-καπιταλιστικὲς οικονομίες, καὶ τὸ κατὰ πόσο ὑπῆρξε ὁ κοινωνικο-οικονομικὸς σχηματισμὸς τῆς ἀπλῆς ἐμπορευματοικῆς ἀνταλλαγῆς στὴν προ-καπιταλιστικὴ περίοδο. Ἐξετάζεται ἐπίσης κριτικὰ ἡ προσπάθεια τοῦ Ronald Meek νὰ ἱστοριοποιήσει σὲ τρεῖς

περιόδους τὸ «πρόβλημα τῆς μετατροπῆς» καὶ ἐκτίθενται οἱ διαφορῶν τοῦ Μάρξ μὲ τὸν Ἀνταμ Σμίθ καὶ οἱ διαφορῶν τοῦ μὲ τὸν Ἑνγκελς. Ἀφοῦ ἐξεταστοῦν ἡ ἀξία καὶ ἡ ἀφηρημένη ἐργασία ὡς ἀναλυτικὰ ἐργαλεῖα κατὰ τὸν Μάρξ καὶ τεθεῖ τὸ ἐρώτημα ἂν ἔχουμε θεωρία περάσματος ἀπὸ ἕναν τρόπο παραγωγῆς σ' ἕναν ἄλλο, τὸ κεφάλαιο κλείνει πάνω σὲ μεθοδολογικὰ προβλήματα, ὅσον ἀφορᾷ τὴ μέθοδο τοῦ Μάρξ στὴν Πολιτικὴ Οἰκονομία, τὴν ἐρμηνεία τῆς ἀπὸ τὸν Ἑνγκελς καὶ τῆ σύγκριση τῶν μεθοδολογικῶν παρατηρήσεων τοῦ Μάρξ γιὰ τὴν κατασκευή τοῦ θεωρητικοῦ ἀντικειμένου τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας μὲ τὶς παρατηρήσεις πάνω σ' αὐτὸ τοῦ Μάρξ Βέμπερ – ὅπου καταδεικνύεται ὅτι ὁ Μάρξ εἶναι πολὺ κοντύτερα στὸν Βέμπερ παρὰ στὸν Ἑνγκελς. Οἱ μεθοδολογικὲς αὐτὲς ἐνασχολήσεις δὲν εἶναι ἀσχετες μὲ τὸ ἂν ἡ ἐννοία τῆς ἀξίας χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος ἢ γιὰ τὴ μετάβαση σ' αὐτό. Ὁ ἀναγνώστης κάθε ἄλλο παρὰ ἔχει νὰ χάσει μὲ τὸ νὰ φτάσει τὸ διάβασμα αὐτοῦ τοῦ πολὺ σημαντικοῦ διβλίου μὲχρι τὸ τέλος τοῦ.

P. PYLARINOS

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΕΙ
ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

Σὰς περιμένουμε ἀπ' τὸ Μάρτιο στοῦ νέου μας καταστήματος, στὴ Σοφοκλέους 7-9 (ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Χρηματιστήριον) ὅπου θὰ λειτουργεῖ καὶ μεγάλη αἶθουσα δημοπρασιῶν γιὰ κάθε εἶδους συλλεκτικὰ ἀντικείμενα, ὅπως:

**ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ
ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ — ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΠΙΝΑΚΕΣ
ΡΟΛΟΓΙΑ
ΠΟΡΣΕΛΑΝΕΣ κ. ἄ.**

Ἐπίσης, ἡ αἶθουσα προσφέρεται σὲ κάθε ἐνδιαφερόμενο γιὰ ἐκθέσεις, δημοπρασίες, γενικὲς συνελεύσεις, διαλέξεις κλπ.

● ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΕΤΑΙ

ὅτι ἡ αἶθουσα δημοπρασιῶν εἶναι 250 τετρ. μέτρα, μὲ κλιματισμὸ καὶ ὅτι κατασκευάστηκε εἰδικὰ γιὰ τοὺς ἀναφερόμενους λόγους.

**ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΣΚΟΙ ΑΦΙΣΣ
ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ
ΕΚΠΤΩΣΗ 30%
ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ**

**ΚΩΛΕΤΤΗ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
Τηλ. 3601591**

Βιβλιο-παρουσίαση

Μ. ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ-ΔΕΛΙΒΑΝΗ
Οικονομική 'Ανάλυση: μακροοικονομική ισορροπία στον καπιταλισμό και στο σοσιαλισμό.
'Εκδ.: «Παπαζήση», 'Αθήνα 1980

Η καθηγήτρια της ΑΒΣΘ έχει ήδη μία σημαντική παρουσία στην οικονομική μας φιλολογία που περιλαμβάνει και θεωρητικά έργα, όπως η διατριβή της για τη σχέση οικονομικής ανάπτυξης και διανομής εισοδήματος ή η διτομή μικροοικονομική ανάλυση και συγκεκριμένες έρευνες. Οί τελευταίες αφορούσαν κυρίως τή Βόρεια 'Ελλάδα· αλλά κορυφώθηκαν μέ τήν μεγάλης σημασίας διαλεύκανση τής κατάστασης πού επικρατεί στό τομέα τής βιομηχανικής εργασίας και τής εξέλιξης τών πραγματικών εισοδημάτων τών εργαζομένων μεταπολεμικά (μαζί μέ τόν Δ. Γερμίδα, γιά λογαριασμό τού ΟΟΣΑ).

Μέ τό βιβλίο πού εξετάζουμε ολοκληρώνει, κατά κάποιο τρόπο, τό θεωρητικό τής έργου. Η γλώσσα είναι άμεση, παρά μιά κάποια σύγχυση και ή θεώρηση μεταδίδεται αποτελεσματικά. Υπάρχει όμως από τήν μεριά μας μιά μεθοδολογική επιφύλαξη. Η ανάπτυξη τών χαρακτηριστικών τού καπιταλιστικού συστήματος γίνεται κυρίως μέ βάση τή επιχειρήματα τών Κενυσιανών και μετακενυσιανών άναμορφωτών του. Τό σοσιαλιστικό εκτίθεται μέ τήν άνούσια φιλολογία τών ιδεολόγων ή τών γραφειοκρατών τού σοβιετικού «ύπαρκτου» μοντέλου. Λείπει τελικά τελείως ή ριζοσπαστική οικονομική σκέψη πάνω στό ένα ή τό άλλο σύστημα ή και στό συνδυασμό τών δύο. Δέν βρίσκουμε ούτε τόν Sraffa και τή σχολή τού Cambridge, ούτε τούς μαθηματικούς «οριακούς» μαρξιστές σάν τόν Morishima ή τό δικό μας Κατηφόρη, ούτε τή Γαλλική σχολή τού Κ.Μ.Κ, ούτε τήν Kapitalistaat τής

Φραγκφούρτης, ούτε τόν Ε. Μαντέλ, ούτε ένα, τέλος, από τούς Radicals τών άμερικάνων πανεπιστημίων. Έτσι λείπει ή κριτική τής παγκόσμιας πραγματικότητας «άπό τά άριστερά» πού οδηγεί σέ πιο άπαισιόδοξα συμπεράσματα άπό εκείνα τής Λέσχης τής Ρώμης. Ότι δηλαδή, ίσως νά οδηγηθήκαμε σέ έναν κόσμο όπου ό καπιταλισμός δέν εξασφαλίζει πιά τήν ελεύθερη επιλογή οικονομικών στόχων, ούτε ό σοσιαλισμός τήν ισότητα και τή δικαιοσύνη.

Έχοντας αυτά ύπόψη ώφέλιμο και αξιόλογο βιβλίο, ιδίως γιά τούς τόσο στερημένους φοιτητές μας.

ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ

Έπιμ: Π. Παπασαραντόπουλο
'Εκδ.: «Παρατηρητής»
Θεσσαλονίκη 1980

Στό βιβλίο αυτό είναι συγκεντρωμένα 24 κείμενα, πού θίγουν καιρία προβλήματα φυσιογνωμίας, και ιδεολογικοπολιτικών προσανατολισμών τού ΠΑΣΟΚ. Μέ ιδεατή άναφορά σέ πέντε άρθρα τού κ. 'Ανδρέα Παπανδρέου, πού περιέχουν τή θεωρητική θεμελίωση τών βασικών επιλογών τού ΠΑΣΟΚ, καταχωρούνται στόν τόμο αυτό διάφορα κείμενα είτε επικριτικά είτε αναλυτικά, στό όποία συνοψίζεται, κατά κάποιο τρόπο, ή μέχρι σήμερα συζήτηση τών άπόψεων πού συγκροτούν τήν ιδεολογία τού ΠΑΣΟΚ.

Η επικριτική ή αναλυτική αντιμετώπιση τών άπόψεων αυτών, ύπό τό φώς τού ένδεχομένου νά αναλάβει τό ΠΑΣΟΚ συγκεκριμένες κυβερνητικές ευθύνες, δέν θά είχε ιδιαίτερη βαρύτητα, άν περιοριζόταν στήν παρουσίαση τών αντίληψεων μιάς άλλης άπλως παράταξης. Η έμπλοκή αυτή άποφεύγεται μέ τήν καταχώρηση κειμένων γιά τή φυ-

σιογνωμία και τούς ιδεολογικοπολιτικούς προσανατολισμούς τού ΠΑΣΟΚ, πού οι συγγραφείς τους προέρχονται από όλους σχεδόν τούς υπάρχοντες πολιτικούς χώρους, άκόμα και από τήν κυβερνητική παράταξη. Οί συγγραφείς αυτοί είναι: Π. Λευκαδίτης, Μ. Νικολινάκος, Σπ. Παπασπηλιόπουλος, 'Αγγελος 'Ελεφάντης, Μ. Καβουριάρης, Σπ. Μοσχονάς, Λ. Κεληρή, Ν. Μουζέλης, Β. Καπετανγιάννης, Δ. 'Ανδρουλάκης, Μ. Παπαγιαννάκης, 'Ηλ. Κατσούλης, Λ. 'Αντωνάκοπουλος, 'Ανδρέας 'Ανδριανόπουλος, Γ. Λούλης και Κ. Κόλμερ.

Οί άμβλώσεις, τό χάπι και ό οίκογενειακός προγραμματισμός
'Επιμέλεια: Βιργινία Τσουδερού
'Εκδ.: Εύρώπη, 1980

Στό βιβλίο αυτό ή Β. Τσουδερού επιδιώκει νά παρουσιάσει συγκεντρωμένες διαφορετικές άποψεις πάνω σέ προβλήματα πού άφορούν άμεσα τή γυναίκα και τή σχέση τής, σάν ανθρώπου, μέ τόν άντρα. Προβλήματα πού ή έλλειψη τών απαιτούμενων γνώσεων και ό άποπροσανατολισμός τά κάνουν νά παίρνουν μεγάλες και κάποτε άπρόδλεπτες διαστάσεις, μέ άρνητικές, ως επί τό πλείστον, συνέπειες.

Λαϊκό 'Απελευθερωτικό Μέτωπο 'Ερυθραίας
Λαϊκό 'Απελευθερωτικό Μέτωπο Παλαιστίνης
Σαντινιστικό Μέτωπο 'Εθνικής 'Απελευθέρωσης
'Εκδ.: «ΚΑΛΒΟΣ», 'Αθήνα 1979

Και τά τρία βιβλία είναι τά πρώτα τής σειράς πού εγκαινίασε πρόσφατα ό «ΚΑΛΒΟΣ» μέ τό τίτλο «'Απελευθερωτικά Κινήματα». Δημοσιεύονται σ' αυτά αθηντικά ιδεολογικά, πολιτικά, οργανωτικά και στρατιωτικά κείμενα τών Κινήματων τής 'Ερυθραίας, τής Παλαιστίνης και τής Νικαράγουα. Η σειρά προβλέπει και άλλους τόμους μέ τά σχετικά ντοκουμέντα τών κινήματων κατά τής άποικιοκρατίας και τού ιμπεριαλισμού, πού εκδηλώθηκαν σ' όλο τόν κόσμο από τό 1945 μέχρι τό 1980.

ΝΤΑΙΗΒΙΝΤ

ΣΤΑΦΦΟΡΝΤ-ΚΛΑΡΚ

Τί είπε πραγματικά ό Φρόντ
Μετ: Δημήτρη Κωστελένου
'Εκδ.: «Γλάρος», 'Αθήνα 1980

Ό Ντ. Στ. Κλάρκ υπήρξε ό έμπνευστής και δημιουργός τής τηλεοπτικής ψυχιατρικής διδασκαλίας και υπηρέτησε ως άρχίατρος στό τμήμα ψυχολογικής ίατρικής τής κλινικής τού Γιόρ στό νοσο-

κομείο Γκάι. Η διπλή αυτή έμπειρία επιτρέπει στόν Ντ. Στ. Κλάρκ νά παρουσιάσει μέ ιδιαίτερη σαφήνεια και καθαρότητα όλα τά κρίσιμα (και, από πολλούς, παρεξηγημένα ή εκχυδαϊσμένα) θέματα τής φροϋδικής σκέψης. Μερικά από αυτά είναι: ή ύστερία, ή έρμηνεία τών όνείρων, ή ψυχοπαθολογία τής καθημερινής ζωής, ή γενική θεωρία τών νευρώσεων κλπ.

JACK LONDON

«Η σιδερένια φτέρνα»

Μετάφρ: 'Αγγελική Φιλιππάτου
'Εκδ.: «Νέα Σύνορα», 'Αθήνα 1980

Η «Σιδερένια φτέρνα» είναι ένα μυθιστόρημα πολιτικής φαντασίας και πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1907.

Τό χρονικό διάστημα πού έζησε ό Λόντον (1876-1916) όριοθετεί τή γέννηση και τήν πτώση τού άμερικανικού σοσιαλιστικού κινήματος, τού όποιου υπήρξε μαχητικό στέλεχος. Η ιδιότητά του αυτή άντανανκλάται άμεσα στό συγγραφικό του έργο. Έτσι, ή «Σιδερένια φτέρνα» είναι μιά πολιτική παραβολή πού αναφέρεται στό πολιτικό μέλλον τού καπιταλισμού, μιά προσπάθεια νά διαδοθούν, μέ τή μορφή μυθιστορημάτων, όρισμένες ιδέες τού Μάρξ, μιά πολεμική ένάντιον τού ρεφορμισμού και μιά καταγγελία τών προθέσεων τών κυρίαρχων τάξεων πού μπορούν νά φτάσουν σέ όριακές καταστάσεις οργανωμένης άγριότητας γιά νά διατηρήσουν τόν πλούτο και τήν έξουσία τους.

ΤΟΜ ΣΤΟΠΠΑΡΝΤ

Μεταμφιέσεις

Μετάφρ: Δ. Παπακωνσταντίνου
'Εκδ.: «Δωδώνη», 'Αθήνα 1980

Οί «Μεταμφιέσεις» είναι σέ τέτοιο βαθμό έξαρτημένες από τή «Σημασία τού νά είναι κανείς σοδαρός», πού είναι άπαραίτητη ή γνώση τού έργου αυτού ('Όσκαρ Ουάιλντ) γιά νά γίνουν κατανοητές οι «Μεταμφιέσεις» στό κρίσιμά τους σημεία. Ό Στόππαρντ άντιγράφει σκηνές όλόκληρες από τόν Ουάιλντ, χωρίς νά ξενίζει, αλλά και χωρίς νά θέλει νά τόν γελοιοποιήσει. Κάνει κάτι σάν φιλολογικό παιγνίδι, προσαρμόζοντας όρισμένα στοιχεία από τή «Σημασία τού νά είναι κανείς σοδαρός» στίς συνθήκες τής Ζυρίχης τού 1918, όπου παίχτηκε τό έργο τού Ουάιλντ από έναν ήμερασαιτεχνικό άγγλικό θίασο.

Τό έρώτημα πού βασανίζει τόν Στέππαρντ - και πού πρέπει νά

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΝΕΟΚΛΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΜΠΡΑΧΑΜΙ ΣΕ ΣΤΙΓΜΕΣ ΥΠΕΡΤΑΤΗΣ ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΛΑΘΗΣ ΜΑΣ ΕΙΠΕ:

ΣΤΟ ΜΠΟΕΤΑΝΙ ΤΟΥ ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΤΡΟΣ ΚΑΛΑ-ΠΙΟ ΚΑΛΑ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ. ΤΑ ΣΕΡΒΙΤΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΑΡΑ. ΤΟ ΚΡΕΑΣ ΑΛΛΟ ΠΡΑΓΜΑ!! ΤΑ ΨΑΡΙΑ ΣΦΑΡΤΑΡΑΝΕ!!

ΤΟ ΚΡΕΑΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΝΕΡΟ! ΤΟ ΝΕΡΟ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΡΕΑΣ! ΚΑΛΗΚΗ!

ΣΥΓΧΑΡΙΤΗΡΙΑ ΣΤΟΝ ΛΑΜΤΕΡΗ

*Η ΤΑΒΕΡΝΑ ΠΟΥ ΒΡΗΚΕΤΕ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ 59 ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ. ΤΗΛ: 8676590 ΕΧΕΙ ΔΕΝΑΡΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΕΞΕΛΗ

ΤΑΒΕΡΝΑ "ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΟΥ ΡΟΔΟΛΦΟΥ,"
ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ 59 και ΑΓ. ΖΩΝΗΣ τηλ 8676 590

δασανίζει και τό θεατή – αφορά την έπαφή του ανθρώπου με τό γύρω του κόσμο, μέσω της μνήμης. Πίσω όμως από τό έρώτημα αυτό, ακόμα βαθύτερα, κρύβεται ή άέναη αναζήτηση της ύπαρξης που κυριαρχεί σε κάθε άληθινό θεατρικό έργο του Παράλογου.

ΕΜΒΕΡ ΧΟΤΖΑ

Ο εϋρωκομμουνισμός είναι αντι-κομμουνισμός

Μέ την έκδοση αυτού του διβλίου (1980) ό ήγέτης της Έλδανίας Έμβέρ Χότζα επιχειρεί μιά άνίχνευση των ιστορικών καταβολών του εϋρωκομμουνισμού, τόν όποιο ταυτίζει με τό μοντέρνο ρεβιζιονισμό. Όμως, δέν περιορίζεται μόνο στή διερεύνηση των ιστορικών πλευρών του θέματος: αναλύει και υπερασπίζει όλες τις θεωρητικές θέσεις του κόμματός του άπέναντι στις νέες τάσεις που διαμορφώνονται στό χώρο του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος.

Κύριο συμπέρασμα του διβλίου είναι ότι ό εϋρωκομμουνισμός δέν συνιστά μιά μορφή ούσιαστικής άνεξαρτησίας από τό σοβιετικό «κέντρο», και ότι σημαίνει τελικά ύποταγή στις επιδιώξεις του κεφαλαίου και της άστικής τάξης.

Τό κείμενο αυτό του Έμβέρ Χότζα έχει έκδοθει στά άγγλικά από τις εκδόσεις «8 Nëntori».

ΝΙΚΟΥ Μ. ΡΩΤΗ

Η διάλυση της Βουλής – παραμορφώσεις του θεσμού στην Έλλάδα

Έκδ.: Α. Σάκκουλα, Αθήνα 1980

Ο Νίκος Μ. Ρώτης διδακτορας των πολιτικών επιστημών του Πανεπιστημίου του Παρισιού με τό διβλίο του «Η διάλυση της Βουλής – παραμορφώσεις του θεσμού στην Έλλάδα» έρχεται νά καλύψει ένα κενό στις νομικοπολιτικές έρευνες, θέτοντας σάν αντικείμενο σπουδής και προβληματισμού τή μελέτη του θεσμού της διάλυσης με μιά όπτική γωνία τελείως διάφορετική από αυτή των παραδοσιακών νομικών. Ο συγγραφέας άφου άσχολεϊται προεισαγωγικά με τή διάλυση της Βουλής στις χώρες από τις όποιες δανειστήκαμε τόν θεσμό, καταπιάνεται με τή εξέλιξη και διαμόρφωση του στή χώρα μας από τό 1844 ως σήμερα, διερευνώντας τήν πρακτική του έφαρμογή. Γιατί έτσι μόνον μπορεί νά έξηγηθεί ή βαθμιαία, αλλά συνεχής και έπιμονη άλλοίωση του θεσμού.

Βέβαια, ή μελέτη δέν περιορίζεται στό παρελθόν. Ο θεσμός σύμφωνα με τό Σύνταγμα του 1975 άποτελεί τό αντικείμενο του Γ' μέρους του διβλίου. Άλλωστε και με τό σημερινό Σύνταγμα λει-

τούργησε ή πρακτική της πρόωρης διάλυσης με τή Δ' Βουλή της Β' Δημοκρατίας. Ξεκινώντας ό συγγραφέας από τή διάλυση της Βουλής της 17.11. 1974 επιχειρεί νά έρμηνεύσει, μέσα στα πλαίσια της πολιτικής έπιστήμης, τόν θεσμό υπό τό νέο Σύνταγμα, θεωρώντας ότι τά πολιτικά γεγονότα πρέπει νά εξετάζονται όπως παρουσιάζονται στή πολιτειακή ζωή και άσφαλώς όχι όπως επιμένουν νά τά άντιλαμβάνονται και νά τά έρμηνεύουν οι νομικοί ή και οι συντάκτες των νομικών κανόνων, όταν μάλιστα τυχαίνει οι ίδιοι οι τελευταίοι αυτοπροσώπα νά τους εφαρμόζουν και νά συμβάλλουν θεληματικά στήν άλλοίωσή τους.

ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τόμος V-1976

Έπιμέλεια: Κ.Α. Δημάδης

Έκδ.: Ι.Μ.Χ.Α., Θεσ/νίκη 1979

Έκδόθηκε από τό ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου ό Ε' τόμος της Βαλκανικής Βιβλιογραφίας της όποίας ή ύλη καλύπτει χρονικά τούς πέντε τελευταίους αιώνες – από τήν άλωση της Κωνσταντινούπολης και τήν τουρκική κυριαρχία στα Βαλκάνια έως τό τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου. Περιλαμβάνει όλα τά δημοσιεύματα του 1976 (διβλία, μελέτες, άρθρα) που αναφέρονται στή Βαλκανική, γραμμένα σε μιά από τις βαλκανικές ή τις κύριες δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες.

Η ύλη κατανέμεται σε όκτώ κεφάλαια με τις άπαιτούμενες υποδιαιρέσεις κάθε κεφαλαίου σε έπιμέρους τμήματα: α) βιβλιογραφία, χειρόγραφα, λεξικά, μουσεϊα β) Φιλοσοφία γ) Θρησκεία – Έκκλησία δ) Πολιτικές – κοινωνικές έπιστήμες ε) Τέχνες στ) Γλωσσολογία ζ) Φιλολογία – λογοτεχνία η) Ιστορία.

Συχνά, εκτός από τήν ένημέρωση σχετικά με τήν βιβλιογραφία παρατίθενται περιλήψεις για τήν καλύτερη αξιολόγηση των μελετών που κρίθηκαν χρήσιμες. Ο πρόλογος, δίγλωσσος, μας δείχνει τόν τρόπο της ληματογράφησης και καθιστά τή βιβλιογραφία περισσότερο εύχρηστη.

Παράλληλα με τήν βιβλιογραφία κυκλοφορεί παράρτημα με παρουσιάσεις άρθρων και διβλίων.

ΚΕΙΜΕΝΑ (Περιοδικό Έκδοση)
Τεύχος 3, Χειμώνας 1980

Έπιθεώρηση του άναρχικού προβληματισμού και διεθνής πληροφόρηση, συνθέτουν τό έντυπο αυτό. Περιλαμβάνει μελέτη του Περ. Κυριακόπουλου με θέμα «Παρακράτος και εργαζόμενοι», άρθρο για τό «Πώς άντιμετωπίζονται οι πολυεθνικές» και στοιχεία για τήν ταξική πάλη σε διάφορες χώρες του κόσμου.

ΤΟ ΒΗΜΑ

γι' αυτόν
που σκέφτεται
έλεύθερα

● Σχετικά με την «ANTI-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ» στο τεύχος 151 (σελ. 10) υπήρξε ήδη στο τεύχος 154 (σελ. 60-61) μία εκτενής αλληλογραφία του κ. Θ. Λυκούδη και του κ. Σπ. Γκίνη στην οποία απάντησε ο συνεργάτης μας Διονύσης Σκάλος.

Σήμερα ο κ. Σπ. Γκίνης επανέρχεται με δεύτερη επιστολή του:

Αθήνα, 11 Ιουλίου, 1980
Αγαπητέ Κύριε Διευθυντά,

Γράφοντας την απάντησή μου στην αντιδιαφήμιση του συνεργάτη σας, δεν έλαβα υπ' όψη μερικές συστάσεις, ν' αποφυγώ την διαμάχη με τους Δημοσιογράφους «γιατί δεν θα βρείς άκρη μαζί τους» ή «δ,τι και να τους γράφεις θα γράψουν πάλι τα δικά τους» κλπ.

Σας έγραψα, πρώτα γιατί δεν πίστευα σ' αυτά και ύστερα γιατί πιστεύω στην παλληκαριά του να δεχθεί κάποιος τό λάθος του, όταν του δώσεις τα στοιχεία που του έλλειπαν σέ μία θέση που πήρε. Και τά στοιχεία, κάθε άλλο παρά καινούργια μαγειρική σήκωναν. Άλλά τό θέμα πλέον δεν είναι στόν «λαγό», πού νόμισε ότι έπιασε ο συνεργάτης σας, αλλά στόν φτηνό και χαμηλό τρόπο πού συνέχισε.

Τίς λέξεις δημοκρατικός και δημοσιογράφος, τίς έννοώ και τίς σέβομαι πολύ περισσότερο από ότι εκείνος έδειξε στά δυό του «κομμάτια».

Στό πρώτο, γιατί δεν συγκέντρωσε τά στοιχεία πού έπρεπε και στό δεύτερο, γιατί προσδάλει σχεδόν χυδαία, κάποιον πού τού απάντησε εύπρεπώς και κυρίως τούς συναδέλφους του άλλων περιοδικών, έμμεσα δέ τού δικού του.

ANTI-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Προκαλώ τόν συνεργάτη σας, ν' αποδείξει την πληρωμή των συναδέλφων του πού επέλεξαν μία (1) από τίς σαράντα εκδρομές, μαζί μέ μία άλλη δεκάδα Γραφείων και Άεροπορικών Έταιριών, στό τεύχος 618 των ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ. Ή διαφήμισή μας, ήταν άμεση και σαφής, σέ μακέττα, όπως και εκείνες των διδλών διαφόρων εκδοτικών Οίκων στό περιοδικό σας (ANTI, B153, σελίδες 2, 8, 11, 17, 20, 27, 31, 33, 35 κ.ά.). Τώρα, άν τύχει και διαλέξετε ένα ή περισσότερα για κριτική ή να τα συστήσετε για τίς διακοπές, δεν νομίζουμε ότι θα πρέπει να βρεθεί κάποιος επόποιος και να σας χαρακτηρίσει

«πληρωμένους».

Πιστεύω, ό έριστικός και απαράδεκτα αυθαίρετος τρόπος πού γράφει και πού απαντά, να έχει δημιουργήσει κάποια αντίδραση των υπευθύνων του περιοδικού σας. Θά ήταν μία ευχάριστη έκπληξη ωστόσο, άν τύχαινε να ήμουν ό μόνος ή ό πρώτος πού έπιστημαίνω τό «στόλ» του.

Πρέπει να επαναλάβω ότι τό Γραφείο μας, στό πέντε χρόνια της Ιστορίας του, έχει μπει στην συνείδηση του κοινού, σά μία κυψέλη σωστής δουλειάς, όσο δέβαια αυτό είναι ανθρώπινα δυνατό.

Ή προσπάθεια (και ή πρώτη και ή δεύτερη) του κ. Σκάλου περισσότερο αποπροσανατολίζει παρά βοηθά τό κοινό σας. Ύπάρχουν τόσο πολλά και τρανταχτά στραβά για να διοχετευτεί την φιλόδοξη άνησυχία του.

Τελειώνοντας, θά πρέπει να σας πώ ότι, αυτή την φορά, ό κ. Σκάλος θά πρέπει να ανακαλέσει μερικά σοβαρά πράγματα πού έγραψε, γιατί ειλικρινά δεν θά ήθελα να προχωρήσω άνάλογα μέ τά κείμενά του.

Μέ εκτίμηση
GINIS VACANCES

Σπύρος Γκίνης
Διευθυντής

● Ό συνεργάτης μας Δ. Σκάλος απαντά:

Ευχαριστώ για τά καλά σας λόγια. Είναι παρήγορο, πάντως, ότι, έστω και καθυστερημένα, καταλάβατε ότι τόν «λαγό» εκείνης της ANTI-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

δέν τόν έβγαλα από τό καπέλο μου, αλλά από ένα ΥΠΑΡΚΤΟ πρόβλημα (διαρροή συναλλάγματος) και μία ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ «έξη» του γραφείου σας (να πουνά κάτι παραπάνω και να αγοράζει κάτι παρακάτω, τό κουπόνια πού διαθέτει στους πελάτες του).

Δέν δημοσιεύσαμε, δηλαδή, τίποτα περισσότερο από μία απόδειξη πού ΕΞΕΙΣ εκδώσατε, μέ μία λεζάντα πού περιέγραφε άκριβώς και άποκλειστικά την πράξη πού ΕΞΕΙΣ υπαγορεύσατε στόν πελάτη σας.

Και ξερχεστε τώρα να μās ανακοινώσετε ότι «τό θέμα πλέον δεν είναι στό λαγό»!

Ξέρετε ασφαλώς ότι «λαγός τή φτέρη έτριβε κακό του κεφαλιού του». Κι έχετε κάθε «δικιο» να θέλετε να αλλάξουμε πιά θέμα: Για πόσο καιρό ακόμα ένα ταξιδιωτικό γραφείο θά μπορεί να πουνά τό κουπόνια του, παραπάνω από την έπίσημη τιμή τους, παραδίδοντας ούσιαστικά τή νομοθεσία για τό συναλλάγμα;

Για την «φιλόδοξη άνησυχία» της ANTI-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ τό θέμα έληξε. Σκοπός μας ήταν να προκαλέσει την επέμβαση των αρμόδιων αρχών. Και σας ευχαριστούμε για την πολύτιμη βοήθειά σας, άν τελικά τό πετύχαμε.

Άς δούμε, λοιπόν, τά άλλα στοιχεία της έπιστολής σας. Διαμαρτύρεστε για τό πώς τολμά να «προσδάλω χυδαία» τούς συναδέλφους μου, τό δημοσιογραφικό έπάγγελμα, τό σύμπαν...

Άς δούμε, όμως, τί είναι αυτό πού σας προέκρινε τόσο σύγχυση. Έγραψα: «... Κατά τά άλλα, οι άπόψεις σας περί δημοσιογραφίας είναι πολύ ένδιαφέρουσες. Και έλπίζω να μην τίς ξεχάσετε μπροστά στην έπόμενη «δημοσιογραφική έρευνα», στό έπόμενο άφιέρωμα στίς διακοπές και τά ταξίδια, πού θά κληθείτε να πληρώσετε. Έκτός κι άν βρίσκετε τό «σκοπό», την «όμορφιά» και τό «σεβασμό» πού ζητάτε από τό «λειτουργήμα», στίς πληρωμένες - από εσάς και τούς συναδέλφους σας - καταχωρήσεις πού «δημοκρατικοί» δημοσιογράφοι έχουν μεταμφίσει σέ άξιόπιστες δημοσιογραφικές

έρευνες. (Τελευταίο παράδειγμα: ΕΠΙΚΑΙΡΑ τχ. 618, κάτω από τό τίτλο «Καλοκαίρι '80», ANTI, τχ. 154, σσ. 61, 62).

Είχα άδικο;

Τό άφιέρωμα αυτό (ΕΠΙΚΑΙΡΑ τχ. 618) κάλυπτε 16 σελίδες (96-111). Τόν μισό περίπου χώρο καταλάμβαναν 17 διαφημίσεις και τόν υπόλοιπο τό κείμενο τού άφιερώματος πού άφορούσε στοιχεία και πληροφορίες για 15 συγκεκριμένες εκδρομές πού οργανώνουν επώνυμα ταξιδιωτικά γραφεία, ναυτοπολικές και αεροπορικές εταιρίες.

Στό προεισαγωγικό σημείωμα τού άφιερώματος, τά ΕΠΙΚΑΙΡΑ πληροφορούσαν τόν άναγνώστη μεταξύ άλλων και τά έξης:

«... Τά «Ε» διάλεξαν μερικές χαρακτηριστικές εκδρομές πού οργανώνουν ταξιδιωτικά γραφεία, μέ έδες τίς πληροφορίες για τά μέρη πού επισκέπτονται, τί προσφέρουν και την τιμή συμμετοχής κατ' άτομο...»

Μέ τί κριτήρια «ΔΙΑΛΕΞΑΝ» τά ΕΠΙΚΑΙΡΑ, από ένα πλήθος εκδρομών, συγκεκριμένα αυτές τίς 15;

Στόν πίνακα πού ακολουθεί απαριθμούνται μία προς μία οι διαφημίσεις και οι «έπιλεγμένες» εκδρομές πού περιέχονται στό άφιέρωμα. Ή αντιπαράθεση διαφημίσεων και εκδρομών δεν αφήνει καμιά άμφιβολία για τά κριτήρια μέ τά όποια τά ΕΠΙΚΑΙΡΑ «διάλεξαν» αυτές τίς τελευταίες.

Οι διαφημίσεις πού περιέχονται στό άφιέρωμα	Οι «χαρακτηριστικές» εκδρομές πού «διάλεξαν» τά ΕΠΙΚΑΙΡΑ για να φτιάξουν τό άφιέρωμα.
1. BALKAN TOURIST	Στή Βουλγαρία μέ την BALKAN TOURIST
2. FRAGLINE	Στήν Ίταλία μέ την FRAGLINE
3. GKINHΣ	Στή Σκανδιναβία μέ τόν ΓΚΙΝΗ
4. JAT	Στή Γιουγκοσλαβία μέ την JAT
5. EPIRUS LINE	Στήν Ίταλία μέ την EPIRUS LINE
6. ALITALIA	Στήν Ίταλία μέ την ALITALIA
7. ΑΚΑΔΗΜΟΣ	Στή Σκωτία-Ουαλία μέ τόν ΑΚΑΔΗΜΟ
8. AUSTRIAN AIRLINES	Στήν Αυστρία μέ την AUSTRIAN AIRLINES
9. SWISSAIR	Στήν Έλβετία μέ την SWISSAIR
10. HORIZON	Στό Ρήνο μέ την HORIZON
11. AKRITAS TRAVEL	Στήν Κύπρο μέ την AKRITAS TRAVEL
12. GROUTAS TOURS	Στή Ρωσία μέ τό GROUTAS TOURS
13. MINI TOURS	Στή Βουλγαρία μέ τό MINI TOURS
14. PYRAMIS	Στήν Αίγυπτο μέ τό PYRAMIS
15. BRITISH AIRWAYS	Στό Λονδίνο μέ την BRITISH AIRWAYS
16. ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ	—
17. ΝΑΚ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ	—

“Όπως βλέπετε, λοιπόν, αν εξαιρέσουμε την ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ και τα «Όπτικά του κ. Νάκη Θεοχαρίδη (που δέν οργανώνει δέδια εκδόσεις), κατά ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΠΕΡΙΕΡΓΗ ΣΥΜΠΤΩΣΗ, υπάρχει πλήρης αντιστοιχία των διαφημίσεων και των εκδόρων που «διάλεξαν» τα ΕΠΙΚΑΙΡΑ.

ΟΛΕΣ οι εκδόσεις του αφιερώματος, οργανώνονται από ταξιδιωτικά γραφεία ή αεροπορικές εταιρίες που «ΕΤΥΧΕ» να διαφημιζόνταν στο ίδιο αφιέρωμα.

Μ' άλλα λόγια: Τό «δημοσιογραφικό» κείμενο του αφιερώματος των ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ δέν είναι παρά μία προέκταση των διαφημίσεων, ένα είδος bonus (βάσεις διαφήμιση – μπαίνει και στο αφιέρωμα), που σκοπό έχει να προσελκύσει τους διαφημιζόμενους πελάτες. Είναι ένας χώρος που αγοράστηκε από εσάς – και τους άλλους διαφημιζόμενους – και στον οποίο μεταφέρατε (τη εύγενή φροντίδα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας των ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ), σχεδόν επί λέξει, τό διαφημιστικό κείμενο της συγκεκριμένης εκδόσεως σας που «διάλεξαν» τα ΕΠΙΚΑΙΡΑ.

Αντιγράφω από τό διαφημιστικό φυλλάδιο του γραφείου σας, μία τυχαία περικοπή από την περιγραφή της εκδόσεως αυτής στην Σκανδιναβία: «... Βενετία της Σκανδιναβίας αποκαλούν την Στοκχόλμη, που χτισμένη πάνω σε 20 νησάκια είναι μία υπερούγχορη πόλη γεμάτη πάρκα, άλεις και βουλεβάρτα, διατηρώντας όμως άτφια την παλιά γραφικότητά της...».

Αντιγράφω από τό «δημοσιογραφικό» κείμενο του αφιερώματος των ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ: «... Η Στοκχόλμη που την αποκαλούν Βενετία της Σκανδιναβίας είναι χτισμένη πάνω σε 20 νησάκια. Είναι μία υπερούγχορη πόλη, γεμάτη πάρκα, άλεις και βουλεβάρτα, άλλα συγχρόνως διατηρεί άτφια την παλιά της γραφικότητα...».

«... Πηγαίνετε στο “ΝΚ” στο “Πούμπ” ή στο “Ντόμους”, για να αγοράσετε όλα τα είδη και στο “Νόρντισμα Κιρσταλμαγκάζινετ” για κρύσταλλα... προτείνει τό γραφείο σας στο διαφημιστικό του φυλλάδιο, «... για τις αγορές σας επισκεφθείτε τα καταστήματα “ΝΚ”, “Πούμπ”, “Ντόμους”, όπου θά βρείτε οτιδήποτε θέλετε, κι ακόμη τό κατάστημα “Νόρντισμα Κιρσταλμαγκάζινετ” για κρύσταλλα...» αντιπροτείνουν τα ΕΠΙΚΑΙΡΑ.

Διασκεδάστε στο «... “Σάτ Νουάρ”, “Σλάπ Ίν” και “Μπονάνζα”...» προτείνετε εσείς, στο «... “Σάτ Νουάρ”, “Σλάπ Ίν” και “Μπονάνζα”...» καταλήγει να προτείνει και ή «δημοσιογρα-

φική» έρευνα των ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ.

Στά πλαίσια, λοιπόν, του «απαράδεκτα αυθαίρετου τρόπου που γράφω και απαντώ» επιτρέψτε μου να επαναλάβω:

Τό κείμενο του αφιερώματος των ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ είναι μία μεταμφιεσμένη διαφήμιση που οικειοποιείται παραπλανητικά την κατά τεκμήριο (τουλάχιστον) αξιοπιστία μιας δημοσιογραφικής έρευνας. Η διαφήμιση έτσι πλαστοπροσωπεί τό δημοσιογραφικό σχήμα (γράμματα, τίτλοι, υπότιτλοι κλπ.) και καταστρατηγεί τό πλαίσιο της μακέτας της, την τελευταία προειδοποίηση για τόν άνυποψίαστο άναγνώστη.

(Μέ τό θέμα των μεταμφιεσμένων διαφημίσεων είχε άσχοληθεί ή στήλη της ΑΝΤΙ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ και παλιότερα. ΑΝΤΙ τη. 142).

Όποιος συμμετέχει σ' αυτήν την συναλλαγή δέν είναι δέδια, εντός ή εκτός εισαγωγικών, πληρωμένος. Όποιος πουλά κάτι πληρώνεται, χωρίς να σημαίνει όμως ότι είναι και πληρωμένος. Ούτε, δέδια, όποιος πληρώνει κάτι, εξαγοράζει άναγκαστικά και τόν πωλητή του.

Είναι άσφαλώς, όμως, ό τελευταίος που μπορεί να παραδίδει μαθήματα δημοσιογραφικής δεοντολογίας και να υπεραμύνεται του «σκοπού», της «όμορφιάς» και του «σεβασμού» που πρέπει να έχει τό «λειτούργημα».

Τελειώνοντας διερωτώμαι αν εξακολουθείτε άραγε ακόμα να πιστεύετε «στην παλικάριά του να δεχθεί κάποιος τό λάθος του, όταν του δώσεις τό στοιχείο που του έλλειπαν», ή θεωρείτε ότι οι άπειλές και οι θροισές που είχατε την καλωσύνη να μου άπενθύνετε, φτάνουν και περισσεύουν για να χαρακτηρίσουν, τό δικό σας πιά «στύλ».

● Τά γεγονότα που διαδραματίζονται αυτές τις μέρες στην Πολωνία έφεραν στην επικαιρότητα τη συζήτηση για τη «λογική» της έπεμβατικής πολιτικής. Η έγκυρότητα αυτής της «λογικής» συζητήθηκε πρόσφατα άναφορικά με την περίπτωση του Άφγανιστάν, για την όποία επανερχόμαστε με τη δημοσίευση μερικων παλαιων επιστολών.

ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

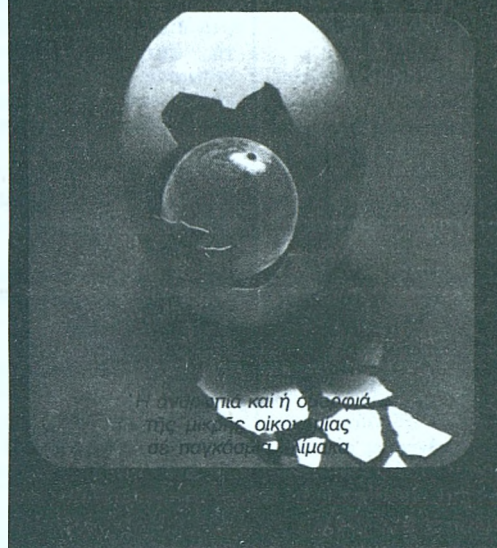
Τή δικαιολόγηση της επέμβασης στο Άφγανιστάν άναλαμβάνει ή μαθήτρια Σ.Σ., από τη Λευκάδα:

Μετά την περσική επανάσταση,

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ

Ε. Φ. Σουμάχερ

ΟΜΟΡΦΟ

Τό βιβλίο που ό τίτλος του έγινε σύνθημα για μία νέα οικονομία, άπαλλαγμένη από την άπανθρωπία των μονοπωλίων και την άλόγιστη χρησιμοποίηση των πόρων της γης, για μία οικονομία βασισμένη στη μικρή επιχείρηση, μέ κυρίαρχο στοιχείο τόν άνθρωπινο παράγοντα. Ό Σουμάχερ, βλέπει την οικονομική δομή του Δυτικού κόσμου μέ επαναστατικό τρόπο και πιστεύει ότι τό σημερινό ξέφρενο κυνηγητό του κέρδους και της προόδου, που παράγει γιγαντιαίους όργανισμούς και αύξημένη έξειδίκευση, κατέληξε στην πραγματικότητα σε μία κραυγαλέα οικονομική άνικανότητα, στη μόλυνση του περιβάλλοντος και σε άπάνθρωπες συνθήκες έργασίας.

Ό Σουμάχερ άμφισβητεί τό δόγμα της οικονομικής, τεχνολογικής και έπιστημονικής έξειδίκευσης και προτείνει ένα σύστημα ενδιάμεσης Τεχνολογίας, βασισμένης σε μικρότερες έργασιακές μονάδες, κοινοτική ιδιοκτησία και περιφερειακά έργαστήρια που θ' αξιοποιούν την τοπική έργασία και τις πηγές. Μέ έμφαση στον άνθρωπο και όχι στο προϊόν, «Τό μικρό είναι όμορφο», δείχνει τό δρόμο προς έναν κόσμο, όπου τό Κεφάλαιο υπηρετεί τόν Άνθρωπο αντί ό Άνθρωπος να παραμένει σκλάβος του Κεφαλαίου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΛΑΡΟΣ

Κεντρική διάθεση – παραγγελίες:

ΑΘΗΝΑ: ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31, ΑΘΗΝΑ 142, ΤΗΛ. 3618.457

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ, ΕΡΜΟΥ 71, ΤΗΛ. 2736886

πού ήταν η πρώτη μεγάλη επανάσταση μετά τη γαλλική, ή 'Αμερική θά είναι πιά ακατόρθωτο να αναπτύξει πάλι δεσμούς με την Περσία. 'Η Ρωσία, όμως, έχοντας έπικρατήσει στο 'Αφγανιστάν, θά έχει όλη την εύκολα να δημιουργήσει σχέσεις με τό νέο περσικό καθεστώς. 'Αν τό καταφέρει αυτό, τότε θά έχει ανοίξει μία διέξοδο πρὸς τόν περσικό κόλπο. Αυτό θά μπορούσε νά τό καταλάβει ο καθένας μας - ότι δηλ. έχει μεγάλη σημασία, γιατί θά μπορεί νά ανεφοδιάζει έλευθερά τό σόλο της και νά τόν έχει κάθε στιγμή σέ κατάσταση έτοιμότη-
τας.

● Συμπληρωματική δικαιολόγηση τής επέμβασης τῶν Σοβιετικῶν στό 'Αφγανιστάν αποτελεί καί ἡ ἐπιστολή τοῦ «Ρωμιού» ἀπό τή Θεσσαλονίκη, μέ τήν ὁποία ἀποκαλύπτει τό παρασκήνιο τῶν ἀμερικανικῶν ἐνεργειῶν καί σχεδίων:

...Τί ἔγινε, λοιπόν, στό περιβάλλον τῶν 'Αφγανιστάν, μέ τό ὁποῖο ἀσχολοῦνται οἱ ἐκφωνητές ραδιοφώνου καί τηλεοράσεως μέ-
χρις ἀηδίας καί κόρου; - Οἱ σατανικοί ἐγκέφαλοι τῆς Οἰσιγ-
κτον, οἱ γνωστοί 'Εβραῖοι μασό-
νοι, ἔστειλαν πράκτορες στό Πα-
κιστάν γιά διείσδυση στό γειτο-
νικό 'Αφγανιστάν. 'Επιασαν ἀφελεῖς 'Αφγανούς καί τούς ὑποσχέθηκαν «ἀνεξαρτησία». 'Επιασε τό κόλπο, καί δημιου-
ργήθηκε ἀντάρτικο ἀντισοσιαλι-
στικό! Τί ἔπρεπε νά κάνουν οἱ
Ρῶσοι; Νά κάτσουν νά σταυρω-
μένα τά χέρια; Κατά σατανική
σύμπτωση τό 'Αφγανιστάν συ-
νορεύει καί μέ τή Σοβιετική
'Ενωσι καί μέ τήν Περσία. Τό
σχέδιο ἦταν «μεγαλοφυές». 'Από
τό 'Αφγανιστάν, ἐνοπλες ὁμάδες
«ἐθνικιστῶν» θά εἰσέβαλαν στήν
Περσία γιά ἀνατροπή τοῦ Χο-
μεϊνί!

● Πρὸς μία διαφορετική κα-
τεύθυνση ἀναζητεῖ τήν ἐξήγηση
τῆς σοβιετικῆς επέμβασης στό
'Αφγανιστάν ὁ Μιχ. Παλ. ἀπό τό
Παρίσι:

Στήν ὑπόθεση αὐτή ὑπεισέρ-
χονται πολλά προβλήματα, ὅπως
ἡ εἰσβολή τοῦ δυτικοῦ πολιτι-
σμοῦ (μέ τή μορφή, ἔστω, ἐνός τε-
λειῶς διαστρεβλωμένου μαρξι-
σμοῦ) σέ ἕναν λαό πού, ἐξαιτίας
συγκεκριμένων ἱστορικῶν συνθη-
κῶν, ἔχει ἐλάχιστη σχέση μ' αὐτόν
τόν πολιτισμό (ἴσως ἕνας 'Αφγα-
νός νά εἶναι πολύ πιό εὐτυχεμένος
στό ἰσλαμικό - φεουδαρχικό
περιβάλλον του, παρά σέ μία δυ-
τικοποιημένη κοινωνία).

● Ὁ «ἀνεξάρτητος» ἀπό τή
Θεσσαλονίκη συμπυκνώνει τήν
προσωπική του ἄποψη μέ τό
ἀκόλουθο ἐρώτημα:

Τί ἄλλο μπορεί νά εἶναι ἡ
κρίση στό 'Αφγανιστάν ἀπό τήν
κρίση ἐνός καθεστώτος μέ περι-

ορισμένη λαϊκή δάση, πού στηρί-
ζεται σέ ὁμάδες περιορισμένες σέ
σημεῖο πού ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη
ἐξωτερικῶν ἐπεμβάσεων γιά νά
διατηρηθοῦν στήν ἐξουσία;

● Σέ περισσότερο ἀπορημα-
τικό τόνο εἶναι διατυπωμένη ἡ
γνώμη τοῦ Σ.Κ., ὁ ὁποῖος ἀπαντᾷ
ἐπίσης καί στό γράμμα τοῦ ἐρ-
γάτη Ν. Ρίζου (τχ. 146):

Μποροῦμε νά ἐντάξουμε τό
θέμα τῆς στρατιωτικῆς επέμβασης
στό 'Αφγανιστάν στή γενικότερη
πολιτική τοῦ Κρεμλίνου γιά τήν
ἐγκαθίδρυση φιλοσοβιετικῶν κα-
θεστώτων σέ ὑπανάπτυκτες χῶ-
ρες, στό πλαίσιο τῆς «ἐξαγωγῆς»
τῆς ἐπανάστασης. 'Ενα τέτοιο
καθεστῶς λοιπόν (πού σέ ὁρισμέ-
νες περιπτώσεις μπορεί νά 'ναι
καί μία χούντα), κατά πόσο μπο-
ρεῖ νά εἶναι δίκαιο; Μήπως ἡ
ἐλλειψη ἐπικοινωνίας μιάς τέ-
τοιας ἐγκάθετης ἡγεσίας μέ τό
λαό (καί ἡ δημιουργία ἐνός ἀγε-
φύρωτου χάσματος ἀνάμεσά
τους) ἀποτελεῖ τήν κύρια αἰτία
τῆς ἀντεπανάστασης καί ὄχι ἡ
ἐξῴθεν ἐπιβουλή;

● 'Επικριτικό τόσο γιά τήν
ἐπέμβαση τῆς Σοβιετικῆς 'Ενω-
σης στό 'Αφγανιστάν, ὅσο καί γιά
τῆς ἀναλύσεις πού δημοσίευσε τό
'Αντί» εἶναι τό γράμμα τοῦ Δ.
Γεωργιάδη ἀπό τό 'Αμδουργο:

Φίλοι τοῦ «'Αντί»,
'Η εἰσβολή τῶν Ρῶσων στό
'Αφγανιστάν δέν ἀποτελεῖ «τὴν
κατάλληλη εὐκαιρία γιά τόν ἱμ-
περιαλισμό νά προωθήσει καλύ-
τερα τῆς ἐπιδιώξεως του στήν
περιοχή» (τχ. 142), ἀλλά αὐτή ἡ
ἴδια ἡ εἰσβολή καί ἡ δολοφονία
χιλιάδων 'Αφγανῶν εἶναι μία
φασιστικοῦ τύπου ἱμπεριαλιστική
εἰσβολή, ὅμοια μ' αὐτές τοῦ ἀμε-
ρικάνικου ἱμπεριαλισμοῦ ὅταν
ἐκοβε καί ἔραβε στόν κόσμο.

● Ἀνάλογη σκληρή γλώσσα
ἐναντίον τῆς επέμβασης χρησιμο-
ποιεῖ καί ὁ Κ. Παπασοτόλου:

'Από τούς φωτισμένους τοῦ
σοβιετικοῦ κράτους μαθαίνουμε
πάλι πὼς οἱ δεκάδες χιλιάδες τῶν
'Αφγανῶν στήν Καμπούλ καί σέ
ἄλλες ἐπαρχιακές πόλεις πού ἐκ-
λεισαν τά καταστήματά τους καί
βγήκαν στούς δρόμους ἦταν...
ξένοι πράκτορες καί «μισθοφό-
ροι».

'Αφοῦ, λοιπόν, οἱ ἀργηγοί τοῦ
Κ.Κ. 'Αφγανιστάν ἦταν πράκτο-
ρες (π.χ. ὁ 'Αμίν), ἀφοῦ οἱ χιλιά-
δες στοὺς δρόμους τῶν πόλεων
εἶναι μισθοφόροι καί οἱ ἀντάρτες
ξενокίνητοι συμμορίτες, τότε στό
'Αφγανιστάν δέν πρέπει νά
ὑπάρχουν οὔτε καν 'Αφγανοί -

ἐκτός ἴσως ἀπό τούς ἐλάχιστους
πιστοῦς στό μεγάλο δράμα τοῦ
σοβιετικοῦ ἐπεκτατισμοῦ.

● Μέ διάθεση γιά εἰρωνεία
καί χιούμορ ἐκφράζει τῆς ἀπό-
ψεις του ὁ Μ.Φ. στό πρῶτο μέρος
τῆς ἐπιστολῆς του. Καί συνεχίζει:

Νομίζω, ὅμως, ὅτι τό ζήτημα
τοῦ 'Αφγανιστάν καί, γενικά, τῶν
ἱμπεριαλιστικῶν ἐπεμβάσεων, δέν
μπορεῖ νά ἀντιμετωπίζεται κύρια
μέ χιούμορ. 'Ετσι πιστεύω ὅτι
ἦταν ἀπαράδεκτος ὁ τίτλος τοῦ
ἄρθρου τοῦ «'Αντί» (τχ. 142) γιά
τά γεγονότα τοῦ 'Αφγανιστάν:
'Εξαγωγή ἐπανάστασης σ' ἕνα
ζωτικό χῶρο». Γιατί, κι ἂν ἀκόμα
δέν ἦταν χιουμοριστικός ὁ τίτλος
αὐτός, ἔχω νά πῶ τά ἑξῆς:

α. Εἶναι λυμένο ἀπό πολύ πα-
λιά ὅτι ἐξαγωγή ἐπανάστασης δέν
μπορεῖ νά γίνει. Εἶναι βασική
ἀρχή τοῦ μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ
ὅτι ἡ ἀλλαγὴ σέ μία χώρα ἐρχεται
μέ τήν ἐπίλυση τῆς κύριας ἀντί-
θεσης σέ αὐτή τή χώρα, μέ τή
σύγκρουση τῶν ἐσωτερικῶν ἀντί-
παλιν δυνάμεων, πού διαμορ-
φώνονται μέσα στή χώρα μέ δάση
τὴν κύρια ἀντίθεση.

β. 'Εξάλλου, ποιά ἐξαγωγή
ἐπανάστασης μπορεί νά κάνει ἡ
ἀστικοποιημένη «ΕΣΣΔ» τῶν
Χρυσιστῶν-Μπρέζνιεφ; Μήπως
ἐξαγωγή τῆς γραφειοκρατίας,
τῶν μικτῶν ἐπιχειρήσεων, τοῦ
πληθωρισμοῦ, τῆς πολιτικῆς καί
κοινωνικῆς ἀλλοτρίωσης τῶν ἐρ-
γαζομένων - μέ ἕνα λόγο, τοῦ ρε-
δίζιονισμοῦ;

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΣΟΚ

● Τὴν ἀντίρρηση τοῦ γιά τό
σχετικό μέ τή «στροφή» τοῦ κ. Α.
Παπανδρέου στό θέμα τῆς ΕΟΚ
σχολίῳ μας (τχ. 153) ἐκφράζει ὁ
Γιώργος Κ. ἀπό τό 'Αργεῖο:

... 'Η διεθνοποίηση τοῦ κεφα-
λαίου δέν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ, ἀλλά
θρῖσκεται στά πρόθυρα τῆς ὀλο-
κληρώσεως. 'Επομένως, καθαρά
συμφέροντα «ἐθνικοῦ» κεφα-
λαίου στίς χώρες τῆς Δ. Εὐρώπης
δέν ὑπάρχουν παρά μόνο στό ζή-
τημα τῶν πρώτων ὑλῶν. Αὐτό
ὅμως δέν σημαίνει ὅτι ἡ Δ. Γερ-
μανία, π.χ., καί συγκεκριμένα τό
SPD, δέν μπορεί νά δημιουργήσει
ἕνα κλίμα ἀμφισβήτησης ἀπέ-
ναντι στίς «ἐντολές» τῶν ΗΠΑ
γιά ἀντίποινα στήν κυβέρνηση
τοῦ 'Ιράν (ἀπ' ὅπου προμηθεύε-
ται ἡ Δ. Γερμανία πρώτες ὑλές).
Μπορεῖ νά συγκεκριμενοποιηθεῖ
καί νά συμβάλει σάν θετικό στοι-
χείο στήν ἀποδυνάμωση τῶν πο-
λιτικοστρατιωτικῶν στρατοπέ-
δων.

● Ὁ Α. 'Αγραπιδῆς ἔστειλε
μιάν ἐπιστολή - ἀνταπάντηση στό
γράμμα τοῦ κ. Δημ. Καρδitsιώτη
(τχ. 153), ὅπου, σχετικά μέ τό

ΠΑΣΟΚ, δίνει τῆς ἀκόλουθες
ἐπεξηγήσεις:

Δέν εἶχα καμία πρόθεση γιά
ταυτισμό τοῦ ΠΑΣΟΚ μέ τήν
ἀντικομμουνιστική δεξιὰ. Τό
ΠΑΣΟΚ εἶναι μία μεγάλη ἀντι-
κομμουνιστική δύναμη. Τό μέ-
λον θά ἀποδείξει πολλὰ γιά τό
ρόλο τοῦ ΠΑΣΟΚ (ἂν καί τό
ἀπεύχομαι), τοῦ ὁποῖου δέν εἶμαι
ὁπαδός, ὄχι μόνο γιατί δέν συμ-
φωνῶ μέ τῆς ἰδέες του, ἀλλά καί
γιατί εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ
ἡγεσία του δέν ὁμιλεῖ μέ ἀπόλυτη
ἐλικρίνεια γιά τήν ἐσωτερική καί
ἐξωτερική πολιτική πού θά
ἐφαρμόσει σέ περίπτωση ἀνόδου
του στή διακυβέρνηση τῆς χώρας.

● Στό ἄρθρο τοῦ Μ. Νικολι-
νάνου «Κοινωνικές δυνάμεις,
ἐπαναστατικές διαδικασίες καί
μορφές ὁργάνωσης» ἀπαντᾷ μέ
μία μακροσκελέστατη ἐπιστολή
τόν ὁ κ. 'Ανδρέας Παναγόπουλος
ἀπό τήν Πάτρα. Ἀνυπόμαστε πού
ἀπό τό περιεκτικό αὐτό κείμενο
δέν μποροῦμε νά δημοσιεύσουμε
ἔστω καί μία ἐπιλογή χαρακτη-
ριστικῶν σημείων - κάτι πού θά
ἀποτελοῦσε παραποίηση τοῦ
περιεχομένου του. Τά ἴδια λόγια
ἔχουμε νά πούμε καί γιά τήν ἐπι-
στολή - ἄρθρο τοῦ κ. Πάνου Ρεγ-
κούκου σχετικά μέ τό κείμενο τοῦ
Α. Παππά.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

● 'Από τόν φίλο, δημοσιογράφο
κ. 'Αλκ. Ε. Μαργαρίτη πήραμε τό
γράμμα πού ἀκολουθεῖ καί διευ-
κρινίζει κάποιες λεπτομέρειες γιά
τόν 'Εθνικό Κήπο:

Φίλε κύριε διευθυντά,
Σχετικά μέ ὅσα ἀναφέρονται
γιά τόν 'Εθνικό Κήπο στό ἀπό-
σπασμα τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Θωμά
Γκόρπα, πού ἐδημοσίευσσε στό
τεύχος 157-158 τοῦ «'Αντί», στή
σ. 28 στ. γ' πρέπει νά γίνουν οἱ
ἑξῆς διορθώσεις:

1) Ὁ Βασιλικός Κήπος ἔγινε
'Εθνικός καί παραδόθηκε στό
λαό, ὄχι τό 1929 ἐπὶ τῆς Α' Δη-
μοκρατίας, ἀλλά τό 1917 ἐπὶ βα-

σιλέως 'Αλεξάνδρου, ὅταν ἡ
«προσωρινή κυβέρνηση» τοῦ
'Ελευθερίου Βενιζέλου, πού εἶχε
τήν ἔδρα της στή Θεσσαλονίκη,
μεταφέρθηκε στήν 'Αθήνα καί
ἐπιβλήθηκε ἀπό τά ἀγγλογαλλικά
στρατεύματα ὡς «κυβέρνησις
ὅλης τῆς 'Ελλάδος».

2) Καί πρίν ἀπό τό 1917 ὁ Β.

κήπος γινόταν «δημόσιος» ορισμένες μέρες και κάποια περίοδο κάθε απόγευμα (έχω άμεση γνώση, γιατί ύπηρεξα... πελάτης του).

3) Τό ύπάρχον σήμερα κιγκλι-δωμα, πού αντικατέστηκε τό πα-λιό ξύλινο περιφραγμα, τοποθε-τήθηκε τό 1925, όταν ύπουργός τής Συγκοινωνίας, δημοκρατικής πλέον κυβερνήσεως, ήταν ό Γεώργιος Ήσαας. Αυτό έγινε μέ άφορμή τοῦ κοψίματος πλατιάς λουρίδας στοῦ Κήπου, γιά νά διευρυνθεῖ ή λεωφόρος Ἀμαλίας.

Πολύ φιλικά
Α.Ε. Μαργαρίτης

ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΝΙΣΜΟΣ

● Τήν ύπεράσπιση τοῦ 7ου Ἐπι-τελικοῦ Γραφείου τοῦ ΓΕΣ ἀνα-λαμβάνει ό κ. Ν.Χ. Χαρακάκος, μέ άφορμή τό σχόλιό μας γιά τά «Στρατιωτικά ήμερολόγια», πού δημοσιεύτηκε στό τεῦχος τής 25.5.1980:

Ἀναφέρεσθε συγκεκριμένως στήν προβολή πού κάνουν τά στρατιωτικά ήμερολόγια όσον άφορᾷ τήν άποστολή ἑλληνικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος στήν Κορέα τό 1950. Ἡ άποστολή ἑλ-ληνικῶν στρατευμάτων ήταν ἀπαράτητη, δεδομένου τοῦ ὅτι ή Ἑλλάδα, αἰώνιος πρόμαχος τής ἐλευθερίας καί γνησίας δημοκρα-τίας, εἶχε καθήκον νά προστα-τεῦσει τοὺς δυσμοίρους Κορεάτες ἀπό τόν ἄθεο κομμουνισμό, ὅπως κάθε χώρα τοῦ ἐλευθέρου κόσμου. Ἡ μεθοδολογία τοῦ μαρξισμού στήν διακυβέρνηση τῶν ὑποδουλωμένων σ' αὐτόν ἐθνῶν εἶναι, ὁμολογουμένως, τυ-ραννικής ὕφης. Συνεπῶς ή βοή-θεια πρὸς τήν δεινῶς δοκιμαζο-μένη Κορέα ήταν ήθική ἐπιταγή καί ὄχι ἐκφραση πολιτικῆς σκο-πιμότητας... Δέν ἔπρεπε λοιπόν νά ὑπογραμμισθεῖ ἕνα τέτοιο ἀξιοσημείωτο γεγονός γιά τίς ἑλ-ληνικές Ἐνοπλές Δυνάμεις ἀπό τίς στήλες τοῦ στρατιωτικοῦ ήμε-ρολογίου;

● Γιά τήν ἀφίσα τοῦ Πατριω-τικοῦ Συνδέσμου Ἀθηνῶν «Ἰωάννης Καποδίστριας» μᾶς γράφει ό κ. Γ.Μ. Παπαδημητρίου (δλ. καί ἐπιστολή Γιώργου Ἡλείου, τχ. 152):

Ἀγνοεῖτε, πράγματι, ὅτι δάλ-λοντες ἐναντίον τής ἀφίσας (ὄχι ἐναντίον τῶν δημιουργῶν τής) συμπλέετε μέ τήν κυβερνητική ἐξωτερική πολιτική (τή φανερή τουλάχιστον), πού, ἂν δέν κάνω λάθος, μεταφράζεται στό: σφάζε-με ἀγά μου ν' ἀγιάσω; Ὅτι δὴ πο-τε, ἀρκεῖ νά μή θυμώσουν ή παρεξηγήσουν οἱ Τοῦρκοι...

Χουντικοί ή ὅτι ἄλλο οἱ πάτρο-νες τής ἀφίσας, δέν ἔχει τόση ση-μασία ὡς πρὸς τό μήνυμά της.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

● Γιά ἄνιση μεταχείριση τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν καταγγέλλε-ται ή Βρετανική Κυβέρνηση ἀπό τήν «Ὁμοσπονδία Ἑλλήνων Φοιτητικῶν Συλλόγων Βρετα-νίας». Συγκεκριμένα:

Τό Κεντρικό Συμβούλιο τής Ο.Ε.Φ.Σ.Β. καταγγέλλει στήν ἑλ-ληνική κοινή γνώμη τήν αὐταρ-χική ἐνέργεια τής βρετανικῆς κυ-βέρνησης νά ὑποχρεώσει τοὺς Ἑλληνες φοιτητές στή Βρετανία νά πληρώνουν γιά διδάκτρα ἐνός μόνο χρόνου τό ποσό τῶν 200 - 500 χιλιάδων δρχ., ἐνῶ, λόγω τής ἐνταξίας τής Ἑλλάδας στήν ΕΟΚ ἀπό 1.1.81, πρέπει νά πληρώνουν τόσα διδάκτρα, ὅσα καί οἱ Βρε-τανοί φοιτητές, δηλ. 100 χιλιάδες δρχ. περίπου τό χρόνο...

Τονίζουμε ὅτι, μέχρι τώρα, ή ἑλληνική κυβέρνηση ἔχει πλήρως ἀδιαφορήσει σέ ἕνα θέμα πού δι-καιούται ἴση μεταχείριση μέ τίς ἄλλες χώρες-μέλη τής ΕΟΚ.

● Τήν ἀντίρρησή τους γιά τόν τρόπο θεώρησης τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπό τήν Ε. Ψα-ρέλη (τχ. 151) διατυπώνει ό ἀνα-γνώστης μας Β.Σ.Μ. ἀπό τό Ἀρ-γος:

Μιλáει ή Ε.Ψ. γιά ἀδικία, καταπίεση κλπ. τῶν πτυχιούχων ἐξωτερικοῦ ἀπό τίς ἀρμόδιες ἀρ-χές... Οἱ πτυχιούχοι ἐξωτερικοῦ εἶναι, στή συντριπτική πλειοψη-φία τους, ἄνθρωποι πού, γιά διάφορους «λόγους», δέν μόρδε-σαν νά περάσουν στά ἑλληνικά πανεπιστήμια, ή πού δέν δοκίμα-σαν τίς δυνάμεις τους στίς ἐξετά-σεις γιά τά Α.Ε.Ι. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί εἶχαν τήν οἰκονομική δυνα-τότητα νά σπουδάσουν στό ἐξωτερικό. Τό ποσοστό τῶν φοι-τητῶν ἐξωτερικοῦ πού προέρχον-ται ἀπό τήν ἐργατική, ἀγροτική τάξη καί τοὺς χαμηλόμισθους μι-σθωτούς εἶναι ἐλάχιστο σέ σύγ-κριση μέ τό ποσοστό πού αντι-προσωπεύουν οἱ τάξεις αὐτές στοὺς φοιτητές τῶν ἑλληνικῶν πανεπιστημίων.

Νομίζω ὅτι οἱ σπουδές στό ἐξωτερικό, μέ τόν τρόπο πού γί-νονται, ἐξασφαλίζουν τή δυνατό-τητα στά παιδιά τῶν πλούσιων νά διατηροῦν τήν οἰκονομική θέση τῶν μπαμπάδων τους...

● Τή συμπαράστασή τους στά

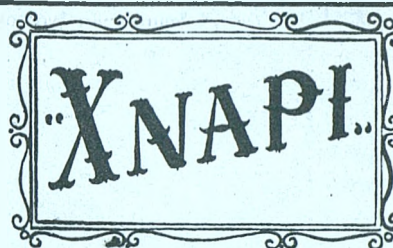
Εσείς, εμεῖς &..... ο ηχος

Ἐδῶ καί τέσσερα χρόνια στό φιλόξενο STUDIO HI FI τής ὁδοῦ Ἀσκληπιοῦ 76 ἐξυπηρετοῦμε μέ ἀληθινά φιλική διά-θεση ὅλους αὐτοὺς πού, ψάχνοντας γιά ἕνα καλό στερεο-φωνικό συγκρότημα, θέλησαν νά μᾶς ἐμπιστευθοῦν.

Καί εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀποκτήσαμε πολλοὺς νέους φίλους. Εἴμαστε πάντοτε πρόθυμοι νά συζητήσουμε γιά κάθε πρόβλημά σας, σχετικό μέ τήν ἀπόκτηση ἐνός στερεοφω-νικοῦ συγκροτήματος ὁποιασδήποτε μάρκας, καί πιστεύοντας ὅτι ἔχουμε τίς χαμηλότερες τιμές, ἐλπίζουμε καί σέ νέους φίλους.

Καί τώρα, ἂν σκεφτόσαστε γιά χρωματιστή τηλεόραση, θυμηθεῖτε μας.

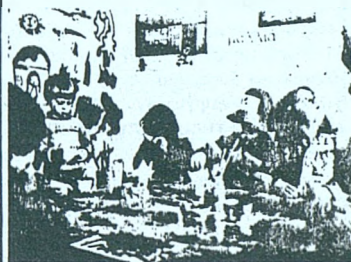
STUDIO HI FI
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76, ΑΘΗΝΑ 706, τηλ. 3602697-3627858

βιβλία
δισκοί
αφίσσες

γιώργος τσιλδερίκης

κίαφας 5 καί ακαδημίας - τηλ. 36.05.493
σωστή ἐπιλογή βιβλίων-χαμηλές τιμές

ΕΝΑ
ΣΧΟΛΕΙΟ
ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΦΤΙΑΓΜΕΝΟ
ΑΠΟ ΓΟΝΕΙΣ

ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΠΑΠΑΦΗ άρ. 209 ΘΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ 1980-81 ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ (ΠΡΟΝΗΠΙΑ - ΝΗΠΙΑ) ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ, ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΑ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ ΓΟ-ΝΙΩΝ ΠΟΥ ΕΔΩ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΤΑΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΑΥΤΑΡΧΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ (ΗΔΗ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ ΑΠΟ 2 ΧΡΟΝΙΑ, ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ).

ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛ-ΛΟΝΤΟΣ ΠΟΥ ΒΟΗΘΑΕΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ Ν' ΑΝΑΠΤΥΞΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ, ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΥΑΛΟ ΤΟΥΣ ΜΕ ΑΔΕΣΜΕΥΤΟ ΤΡΟΠΟ.

ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΙΣΗ, ΤΗΝ ΤΙΜΩΡΙΑ, ΤΟΝ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗ-ΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ, ΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΜΙΑΣ ΨΗΛΑΦΗΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ, ΤΑ ΠΕΡΙΩΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΩΝ ΚΛΠ, ΕΠΙΔΙΩΚΕΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΡΙΤΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

ΓΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΛΕΙ-ΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΠΡΟΕΓΓΡΑΦΕΣ. ΤΗΛΕΦΩΝΑ:

418084, ΜΕΤΑ ΤΙΣ 2 ΤΟ ΜΕΣΗΜΕΡΙ, ΜΕΧΡΙ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 912076, 10 ΕΩΣ 12 ΤΟ ΠΡΩΙ, ΑΠΟ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ.

αιτήματα των Ελλήνων γονέων – μεταναστών στην Δ. Γερμανία εκφράζει με ψήφισμά του ο «Σύλλογος Ελλήνων φοιτητών Άμβουργου»:

Ο αντιδραστικός νόμος για τους αλλοδαπούς και το συμπλήρωμά του για την ένσωματωση των Ελληνόπουλων στις γερμανικές σχολικές τάξεις (και, κατά συνέπεια, στη γερμανική κοινωνία) εκφράζουν τα συμφέροντα της μονοπωλιακής αστικής τάξης στην ΟΔΓ και δολούν την αστική τάξη της Ελλάδας. Καταστρέφουν, όμως, δεκάδες χιλιάδες Ελληνόπουλα, αφήνοντας τα αγράμματα σε δύο γλώσσες και μετατρέποντάς τα συνειδητά σε περιθωριακά ένσωματωμένους Gastarbeiter δεύτερης και τρίτης γενιάς.

● Για τη χειροτέρευση των συνθηκών ζωής, την αδικαιολόγητη αύξηση των διδάκτρων και την παρεμπόδιση της ελευθερίας εισόδου-εξόδου από τη χώρα (=Ρουμανία) διαμαρτύρεται ο Σύλλογος Ελλήνων Φοιτητών Ιασίου «Γρ. Λαμπράκης» και ο Σύλλογος Ελλήνων Φοιτητών Κραϊόδας.

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

● Τό σχόλιό μας του τχ. 139 για την Κύπρο... σχολιάζει ο κ. Ανδρέας Άγραπιδής και αναρωτιέται:

Πότε θα πάσουμε ν' ασχολούμεθα με τό έτήσιο αυτό μνημόσυνο του Κυπριακού στο Ο·Η·Ε; Ποιά ή ωφέλεια νά δώσει δημοσιότητα ο Τύπος και ή ραδιοτηλοψία σε τέτοιες διτλοπροσωπίες; Ή ουσία βρίσκεται αλλού. Γιατί δέν είναι σωστό,

ούτε τιμητικό γιά μās νά κατακρίνουνε τήν Άμερική καί άλλους (μήπως ή Ρωσία ΕΜΠΡΑΚΤΑ έκανε τίποτα γιά τήν Κύπρο;) έπειδή προστατεύουν τά δικά τους συμφέροντα, δίνοντας έτσι τήν εντύπωση τών ζητιανευόντων διεθνή βοήθεια γιά τήν αποκατάσταση τών δικαίων μας, όταν ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ ΔΕΝ ΚΑΝΑΜΕ ΤΙΠΟΤΑ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.

● Με ψήφισμά του, ο Σύλλογος Φοιτητών Πολυτεχνικής Σχολής Ξάνθης συμπαραστέκεται στον άγώνα του κυπριακού λαού «ένάντια σε κάθε προσπάθεια ανάμιξης τών κάθε λογής ιμπεριαλιστών μέ σκοπό τή διχοτόμηση, ή τή διζωνική λύση οποιασδήποτε μορφής, ή τήν όμοσπονδopoίηση του νησιού» (8-6-1980). Επίσης, ο κ. Μαν. Μαλαμίδης, σε σχετική μέ τό κυπριακό επιστολή του, καταγγέλει τά εξής (23-7-1980):

Τούτες τίς ώρες, πού όλοι μας θυμόμαστε τίς φοιητές μέρες του '74, τά χουντικά άποδράσματα εξακολουθούν νά πουλάνε έθνικοφροσύνη καί νά προπαγανδίζουν συνθήματα καί άπόψεις γιά τήν «ένωση» Ελλάδας-Κύπρου – ενώ τόσα δεινά έχουν συσσωρεύσει γιά τό μαρτυρικό νησί. Έτσι ή χουντική ΕΝΕΚ (γραφεία στή Θεσσαλονίκη, στήν Τσιμισκή!) σκόρπισε στήν πόλη τρικάκια μέ αυτό τό περιεχόμενο.

Άπό κοντά καί τό περιοδικό «Ή Σωτηρία», τής μονής Παναγίας-Λεμεσού, μέ άλλο στόχο, βρίσκει ευκαιρία νά «κτυπήσει» τούς καθολικούς, λέγοντας ίσως ιστορικές ανακρίβειες, ίσως γεγονότα διαστρεβλωμένα.

Τό περίεργο είναι, πού δρέθηκε στή Θεσσαλονίκη; Σημειωτέον, πώς οί προκηρύξεις ήταν μέσα στο Ταχυδρομείο Θεσσαλονίκης (στό κεντρικό) καί όλος ο κόσμος τίς διάβαζε.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

● Άπό τόν κ. Θάνο Ίακ. Πετράκη, Δημοτικό Σύμβουλο Περιστερίου, πήραμε, σάν «προσφορά στον άγώνα νά περάσουμε από τό δρόμο του Έγώ στήν κάθαρση του Έμεις», ένα κείμενο μέ τίτλο: «Ή δυστυχία του νά γίνεις μονγγός σάν αποτέλεσμα τής κομματικής ρουτίνας, ή οί βλαβερές συνέπειες τής καρεκλοπάθειας καί του ταρτουφιμού». Στο κείμενο αυτό, μέ μόλικά παραθέματα από ποιήματα του Κ. Καβάφη, δεκτραγωδείται

ή στάση τών Δημοτικών Συμβούλων Περιστερίου απέναντι στα προβλήματα τής περιοχής.

... Ή προσαρμογή φέρνει συχνά τήν παρακμή, πού ήδη ζούμε. Καταπολεμιέται, ύποσκάπτεται καί έξουδετερώνεται, όμολογώ μέ επιτυχία, κάθε ισχυρή προσωπικότητα, θέση, γνώμη ή άποψη πού μπορεί νά σταθεί έμπόδιο στα σχέδιά τους. Έτσι, κάθε διαλυτικό στοιχείο είναι σίγουρο πώς εκεί θά βρεί καταφύγιο, ύποστήριξη, άλλα καί καρέκλα! Νοικοκυρευθήκατε λοιπόν, κομματικά στίς καρέκλες, καί τώρα τά σημάδια τής άγκύλωσης είναι φανερά... Θέτουν τόν έγωισμό πάνω από τή δημοκρατική γενναιότητα καί τό κομματικό συμφέρον πάνω από τή δικαιοσύνη, συντηρώντας άπολιθώματα (θά χρειαστούμε σύντομα κάποιον Άνδρόνικο γιά άνασκαφές). Συντηρούν τό μύθο του Έρρατείου καί δέν τολμούν νά μιλήσουν άνοιχτά, ν' άνοίξουν τά παραθυρόφυλλα, γιατί ίσως κάνει... ρεύμα καί ξεσηκώσει αντίκειμενα, καρέκλες καί τότε... Μιλούν γιά διαλεκτική, ενώ διαβιούν στο δόγμα όντας οί ίδιοι άδαφώτιστοι, έπωμίζονται τό ρόλον του Φάρου στο πέλαγος, άδιαφορώντας γιά τά τόσα ναυάγια. Ψάχνουνε πάντα γιά γαιτρώς καί δέν κοιτάζουνε τήν άρρώστεια... Χρειάζεται κάποτε νά έλευθεωθούμε από τή δυναστεία... τών έλευθερωτών καί τή δυστυχία τών ξεροκεφάλων!

● Ένα πιό συγκεκριμένο συμβάν – καί από πιό συγκεκριμένη

ιδεολογική άφετηρία – καταγγέλλει ο κ. Γιώργος Καρούσος από τά Κάτω Πετράλωνα:

Στίς 30 Νοέμβρη 1979, αυτοκίνητο φορτηγό μέ σημαίες κλπ. καί συνεργείο έργατών, μέ επιστάτη του Δήμου Άθήνας, σημαιοστόλιζαν μέσα καί έξω τό Σύνταγμα-Μακρυγιάννη γιά τίς παράτες τών «Δεκεμβριανών». Άπό τήν άλλη μεριά, οί έφημερίδες θά γράφουν: «Ο Δήμαρχος Άθήνας, κ. Μπέης, πιστός στίς αρχές του, δέν πήγε στίς γιορτές μίσους πού όργάνωσε ή Δεξιά στο Σύνταγμα-Μακρυγιάννη. Δηλαδή, μ' ένα σμπάρο δύο τρυγόνια, ή, γιά νά θυμηθούμε λίγο τόν Γ. Παπανδρέου: «πιστεύουμε καί στή λαοκρατία».

Έξρω, «θά διενεργηθούν ανακρισεις καί θά τιμωρηθούν οί ύπεύθυνοι», καί ο ύπεύθυνος ίσως είναι κανένας εργάτης, πού συνήθως πληρώνει τή νύφη.

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Άθήνα 601
Τηλ: 732.713-732.819.

- Έκδοτης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131, Άθήνα 601.
- Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Άλεξάνδρου 26. Περιστέρι
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΠΟΥΡΙΔΗΣ
- Μοντάζ:
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΣ
- Υπεύθυνος Διαφημίσεων:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Ύμηττου 219
Τηλ. 75.16.333
- Αναπαραγωγή φίλμς:
Ιωάννου - Τσούπρος καί Σία
Δερβενίου 9, τηλ. 3604812
- Εκτύπωση:
Έργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ίασιου 5, Περιστέρι. Τηλ.
57.22.201.

● Κάθε ένυπόγραφο άρθρο εκφράζει τήν προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
● Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Έσωτερικού

Έξαι. 320 δρχ. – Έτήσια 640
Έτήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κλπ: 1.500 δρχ.
Γιά Φοιητές έκπτωση 15%

Έξωτερικού

Εύρωπη – Μεσογ. χώρες:
έξάμηνι: άπλή δολ. 15
..... άεροπ. δολ. 17
έτήσια: άπλή δολ. 30
..... άεροπ. δολ. 34
Η.Π.Α. – Καναδάς – Άν. Άσία:

έξάμηνι: άπλή δολ. 15
..... άεροπ. δολ. 22
έτήσια: άπλή δολ. 30
..... άεροπ. δολ. 44

Αυστραλία – Όκεανία:
έξάμηνι: άπλή δολ. 15
..... άεροπ. δολ. 30
έτήσια: άπλή δολ. 30
..... άεροπ. δολ. 60

- Έμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημάρχους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 25
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ δρχ. 40

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΒΕΣΗ

- γιά τά βιβλιοπωλεία τής Άθήνας:
Στά γραφεία του -ΑΝΤΙ-
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
- γιά τά βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά καί Σία Ο.Ε.
Τοσμηκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

Ἀγαπητοὶ μας ἐπιβάτες,

Στὴν προσπάθειά μας νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσουμε καλύτερα, φροντίσαμε νὰ εἴμαστε ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀερομεταφορεῖς τοῦ κόσμου ποὺ πετοῦν μὲ **AIRBUS A300**.

Τὸ ἀεροπλάνο τῆς νέας γενιᾶς, τῆς ἄνετης μεταφορᾶς 255 ἐπιβατῶν, καὶ πολλῶν ἐμπορευμάτων, μὲ τὰ λιγότερα καύσιμα καὶ τὸν λιγότερο θόρυβο.

Πετᾶξτε καὶ θὰ δεῖτε...

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

καί πάλι τὰ
ομόλογα
ΕΤΒΑ
δίνουν τὸ
μεγαλύτερο τόκο

Τώρα διατίθενται τίτλοι:

- Δραχμῶν: 5.000, 25.000, 50.000, 100.000, 250.000, ἐπιτοκίου **18%**
- Δραχμῶν: 300.000, 350.000, 400.000, 450.000, ἐπιτοκίου **19%**
- Δραχμῶν: 500.000, 600.000, 700.000, 800.000, 900.000, ἐπιτοκίου **21%**
- Δραχμῶν: 1.000.000, 1.100.000, 1.200.000, 1.300.000,
1.400.000, 1.500.000, 1.600.000, 1.700.000,
1.800.000, 1.900.000, ἐπιτοκίου **23%**

Παραδείγματα ἐτήσιας ἀποδόσεως τῶν ὁμολόγων

Τίτλος	Ἐπιτόκιο	Τόκος	Τίτλος	Ἐπιτόκιο	Τόκος
100.000	18%	18.000	500.000	21%	105.000
400.000	19%	76.000	1.000.000	23%	230.000

ὁμόλογα

ΕΤΒΑ

ἀνώνυμα

ἀφορολόγητα

ρευστοποιούμενα

Θά τὰ βρεῖτε, ἐκτός ἀπὸ τὰ καταστήματα τῆς ΕΤΒΑ, στὶς ἐμπορικὲς Τράπεζες,
στὸ Ταχυδρομικὸ Ταμιευτήριον, στὸ Χρηματιστήριον καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Ἑται-
ρία Ἐπενδύσεων Χαρτοφυλακίου